

На основу члана 10. Закона о младима („Службени гласник РС”, бр. 50/11 и 116/22 – др. закон) и члана 38. став 1. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18),

Влада усваја

СТРАТЕГИЈУ ЗА МЛАДЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА ПЕРИОД ОД 2023. ДО 2030. ГОДИНЕ

1. УВОД

Правни основ за доношење Стратегије за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године (у даљем тексту: Стратегија) налази се у одредби члана 38. став 1. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18 – у даљем тексту: Закон) којим је прописано да документ јавних политика на републичком нивоу усваја Влада, осим ако је другачије прописано посебним законом. Одредбом члана 10. став 2. тог закона дефинисани су документи јавних политика, међу којима су стратегија и акциони план.

Министарство омладине и спорта (у даљем тексту: МОС) покренуло је иницијативу за ревизију Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2025. године („Службени гласник РС”, број 22/15) (у даљем тексту: НСМ), односно израду новог документа јавних политика, као надлежни предлагач, а у складу са чланом 29. став 1. Закона о планском систему Републике Србије.

Доношењем НСМ, Влада је утврдила основне принципе, правце и очекиване резултате деловања свих субјеката омладинске политике ка унапређењу друштвеног положаја младих и стварању услова за остваривање права и интереса младих у свим областима. У циљу реализације, Влада је донела Акциони план за спровођење Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2017. године („Службени гласник РС”, број 70/15) и Акциони план за спровођење Националне стратегије за младе за период од 2018. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 99/18), у којима су наведени сви носиоци и учесници процеса реализације и дефинисана потребна средства за остварење постављених циљева.

Одредбама Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18) утврђена је обавеза да се закони и подзаконски акти који уређују поступак доношења докумената јавних политика, ускладе са одредбама тог закона у року од две године од дана ступања на снагу тог закона, као и да се важећи документи јавних политика ускладе са тим законом приликом првих измена и допуна тих докумената.

С обзиром на то да би доношење новог акционог плана било засновано на документу јавне политике који није усаглашен са одредбама тог закона, закључено је да би ревизија важеће НСМ представљала бољу примену начела управљања системом јавних политика, боље прилагођавање динамичном развоју и омладинског сектора и планског система и допринело унапређењу спровођења и вредновања учинка.

Приликом утврђивања потребе да се приступи ревидирању НСМ или изради нове стратегије за младе, МОС је размотрио и досадашњи процес праћења спровођења НСМ и акционих планова, закључке и препоруке из извештаја, истраживања о положају и потребама младих у Републици Србији, међународне јавне политике за младе и прописе којима је уређен плански систем у Републици Србији. Такође су обављене консултације са удружењима младих, удружењима за младе и њиховим савезима. У Плану рада Владе за 2021. годину предвиђено је ревидирање НСМ и израда припадајућег Акционог плана за њену примену. Такође, на 14. седници Савета за младе, одржаној 16. марта 2021. године, министар омладине и спорта најавио је интензиван рад свих субјеката омладинске политике у 2021. години на изради нормативних аката, међу којима и активности на ажурирању НСМ и изради припадајућег Акционог плана, а на 17. седници Савета за младе, одржаној 17. јуна 2021. године усвојена је Информација о почетку спровођења поступка ревизије НСМ.

Подршку изради Стратегије пружио је Дечји фонд Уједињених нација (у даљем тексту: УНИЦЕФ) кроз ангажовање консултанткиња које су, у сарадњи са заинтересованим странама, урадиле ex-post и ex-ante анализу НСМ за период од 2015-2020. године. Такође, подршку је пружио и глобални програм „Миграције у функцији одрживог развоја – фаза III” Међународне организације за миграције (у даљем тексту: ИОМ) и Програм за развој Уједињених нација (у даљем тексту: УНДП), који се финансира преко Швајцарске агенције за развој и сарадњу (у даљем тексту: СДЦ), кроз израду упоредне анализе НСМ и међународних и националних стратегија/програма у области омладинске политике.

У току петогодишње примене НСМ, наступиле су промене и у правном систему Републике Србије, као резултат законодавне активности. Поред потребе усаглашавања са прописима и актима јавних политика Републике Србије који су релевантни за омладинску политику, постоји потреба да се изврши прилагођена примена релевантних међународних стратешких докумената. Један број стратегија које су од значаја за младе већ је донет након усвајања Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18), Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката и садржају појединачних докумената јавних политика („Службени гласник РС”, број 8/19) и Уредбе о методологији за израду средњорочних планова („Службени гласник РС”, број 8/19). Осим националних стратегија усвојених у последњих пар година, ово је период доношења и нових међународних стратегија, глобалних и европских, које имају утицај и на омладинску политику у нашој земљи: Стратегија Европске уније за младе за период 2019-2027¹, Стратегија омладинског сектора Савета Европе 2030², Млади 2030: Стратегија Уједињених нација за младе³,

¹ Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on a framework for European cooperation in the youth field: The European Union Youth Strategy 2019-2027, OJ C 456, 18.12.2018, p. 1–22 доступно на <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2018:456:FULL>

² Council of Europe youth sector strategy 2030, Resolution CM/Res (2020)2 on the Council of Europe youth sector strategy 2030 (Adopted by the Committee of Ministers on 22 January 2020 at the 1365th meeting of the Ministers' Deputies) доступно на <https://rm.coe.int/0900001680998935>

³ Youth 2030: The United Nations Strategy on Youth, доступна на https://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2018/09/18-00080_UN-Youth-Strategy_Web.pdf

Агенда 2030 за одрживи развој⁴ и Декларација о омладинском раду (заједнички стратешки документ Савета Европе и Европске комисије).⁵

Пандемија болести COVID-19 (у даљем тексту: пандемија COVID-19) такође је утицала и још увек делује на промене у животу младих. То је један од разлога да у Стратегији буду обрађена и питања која се односе на активности младих у ванредним ситуацијама.

Анализа опција за остваривање циљева

Када је реч о идентификовању и анализи могућих опција за даљи развој и имплементацију омладинске политике, важно је напоменути да се ex-ante анализа реализује на половини спровођења важеће НСМ, тако да није истекло предвиђено време за реализацију дефинисаних приоритета⁶. Имајући у виду стратешке и законодавне промене контекста на националном, али и на међународном нивоу, као и утицај пандемије COVID-19 на спровођење одређених активности, МОС је оценио да је неопходна свеобухватна анализа спровођења Националне стратегије за младе и дефинисање наредних корака везано за омладинску политику, иако она није истекла. У складу са тим, а у циљу прихватања најбољег решења, сагледане су следеће опције:

- 1) *Status quo* опција (постојећа секторска стратегија), у даљем тексту: опција 1
- 2) Ревидирање Националне стратегије за младе – опција 2
- 3) Нова стратегија за младе 2022-2030⁷ – опција 3

Опција 1 - Наставити примену постојеће секторске НСМ (*Status quo* опција, опција бр. 1). Спровођење опције 1 је дало одређене помаке код кључних показатеља и очекивано је да би наставак примене такође допринео остваривању дефинисаних резултата. Ова опција оцењена је као ефикасна, јер не би захтевала додатна издвајања финансијских средства за креирање јавне политике, као што је случај са опцијом 2, која подразумева опсежне ревизије мера, и опцијом 3, која подразумева покретање процеса израде нове Националне стратегије за младе.

Највећи изазов код ове опције представља то што се њеном реализацијом може допринети остваривању дефинисаних резултата, али се тренутни контекст и потребе циљних група променио. У складу са тим, критеријум релевантности оцењен је негативно, јер ова опција не подразумева усклађеност са новим стратешким националним и међународним документима, као и због тога што не нуди довољно простора за одговор на пандемију COVID-19. Изазови, који се односе на недостатак капацитета субјеката омладинске политике, недовољно развијену међусекторску сарадњу и непрецизно дефинисане показатеље за праћење ефеката, додатно отежавају

⁴ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/RES/70/1 General Assembly Distr.: General 21 October 2015, https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf

⁵ The 3rd European Youth Work Convention, доступно на https://www.ywoc2020.eu/downloads/doctrine/WebforumVeranstaltungenWebsiteBundle:Media-file-54/EN_3rd%20EYWC_final%20Declaration.pdf

⁶ Ex-ante анализа, стр. 81., доступно на <https://www.mos.gov.rs/storage/2022/02/ex-ante-analiza-nsm.pdf>

⁷ Предложено трајање Стратегије у складу је са са међународним документима, пре свега Агендом Уједињених нација за одрживи развој од 2015. до 2030. и Стратегијом омладинског сектора Савета Европе до 2030. године.

успостављање ефикасних мера и одрживих механизма за унапређење омладинске политике.

Опција 2 - Спровести значајну ревизију постојеће Стратегије у сегменту мера и активности на основу Закона о планском систему. Опција 2 омогућава значајну ревизију дефинисаних мера и активности и могла би делимично пружити помак у односу на релевантност. Имајући у виду утицај пандемије COVID-19 и друге стратешке документе, ова опција би омогућила ревидирање имплементације мера и активности, чиме би се обезбедило квалитетније спровођење НСМ, али би ревидиране мере и активности остале у оквирима већ дефинисаних приоритета (стратешких циљева).

Такође, требало би издвојити додатна буџетска средства за процес ревидирања мера, али би то обезбедило ефикаснију реализацију буџетских средства. Међутим, и у том домену остао би изазов недовољног праћења утрошених средстава и остварених ефеката.

Опција 3 - Усвојити нову Националну стратегију за младе за период 2022-2030. године. Опција 3 подразумева покретање процеса израде и усвајање нове стратегије, укључујући и процес консултација, идентификовање кључних проблема и дефинисање нових приоритета. Ова опција означена је као релевантна, ефективна и одржива. Другим речима, само избором ове опције може се у потпуности одговорити на промењен контекст, до кога се дошло пре свега због пандемије COVID-19, али и због појављивања нових стратешких, националних и међународних докумената. Новонастала ситуација донела је нове изазове у свим секторима, због чега се морају размотрити, не само мере и активности за имплементацију, већ и главни приоритети. Тиме ће се обезбедити креирање делотворних мера, које ће директно одговорити на новонастале изазове и потребе циљних група.

Ако говоримо о ефикасности, неопходна су, слично као и у опцији 2, додатна улагања финансијских средстава, како би се обезбедио процес креирања нове јавне политике. Ту се, пре свега, ради о трошковима који се односе на процес консултација и укључивање свих заинтересованих актера. На овај начин се може обезбедити да се буџетска средства ефикасније улажу у новонастале потребе, док се, с друге стране, могу отклонити изазови који се односе на праћење реализованих средстава. Када је реч о одрживости, ова опција пружа могућност креирања квалитетнијег система праћења ефеката резултата, унапређивања капацитета субјеката омладинске политике и подршке развоју међусекторске сарадње на свим нивоима. Један изазов свакако остаје како одговорити на области које нису у директној надлежности МОС-а, али се овде, за разлику од опција 1 и 2, ти ризици могу препознати и може се покушати са креирањем мера које ће их решити.

У складу са резултатима анализе према критеријумима релевантности, ефикасности, ефективности и одрживости, опција 3, тј. усвајање нове стратегије за младе у Републици Србији за период 2022-2030. године оцењена је као оптимална.

У складу са Законом о планском систему Републике Србије⁸, на основу спроведених ex-post и ex-ante анализа⁹ вредновања учинка спровођења НСМ за период 2015-2020.

⁸ Закон о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18).

⁹ Анализе су доступне на следећим линковима: <https://www.mos.gov.rs/storage/2022/02/ex-post-analiza-nsm.pdf> и <https://www.mos.gov.rs/storage/2022/02/ex-ante-analiza-nsm.pdf>.

године и акционих планова за њену примену, различитих истраживања о положају и потребама младих и компаративних анализа и студија, праћења остварености индикатора омладинске политике и реализације циљева одрживог развоја од посебног значаја за младе (Републички завод за статистику, Евростат/Канцеларија Европске уније за статистику), сагледани су кључни резултати у досадашњем периоду примене НСМ и предложени правци даљег развоја омладинске политике, који треба да буду саставни део нове Стратегије. Основне и суштинске измене које треба да обезбеди Стратегија тичу се, пре свега, следећих питања:

1) усаглашавање садржине Стратегије са одредбама Закона о планском систему Републике Србије;

2) усклађивање Стратегије са другим актима јавних политика и планским документима који су релевантни за омладинску политику на националном и међународном нивоу;

3) усклађивање циљева, мера и кључних показатеља учинка Стратегије са резултатима анализе ефеката њене досадашње примене, истраживањима о положају и потребама младих и другим релевантним истраживањима о младима на националном и међународном нивоу, као и са потребом да се темељније обради област омладинског рада и стварање услова за остваривање права и интереса младих у свим областима;

4) унапређивање спровођења, праћења спровођења, вредновања учинака и извештавања о постигнутим учинцима Стратегије.

Сви изрази који се користе у Стратегији користе се родно неутрално.

2. ПРЕГЛЕД ЈАВНИХ ПОЛИТИКА И ПРОПИСА РЕЛЕВАНТНИХ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ

Осим Закона о младима (у даљем тексту: ЗоМ) и НСМ, као основа за израду Стратегије, релевантни су и други правни акти и документи јавне политике, који заједно чине оквир за развој омладинске политике. Омладинска политика је крос-секторско питање, те постоји низ закона и стратегија од значаја за младе на националном и међународном нивоу.

2.1 Закони и документа јавних политика у Републици Србији

Након 2015. године, донет је велики број докумената јавних политика и закона, или су постојећи измењени и допуњени, а релевантни су за омладински сектор. Поред тога, на снази су и други закони и документа јавне политике важни за младе, а донети пре усвајања НСМ. Приликом израде Стратегије, узети су у обзир кључни прописи и документа јавних политика који доприносе стварању услова за унапређивање друштвеног положаја младих, њиховом организовању, друштвеном деловању и остваривању потенцијала на личну и друштвену добробит. Најважнији су закони који се односе на следеће области: образовање на свим нивоима, национални оквир квалификација, наука и истраживање, ученички и студентски стандард, студентско организовање, здравље, социјална заштита, рад и запошљавање, волонтирање, породица, култура, јавно информисање и медији, правда, забрана дискриминације, посебно особа са инвалидитетом, родна равноправност, миграције и удружења.

1. *Закон о основама система образовања и васпитања* („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19, 6/20 и 129/21) је општи, системски закон којим се

уређује доуниверзитетско образовање и васпитање, односно основе система предшколског, основног и средњег образовања и васпитања и образовања одраслих, и то: принципи, циљеви, исходи, стандарди образовања и васпитања, знања, вештина и ставова (компетенције), начин и услови за обављање делатности предшколског васпитања и образовања, основног и средњег образовања и васпитања, врсте програма образовања и васпитања, оснивање, организација, финансирање и надзор над радом установа образовања и васпитања, као и друга питања од значаја за образовање и васпитање.

2. *Закон о средњем образовању и васпитању* („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон, 6/20, 52/21 и 129/21 – др. закони) је посебни закон којим се уређују питања средњег образовања и васпитања, између осталог циљеви и општи исходи средњег образовања и васпитања, међупредметне компетенције за крај средњег образовања, делатност средњег образовања и васпитања, врсте средњих школа, развојни план школе, школски програм који, између осталог садржи и: додатну подршку у образовању и васпитању, програм културних активности школе, програм слободних активности, програм каријерног вођења и саветовања ученика, програм заштите животне средине, програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програми превенције других облика ризичног понашања, програм школског спорта, програм сарадње са локалном самоуправом, програм сарадње са породицом, програм екскурзија, програм студијске посете, програм безбедности и здравља на раду, ученичке организације у школи, као и друга питања од значаја за средње образовање и васпитање.
3. *Закон о дуалном образовању* („Службени гласник РС”, бр. 101/17 и 6/20) уређује начин остваривања дуалног образовања у систему средњег стручног образовања и васпитања, права и обавезе ученика, родитеља/старатеља, школе и послодавца, материјално и финансијско обезбеђење ученика, као и друга питања. Један од принципа дуалног образовања је каријерно вођење и запошљивост - развој вештина управљања каријером и већих шанси за запошљавање, а међу циљевима је и развијање предузимљивости, иновативности и креативности сваког појединца ради његовог професионалног и каријерног развоја.
4. *Закон о високом образовању* („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 73/18, 67/19, 6/20 – др. закони, 11/21 – аутентично тумачење и 67/21 – др. закон) уређује систем високог образовања, услове и начин обављања делатности високог образовања, основе финансирања високог образовања, као и друга питања од значаја за обављање ове делатности. Између осталих питања, уређује и питање Студентске конференције универзитета и Студентске конференције академија и високих школа, Студентски парламент, права и обавезе студената и акредитацију установа.
5. *Закон о образовању одраслих* („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 88/17 – др. закон, 27/18 – др. закон и 6/20 – др. закон) уређује образовање и целоживотно учење одраслих као део јединственог система образовања у Републици Србији и то: принципе и циљеве, компетенције, квалификације и стандард квалификација, активности у образовању одраслих, остваривање образовања одраслих, планови и програми образовања одраслих, полазници и кандидати и друга питања од значаја за образовање одраслих. Неформално образовање одраслих, у смислу овог закона, представља организоване процесе учења одраслих на основу посебних програма,

ради стицања знања, вредности, ставова, способности и вештина усмерених на лични развој одраслих, рад и запошљавање и социјалне активности, а информално учење одраслих, у смислу овог закона, јесте процес самосталног стицања знања, вредности, ставова, способности и вештина, у свакодневном животном, као и у радном и социјалном окружењу.

6. *Закон о дуалном моделу студија у високом образовању* („Службени гласник РС”, број 66/19) уређује садржај и начин остваривања дуалног модела студија у високом образовању, узајамна права и обавезе студената, високошколских установа и послодаваца, материјално и финансијско обезбеђење студената, као и друга питања од значаја за реализацију студија по дуалном моделу.
7. *Закон о Националном оквиру квалификација Републике Србије* („Службени гласник РС”, бр. 27/18, 6/20 и 129/21 – др. закон) један је од кључних закона за омладинску политику. Има за циљ, између осталог, да обезбеђује препознавање и признавање неформалног образовања и информалног учења, уређује састав и надлежност Савета за Национални оквир квалификација (у даљем тексту: НОКС) и других тела, дефинише нивое квалификација, начин стицања квалификације, стандарде квалификација, стицање статуса јавно признатог организатора активности (у даљем тексту: ЛПОА) образовања одраслих, промовише кључне и међупредметне компетенције и целожовотно учење.
8. *Закон о науци и истраживањима* („Службени гласник РС”, број 49/19) базира се, између осталог, на начелима родне равноправности у науци и истраживањима, као и у органима одлучивања, повезаности са системом образовања, а посебно са системом високог образовања, на отворености за међународну научну и технолошку сарадњу, као и на бризи за одрживи развој и заштиту животне средине.
9. *Закон о ученичком и студентском стандарду* („Службени гласник РС”, бр. 18/10, 55/13, 27/18 – др. закон и 10/19) регулише обезбеђивање додатних услова за доступније, ефикасније и квалитетније образовање и васпитање ученика и студената. Има за циљ стварање материјалних, културних, социјалних, здравствених и других услова којима се подстиче стицање образовања, друштвена укљученост и свестрани развој личности ученика и студената. Утврђује права, обавезе и одговорности ученика и студената, између осталих и право на културне, уметничке, спортске и рекреативне активности и информисање.
10. *Закон о студентском организовању* („Службени гласник РС”, број 67/21) уређује положај, област деловања, овлашћења, организацију и начин финансирања студентских представничких тела и студентских организација, као и оквир за остваривање заједничких интереса студената на националном нивоу кроз рад студентских конференција и националне студентске организације. Дефинисана су овлашћења студентских конференција и студентског парламента и учешће студената у органима и телима високошколске установе. Ради обављања студентских активности, унапређења услова за лични и друштвени развој студената према њиховим потребама и могућностима и укључивања студената у

друштвени живот академске заједнице и њиховог информисања, могу се оснивати удружења, у складу са овим законом и законом којим се уређује оснивање и правни положај удружења. Удружење чије чланство чине искључиво студенти једне високошколске установе може стећи статус студентске организације. Уређено је оснивање и националног савеза студентских организација.

11. *Закон о здравственој заштити* („Службени гласник РС”, број 25/19) уређује, између осталог, питања друштвене бриге за здравље, обезбеђивањем здравствене заштите групацијама становништва које су изложене повећаном ризику оболевања, здравствене заштите лица у вези са спречавањем, сузбијањем, раним откривањем и лечењем болести и стања од већег јавноздравственог значаја, као и здравствене заштите социјално угроженог становништва, под једнаким условима, на територији Републике Србије. Друштвеном бригом су обухваћена деца до навршених 18 година живота, ученици и студенти до краја прописаног школовања, а најкасније до навршених 26 година живота, у складу са законом, као и млада незапослена лица која се не налазе на школовању, а највише до навршених 26 година живота. Локална самоуправа сарађује са хуманитарним и стручним организацијама, савезима и удружењима, на пословима развоја здравствене заштите.
12. *Закон о социјалној заштити* („Службени гласник РС”, бр. 24/11 и 117/22 – УС) уређује питања од значаја за омладинску политику, а пре свега, питање материјалне сигурности појединца и породице, остваривање права на услуге у социјалној заштити, стварању једнаких могућности за социјални живот и социјалну укљученост, унапређивање породичне, родне и међугенерациске солидарности, превенције злостављања, занемаривања и експлоатације. Малолетно лице (у даљем тексту: дете)¹⁰ и пунолетно лице до навршених 26 година живота (у даљем тексту: млада особа, млади, односно омладина) јесте корисник, када му је услед породичних и других животних околности, угрожено здравље, безбедност и развој, односно ако је извесно да без подршке система социјалне заштите не може да достигне оптимални ниво развоја. Закон регулише поступак за коришћење услуга социјалне заштите, услове за добијање материјалне помоћи, волонтерски рад и обуку волонтерских радника у установама социјалне заштите и друга питања.
13. *Породични закон* („Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 и 6/15) уређује различите аспекте породице, брака, материнства и очинства, родитељског старања, усвојења деце, хранитељство, старатељство, заштиту од насиља у породици. Према овом закону, пунолетство се стиче са навршеном 18. годином живота. Свако је дужан да се руководи најбољим интересом детета у свим активностима које се тичу детета. Закон регулише и обавезе државе према детету. Држава има обавезу да предузима све потребне мере за заштиту детета од занемаривања, од физичког, сексуалног и емоционалног злостављања, те од сваке врсте експлоатације, да поштује, штити и унапређује права детета, да детету без родитељског старања обезбеди заштиту у породичној средини, увек када је то могуће итд.

¹⁰ Дефиниција детета се може посредно извести из члана 37. Устава и члана 11. Породичног закона, који предвиђају да се пунолетство стиче са навршених 18 година, па се на основу тога може закључити да се дететом сматра свако лице млађе од 18 година. Дете је лице које није навршило 18 година.

14. *Закон о раду* („Службени гласник РС” бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – УС, 113/17 и 95/18 – аутентично тумачење) уређује права, обавезе и одговорности из радног односа, односно по основу рада. Запослени млађи од 18 година живота и запослена особа са инвалидитетом имају право на посебну заштиту, у складу са законом. Законом је забрањена непосредна и посредна дискриминација лица која траже запослење, по било ком основу, укључујући пол и старост. Регулисано је заснивање радног односа и заштита запослених, посебно заштита омладине, тако што млађи од 18 година не могу да раде одређене послове, нити могу да раде дуже од 35 часова недељно. Радни однос може да се заснује са лицем које има најмање 15 година живота и испуњава друге услове за рад на одређеним пословима, утврђене законом, односно правилником о организацији и систематизацији послова. Радни однос са лицем млађим од 18 година живота може да се заснује уз писмену сагласност родитеља, усвојиоца или стараоца, ако такав рад не угрожава његово здравље, морал и образовање, односно ако такав рад није забрањен законом. Лице млађе од 18 година живота може да заснује радни однос само на основу налаза надлежног здравственог органа којим се утврђује да је способно за обављање послова за које заснива радни однос и да такви послови нису штетни за његово здравље. Утврђени су и послови на којима не може да ради запослени млађи од 18 година живота, као и послови за запослене између навршене 18. и 21. године живота који се могу обављати само на основу налаза надлежног здравственог органа којим се утврђује да такав рад није штетан за његово здравље.
15. *Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености* („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 38/15, 113/17 и 49/21) уређује послове запошљавања као обавештавање о могућностима и условима за запошљавање, посредовање у запошљавању у земљи и иностранству, професионалну оријентацију и саветовање о планирању каријере, спровођење мера активне политике запошљавања. Такође, регулише права и обавезе незапосленог и послодавца, подршку у професионалној оријентацији и саветовању о планирању каријере, подршку samozapošljavanju, додатно образовање и обуку, запошљавање на јавним радовима, осигурање за случај незапослености, запошљавање у иностранству.
16. *Закон о волонтирању* („Службени гласник РС”, број 36/10) уређује питања од интереса за младе волонтере, од разумевања појмова у вези са волонтирањем, принципа волонтирања, уговора о волонтирању, до права и обавеза волонтера и организатора волонтирања. У току је припрема Закона о изменама и допунама Закона о волонтирању.
17. *Закон о удружењима* („Службени гласник РС”, бр. 51/09, 99/11 – др. закон и 44/18 – др. закон) је од значаја за удружења младих, а њиме се уређује оснивање и правни положај удружења, упис и брисање из регистра, чланство и органи удружења, статусне промене и престанак постојања удружења, као и друга питања значајна за рад удружења. Удружење, у смислу овог закона, јесте добровољна и невладина недобитна организација заснована на слободи удруживања више физичких или правних лица, основана ради остваривања и унапређења одређеног заједничког или општег циља и интереса, који нису забрањени Уставом или законом. Удружење се може удруживати у савезе и у друге асоцијације у земљи и иностранству. Свако лице може под једнаким условима утврђеним статутом да постане члан удружења. Физичко лице може бити члан удружења независно од

година старости, у складу са овим законом и статутом. Удружење води евиденцију о својим члановима.

18. *Закон о задужбинама и фондацијама* („Службени гласник РС”, бр. 88/10, 99/11 – др. закон и 44/18 – др. закон) уређује оснивање и правни положај задужбина и фондација, имовину, унутрашњу организацију, упис и брисање из регистра, делатност, статусне промене, надзор над радом задужбина и фондација, престанак рада, друга питања од значаја за њихов рад, као и правни положај и деловање представништава страних задужбина и фондација. Члан 3. Закона дефинише да се општекорисним циљем фондације и задужбине сматрају активности усмерене на промовисање и заштиту људских, грађанских и мањинских права, промовисање демократских вредности, европских интеграција и међународног разумевања, одрживи развој, регионални развој, равноправност полова, унапређење социјалне и здравствене заштите, промовисање и унапређење културе и јавног информисања, промовисање и популаризацију науке, образовања, уметности и аматерског спорта, унапређивање положаја особа са инвалидитетом, бригу о деци и младима, помоћ старима, заштиту животне средине, борбу против корупције, заштиту потрошача, заштиту животиња, хуманитарне и друге активности којима задужбине и фондације остварују општекорисне циљеве односно интересе.
19. *Закон о задругама* („Службени гласник РС”, број 112/15) уређује правни положај задруга, њихово оснивање, управљање и органе задруге, стицање и престанак статуса задругара, имовину и пословање задруге, фондове, расподелу добити, престанак задруге, као и друга питања значајна за положај и рад задруге. Закон је од значаја, пре свега, за студентско-омладинске задруге и младе пољопривреднике.
20. *Закон о бесплатној правној помоћи* („Службени гласник РС”, број 87/18) уређује бесплатну правну помоћ за грађане као њене кориснике и начине њеног остваривања и пружања. Бесплатна правна помоћ састоји се од пружања правних савета, састављања поднесака, заступања и одбране, а између осталог, пружа се деци и младима којима је престала услуга социјалног смештаја до навршене 26. године, затим, лицу које остварује правну заштиту од насиља у породици, особи са инвалидитетом, избеглици, расељеном лицу итд.
21. *Закон о заштити података о личности* („Службени гласник РС”, број 87/18) уређује право на заштиту физичких лица у вези са обрадом података о личности и слободни проток таквих података, начела обраде, права лица на које се подаци односе, обавезе руковалаца и обрађивача података о личности, кодекс поступања, пренос података о личности у друге државе и међународне организације, надзор над спровођењем овог закона, правна средства, одговорност и казне у случају повреде права физичких лица у вези са обрадом података о личности, као и посебни случајеви обраде. Законом се обезбеђује заштита основних права и слобода физичких лица, а посебно њиховог права на заштиту података о личности. Одредбе посебних закона којима се уређује обрада података о личности морају бити у складу са овим законом.
22. *Закон о забрани дискриминације* („Службени гласник РС”, бр. 22/09 и 52/21) дефинише појам дискриминације, посредне дискриминације, сегрегације, облике и случајеве дискриминације, истиче општу забрану дискриминације као и поступке

заштите од дискриминације. За омладинску политику је важна забрана дискриминације у области рада, између осталих, забрана дискриминације студента или ученика на пракси, волонтера, лица на професионалном оспособљавању и слично, забрана дискриминације на основу старосног доба, пола, рода и родног идентитета, сексуалне оријентације, здравственог стања и других личних својстава, укључујући верску и националну припадност.

23. *Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом* („Службени гласник РС”, бр. 33/06 и 13/16) уређује општи режим забране дискриминације по основу инвалидности, посебне случајеве дискриминације особа са инвалидитетом, поступак заштите особа изложених дискриминацији и мере које се предузимају ради подстицања равноправности и социјалне укључености особа са инвалидитетом. Из угла омладинске политике закон је од значаја за инклузивни приступ у активностима, удружењима младих, асоцијацијама младих и организовану подршку младих у спречавању дискриминације.
24. *Закон о употреби знаковног језика* („Службени гласник РС”, број 38/15) уређује употребу знаковног језика, односно право на учење знаковног језика и право на употребу услуге тумача за знаковни језик, начин употребе услуге тумача за знаковни језик, мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика кроз информисање и образовање на знаковном језику и друга питања од значаја за употребу знаковног језика. Право на употребу знаковног језика подразумева право глуве особе на учење знаковног језика и право на употребу услуге тумача за знаковни језик. Право на учење знаковног језика поред глуве особе остварује и друго лице. Образовно-васпитни рад у установама образовања и васпитања и студије на високошколској установи могу се изводити на знаковном језику за глуве особе, у складу са њиховим потребама, способностима и могућностима. Глува особа има право да користи знаковни језик у току запошљавања и рада код послодавца, и то: при обављању разговора за посао, код закључивања и отказивања уговора о раду или другог уговора о раду ван радног односа, стручном оспособљавању и усавршавању, волонтирању, у току рада или учествовања на раду код послодавца по било ком основу док постоји објективна потреба за таквом услугом и у случајевима у којима се запосленим лицима код послодавца саопштавају информације од утицаја на процес рада и њихов положај. Законом се утврђују и мере за подстицање примене знаковног језика на електронским медијима и мере за подстицање примене знаковног језика путем телекомуникационих услуга.
25. *Закон о родној равноправности* („Службени гласник РС”, број 52/21) уређује, између осталог, мере и политике за остваривање и унапређивање родне равноправности, институционални оквир за остваривање родне равноправности, надзор над применом закона и друга питања од значаја за остваривање и унапређивање родне равноправности. Мере за остваривање и унапређивање родне равноправности подразумевају стварање једнаких могућности за учешће и равноправан третман жена и мушкараца у области рада, запошљавања и samozapošljavanja, социјалне и здравствене заштите, образовања, васпитања, науке и технолошког развоја, информационо-комуникационих технологија и информационог друштва, одбране и безбедности, саобраћаја, енергетике, заштите животне средине, културе, јавног информисања, спорта, у органима управљања и надзора и њиховим телима, политичког деловања и јавних послова, сексуалног и

репродуктивног здравља и права, приступа роби и услугама. Законом се уређују и мере за сузбијање и спречавање свих облика родно заснованог насиља, насиља према женама и насиља у породици.

26. *Закон о култури* („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 13/16, 30/16, 6/20, 47/21 и 78/21) уређује општи интерес у култури, начин остваривања општег интереса и обављање културних делатности, права, обавезе и одговорности на свим нивоима, а сврха закона је, између осталог, подстицање младих талената у области културног и уметничког стваралаштва, стварање услова за подстицање самосталног културног и уметничког стваралаштва, подстицање аматерског културног и уметничког стваралаштва, дечијег стваралаштва и стваралаштва за децу и младе у култури, стваралаштва особа са инвалидитетом, особа из друштвено осетљивих група, подстицање развоја креативних индустрија, подстицање доступности свих културних садржаја особама са инвалидитетом.
27. *Закон о јавном информисању и медијима* („Службени гласник РС”, бр. 83/14, 58/15 и 12/16 – аутентично тумачење) уређује начин остваривања слободе јавног информисања, која посебно обухвата слободу прикупљања, објављивања и примања информација, слободу формирања и изражавања идеја и мишљења, слободу штампања и дистрибуције новина и слободу производње, пружања и објављивања аудио и аудио-визуелних медијских услуга, слободу ширења информација и идеја преко интернета и других платформи, као и слободу издавања медија и обављања делатности јавног информисања. У циљу заштите слободног развоја личности малолетника, посебно се мора водити рачуна да садржај медија и начин дистрибуције медија не нашкоде моралном, интелектуалном, емотивном или социјалном развоју малолетника.
28. *Закон о јавним медијским сервисима* („Службени гласник РС”, бр. 83/14, 103/15, 108/16, 161/20, 129/21 и 142/22) уређује рад јавних медијских сервиса, чији је задатак задовољавање потреба у информисању свих делова друштва без дискриминације, водећи рачуна нарочито о друштвено осетљивим групама као што су деца, омладина и стари, мањинске групе, особе са инвалидитетом, социјално и здравствено угрожени и др. јавни сервис има обавезу да ради на медијској писмености становништва, унапређивању општег образовања, здравственог образовања и образовања у вези са заштитом животне средине, развијању културе и уметничког стваралаштва, неговању хуманих, моралних, уметничких и креативних вредности, задовољавању забавних, рекреативних, спортских и других потреба грађана.
29. *Закон о управљању миграцијама* („Службени гласник РС”, број 107/12) уређује прикупљање, анализу, обраду, организовање, размену, чување и заштиту података релевантних за управљање миграцијама, утврђивање показатеља, података релевантних за управљање миграцијама, успостављање јединственог система и других механизма размене података у области миграција, утврђивање и предлагање циљева и приоритета миграционе политике, предлагање и предузимање мера за спровођење миграционе политике и координацију органа који обављају послове везане за управљање миграцијама, као доприноса осталим законом успостављеним механизмима у области миграција. Регулисано је да повратницима по основу споразума о реадмисији, који нису у могућности да себи

обезбеде смештај, непосредно по повратку обезбеђује се привремени колективни смештај.

30. *Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама* („Службени гласник РС”, број 87/18) уређује смањење ризика од катастрофа, превенција и јачање отпорности и спремности појединаца и заједнице за реаговање на последице катастрофа, заштита и спасавања људи, материјалних, културних и других добара, права и обавезе грађана, удружења, правних лица, органа јединица локалне самоуправе, аутономних покрајина и Републике Србије, управљање ванредним ситуацијама, функционисање цивилне заштите, рано упозоравање, обавештавање и узбуњивање, међународна сарадња, инспекцијски надзор и друга питања од значаја за организовање и функционисање система смањења ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама. Овај закон је важан за младе, јер прописује права и обавезе различитих субјеката (па и младих) који учествују у смањењу ризика од катастрофа, као и управљању ванредним ситуацијама. Такође, када је у питању цивилна заштита, улога младих је важна у елементима личне и узајамне заштите, код спровођења мера цивилне заштите и укључивања у рад јединица цивилне заштите.
31. *Закон о азилу и привременој заштити* („Службени гласник РС”, број 24/18) уређује сва питања азила: поступак азила, ко су тражиоци азила, разлика између тражилаца азила и избеглица, право на заштиту, забрана дискриминације по било ком основу, начело родне равноправности и осетљивости итд. Посебно се регулише питање малолетних лица, односно, странаца који нису навршили 18 година, малолетних лица без пратње родитеља или старатеља, малолетних лица одвојених од родитеља. Важно је да млади буду информисани о томе, будући да је најчешће реч о старосној групи којој и сами припадају и подршци коју младим азилантима могу да пруже удружења младих и за младе.
32. *Кривични законик* („Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19) уређује питање разних кривичних дела и казни за поједине врсте кривичних дела што може допринети информисаности младих и превенцији одређених понашања. Кривичне санкције су: казне, мере упозорења, мере безбедности и васпитне мере. У овом закону дететом се сматра лице које није навршило четрнаест година. Закон дефинише и које се мере могу изрећи малолетнику или малолетном лицу и даје објашњење ових појмова. Малолетником се сматра лице које је навршило четрнаест година, а није навршило осамнаест година, а малолетним лицем сматра се лице које није навршило осамнаест година. Млађи малолетник је лице које је навршило четрнаест а није навршило шеснаест година, а старији малолетник је лице које је навршило шеснаест а није навршило осамнаест година. Прописане васпитне мере и друге кривичне санкције могу се изрећи малолетнику под условима регулисаним *Законом о малолетним учиниоцима кривичног дела и кривичноправној заштити малолетних лица* („Службени гласник РС”, број 85/05).
33. *Закон о прекршајима* („Службени гласник РС”, бр. 65/13, 13/16, 98/16 – УС, 91/19 – др. закони, 91/19 и 112/22 – УС) уређује: појам прекршаја, услове за прекршајну одговорност, услове за прописивање и примену прекршајних санкција, систем санкција, прекршајни поступак, издавање прекршајног налога, поступак извршења

одлуке, регистар санкција и регистар неплаћених новчаних казни и других новчаних износа. Посебно су разрађене одредбе о малолетницима. Према малолетнику који у време када је учинио прекршај није навршио 14 година (дете) не може се водити прекршајни поступак. Према малолетнику старости од навршених четрнаест до навршених осамнаест година који учини прекршај, може се водити прекршајни поступак а према млађем не. Малолетнику који је у време извршења прекршаја навршио четрнаест, а није навршио шеснаест година (млађи малолетник) могу се изрећи само васпитне мере. Малолетнику који је у време извршења прекршаја навршио шеснаест година, а није навршио осамнаест година (старији малолетник) може се изрећи васпитна мера, казнени поени или казна. Ако је због природе прекршаја то неопходно, заштитна мера се може изрећи малолетнику уз васпитну меру или казну. Казна малолетничког затвора старијем малолетнику може се изрећи изузетно, при чему се мора имати у виду природа прекршаја, личне особине и понашања малолетника. Казна малолетничког затвора која се изрекне старијем малолетнику не може бити дужа од 30 дана.

34. *Закон о порезу на доходак грађана* („Службени гласник РС”, бр. 24/01, 80/02, 80/02 – др. закон, 135/04, 62/06, 65/06 – исправка, 31/09, 44/09, 18/10, 50/11, 91/11 – УС, 7/12 – усклађени динарски износ, 93/12, 114/12 – УС, 8/13 – усклађени динарски износ, 47/13, 48/13 – исправка, 108/13, 6/14 – усклађени динарски износ, 57/14, 68/14 – др. закон, 5/15 – усклађени динарски износ, 112/15, 5/16 – усклађени динарски износ, 7/17 – усклађени динарски износ, 113/17, 7/18 – усклађени динарски износ, 95/18, 4/19 – усклађени динарски износ, 86/19, 5/20 – усклађени динарски износ, 153/20, 156/20 – усклађени динарски износ, 6/21 – усклађени динарски износ, 44/21, 118/21, 132/21 – усклађени динарски износ и 10/22 – усклађени динарски износ) уређује опорезивање дохотка грађана и пореска ослобођења и олакшице које се могу уводити само овим законом. Закон регулише неопорезиве износе ученичких кредита и стипендија и зараде и уговорене накнаде и друга примања која се остварују обављањем привремених и повремених послова на основу уговора закљученог непосредно са послодавцем, као и на основу уговора закљученог преко омладинске или студентске задруге, осим са лицем до навршених 26 година живота, ако је на школовању у установама средњег, вишег и високог образовања. Такође, не плаћа се порез на доходак грађана на примања остварена и по основу накнада и награда за рад осуђених лица и малолетних учинилаца кривичних дела, сагласно закону којим се уређује извршење кривичних санкција, награда ученицима и студентима оствареним за постигнуте резултате током школовања и образовања, као и освојених на међународним такмичењима и такмичењима у оквиру образовног система, накнаде трошкова волонтирања коју остварује волонтер, у складу са законом којим се уређује волонтирање итд.

Осим закона, за израду Стратегије релевантне су и следеће националне стратегије:

- 1) *Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године* („Службени гласник РС”, бр. 18/21 и 36/21 – исправка) чији је општи циљ успостављање стабилног и одрживог раста запослености заснованог на знању и достојанственом раду, а једна од мера у Стратегији односи се на побољшање положаја младих на тржишту рада. Предложени правци побољшања положаја младих на тржишту рада односе се на: повезивање младих са тржиштем рада још у оквиру формалног образовања, унапређење регулаторног оквира за облике рада које млади најчешће предузимају, формализацију радних пракси, системски приступ предузетништву младих, посебно младих жена, додатно образовање и обуке, успостављање програма

„Гаранција за младе”, већа финансијска улагања из буџета Републике Србије за запошљавање младих. У предметној Стратегији млади се дефинишу у складу са ЗоМ-ом, тј. као особе од 15 до 30 година. Усвојен је и Акциони план за период од 2021. до 2023. године за спровођење Стратегије запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године.

- 2) *Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године* („Службени гласник РС”, број 63/21) има два општа циља, као и неколико посебних циљева у оквиру сваког општег циља. Општи циљ 1 односи се на доуниверзитетско образовање и васпитање (повећани квалитет наставе и учења, праведност и доступност доуниверзитетског образовања и васпитања и ојачана васпитна функција образовно-васпитних установа), а општи циљ 2 на високо образовање (унапређени доступност, квалитет, релевантност и праведност високог образовања). За достизање ових циљева планиране су мере за унапређење наставе и учења, система за осигурања квалитета и развоја дигиталног образовања у доуниверзитетском образовању и васпитању, као и унапређење његове доступности, праведности и отворености и унапређење услова за целоживотно учење. Када је у питању високо образовање, предвиђене су мере које се тичу унапређења квалитета понуде, људских ресурса, исхода и релевантности високог образовања, као и унапређење његовог обухвата и праведности, као и мере које се односе на дигитализацију.
- 3) *Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”* („Службени гласник РС”, број 10/21) дефинише као општи циљ да научно-технолошки и иновациони систем допринеси убрзаном развоју Републике Србије, кроз унапређење квалитета и ефикасности науке, технолошког развоја и иновација и даље интеграције у Европски истраживачки простор. Посебни циљеви усмерени су на обезбеђивање неопходних услова за динамични развој науке, технолошког развоја и иновација, повећање ефикасности коришћења ресурса научно-истраживачког система, неговање врхунског квалитета науке и технолошког развоја и јачање конкурентности привреде, фокусирање истраживања на друштвене изазове и приоритете и јачање међународне сарадње. Стратегија предвиђа мере које се односе на развој људских ресурса, а које обухватају и мере везане за укључивање младих истраживача у научно-истраживачки рад.
- 4) *Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године* („Службени гласник РС”, број 21/20) има као општи циљ унапређење дигиталних знања и вештина свих грађана, укључујући припаднике осетљивих друштвених група, ради омогућавања праћења развоја информационо-комуникационих технологија у свим областима и обезбеђивања потреба привреде и тржишта рада. Посебни циљеви односе се и на младе и укључују унапређивање дигиталних компетенција у образовном систему, унапређење основних и напредних дигиталних вештина за све грађане, развој дигиталних вештина у односу на потребе тржишта рада и целоживотно учење стручњака у области информационо-комуникационих технологија (у даљем тексту: ИКТ), за које је предвиђена мера праћења броја младих, посебно жена које се образују и обучавају за ИКТ занимања.

- 5) *Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. година* („Службени гласник РС”, број 96/19) за циљ поставља употребу вештачке интелигенције у функцији економског раста, запошљавања и квалитетнијег живота. У оквиру мера за постизање циљева развоја образовања, науке и иновација и економије у вези са вештачком интелигенцијом, предвиђено је, између осталог, и унапређивање наставних садржаја у средњим школама, измене основних студија и развој постдипломских и кратких програма студија, као и неформалног образовања у области вештачке интелигенције, подизање нивоа подршке истраживачима, стартап компанијама и предузећима у овој области.
- 6) *Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године* („Службени гласник РС”, број 21/20) део је нове парадигме иновационе политике која окупља доносиоце одлука, академску и пословну заједницу и цивилно друштво, у циљу подизања конкурентности привреде, привредног раста и напретка друштва, кроз повезивање истраживачких, индустријских и иновационих снага и ресурса са ограниченим бројем приоритетних привредних области. Ова Стратегија један је од кључних докумената Владе Републике Србије за развој друштва заснованог на знању. Предвиђа усмеравање образовања и науке на индустрије које су препознате као приоритетне: Храна за будућност, Машине и процеси за будућност, ИКТ и Креативне индустрије. Од изузетног је значаја за професионални развој, запошљивост и самозапошљивост младих и њихову будућност.
- 7) *Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021 – 2027. године* („Службени гласник РС”, број 21/20) је документ јавне политике који има за општи циљ стварање привредног и друштвеног амбијента за успоравање одласка радно способног становништва, јачање веза са дијаспором, подстицање повратних и циркуларних миграција, као и привлачење странаца различитих образовних профила. Стратегија предвиђа мере које се између осталог односе и на омогућавање одговарајућег стручног оспособљавања и стручног усавршавања младих и стварање услова за њихов повратак, укључујући и успостављање координације локалних савета за миграције са канцеларијама за младе и локалним саветима за запошљавање.
- 8) *Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године* („Службени гласник РС”, број 35/20) је документ јавне политике чији је општи циљ подизање конкурентности индустрије Републике Србије, а посебни циљеви се односе на унапређену дигитализацију пословних модела индустријске производње, развој индустрије базиране на иновацијама и развоју виших фаза технолошке производње, повећање укупног обима инвестиција у индустрију уз раст квалитета инвестиција, унапређење технолошке структуре извоза и трансформацију индустрије од линеарног ка циркуларном моделу.
- 9) *Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године* („Службени гласник РС”, број 80/20) је документ чији је општи циљ обезбеђен континуирани свеобухватни одговор друштва на насиље према деци, у складу са динамиком изазова, ризика и претњи, кроз унапређен систем превенције, заштите и подршке. Посебни циљеви стратегије укључују превенцију

и систематски рад на промени ставова, вредности и понашања у односу на насиље према деци, интервенције усмерене на заштиту деце од насиља и нормативни оквир, институционални и организациони механизми за превенцију и заштиту деце од насиља. Циљеви и мере ове Стратегије односе се и на децу узраста 15–18 година, па су стога релевантни и за омладинску политику.

- 10) *Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године* („Службени гласник РС”, број 47/21) која за циљ има успостављање ефикасне превенције и заштите од свих облика насиља према женама и девојчицама, насиља у породици и развијање родно одговорног система услуга подршке жртвама насиља. Посебни циљеви ове Стратегије, који су релевантни и за омладинску политику, односе се на унапређено деловање свих актера на превенцији родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, обезбеђење ефикасне и делотворне заштите жртва и адекватне услуге подршке жртвама насиља, инкриминисање свих облика насиља према женама и насиља у породици и интегрисање јавних политика и успостављање система прикупљања и анализе података о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици. Стратегија наглашава потребу унапређења издвајања из годишњег буџета за програме за спречавање и сузбијање свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, у различитим секторима, укључујући и сектор младих, као и потребу подизања свести јавности о родно заснованом насиљу међу децом и младима у дигиталном окружењу.
- 11) *Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године* („Службени гласник РС”, број 12/22) истиче да начело једнакости представља једно од основних начела под којима се уживају људска права и слободе. Традиционални приступ једнакости полази од концепта формалне једнакости, који подразумева једнакост свих пред законом и једнаку примену права. Ипак, формална једнакост није довољна да би припадници и припаднице свих група у друштву заиста и уживали једнак третман, већ је потребно обезбедити суштинску једнакост. У Стратегији је дата анализа различитих области (Јавна управа и правосуђе; Одбрана и безбедност; образовање, стручно оспособљавање и наука; Рад и запошљавање; Социјална заштита; Становање; Здравствена заштита; Спорт, култура и медији) по питању дискриминације и указано на потребне правце даљег деловања. Општи циљ Стратегије је: изједначене могућности за припаднике група које су у ризику од дискриминације да на равноправној основи са другима уживају сва људска права и слободе, као и унапређена ефикасност система превенције и заштите од дискриминације у свим областима и на свим нивоима. Да би се постигао општи циљ Стратегије, планирана су четири посебна стратешка циља: 1) усклађено национално законодавство са међународним антидискриминационим стандардима и праксом; 2) системски уведена антидискриминациона перспектива у креирање, спровођење и праћење јавних политика; 3) унапређена равноправност и већа друштвена укљученост припадника група које су у ризику од дискриминације; 4) унапређен систем превенције и заштите од дискриминације. Усвојен је и Акциони план за период 2022–2023. године за спровођење Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године.

- 12) *Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године* („Службени гласник РС”, број 103/21) која за општи циљ има превазилажење родног јаза и остваривање родне равноправности као предуслов за развој друштва и побољшање свакодневног живота жена и мушкараца, девојчица и дечака. Да би се постигао општи циљ ове стратегије, утврђени су следећи посебни циљеви: смањен родни јаз у економији, науци и образовању као предуслов и подстицај социо–економског развоја друштва; обезбеђене једнаке могућности за остваривање и заштиту људских права као претпоставка развоја и безбедног друштва; успостављена приступачна и свеобухватна здравствена заштита и обезбеђена социјална сигурност; успостављен целовит и функционалан систем за креирање и спровођење родно одговорних јавних политика и буџета. Између осталих посебних циљева, планирана је и смањена родна сегрегација на нивоу средњег и високог образовања, избалансиран избор будућих занимања за девојчице и дечаке, повећана активација жена на тржишту рада, а посебно жена којима је приступ запошљавању и samozapošljavanju додатно отежан због дискриминације, места становања, здравственог стања, животних околности или из других разлога, као што су на пример младе жене из НЕЕТ¹¹ групе. Стратегија наглашава значај образовања о сексуалном и репродуктивном здрављу и правима, укључујући и питања родних односа, родних улога и одговорног сексуалног понашања, са посебним акцентом на развијању програма рада са дечацима и младићима о њиховој одговорности и улози у чувању репродуктивног здравља и употребе контрацепције. Истакнут је и значај подршке ромским девојчицама у образовном систему, и активностима подршке младим женама које су напустиле образовање, као и младим и малолетним мајкама за наставак школовања. Акциони план за 2022. и 2023. годину за спровођење Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године¹² операционализује остваривања општег и посебних циљева предвиђених Стратегијом.
- 13) *Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године* („Службени гласник РС”, број 44/20) као општи циљ поставља изједначавање могућности особа са инвалидитетом у уживању свих грађанских, политичких, економских, социјалних и културних права, уз пуно поштовање њиховог достојанства и индивидуалне аутономије, обезбеђивања независности, слободе избора и пуне и ефективне партиципације у свим областима друштвеног живота, укључујући и живот у заједници. Да би се постигао општи циљ ове Стратегије, утврђени су посебни циљеви, који се односе и на младе са инвалидитетом и то: повећана друштвена инклузија особа са инвалидитетом; обезбеђено уживање права особа са инвалидитетом на пословну способност и породични живот на равноправној основи са другима и ефикасна заштита од дискриминације, насиља и злостављања као и системско увођење перспективе инвалидитета у доношење, спровођење и праћење јавних политика.
- 14) *Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2022.-2030. године* („Службени гласник РС”, број 23/22) по узору на ЕУ Оквир за Роме као општи циљ поставља унапређење квалитета живота Рома и Ромкиња у Републици Србији, уз уважавање људских и мањинских права, елиминисање дискриминације

¹¹ НЕЕТ је скраћеница за израз на енглеском језику not in education employment or training и односи се на особе које нису у образовању, радном односу нити обуци

¹² Усвојен на седници Владе 25. августа 2022. године, <https://www.srbija.gov.rs/prikaz/647464>

и циганизма као облика расизма и постизање веће социјалне укључености у свим сегментима друштва. Стратегија има седам посебних циљева са кључним областима које доприносе остваривању општег циља који се односе на: смањење дискриминације према ромској националној мањини, унапређену партиципацију Рома и Ромкиња у свим друштвеним процесима, образовни систем као инклузивну, интеркултуралну, недискриминаторну и безбедну средину, квалитетно и одрживо запошљавање, приступ и остваривање права на здравље без дискриминације, побољшан приступ услугама социјалне заштите и побољшане услове становања за становништво ромске националности. Неколико показатеља остварености посебних циљева директно препознаје младе, као што су: стопа уписа у основне школе, преласка у средњу школу и стопа завршавања вишег и високог образовања код Рома и Ромкиња; учешће одраслих Рома и Ромкиња у образовању и обукама, број активних организација цивилног друштва које воде Роми и Ромкиње итд.

15) *Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018 - 2026. година* („Службени гласник РС”, број 61/18) подржава унапређење здравља, спречавање болести и продужење квалитетног живота становништва. Стратегија поставља за циљеве унапређење здравља и смањивање неједнакости у здрављу, унапређење животне средине и радне околине, спречавање и сузбијање болести и водећих ризика по здравље становништва, развој акција промоције здравља у заједници, подршку развоју доступне, квалитетне и ефикасне здравствене заштите, развој система јавног здравља заснованог на доказима из истраживања и унапређење управљања, комуникације и партнерства за примену начела „здравље у свим политикама”. Планиране су мере промоције здравља у заједници, посебна истраживања осетљивих група радноактивне популације, међу којима су и млади, унапређење приступачности здравствених услуга и доступности здравствене заштите осетљивим друштвеним групама на територији јединица локалне самоуправе, превенција и сузбијање пушења и изложености дуванском диму, штетне употребе алкохола и злоупотребе дрога.

16) *Стратегија за превенцију и контролу ХИВ инфекције и АИДС у Републици Србији 2018-2025 године* („Службени гласник РС”, број 61/18) представља осмогодишњи оквир за развој, имплементацију, мониторинг и евалуацију националног одговора на ХИВ инфекцију. ХИВ и даље представља један од највећих јавноздравствених изазова у свету. Иако се Република Србија може сматрати државом с ниском учесталости ХИВ инфекције у општој популацији, процењено је да је почетком 2017. године у Републици Србији око 3.100 особа живело са ХИВ-ом и да постоји много фактора који омогућују даље ширење вируса. Такође се наводи да се превенција и контрола ХИВ инфекције и АИДС-а и подршка особама које живе са ХИВ-ом у Републици Србији већ дуго низ година препознају као приоритетне активности од јавноздравственог значаја. Општи циљ Стратегије је превенција ХИВ инфекције и других полно преносивих инфекција, као и обезбеђење лечења и подршке свим особама које живе са ХИВ-ом. У периоду 1985–2016. више од половине (56%) свих ХИВ позитивних особа регистровано је у узрасној групи 25–39 година, а три четвртине (79%) оболелих и умрлих од АИДС-а регистровано је у узрасту 25–49 година. Од 2002. године региструје се пораст учешћа младих узраста 20–29 година међу новодијагностикованим ХИВ позитивним особама. За успешну координацију активности у области ХИВ/АИДС одлуком Владе образована је

Комисија за борбу против ХИВ/АИДС-а као мултисекторско координативно тело, чији је један од главних задатка дефинисање националне стратегије, као и праћење и процена делотворности њеног спровођења, а за потребе праћења и евалуације спровођења пројеката финансираних из донације Глобалног фонда за борбу против АИДС-а, туберкулозе и маларије.

- 17) *Стратегија подстицања рађања* („Службени гласник РС”, број 25/18) за општи циљ одрживог демографског развоја Републике Србије у дугорочној перспективи поставља стационарно становништво тј. становништво у коме ће следеће генерације бити исте величине као и постојеће. Као посебне циљеве стратегија поставља ублажавање економске цене подизања детета (смањење директних трошкова подизања деце и финансијске мере за подстицање рађања, подстицаји у сфери становања), усклађивање рада и родитељства (усклађивање родитељског и професионалног домена, усклађивање рада и родитељства путем збрињавања деце запослених родитеља), снижавање психолошке цене родитељства (снижавање психолошке цене материнства мерама које регулишу усклађивање рада и родитељства, истицање значаја улоге оца у подизању детета, снижавање психолошке цене родитељства олакшавањем вођења домаћинства, јачање компетенције за испуњавање брачне и родитељске улоге), очување и унапређење репродуктивног здравља (промовисање здравих стилова живота, промоција репродуктивног здравља адолесцената, спречавање обољења репродуктивног система), решавање проблема неплодности, ка здравом материнству (здравствена заштита жена у току трудноће, здравствена заштита жена у порођају, у периоду после порођаја, подршка безбедном матаринству, здравом расту и развоју новорођенчета и малог детета), популациону едукацију, активирање локалне самоуправе (успостављање ефикасније популационе политике у локалној самоуправи). Млади су препознати као популациона група којој је потребно посветити посебну пажњу, нарочито у промоцији, очувању и унапређењу репродуктивног здравља и популационој едукацији.
- 18) *Програм о заштити менталног здравља у Републици Србији за период 2019–2026. године* („Службени гласник РС”, број 84/19) представља усаглашен систем мера, услова и инструмената јавне политике који треба да се спроведу ради заштите менталног здравља превенцијом настанка менталних поремећаја, унапређењем менталног здравља, анализом и дијагнозом менталног стања лица, лечењем и рехабилитацијом лица са менталним поремећајима, као и сумње на постојање менталних поремећаја, а уз поштовање људских права и јачање достојанства лица са менталним сметњама и примене најмање рестриктивних облика третмана. Млади (15–24 године) су препознати као једна од посебно вулнерабилних популација и предвиђено је да се рад на превенцији менталних поремећаја и унапређењу менталног здравља посебно усмери и на младе и да се у вези са тим подржи развој мреже специфичних служби.
- 19) *Уредба о Националном програму очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије* („Службени гласник РС”, број 120/17) односи се на побољшање стања сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике. Општи циљ програма је очување и унапређење сексуалног и репродуктивног здравља становника Републике Србије, уз поштовање права на доношење информисаних одлука које се односе на сексуалност и репродукцију, независно од личних карактеристика појединаца, као што су пол, род, старосно

доба, инвалидитет, социо-економски статус, културни идентитет, сексуална оријентација, изложеност социјалној депривацији, инфицираност вирусом хумане имунодефицијенције – ХИВ и друге личне карактеристике. Као важни изазови у сексуалном и репродуктивном здрављу издвајају се: доминантно конзервативна контрола рађања, ризично сексуално понашање адолесцената и младих и незадовољавајући обим ангажовања у очувању сексуалног и репродуктивног здравља целокупне популације, а посебно вулнерабилних категорија, попут социјално депривираних и маргинализованих категорија. Уредба као један од најизраженијих проблема препознаје ризично понашање адолесцената и младих, као и недостатак елементарних знања о репродукцији, контрацепцији и заштити од полно преносивих инфекција. Активности које доприносе остваривању трећег специфичног циља Уредбе укључују саветовалишта за заштиту сексуалног и репродуктивног здравља адолесцената, доступна свима, прилагођена њиховим потребама, са поузданим подацима, укључујући и мотивисање одраслих (родитеља, старатеља, наставника) да пруже подршку у доношењу информисаних и безбедних одлука, регистровање и ублажавање препрека (новчаних, захтева за сагласношћу родитеља) за пружање здравствених услуга, посебно рањивим групама адолесцената, повећање знања здравствених радника, обезбеђивање родне осетљивости свих мера и поступака, избегавање родно условљених стереотипа и предрасуда „које повећавају рањивост девојчица и дечака”, боље дефинисање потреба маргинализованих група, сачињавање програма унапређења сексуалног и репродуктивног здравља на свим нивоима, договор о подели улога и одговорности и о координацији између носилаца активности, успостављање механизма супервизије да би се осигурао висок квалитет услуга, поштовање права и одсуство дискриминације, подстицање учешћа различитих актера (државних институција, удружења, приватног сектора), формирање националних комитета или сличних механизма координације и надзора са задатком да надгледају примену Програма, његово дорађивање, унапређење и прилагођавање.

- 20) *Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022-2026. године* („Службени гласник РС”, број 12/22) дефинише као општи циљ остваривање људских права на живот у заједници корисника социјалне заштите кроз процесе деинституционализације и социјалне инклузије. Да би се постигао општи циљ Стратегије, дефинисано је пет посебних циљева: успостављање нормативних и финансијских претпоставки за спровођење и одрживост процеса деинституционализације, територијално усклађен и одржив развој услуга у заједници, трансформација установа социјалне заштите за смештај пружалаца услуга у заједници, оснаживање корисника за процесе деинституционализације и укључивање у заједницу и оснаживање професионалаца за спровођење и заговарање процеса деинституционализације. Низ мера су од значаја за младе: унапређена партиципација Рома и Ромкиња у свим друштвеним процесима, примена афирмативних мера у средњем и високом образовању и смањење осипања, институционализација локалних механизма за инклузију Рома, повећање компетенција за улазак у свет рада, развијање и примена јавно-здравствених програма итд.
- 21) *Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године* („Службени гласник РС”, број 86/21) представља међусекторску стратегију којом се утврђују циљеви и мере за развој информационог друштва и информационе безбедности.

Информациона безбедност деце у Републици Србији првобитно је била регулисана Уредбом о безбедности и заштити деце при коришћењу информационо-комуникационих технологија (у даљем тексту: Уредба), с тим да је изменама и допунама Закона о информационој безбедности ова материја регулисана и наведеним законом. Закон и Уредба уређују мере за безбедност и заштиту деце на интернету које се спроводе кроз активности Националног контакт центра за безбедност деце на интернету. Општи циљ Стратегије је развијено информационо друштво и електронска управа у служби грађана и привреде и унапређена информационо безбедност грађана, јавне управе и привреде. Општи циљ Стратегије остварује се кроз посебне циљеве: 1) унапређење дигиталних знања и вештина грађана, подизање капацитета запослених у јавном и приватном сектору за коришћење нових технологија и унапређење дигиталне инфраструктуре у образовним установама; 2) дигитализација услуга и пословања у јавном и приватном сектору и унапређење информационе безбедности грађана, јавне управе и привреде. Стратегијом је предвиђено подизање свести грађана о информационој безбедности, кроз подстицање нивоа знања и подстицање употребе ИКТ, електронских услуга, интернет банкарства, електронске трговине и друго. У том смислу је значајно подизање и нивоа информационе безбедности и нивоа дигиталних компетенција, што се посебно односи на младе, јер будућност подразумева скоро потпуну дигитализацију услуга пословања у јавном и приватном сектору, дигитализацију инфраструктуре у образовним установама и на свим другим нивоима.

22) *Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године* („Службени гласник РС”, број 85/14) дефинише се као један од стратешких развојних циљева унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва. У Стратегији је идентификовано низ изазова са којима се млади из руралних средина сусрећу и предложене су мере подршке за побољшање њиховог положаја. Међу подручјима стратешких промена су и две које се директније тичу младих: а) диверзификација руралне економије и очување културног наслеђа и природне баштине кроз различите врсте инвестиционе и саветодавне подршке у пољопривреди, чиме ће рурална подручја бити у прилици да понуде атрактивнија радна места млађој и образованијој популацији и б) унапређење социјалне структуре и јачање социјалног капитала кроз оперативне циљеве: заустављање негативних демографских трендова у руралним подручјима, већа доступност социјалних услуга руралној популацији и афирмација предузетништва жена и младих у руралним срединама.

23) *Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године* („Службени гласник РС”, број 11/20) има за општи циљ унапређен систем јавног информисања кроз хармонизован позитивни правни оквир који гарантује слободу изражавања, слободу медија, безбедност новинара, медијски плурализам, развијено медијско тржиште, оснажену новинарску професију, едуковано грађанство и институције способне за примену регулативе. Стратегија садржи мере које директно помињу младе укључујући унапређење медијске писмености и повећање медијске видљивости и недискриминаторног извештавања медија о женама и осетљивим друштвеним групама.

24) *Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва од 2022. до 2030. године* („Службени гласник РС”, број 23/22) за циљ има оснажене постојеће и уведене нове механизме за стварање подстицајног окружења за деловање организација цивилног друштва. Подстицајним окружењем за развој цивилног друштва сматра се скуп институционалних и нормативних мера, као и афирмативних пракси које у својој укупности омогућавају и унапређују слободно и одрживо деловање организација цивилног друштва у Републици Србији, у складу са највишим међународним стандардима и праксама у овој области. Реализација општег циља Стратегије укључује четири посебна циља и базирана је на њиховој реализацији, а то су: обезбеђивање већег укључивања цивилног сектора у процес доношења одлука на свим нивоима власти; унапређено транспарентно финансирање и одрживост цивилног сектора; обезбеђено веће учешће ОЦД у социо-економском развоју и деловање у складу са начелима одрживог развоја и обезбеђено веће учешће ОЦД у процесу европских интеграција. С обзиром на то да су организације младих и њихове асоцијације део цивилног друштва, оне могу значајно допринети спровођењу постављених циљева, посебно у области неформалног образовања за демократско грађанство и људска права, затим, промоцији ЈПОА, учешћу у доношењу одлука на свим нивоима и слично што је планирано мерама ове Стратегије.

С обзиром на много заинтересованих страна за питања младих, велики је број закона и докумената јавних политика који се директно или индиректно односе на омладинску политику. Како би се међусекторска сарадња учинила функционалнијом, потребно је на јединствен и прецизан начин дефинисати узраст/старост дела популације који се називају млади/младе особе, будући да постоје разлике између дефиниције младих у ЗоМ-у и употребе овог појма у другим законима.

2.2. Међународна документа од значаја за младе

У последњих пет година донето је низ међународних докумената, пре свега Уједињених нација (у даљем тексту: УН), Европске уније (у даљем тексту: ЕУ) и Савета Европе (у даљем тексту: СЕ) који се директно или индиректно баве младима и представљају део оквира за израду Стратегије.

Такође, међународни и регионални уговори о људским правима које је наша држава ратификовала производе обавезе у циљу унапређења положаја младих и стварања подстицајног окружења за живот младих. Надзор над стањем људских права се у оквиру УН система врши кроз Универзални периодични преглед, а кроз периодичне извештаје уговорна тела УН, СЕ и Европска комисија врше надзор у спровођењу обавеза и испуњавању препорука.

2.2.1 УН документа

2.2.1.1 *Агенда Уједињених нација за одрживи развој од 2015. до 2030. (Агенда 2030)*¹³ бави се суштинским питањима која се тичу целокупног глобалног друштва. Агенда је релевантна за младе као дела опште популације, а посебно се истичу области окончавања сиромаштва, здравља, инклузивног и квалитетног образовања, родне

¹³ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

равноправности, економског раста и запослености, подстицања иновација, климатских промена и њихових последица, мирољубивог и инклузивног друштва, заштите животне средине и др. Агенда дефинише 17 главних циљева одрживог развоја за период до 2030. године, од којих су за Стратегију најважнији циљ 4. -Обезбедити инклузивно и праведно, квалитетно образовање и промовисати могућност целоживотног учења за све; циљ 8. -Промовисати континуирани, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све, али и циљ 3. -Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација, жена и мушкараца; циљ 16. -Промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све и изградити делотворне, одговорне и инклузивне институције на свим нивоима. Имајући у виду сложеност овог документа, издваја се неколико начела и принципа који су важни за младе: принцип слободе и једнакости, у виду достојанства и остваривања свих права, принцип једнакости, у виду недискриминације приликом остваривања права, принцип права на живот, слободу и безбедност, принцип права на образовање, принцип да нико не буде изостављен и др. Влада Републике Србије директно је учествовала у развоју и писању Агенде одрживог развоја, кроз укључивање грађана у процес, путем консултација и директним учешћем представника државе на глобалним форумима, на којима су дефинисани циљеви одрживог развоја. У децембру 2015. године, основана је мултиресорна радна група за спровођење Агенде за одрживи развој 2030, са задатком да прати њену имплементацију, координира ставове надлежних министарстава и припрема периодичне извештаје о њеној примени. Остваривање циљева прати се кроз 247 индикатора, од којих се у Републици Србији прикупљају подаци и извештава о 119 индикатора од стране Републичког завода за статистику, као националне статистичке институције.

2.2.1.2 Стратегија УН за младе¹⁴ је стратегија која делује као кровни оквир за вођење целог система УН у раду са младима, у свим контекстима, преко три стуба: мир и сигурност, људска права и одрживи развој. Следећи приоритети дефинисани су у оквиру стратегије: 1) укључивање, партиципација и заговарање – појачати гласове младих у сврху промоције мирног, праведног и одрживог света; 2) темељи информисаности и здравља – подржати већи приступ младих квалитетном образовању и здравственим услугама; 3) економско оснаживање кроз пристојно запослење – подржати већи приступ младих пристојном и продуктивном запослењу; 4) млади и људска права – заштитити и промовисати права младих и подржати њихово грађанско и политичко ангажовање и 5) изградња мира и отпорности – подржати младе као покретаче за мир, безбедност и хуманитарне акције. За координацију спровођења Стратегије задужен је Управни одбор, којим председава изасланик генералног секретара УН за младе.

2.2.1.3 Стратегија за писменост младих и одраслих 2020-2025¹⁵, УНЕСКО донета је у време важеће *Оперативне стратегије за младе 2014-2021¹⁶*. Оперативна стратегија усмерена је на подршку земљама чланицама да усвоје и имплементирају инклузивне и трансверзалне јавне политике о младима, примењујући приступ укључивања свих заинтересованих страна и са инклузивном партиципацијом младих. С обзиром на значај писмености младих (и одраслих) као кључне компетенције, а с друге стране,

¹⁴ [Youth 2030: The UN Youth Strategy](#)

¹⁵ <https://en.unesco.org/themes/literacy/strategy>

¹⁶ <http://unesblob.blob.core.windows.net/documenti/4f3f290a-c6bf-4072-ad5d-b3c2c40f57b8/strategyonyouth.pdf>

незадовољавајући просечни ниво писмености, Стратегија за писменост младих и одраслих има за циљ да подржи земље широм света да развију политике и стратегије које интегришу писменост из холистичке, међусекторске, доживотне перспективе учења и учења током целог живота. Фокус је на потребама група у неповољном положају, посебно омладине ван школе, жена и девојчица и људи у покрету. Ова Стратегија усклађена је са одрживим циљем образовања, број 4 и Агендом за образовање 2030 да би се мобилисала снажнија политичка и финансијска посвећеност једнаком и равноправном приступу квалитетном образовању, како нико не би изостао. Подизање нивоа писмености одраслих широм света биће потпомогнуто употребом дигиталних технологија, како би се прилике за учење пружиле већем броју људи.

2.2.1.4. *Конвенција о правима детета* (Закон о ратификацији конвенције Уједињених нација о правима детета, „Службени лист СФРЈ - Међународни уговори”, број 15/90 и „Службени лист СРЈ - Међународни уговори”, бр. 4/96 и 2/97) усвојена је на Генералној скупштини УН, 20. новембра 1989. године. У складу са овом конвенцијом дете је свако људско биће које није навршило осамнаест година живота, уколико се, по закону који се примењује на дете, пунолетство не стиче раније. Стране уговорнице ове Конвенције ће поштовати и обезбеђивати права утврђена овом Конвенцијом сваком детету које се налази под њиховом јурисдикцијом, без икакве дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко или друго уверење, национално, етничко или социјално порекло, имовинско стање, онеспособљеност, рођење или други статус детета, његовог родитеља или законског старатеља. Општи коментари уз Конвенцију о правима детета имају посебан значај за младе, нарочито они који се односе на права детета у адолесценцији, њихово здравље, добробити и развоја без дискриминације, искорењивање пракси које су штетне за жене и децу, децу без пратње и раздвојену децу и малолетничко правосуђе. Општи коментари од посебног значаја за младе су: Заједнички општи коментар 31 Комитета за елиминацију дискриминације жена и Општи коментар број 18 Комитета о правима детета о штетним праксама (2014); Општи коментар бр. 15 (2013) о праву детета на уживање највишег доступног стандарда здравља (члан 24) и Општи коментар бр. 20 (2016) о остваривању права детета у адолесценцији.

2.2.1.5. *Конвенција о правима особа са инвалидитетом*¹⁷ („Службени гласник РС-Међународни уговори”, број 42/09), промовише, штити и осигурава пуно и равноправно уживање свих људских права и основних слобода од стране свих особа са инвалидитетом и промовише поштовање њиховог урођеног достојанства.¹⁸ Конвенција укључује низ општих начела, као што су поштовање урођеног достојанства, индивидуалне анатомије особа са инвалидитетом, укључујући њихово право да доносе одлуке о сопственим животима и самосталности тих особа, недискриминација, пуно и ефективно учешће и укљученост у све сфере друштвеног живота, поштовање различитости и прихватање особа са инвалидитетом као дела људске врсте и разноврсног људског рода, једнакост могућности, приступачност, једнакост мушкараца и жена, поштовање развијајућих капацитета деце са инвалидитетом и поштовање права те деце да очувају сопствени идентитет. Државе потписнице обавезују се да ће осигурати и промовисати пуно остваривање свих људских права и основних слобода за

¹⁷ Службени лист Европске заједнице, 2008/ ц 75/01.

¹⁸ Особе са инвалидитетом обухватају особе које имају дугорочна физичка, ментална, интелектуална или сензорна оштећења која у садејству са различитим баријерама могу отежати пуно и ефективно учешће свих особа у друштву на основу једнакости са другима.

све особе са инвалидитетом без икакве дискриминације по основу инвалидности, а да би то оствариле, државе потписнице се обавезују да ће предузети одговарајуће законодавне, административне и друге мере како би спровеле права призната овом Конвенцијом.

2.2.1.6. *Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена* („Службени лист СФРЈ- Међународни уговори”, број 11/81), усвојена је 18. децембра 1979. године у Њујорку. Израз „дискриминација жена“ означава сваку разлику, искључење или ограничење у погледу пола, што има за последицу или циљ да угрози или онемогући признање, остварење или вршење од стране жена, људских права и основних слобода на политичком, економском, друштвеном, културном, грађанском или другом пољу, без обзира на њихово брачно стање, на основу равноправности мушкараца и жена. Државе чланице осуђују дискриминацију жена у свим видовима, сагласне су да спроводе свим одговарајућим средствима која им стоје на располагању и без одлагања, политику отклањања дискриминације жена и ради тога се обавезују: да унесу принцип равноправности мушкараца и жена у своје националне уставе или одговарајуће законе, ако то већ нису учиниле, као и да обезбеде, законским или другим одговарајућим мерама, практичну примену тог принципа; да усвоје одговарајуће законске и друге мере, укључујући и санкције кад је потребно, којима се забрањују сви видови дискриминације жена; да уведу правну заштиту права жена на равноправној основи с мушкарцима и да преко надлежних националних судова и других јавних институција обезбеде ефикасну заштиту жена од сваког поступка којим се врши дискриминација; да се уздрже од сваког поступка или праксе дискриминације жена и да обезбеде да јавни органи и институције поступају у складу с овом обавезом; да предузму све потребне мере за отклањање дискриминације жена од стране било ког лица, организације или предузећа; да предузму све подесне мере, укључујући и законодавне, ради измене или укидања постојећих закона, прописа, обичаја и праксе, који представљају дискриминацију жена; да ставе ван снаге све унутрашње казнене одредбе којима се врши дискриминација жена.

Децембра 2016. године објављен је текст Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена за младе (CEDAW for Youth)¹⁹. Реч је о верзији текста Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW) која је прилагођена млађој популацији и објашњава зашто је CEDAW важан за младе, описује њен утицај на промовисање једнакости полова и људских права жена и девојака, резимира одредбе, укључујући и посебне облике дискриминације. Текст је објављен у сарадњи UN Women и UN Inter-Agency Network on Youth Development.

2.2.1.7. *Резолуција о младима, миру и сигурности 2250 Савета безбедности Уједињених нација*²⁰ има у фокусу улогу младих у изградњи мира и сигурности. „Резолуција позива земље чланице да размотре начине да се повећа заступљеност младих у процесу доношења одлука на свим нивоима и понуде механизми за спречавање и решавање сукоба у партнерству са младима. У резолуцији се такође позивају земље чланице да укључе младе у мировне преговоре и настојања за изградњу мира. Резолуција препознаје четири следећа приоритета: 1) подстицање већег учешћа младих, 2) позива чланице да улажу напоре у превенцију кроз развој адекватних

¹⁹ <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2016/12/cedaw-for-youth>

²⁰ Трећа резолуција о младима, миру и безбедности, јули 2020. године, https://digitallibrary.un.org/record/3872061?ln=zh_CN

политика, квалитетног образовања те промоцију културе мира, међукултурног и међурелигијског дијалога и толеранције, 3) позива чланице да улажу напоре у успостављање партнерства кроз препознавање свих међународних и националних партнера и ресурса и кроз подстицање укључивања локалних заједница и организација цивилног друштва у процесе креирања политика, превенције и промоције и 4) обустављање и реинтеграција, при чему се посебно скреће пажња на потребе младих који живе у деловима света погођеним оружаним сукобима“²¹. Резолуција 2250 дефинише младе као особе између 18 и 29 година старости.

2.2.1.8. *Међународни пакт о грађанским и политичким правима* („Службени лист СФРЈ”, број 7/71) утврђује индивидуална и колективна права, одређене мере за надзор над њиховим поштовањем, којим се обавезују државе чланице да обезбеде подједнако право мушкарцима и женама да уживају сва грађанска и политичка права формулисана у овом Пакту, укључујући право живот, приватност, на самоопредељење, слободу и на безбедност своје личности, достојанство, слободу кретања, окупљања, удруживања, слободу мисли, савести и вероисповести, једнакост пред судовима, као и забрану мучења, свирепог, нехуманог или унижавајућег кажњавања казнама, забрану ропства, хуманог и са поштовањем поступања према лицима која су лишена слободе и друго. Овај пакт садрже одредбе које треба применити и на популацију младих особа.

2.2.1.9. *Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима* („Службени лист СФРЈ”, број 7/71) обавезује државе чланице да обезбеде једнако право мушкарцима и женама да уживају сва економска, социјална и културна права гарантована овим пактом, укључујући право на образовање, рад, физичко и психичко здравље, социјално обезбеђење, културни живот и друго. Пакт посебно предвиђа заштиту деце и омладине од економске и социјалне експлоатације.

2.2.10. *Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације* („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори и други споразуми”, број 6/67) прописује потребне мере ради брзог укидања свих облика и свих појава расне дискриминације, спречавања њеног настанка, као и за борбу против расистичких доктрина и праксе. У овој конвенцији израз „расна дискриминација“ односи се на свако разликовање, искључивање, ограничавање или давање првенства, а који се заснива на раси, боји, прецима, националном или етничком пореклу који имају за циљ или за резултат да наруше или да компромитују признавање, уживање или вршење, под једнаким условима, права човека и основних слобода и политичкој, економској, социјалној и културној области или у свакој другој области јавног живота. Ова конвенција садржи одредбе које треба применити и на популацију младих особа.

2.2.11. *Међународна конвенција о заштити свих лица од присилних нестанака* („Службени гласник РС-Међународни уговори”, број 1/11) прописује да се нико неће подвргавати присилном нестанку и да се никакве изузетне околности, било ратно стање или претња ратом, унутрашња политичка нестабилност или било која друга јавна опасност, не могу наводити као оправдање за присилан нестанак.²² У члану 25. ове конвенције прецизирају се неопходне мере које свака држава уговорница предузима у

²¹ Ех ante анализа, стр 37.

²² За сврхе ове конвенције, за „присилни нестанак” се сматра хапшење, притварање, отмица или било који други облик лишавања слободе од стране државних органа или лица или групе лица која поступају по овлашћењу, уз подршку или сагласност државе, након чега се одбија да се призна лишавања слободе или се скрива судбина несталог лица или место на коме се оно налази, чиме се такво лице ставља ван заштите закона.

циљу спречавања и кажњавања у складу са њеним кривичним законом: (а) нелегално уклањање деце која су подвргнута присилном нестанку, деце чији су отац, мајка или законски старатељ подвргнути присилном нестанку или деце рођене за време заточеништва мајке која је подвргнута присилном нестанку; (б) фалсификовања, скривања или уништавања докумената која доказују стварни идентитет деце. Такође наводи се да свака држава уговорница предузима неопходне мере трагања и утврђивања идентитета и њиховог враћања породицама којима припадају у складу са законском процедуром и важећим међународним споразумима и помаже другој у трагању, идентификовању и проналажењу деце.

С обзиром на потребу да се заштите најбољи интереси деце и њиховог права да сачувају или поново утврде свој идентитет, укључујући националност, име и породичне односе у складу са законом, државе уговорнице које признају систем усвајања или неки други облик збрињавања деце увешће законске процедуре у циљу ревизије процедуре усвајања или збрињавања и, уколико то одговара, поништавања било којег усвајања или збрињавања деце која су проистекла за време присилног нестанка. У свим случајевима, најбољи интерес детета има приоритетан значај а дете које је у стању да изрази своје мишљење има право да та мишљења изрази слободно, мишљењима детета се даје адекватна тежина у складу са старошћу и зрелошћу детета.

2.2.2 Европска и регионална документа

*2.2.2.1 Стратегија омладинског сектора Савета Европе до 2030.*²³ године дефинише кључне принципе: узајамно поштовање и поверење, инклузивност, трајна посвећеност, учешће, једнакост, транспарентност и сарадња и поставља четири тематска приоритета који се односе на учешће младих у доношењу одлука и активно грађанство; приступ младих грађанским, политичким, дигиталним и социјалним правима и уважавање различитости, изградњи мира, борби против свих облика расизма и нетолеранције, интеркултурном дијалогу и учењу, те специфичном раду са заједницама младих људи које су погођене таквим феноменима. Један од приоритета је и омладински рад, који обухвата активности СЕ на јачању развоја квалитета и признања омладинског рада и промоцију приступа СЕ неформалном образовању. Кроз Стратегију је препознато да није довољно радити само на изградњи капацитета омладинских радника и развоју иновација у омладинском раду. Како би шира популација младих, посебно младих у НЕЕТ статусу, сазнала за прилике које креира омладински сектор, потребно је радити на повећању атрактивности омладинског рада и одрживости пружалаца услуга омладинског рада. Стратегија се имплементира кроз неколико механизма: коменаџмент тела СЕ, Европске омладинске центре, Европску омладинску фондацију и Партнерство Европске комисије и СЕ.

*2.2.2.2 Стратегија ЕУ за младе за период 2019–2027*²⁴ има за циљ да подстакне друштвени и грађански ангажман, као и учешће у демократском животу свих младих људи, у складу са чланом 165 Уговора о функционисању ЕУ²⁵. Главни и најрепрезентативнији механизам учешћа младих из ЕУ у процесу доношења одлука је ЕУ дијалог са младима²⁶ (раније познат као структурирани дијалог). ЕУ дијалог са младима је континуирани процес консултација између младих и доносилаца одлука у

²³ [Council of Europe Youth sector strategy 2030](#)

²⁴ [EU Youth Strategy 2019-2027](#)

²⁵ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/ugovor_eu.pdf

²⁶ https://europa.eu/youth/get-involved/eu-youth-dialogue/what-eu-youth-dialogue_en

ЕУ, са циљем заједничког дефинисања и спровођења политика значајних за младе на свим нивоима. Овако успостављен процес обавезао је Европску комисију и све државе ЕУ да редовно одржавају консултације са младима. Једанаест европских циљева за унапређење положаја младих одражава ставове европске омладине и дефинише стратешке приоритете за све земље чланице. То су повезивање ЕУ са младима, равноправност свих полова, инклузивно друштво, информисање и конструктивни дијалог, ментално здравље и благостање младих, подршка младима у руралним срединама, квалитетно запошљавање за све младе, квалитетно учење, простор за учешће свих младих, одржива зелена Европа и омладинске организације и европски програми. Стратегија ЕУ за младе усредсређена је на три основна подручја деловања: 1. укључивање – смислено грађанско, економско, друштвено, културно и политичко учешће младих људи у животу ЕУ, како би имали право гласа у развоју, спровођењу и евалуацији политика које утичу на њих; 2. повезивање – повезивање младих у ЕУ је кључно средство за солидарност и будући развој ЕУ. Ова веза се најбоље негује кроз различите облике мобилности, који су подржани кроз различите ЕУ програме у области младих. Стратегијом се такође препознаје и сарадња са земљама ван ЕУ, укључујући и Републику Србију у оквиру Западног Балкана; 3. оснаживање – омладински сектор је (по први пут) новом стратегијом стављен у фокус, као катализатор за оснаживање младих широм Европе који се суочавају с различитим изазовима. Омладински рад је у центру Стратегије ЕУ за младе и предвиђа се низ мера за подршку у овој области. Како би се искористиле предности омладинског рада, постоји већа потреба за признавањем неформалног и информалног учења у оквиру рада с младима, које је посебно корисно за оне са мало формалних квалификација, као начин подршке запошљивости и инклузији младих. За реализацију Стратегије ЕУ за младе за период 2019–2027, дефинисани су конкретни програми на нивоу ЕУ, који садрже мере за имплементацију: Еразмус+ програм, ЦЕПУС програм, Европска иницијатива за солидарност, Европски структурни и инвестициони фондови, Хоризонт 2020, Марија Склодовска Кири акције, Креативна Европа и други²⁷. Поред програма ЕУ, Стратегијом је предвиђено низ нових или ажурираних инструмената за имплементацију и праћење, као што су Youth Wiki –платформа преко које се прати развој националних политика за младе у државама чланицама, Платформе за ЕУ стратегију за младе, Приказ показатеља ЕУ за младе. Институција одговорна за праћење и имплементацију је Генерални директорат Европске комисије за образовање, младе, спорт и културу. У јуну 2021. именована је и прва координаторка ЕУ за младе, са циљем унапређења међусекторске сарадње, као и развоја знања и размене знања о питањима младих у оквиру Европске комисије. Саставни део Стратегије је План рада за период 2019-2021.

2.2.2.3 *Извештај о имплементацији ЕУ Стратегије за младе за период 2019-2021. године*²⁸, Европска комисија је усвојила у октобру 2021. године. У закључцима се наводи да би у наредном периоду Стратегија могла да се користи за боље ангажовање, повезивање и оснаживање младих, укључујући даље јачање учешћа младих, као и спровођење имплементације Европске агенде за омладински рад. Такође могла би се користити за решавање конкретних будућих изазова, укључујући утицај пандемије COVID-19 на образовање младих, запошљавање и ментално здравље, посебно за младе

²⁷ Оригинални називи на енглеском језику и линкови за више детаља: [Erasmus+](#), [European Solidarity Corps](#), [European Structural and Investment Funds](#), [Horizon 2020](#), [Marie Skłodowska-Curie Actions](#), [Creative Europe](#).

²⁸ <https://youthnetworks.net/eu-youth-strategy-2019-2021-report/>

у неповољном положају, као и повећану потребу за дигиталним радом младих. Ови тренутни приоритети биће укључени у нови план рада за трогодишњи период 2022-2024. године, који ће се првенствено фокусирати на отпорност и опоравак младих у време и после пандемије COVID-19. Програми и фондови ЕУ као што су Еразмус+, Европска иницијатива за солидарност, Хоризонт Европа и Европски социјални фонд плус, могу значајно да допринесу оснаживању младих, јер су ојачани и прилагођени њиховим потребама (образовање, вештине, запошљавање, клима итд.). Европска комисија је предложила да 2022. година буде Европска година младих, као „година посвећена оснаживању оних који су толико посветили другима”²⁹. Година ће имати за циљ да подстакне напоре Уније, држава чланица, регионалних и локалних власти да одају почаст, подрже и ангажују се са младима у постпандемијској перспективи под идејом „Европи је потребна сва њена младост”.

2.2.2.4. *Акциони план за младе у спољној акцији ЕУ 2022 – 2027.*³⁰ под називом: Промовисање значајног учешћа и оснаживања младих у спољним акцијама ЕУ за одрживи развој, једнакост и мир (у даљем тексту: АПМ) донет је октобра 2022. године. АПМ пружа политички оквир за стратешко партнерство са младима у спољној акцији ЕУ, на шта се такође позивају закључци Савета за 2020. АПМ има за циљ промовисање ангажовања младих као стратешких партнера, подржавања њиховог оснаживања и искориштавање демографске дивиденде за изградњу отпорнијих и инклузивнијих друштава и напредак ка глобалним обавезама као што су Циљеви одрживог развоја Уједињених нација до 2030. године (Агенда 2030) и Париски климатски споразум.³¹ Овај одговор ЕУ на вишеструке изазове заснован је на основним вредностима наведеним у члану 2. Уговора о Европској унији³². АПМ је усмерен на изградњу јаким партнерстава за садашњост, обезбеђивање будућности наредних генерација и допринос међугенерациској једнакости и правди. Са фокусом на транзицију из детињства у одрасло доба и као резултат Европске године младих, АПМ јача међународну димензију стратегије ЕУ за младе и надограђује се на стратегију ЕУ о правима детета³³ која промовише смислено учешће и оснаживање од раних година живота. Ослања се и на Акциони план ЕУ за људска права и демократију³⁴ који наглашава потребу за равноправним, пуним и смисленим учешћем младих у јавном и политичком животу, као и на Европски стуб социјалних права. Коначно, имплементира Акциони план ЕУ за родну равноправност³⁵, фокусирајући се на оснаживање девојчица и младих жена. АПМ ће такође подржати спровођење Агенде УН за младе, мир и безбедност и улогу младих у изградњи трајног мира, доприносу правди и помирењу и супротстављању насилном екстремизму. Акциони план за младе је глобалне природе, али ће такође

²⁹ Председница ЕК у свом обраћању 15. септембра 2021. године о Стању у Унији најавила је 2022. као Европску годину младих.

³⁰ Youth Action Plan (YAP) in EU external action 2022 – 2027, Promoting meaningful youth participation and empowerment in EU external action for sustainable development, equality and peace, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022JC0053&qid=1665756257949>

³¹ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

³² https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF

³³ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:e769a102-8d88-11eb-b85c-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF

³⁴ https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf

³⁵ <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2021/UN-Women-Strategic-Plan-2022-2025-brochure-en.pdf>

имплементирати кроз прилагођене приступе прилагођене потребама и околностима младих у одређеним регионима, нпр. у земљама проширења ЕУ и суседним земљама, Африци, Блиском истоку, Латинској Америци и Карибима и Азији и Пацифику.

2.2.2.5 ЕУ је донела и *Дигитални образовни акциони план 2019–2027*³⁶, чиме је обновљена иницијатива политике ЕУ за подршку одрживом и ефикасном прилагођавању система образовања и обуке земаља чланица ЕУ дигиталном добу. Утврђене су две приоритетне области: 1) подстицање развоја екосистема дигиталног образовања високих перформанси, што укључује инфраструктуру, повезаност и дигиталну опрему, ефикасно планирање и развој дигиталних капацитета, укључујући најновије организационе способности, дигитално компетентне и сигурне наставнике и особље за образовање и обуку, висококвалитетан садржај за учење, алате прилагођене кориснику и сигурне платформе које поштују правила е-приватности и етичке стандарде и 2) унапређење дигиталних вештина и компетенција за дигиталну трансформацију, односно основне дигиталне вештине и компетенције од најранијег узраста, дигитална писменост, укључујући борбу против дезинформација, рачунарско образовање, добро познавање и разумевање технологија које захтевају велики број података, као што је вештачка интелигенција, напредне дигиталне вештине, које производе више дигиталних стручњака, обезбеђујући да девојке и младе жене буду подједнако заступљене у дигиталним студијама и каријери.

2.2.2.6. *Смернице за поштовање, заштиту и остваривање права детета у дигиталном окружењу* - Препорука CM/Res (2018) - Комитета министара Савета Европе³⁷ имају за циљ да помогну релевантним актерима у остваривању права садржаних у међународним и европским конвенцијама и стандардима о људским правима, у светлу судске праксе Европског суда за људска права. Смернице обухватају и младе узраста од 15 до 18 година, као још један у низу основних правила, која могу помоћи државама да обезбеде неопходну основу за бригу о најбољим интересима деце/младих у сложеном, али и привлачном свету дигиталног окружења. Међународни и европски обавезујући инструменти и стандарди постављају обавезе или пружају стандарде за државе чланице за поштовање, заштиту и остваривање људских права и основних слобода деце у дигиталном окружењу. Свако дете, као носилац индивидуалних права, треба да буде у могућности да остварује своја људска права и основне слободе на интернету и ван њега. Уважавајући брзину којом се развијају нове технологије, смернице су значајне и са аспекта мера за решавање ризика са којима се деца/млади суочавају док уче и истражују у виртуелном свету.

2.2.2.7 *Европски зелени договор (European Green Deal)*³⁸ је скуп стратешких иницијатива Европске комисије са свеобухватним циљем да ЕУ учини климатски неутралном 2050. године. Примена Европског зеленог договора ће створити нове могућности за иновације, инвестиције и радна места, смањити емисије и енергетско сиромаштво, смањити зависност од спољне енергије, побољшати здравље и благостање. Истовремено, обезбедиће да постоје могућности за све, подржавајући угрожене грађане кроз борбу против неједнакости и енергетског сиромаштва и јачање конкурентности европских компанија. Укључивање младих у његову примену од

³⁶ https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en

³⁷ <https://rm.coe.int/-prems-047519-ser-2576-it-guidelines-web-16x24-1-/168094ebc9>

³⁸ <https://europa.rs/evropski-zeleni-dogovor-cilj-evropa-kao-prvi-klimatski-neutralan-kontinent-do-2050-godine/> и https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

изузетног значаја је за реализацију циљева Европског зеленог договора. Европски омладински форум је истакао да говорити о климатским променама није довољно, потребан нам је значајан ангажман младих у климатској политици.

2.2.2.8 *Споразум о оснивању Регионалне канцеларије за сарадњу младих*³⁹ са Статутом потписан је 4. јула 2016. године у Паризу на Самиту о Западном Балкану. Све потписнице Споразума ратификовале су га у својим парламентима. Народна скупштина Републике Србије је на седници одржаној 29. маја 2017. године прогласила Закон о потврђивању Споразума о оснивању Регионалне канцеларије за сарадњу младих, са Статутом Регионалне канцеларије за сарадњу младих⁴⁰. У члану 2. Споразума наводи се да је мисија Регионалне канцеларије за сарадњу младих (у даљем тексту: РКСМ): а) да подржи регионалну размену младих и њихову размену идеја, као основе будућих перспектива за сарадњу у региону, заснованих на вредностима суживота, толеранције и поштовања људских права и разноликости, као и посвећености инклузији и безбедности; б) да интензивира регионалну сарадњу младих и институција које се баве младима и да обезбеди имплементацију заједничких програма за младе који се фокусирају на принципе демократског управљања, одрживог економског развоја, образовања и иновација; в) да координира сарадњу младих на Западном Балкану. РКСМ је од 2017. до 2021. године, кроз реализована четири конкурса, подржала преко 110 пројеката укупне вредности око 3 милиона евра, кроз које је остварено преко 2.800 партнерстава, уз учешће преко 5.000 младих у разменама. РКСМ је одабрала 39 пројеката удружења и средњих школа из Србије, који чине више од 1/3 свих одобрених пројеката. Укупна вредност уговорених пројеката је око 900.000 евра. Преко 6.500 младих људи из региона имало је користи од пројеката и програма РКСМ у претходних неколико година. У оквиру ова четири конкурса РКСМ, носиоци пројеката из Србије остварили су партнерство са 93 организације и школе из региона.

2.2.2.9 *ЕУ Стратегија за Западни Балкан 2018*, односно стратегија за „Веродостојну перспективу проширења и појачано ангажовање ЕУ на Западном Балкану”⁴¹. Стратегијом придруживања земаља Западног Балкана Европској унији и пратећим Акционим планом подршке трансформацији земаља Западног Балкана 2018-2020. истиче се шест кључних поља интервенције и то: 1) јачање подршке владавини права; 2) јачање подршке у области безбедности и миграција; 3) подршка социо-економском развоју; 4) повећање повезаности земаља; 5) дигитална Агенда за Западни Балкан и 6) подршка помирењу и добрим суседским односима. У оквиру ових иницијатива постоји могућност укључивања младих у програм економских реформи у делу социо-економски развој, а предвиђен је и значајнији фокус на области запошљавања и социјалних реформи, здравља и образовања (нарочито у делу стручног образовања и обука, али и кроз дуплирање доступних фондова програма Еразмус+ који се у великој мери односи и на младе). Европска комисија планира да кроз развој снажног приватног сектора, предвођеног предузетницима из региона и из ЕУ, боље искористи динамичан потенцијал младих у региону и да подстакне обострано корисну економску интеграцију. Како би подстакла предузетништво и иновације, Комисија ће увести грант шему која подржава трансфер технологије и стартапове у целом региону и подржаће напоре усмерене на паметну специјализацију, као и на циркуларну економију. У

³⁹ „Службени гласник РС - Међународни уговори”, број 4 од 30. маја 2017.

⁴⁰ „Службени гласник РС - Међународни уговори”, број 4 од 30. маја 2017.

⁴¹ <https://europa.rs/strategija-za-zapadni-balkan-eu-zapocinjje-nove-vodece-inicijative-i-podrsku-za-region-vodjen-reformama/>

оквиру 6. кључног поља интервенције, Подршка помирењу и добрим суседским односима, значајну улогу за иницијативе помирења има РКСМ за сарадњу младих, путем увођења интра-регионалне шеме мобилности.

2.2.2.10 *Подршка запошљавању младих: мост ка пословима за наредне генерације* (Европска комисија, јул 2020. године)⁴² је комуникацијски документ/пакет који обухвата четири кључна стуба: унапређење програма Гаранција за младе, стручно образовање и обуку, приправништво и додатне мере за запошљавање младих. Мост ка пословима ће бити инклузивнији како би се избегле било какве форме дискриминације, са бољим досезањем до оних младих који су рањивији, као што су млади припадници националних мањина или других раса, младе особе са инвалидитетом, млади у руралним срединама и сл. и повећаном старосном границом, укључујући лица од 15 до 29 година. Овај програм подршке треба да повеже потребе компанија, кроз обезбеђивање тражених вештина – посебно зелених и ИТ вештина, кроз кратке припремне обуке, које ће бити праћене саветовањем, вођењем и праћењем.

2.2.2.11 *Економски и инвестициони план за Западни Балкан*⁴³, усвојен је од стране Европске комисије октобра 2020. године, са циљем да подстакне дугорочан привредни опоравак региона, подржи зелену и дигиталну транзицију, регионалну сарадњу и приближавање ЕУ. Економски и инвестициони план идентификује 10 водећих иницијатива. У складу са усвајањем наредног Вишегодишњег финансијског оквира и повезаним правним основама, Комисија је предложила мобилизацију до 9 милијарди евра за финансирање у регион из програма ИПА III за период 2021–2027. године како би се подржало економско приближавање са ЕУ, пре свега кроз инвестиције и подршку конкурентности и инклузивном расту, одрживој повезаности и двојној зеленој и дигиталној транзицији. Такође, предложено је проширење програма „Гаранција за младе” на Западни Балкан. „Гаранција за младе” је програм активирања, којим се обезбеђује да сви млади људи добију квалитетну понуду за запослење, континуирано образовање, приправничку праксу или приправнички стаж, у року од четири месеца након што постану незапослени или напусте формално образовање. Владе Западног Балкана треба да спроведу водећи пројекат „Гаранција за младе”, у складу са програмом ЕУ „Гаранција за младе”. Предлаже се његово спровођење у четири фазе, при чему се у свим фазама може користити подршка ЕУ.

2.2.3 Национални програм за усвајање правних тековина ЕУ и имплементација ЕУ програма

2.2.3.1 *Национални програм за усвајање правних тековина Европске уније, 2018*⁴⁴ је приказ статуса усклађености омладинске политике у Републици Србији са државама чланицама ЕУ. У ту сврху успостављен је отворен метод координације, у коме земље заједнички креирају приступе у овим областима, ради усклађивања националних политика и постизања заједничких циљева, уз размену примера добре праксе. У оквиру отвореног метода координације у области омладинске политике, Република Србија је

⁴² [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H1104\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H1104(01)&from=EN)

⁴³ <https://europa.rs/zapadni-balkan-ekonomsko-investicioni-plan-za-podrsku-privrednom-oporavku-i-konvergenciji/> и https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2020-10/communication_on_wb_economic_and_investment_plan_october_2020_en.pdf и <https://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/wp-content/uploads/2021/06/Ekonomski-i-investicioni-plan-SRP.pdf>

⁴⁴ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/npaa_2018_2021.pdf

до 2018. године учествовала у експертској групи за праћење ЕУ индикатора о младима и заинтересована је да по позиву Европске комисије учествује и у осталим експертским групама отвореног метода координације. У Националном програму за усвајање правних тековина ЕУ 2018. године констатује се да је правни оквир политике у области омладине Републике Србије (ЗоМ и НСМ) усаглашен са документима и начелима ЕУ у овој области. За постизање пуне усаглашености са правним тековинама ЕУ потребно је да Република Србија, као земља кандидат, учествује у свим експертским групама отвореног метода координације из области омладине које треба да се успоставе, а које ће се бавити следећим темама: дефинисање посебног доприноса омладинског рада, као и неформалног и информалног учења у сврху подстицања активног грађанства и партиципације младих у диверсификованим и толерантним друштвима, као и превенција маргинализације и радикализације која потенцијално резултира насилним понашањем; препознавање ризика, могућности и импликација дигитализације по младе, омладински рад и омладинску политику. У складу са досадашњим резултатима Републике Србије у процесу прикључивања ЕУ, Стратегија је усклађена са свим документима ЕУ релевантним за младе.

*2.2.3.2 Европска комисија: Република Србија, Извештај за 2021. годину који прати Саопштење Комисије упућено Европском парламенту, Савету, Европском економском и социјалном комитету и Комитету региона, Саопштење о политици проширења ЕУ за 2021. годину*⁴⁵. У најновијем Извештају Европске Комисије о напретку Републике Србије у процесу придруживања ЕУ у оквиру Кластера 3. Конкурентност и инклузивни раст, дата је ЕК оцена стања у осам поглавља, међу којима је и поглавље 26, које се односи на омладинску политику. За поглавље 26. Образовање и култура, предложено је да се даље консолидује систем НОК, са додатним фокусом на квалитет и обим неформалног образовања. Такође је потребно појачати спровођење мера за смањење стопе напуштања образовања и сегрегације, посебно на локалном нивоу. Млади су у фокусу и у другим поглављима. У поглављу 19. *Социјална политика и запошљавање* у оквиру истог кластера, констатује се да у наредном периоду Република Србија треба нарочито да обезбеди адекватне финансијске и институционалне ресурсе за запошљавање и социјалну политику, који би систематичније били усмерени на младе, жене и дугорочно незапослене и побољшали адекватност социјалних давања за особе испод прага сиромаштва. Осим тога, Република Србија треба да предузме кораке за успостављање и *спровођење Гаранције за младе*⁴⁶, тако што ће развити План имплементације Гаранције за младе у складу са моделом и смерницама ЕУ, у партнерству са представницима младих.

*2.2.3.3 Програм Еразмус+*⁴⁷ један је од највећих програма ЕУ који финансира пројекте мобилности и сарадње у области образовања, обука младих и спорта. Настао је 2014. године, а 2021. је ушао у нови седмогодишњи период спровођења, који ће трајати до 2027. године. Предвиђени буџет за овај седмогодишњи период новог Еразмус+ програма износи 26 милијарди евра, чиме се омогућује учешће још већем броју учесника и ширем спектру организација. На основу формалног мандата, Фондација

⁴⁵ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF

⁴⁶ Програм *Гаранција за младе* у европским земљама покренула је Европска комисија 2013. године, а 2020. године је појачан, као политичко опредељење свих држава чланица ЕУ да свим младим људима млађим од 30 година пружи квалитетну понуду за запошљавање, наставак образовања, праксу, или обуку, у року од 4 месеца од изласка из система формалног образовања или од губитка претходног запослења.

⁴⁷ <https://erasmusplus.rs/>

Темпус⁴⁸ многобројним активностима промовише и спроводи програм Еразмус+. Она пружа подршку, како организацијама, тако и појединцима у личном и професионалном развоју, као што су каријерно вођење, развој вештина, компетенција и квалификација, лични развој и међународна мобилност кључних актера у области образовања, са посебним фокусом на практичаре, младе и младе са смањеним могућностима. У оквиру Еразмус+ програма у области младих, од 2014. године до сада, подржан је велики број пројеката у којима су омладинске организације из Републике Србије биле координатори или партнери. Укупно је одобрено 2.647 децентрализованих и централизованих пројеката у области младих. Од тога, у децентрализованим пројектима, Фондација Темпус подржала је 78, а друге националне агенције подржале су 2.449 пројеката. Додатно, Извршна агенција из Брисела је у централизованим пројектима подржала 120 пројеката. Укупна вредност подржаних децентрализованих и централизованих пројеката у области младих је преко 83.3 милиона евра. Од тога је преко 76 милиона евра уложено за децентрализоване пројекте и преко 7.3 милиона евра за централизоване. Република Србија је пуноправна чланица програма Еразмус+ од 2019. године, што значи да установе и организације из Републике Србије настављају да се пријављују за све врсте пројеката као и државе чланице ЕУ. То су пројекти изградње капацитета у области рада са младима и пројекти партнерства у области младих за јачање капацитета и креирање високо квалитетних производа интелектуалног рада кроз међународну сарадњу. Нови програм истиче инклузивност, зелене иницијативе и дигитализацију као кључне и најважније приоритете које подржава кроз низ финансијских механизма, затим јачање грађанских вредности, дијалог култура, толеранцију и разумевање друштвеног, културног и историјског наслеђа. Током 2019. и 2020. године, у области мобилности младих подржано је финансирање 38 пројеката из Републике Србије, од чега 21 пројекат - 2019. године и 17 пројеката – 2020. године, које су поднеле организације цивилног сектора.

2.2.3.4 *Европска иницијатива за солидарност 2021-2027 (European Solidarity Corps)*⁴⁹ је програм Европске комисије, који је намењен младима и пружа им прилику за стицања искуства живота и рада у некој другој земљи кроз програме волонтирања и рада. Тренутно, у овом програму пуно учешће има свих 27 држава чланица ЕУ, плус Исланд, Лихтенштајн, Норвешка, Турска и Северна Македонија. У појединим деловима програма (волонтирање) могу учествовати тзв. ЕСЦ партнерске земље, а то су земље из суседства ЕУ, међу којима је и Република Србија. Тренутни статус Републике Србије у Европској иницијативи за солидарност подразумева могућности да организације из Републике Србије могу да поднесу захтев и добију ознаку квалитета (*Quality Label*) и остваре предуслов за учешће у ЕСЦ, уколико испуњавају предуслове квалитета; да организације из Републике Србије буду партнери у области волонтирања и шаљу младе на краткорочне и дугорочне пројекте/активности, као и да угосте младе из земаља пуноправних учесница програма ЕСЦ на краткорочним и дугорочним волонтерским пројектима/активностима; да млади из Републике Србије волонтирају у земаљама пуноправним учесницама програма; да млади из земаља пуноправних учесница ЕСЦ могу волонтирати у Републици Србији. Програм промовише инклузију и разноликост, а има и за циљ да укључи зелене праксе у пројекте и да подстиче еколошки одрживо и одговорно понашање међу учесницима и организацијама које учествују. Подржава дигиталну транзицију кроз пројекте и активности које развијају дигиталне вештине и дигиталну писменост. Програм такође промовише учешће младих

⁴⁸ <https://tempus.ac.rs/erazmusplus/>

⁴⁹ https://europa.eu/youth/news/european-solidarity-corps-2021-2027-launched_en

у демократским процесима и грађански ангажман. Поред тога, нови програм има флексибилност да додаје годишње приоритете који се баве хитним питањима. Додатна тематска област за 2021. годину је здравље. Програм ће мобилисати младе људе у пројекте који се баве здравственим изазовима, укључујући утицај пандемије COVID-19 и опоравак.

2.2.3.5 Бонски процес: Завршна декларација Треће европске конвенције омладинског рада „Путокази за будућност 2020”⁵⁰. Омладински рад је препознат у више докумената СЕ и ЕУ, а пре свега у документу СЕ *Препоруке Савета министара о омладинском раду, 2017. године*⁵¹ и у *Резолуцији о Европској агенди за омладински рад, Савет ЕУ, 2020*⁵². Циљ Бонског процеса је јачање пружања услуга омладинског рада у Европи. Трећа европска конвенција омладинског рада је увод у Бонски процес, односно почетак имплементације Европске агенде за омладински рад, током кога ће се радити на укључивању омладинског рада у документа јавних политика у свим земљама, у складу са европским оквиром и националним приоритетима. Претходно су донете Европске конвенције омладинског рада 2010. и 2015. године. Општи циљеви Конвенције су: повезати праксу омладинског рада и омладинску политику, радити заједно на даљем развоју праксе омладинског рада, побољшати видљивост омладинског рада и његове вредности, олакшати дискусије о одређеним темама, стећи нове увиде и преносити знања и промовисати заједничку основу и заједничку акцију у оквиру омладинске радне заједнице. Амбиција заједнице практичара/ки омладинског рада је да развија и шири понуду омладинског рада, допирући до више младих и укључујући их, а посебно да се побрине да млади из свих миљеа, укључујући и оне са мањим могућностима, добију приступ омладинском раду. Осим тога, у Европи, након пандемије, омладински рад мора тежити иновацијама и решењима ван до сада познатих. Ограничења и оквири омладинског рада, у смислу узраста, циљних група, проблема, а можда и других димензија, требало би ојачати, како би се формирала основа за заговарање раста омладинског рада. У Резолуцији о Европској агенди за омладински рад, 2020. године, препознати су изазови у овој области и донет је план за процес имплементације Агенде, кроз тзв. Бонски процес. План се састоји од развоја и предлагања имплементационих стратегија, мера и приоритета за омладински рад на свим нивоима, од локалног до европског.

3. ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА У ОБЛАСТИ ОМЛАДИНСКЕ ПОЛИТИКЕ

Омладинска политика подразумева све мере и активности које су усмерене на побољшање положаја младих, које полазе од потреба младих, а које спроводе различити актери омладинске политике, односно државни органи, установе, организације цивилног друштва, заједно са удружењима младих и удружењима за младе, њиховим савезима и канцеларијама за младе.

Праћење спровођења НСМ и пратећих акционих планова у периоду од 2015. до 2020. године и њихова евалуација, као и разна домаћа и међународна истраживања положаја

⁵⁰ https://www.eywc2020.eu/downloads/doctrine/WebforumVeranstaltungenWebsiteBundle:Media-file-74/RS_3rd%20EYWC_final%20Declaration.pdf

⁵¹ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680717e78

⁵² https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=uriserv:OJ.C_.2020.415.01.0001.01.ENG

и потреба младих, пружили су богат материјал о стању младих у Републици Србији, који је узет у обзир током процеса израде Стратегије.

Редовна годишња истраживања положаја и потреба младих рађена на репрезентативном узорку су основ Министарству туризма и омладине (у даљем тексту: МТО) али и другим субјектима омладинске политике, за доношење докумената јавних политика који су зановани на подацима, као и за утврђивање приоритетних праваца деловања у омладинском сектору и планирање програма пројеката који су најпотребнији младима и у складу са њиховим потребама, а у циљу унапређивања квалитета њиховог живота у Републици Србији. Истраживања обезбеђују континуитет у праћењу основних показатеља о обрасцима понашања младих, њиховим навикама, потребама и интересовањима у свим областима предвиђеним НСМ и зато се одређена питања понављају сваке године.

Такође, различита истраживања о положају и потребама младих, која су реализована од стране органа, невладиних организација, компанија, академске заједнице и међународних партнера, указала су на потребу јачања развојне компоненте Стратегије, али и на другачији фокус, како би Стратегија одговорила на потребе младих и њихово боље организовање и друштвено деловање, развој и остваривање потенцијала на личну и друштвену добробит и да би имали унапређене услове за квалитетан живот у Републици Србији.

3.1. Млади у Републици Србији - опис постојећег стања

Стратегија у фокусу има одређену узрасну групу са свим њеним потребама и потенцијалима, улогама и изазовима, па самим тим, осим МТО-а као одговорног државног органа за омладинску политику и остали државни, покрајински и локални органи власти кроз своје политике препознају одговорност за питања младих у оквиру њихове надлежности. Такође, организације цивилног друштва, привредни субјекти и установе баве се питањима младих у оквиру својих активности. Имајући у виду такав контекст, за доношење и имплементацију Стратегије неопходна је интензивна, координисана, системска међусекторска сарадња и координација и стављање младих у агенде свих релевантних државних, покрајинских и локалних органа власти.

У различитим земљама постоје разлике у дефинисању узраста који покрива категорију младих. Према Зом-у⁵³ у Републици Србији млади се дефинишу као лица од навршених 15 година до навршених 30 година живота. У Евростату прате се подаци за младе, углавном, узраста од 15 до 29 година живота.

На основу анализе 13 најрелевантнијих националних стратегија⁵⁴, утврђено је да су у девет млади препознати као посебна интересна група, а не као део опште популације, као и да је у пет стратегија МОС препознат у спровођењу одређених мера тих стратегија. У свих 13 стратегија млади су препознати у мерама и активностима планираним у тим документима. Само две стратегије: Стратегија развоја образовања и васпитања до 2030. и Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021.

⁵³ Закон о младима („Службени гласник РС”, број 50/11 и 116/22 – др. закон), члан 3. тачка 1.

⁵⁴ Митровић, С. (2021): Упоредна анализа Националне стратегије за младе Републике Србије 2015–2025. и међународних и националних стратегија/програма у области омладинске политике, <https://www.mos.gov.rs/storage/2021/11/uporedna-analiza-nsm-republike-srbije-2015-2025-i-medunarodnih-i-nacionalnih-strategija-i-programa-u-oblasti-omladinske-politike-2021-cirilica-converted.pdf>

до 2026. године дефинишу младе као особе између 15-30 година, односно у складу са ЗоМ-ом, док се у осталим анализираним стратегијама млади спомињу као особе од 15 до 18 година старости, од 15 до 24 година и од 18 до 25 година.

3.1.1. Демографска ситуација и миграције младих

Према подацима Републичког завода за статистику⁵⁵ процењен број становника у Републици Србији у 2020. години износио је 6.899.126. Посматрано по полу, 51,3% чине жене (3.538.820), а 48,7% мушкарци (3.360.306). Процењен број младих узраста од 15 до 30 година износио је 1.218.789 тј. 17,7% укупног броја становника. Посматрано по полу младих, 48,7% чине жене (592.995), а 51,3% мушкарци (625.794). Удео жена је већи у укупној популацији од удела мушкараца, док је у популацији младих већи удео мушкараца. Процес демографског старења становништва манифестује се ниским и стално опадајућим учешћем младих и високим и континуирано растућим уделом старих у укупном становништву. Према подацима за Републику Србију, у 2020. години удео лица старих 65 и више година износи 21,1%, а млађих од 15 година има 14,3%.

Према резултатима Пописа становништва 2011. године у Републици Србији је било укупно 7.186.862 становника, од чега младих узраста 15-30 година 1.419.328 (19,7%). То говори да је број младих у Републици Србији опао за два процентна поена у последњих десет година. Поред негативног природног прираштаја, који настаје као последица ниског наталитета (свака нова генерација је малобројнија него претходна) и високог морталитета, присутно је и континуирано иселјавање становништва. Према резултатима Пописа становништва 2011. године, у иностранство је отишло преко 150.000 грађана Републике Србије, просечне старости 28,7 година, од којих је 19% са вишом школом или факултетом. Република Србија не поседује егзактну статистичку евиденцију о емиграцији. Организација за економску сарадњу и развој (у даљем тексту: ОЕЦД) процењује да се у последњих 20 година из Републике Србије иселило 598.200 лица, и то само у земље чланице ове организације. Просечан годишњи број емиграната у периоду од 2005. до 2014. године износио је 31.000⁵⁶. Миграције су повезане и са наталитетом, односно одлазак младих из земље, нарочито одлазак младих жена у репродуктивном периоду, условљава даље опадање наталитета, што повећава значај мера за унапређење положаја младих на повољне демографске трендове-демографску отпорност друштва. УНФПА је зато у 2020. години покренуо „Програм демографске отпорности”. Један од првих одговора у том програму односи се на питање: како промена старосне структуре утиче на економски раст и јавне финансије. Нови попис становништва спроведен је октобра 2022. године, тако да ће резултати пописа и додатне анализе пружити ажуриране и прецизније податке.

Према резултатима Истраживања положаја и потреба младих у Републици Србији, које је 2021. године за потребе МОС-а реализовала Нинамедиа⁵⁷, 7,5% младих планира да оде за стално из земље, 13,2% планира да напусти земљу на одређено време, док 60,9% уопште не планира да напусти земљу. Као главни разлог за одлазак из земље млади

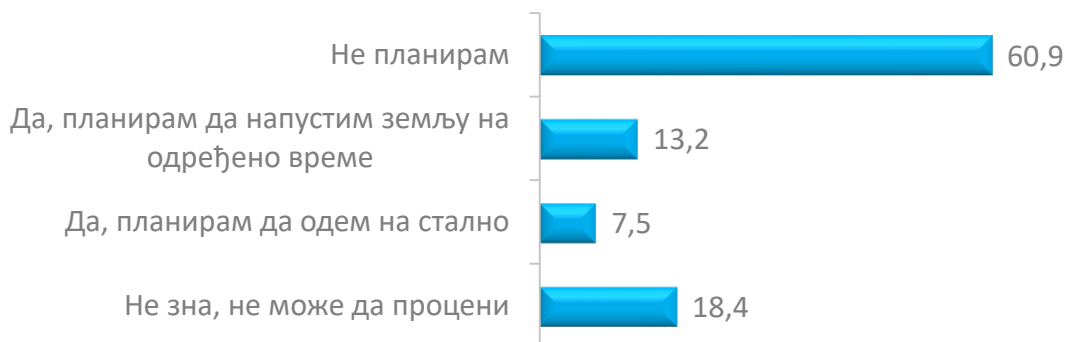
⁵⁵ Процене становништва, 2020, број 181 - год. LXX, 01.07.2021. Републички завод за статистику, <https://www.stat.gov.rs/oblasti/stanovnistvo/procene-stanovnistva/> Републички завод за статистику од 1999. године не располаже подацима за АП Косово и Метохија, тако да они нису садржани у обухвату података за Републику Србију (укупно).

⁵⁶ Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021-2027. године.

⁵⁷ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 294. и 295.

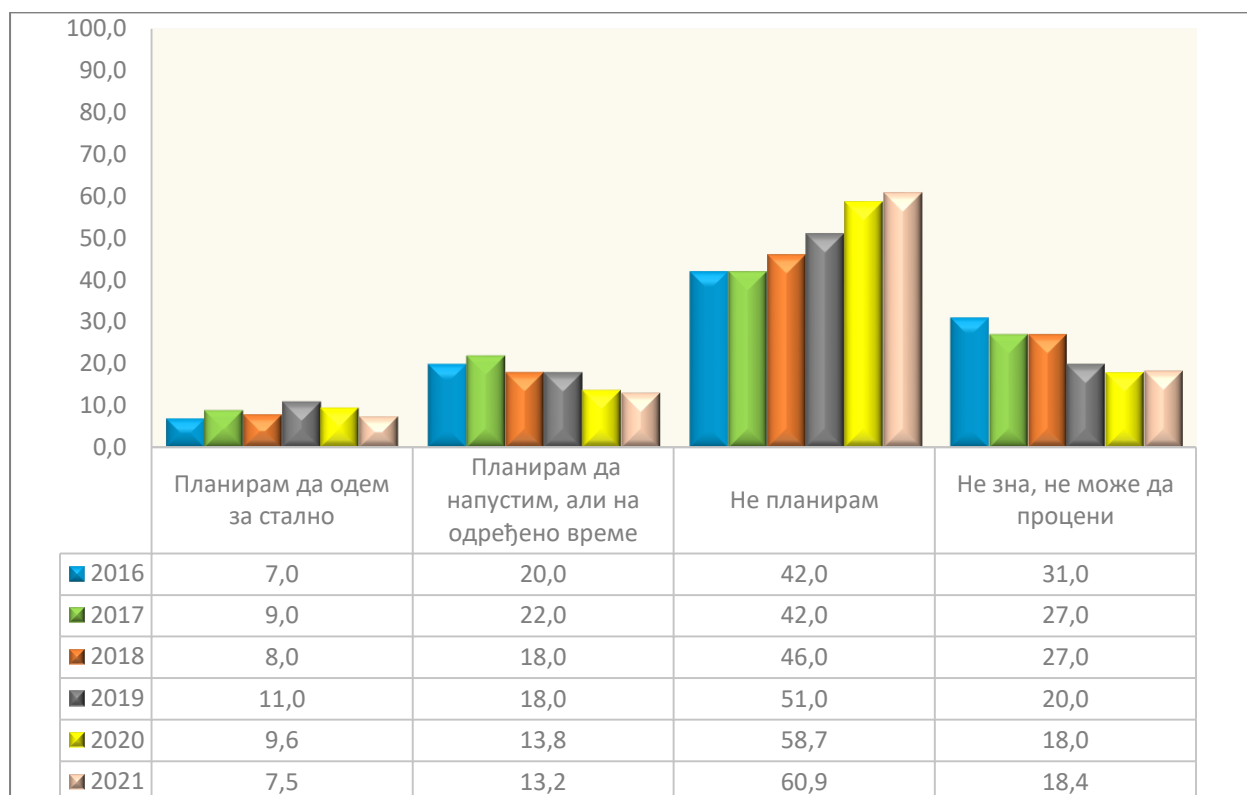
наводе посао (85%), па школовање (8%), породица (7%). Посао као разлог наводи 87,8% мушкараца и 80,4 % жена. Због школовања планира да оде 8,1% мушкараца и 7,8% жена, док породичне разлоге (спајање породице, одлазак за партнером/породицом) наводи 4,1% мушкараца и 11,8% жена. Све добијене разлике по полу су статистички значајне. На графикону 1. приказани су одговори младих који се односе на намеру исељавања, а на графикону 2. дат је упоредни приказ одговора на ово питање у шест истраживачких таласа (2016-2021).

Графикон 1. Да ли планирате да у наредне 2 године напустите земљу на дуже време? (%)

Извор: Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, 2021. године, стр. 294.

Графикон 2. Упоредни приказ одговора на питање о намери да се у наредне 2 године напусти земља у шест истраживачких таласа (2016-2021)

Извор: Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, 2021. године, стр. 295.

Према подацима Евростата⁵⁸ за 2019. годину, у 46 земаља, учешће младих (15-29 година) у укупној популацији за Европску унију (у даљем тексту: ЕУ27) је 16,6%, док је 2011. године било 18,1%. У Републици Србији просечно учешће младих овог узраста у укупној популацији у 2019. години је на нивоу просека земаља ЕУ, тј. 16,6%, а 2011. године је било 18,6%, што значи да је опало за два п.п.⁵⁹.

Националне стратегије/програми Републике Србије⁶⁰ посматрају миграције младих углавном као негативни феномен у друштву. Разлог за то је негативни миграциони салдо у коме високообразовани млади емигрирају из Републике Србије у друге земље или где млади (свих образовних профила) напуштају руралне средине у оквиру унутрашњих миграционих токова и одлазе у градове. Више анализираних националних стратегија наводи ово као кључни демографски проблем. Према анализираним стратегијама, овај проблем би требало и успорити, радити на повећаном броју повратних и циркуларних миграција младих и предузети проактивне мере у циљу привлачења младих странаца, различитих, углавном високообразовних профила. Управљање миграцијама и њихово сагледавање у функцији развоја један је од највећих изазова националних, регионалних и глобалних политика.

Демографски подаци указују на континуирано опадање броја младих у Републици Србији у укупној популацији, што уз процес демографског старења становништва представља велики изазов за будућност Републике Србије, те је неопходно додатно улагање државе у младе у циљу стварања услова за квалитетнији живот у земљи, посебно из угла образовања и запошљавања и становања. Низ стратешких докумената које је донела Влада Републике Србије у последње две године односи се управо на подстицање рађања, олакшано становање, као и подстицаје за младе за предузетништво и за стварање услова за смањење емиграције младих, те се очекује да ће се њиховим успешним спровођењем утицати на побољшање демографских трендова у Републици Србији⁶¹.

3.1.2. Институционални оквир омладинске политике

Стратешко опредељење Републике Србије је да ради са младима и за младе на стварању адекватних и подстицајних услова за квалитетан живот младих, њихово равноправно, активно и организовано учешће и развој потенцијала који доприносе личној и друштвеној добробити уз примену политике једнаких могућности и родне равноправности.

С обзиром на различитости потреба и изазова са којима се млади суочавају у својим локалним заједницама, посебно у руралним подручјима где је отежана доступност културним, здравственим, социјалним и другим услугама, МОС је од почетка свог рада

⁵⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Chapter: Population and Social conditions/ Youth population

⁵⁹ Клашња, С. (2020): Основни показатељи положаја младих у Србији. Министарство омладине и спорта, доступно на <https://www.mos.gov.rs/storage/2021/01/naliza-osnovnih-pokazatelja-polozaja-mladih-mos-s-klasnja-novembar-2020-godine.pdf>

⁶⁰ Митровић, С. (2021): Упоредна анализа Националне стратегије за младе Републике Србије 2015–2025. и међународних и националних стратегија/програма у области омладинске политике, године, стр. 94.

⁶¹ Клашња, С. (2020): Основни показатељи положаја младих у Србији, Министарство омладине и спорта

заговарао оснивање канцеларија за младе у свим јединицама локалне самоуправе (у даљем тексту: ЈЛС), јер су оне један од важних механизма за ефикасно подстицање развоја омладинске политике на локалном нивоу. Стога је било неопходно створити предуслове, односно успоставити сарадњу са ЈЛС, ради њиховог активног укључивања у овај процес кроз формирање канцеларија за младе, именовање локалних координатора, формирање локалних Савета за младе и израде локалних акционих планова за младе. У Републици Србији је на локалном нивоу формирано 140 канцеларија за младе и 78 савета за младе. На снази су 43 локална акциона плана за младе, а око 20 је у фази израде. Кроз изградњу, опремање и рад 65 омладинских клубова, 73 теретане на отвореном, као и малих спортских терена⁶², створени су услови за квалитетно провођење слободног времена, развијање здравих стилова живота, активно учешће младих у друштву, коришћење и креирање културних садржаја, неформално образовање и информисање прилагођено потребама младих. У порасту је број јавних простора за младе који раде на испуњавању европских стандарда, а у којима могу да се реализују активности у локалној заједници и младима пруже интегрисане услуге на локалном нивоу.

Поред канцеларија за младе, важан партнер на локалном нивоу за директан рад са младима су и удружења младих/удружења за младе и њихови савези, као и омладински радници/це, који чине мрежу од преко 1.700 актера и делају широм Републике Србије, од националног до локалног нивоа. На њеној одрживости раде министарства, локалне самоуправе, цивилни и приватни сектор.

Омладински рад⁶³ представља део омладинских активности које се организују са младима и за младе, а заснивају се на неформалном образовању, одвијају у оквиру слободног времена младих и предузимају ради унапређивања услова за лични и друштвени развој младих, у складу с њиховим потребама и могућностима и уз њихово добровољно учешће.

У Извештају експертске радне групе за омладински рад успостављене у оквиру реализације ЕУ Акционог плана за младе за период 2014-2015. године⁶⁴, истиче се да омладински рад даје одговор на широк спектар друштвених изазова, а пре свега на социјално укључивање младих, активну партиципацију у друштву и транзицију из образовања и обуке на тржиште рада. Омладински рад доноси систематски и холистички приступ међусекторској омладинској политици. Омладински радници/це својом стручношћу, искуством и добрим познавањем тренутне ситуације младих могу да умреже и координирају акције за младе са другим кључним актерима и да буду носиоци за стварање и развој међусекторских иницијатива. Због тога је важно да омладински радници/це буду укључени у релевантне процесе креирања, спровођења и праћења ефеката омладинске политике на свим нивоима. Омладински радници посебну пажњу у раду треба да посвете младима из осетљивих група који више нису у систему формалног образовања и који најчешће нису информисани о приликама и могућностима које им се нуде.

⁶² База података Министарства омладине и спорта на дан 31.12. 2021.године

⁶³ Закон о младима („Службени гласник РС”, број 50/11 и 116/22 – др. закон), члан 3.тачка4.

⁶⁴ Results of the expert group set up under the European Union Work Plan for Youth for 2014-2015 – Executive summary https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/reports/contribution-youth-work-summary_en.pdf

Канцеларије за младе (у даљем тексту: КзМ), простори за младе и компетенције оних који раде са младима у неформалном образовању једна су од значајних тема у омладинској политици. У циљу пружања помоћи ЈЛС у спровођењу омладинске политике на локалном нивоу, а у складу са ЗоМ-ом, МОС је у оквиру пројекта Немачке међународне организације за сарадњу (у даљем тексту: ГИЗ) „Јачање структура за партиципацију и оснаживање младих у Србији” у сарадњи са ГИЗ-ом, члановима експертске радне групе и координаторима КзМ, као и представницима цивилног сектора, 2012. године припремио смернице „Примена Националне стратегије за младе на локалном нивоу/стандарди рада КзМ и компетенције координатора”⁶⁵ и дистрибуирао их свим ЈЛС у Србији. Стандарди рада КзМ дефинишу квалитет који је неопходно постићи у раду КзМ, како би КзМ успешно деловале у оквиру својих локалних могућности. Да би се обезбедио успешан рад локалних КзМ, неопходно је испуњење следећа четири стандарда: 1) добро управљање КзМ; 2) активно партнерство субјеката омладинске политике у омладинским активностима; 3) висок степен учешћа младих у локалној омладинској политици и 4) инклузивна локална омладинска политика. Обим и садржај активности за испуњење стандарда рада КзМ нису исти за све локалне средине, будући да се општине/градови разликују по многим елементима - демографским и економским, као и по обиму ресурса (финансијски, материјални, људски, технички). Зато је у документу дефинисан минимум остварености стандарда.

Дефинисано је и девет општих компетенција (знања, вештине и вредносни ставови), које треба да поседује или да развије координатор КзМ. У оквиру компетенције која се односи на рад са младима, предвиђено је да координатор поседује знања и вештине потребне за други ниво компетенција омладинског радника/це. Стандарде за три нивоа занимања у омладинском раду (омладински лидер, омладински радник и специјалиста за омладински рад и политике) развила је Национална асоцијација праткичара/ки омладинског рада (у даљем тексту: НАПОР). На основу смерница, вршене су повремено самопроцене координатора КзМ о испуњености стандарда и рађени индивидуални планови професионалног развоја у циљу достизања неопходних компетенција у раду са младима.

Међутим, истраживања показују да скоро половина младих није упозната да ли у њиховој ЈЛС постоји КзМ⁶⁶, а услуге КзМ и ЈЛС где оне постоје, користило је 18% младих, више жена него мушкараца. Велике су и регионалне разлике, јер у Београду је услуге користило 27% младих, у Шумадији и Западној Србији 25%, у Војводини 10%, а у Источној и Јужној Србији свега 9%.

У циљу осигурања квалитета рада КзМ и стандардизације рада са младима, потребно је постојеће смернице ажурирати и разрадити свеобухватни механизам праћења њихове примене, укључујући и спољашње вредновање и самовредновање. Такође је неопходно боље информисање о постојању и укључивање младих у активности КзМ, посебно младих из осетљивих група.

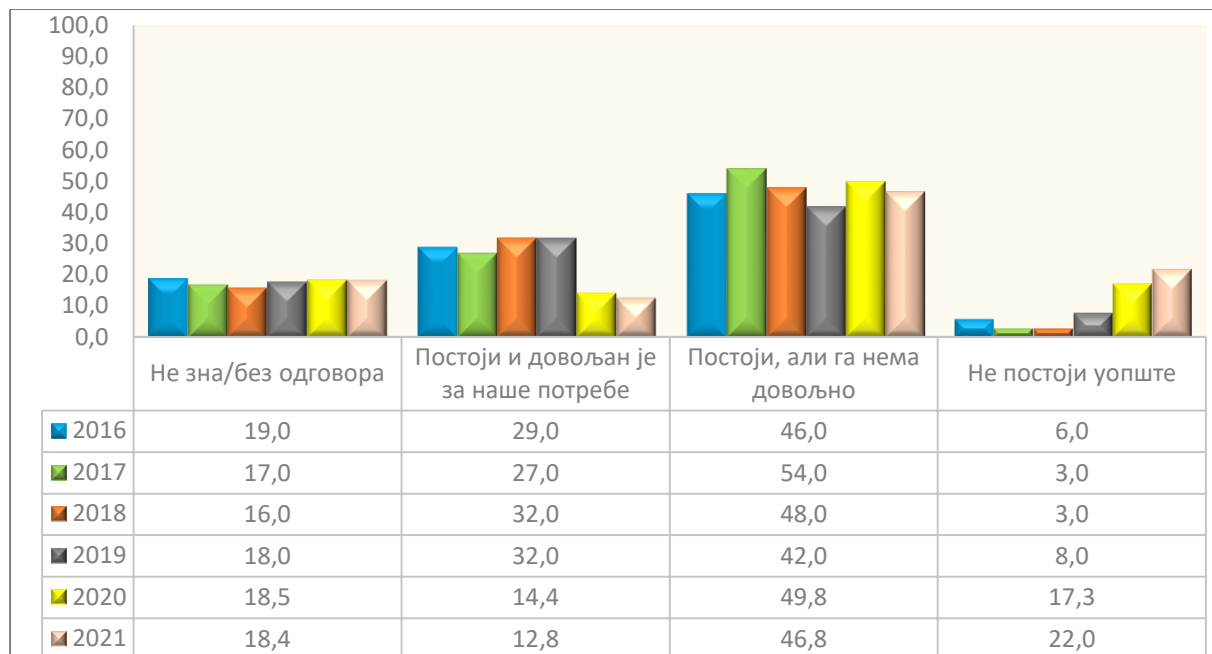
Поред КзМ на нивоу ЈЛС, важно је и постојање различитих простора у којима млади могу на квалитетан начин да проводе слободно време и реализују различите облике

⁶⁵ Смернице: „Примена Националне стратегије за младе на локалном нивоу/стандарди рада канцеларија за младе и компетенције координатора“ доступно на <https://www.mos.gov.rs/public/ck/uploads/files/Dokumenta/Omladina/publikacije/Primena%20nacionalne%20strategije%20za%20mlade%20na%20lokalnom%20nivou.pdf>, 2016. година.

⁶⁶ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 337.

неформалног образовања. Преко половине младих (60%) изјављује да у њиховој локалној заједници постоји јавни простор за провођење слободног времена младих⁶⁷ (омладински клуб, дом културе, културни центар, спортски центар, теретана на отвореном и сл.). Да је постојећи простор довољан процењује 13% младих, а да није 47%. Са друге стране, 22% младих изјављује да нема таквог простора у њиховој локалној заједници, а чак 18% не зна да ли га има или не, што може бити последица недовољне информисаности, али и недовољног интересовања за јавне просторе. У последњих пет година знатно је порастао проценат младих који сматрају да постојећи простор није довољан, као и број младих који изјављују да таквог простора уопште нема.

Графикон 3. Да ли у Вашој локалној заједници постоји јавни простор за провођење слободног времена младих (омладински клуб, дом културе, културни центар, спортски центар, спортски терени, терени на отвореном и сл.) (%)?

Извор: Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, 2021. године, стр. 256.

Да би се обезбедили адекватни и функционални простори за квалитетно провођење слободног времена, потребна је, пре свега, набавка реквизита и спортске опреме, додатно опремање простора (рачунари, канцеларијска опрема, пројектор, озвучење, намештај) и инфраструктурна улагања (реновирање, адаптација, прилагођавање приступа младима са инвалидитетом).

Поред омладинских клубова у Републици Србији, тренутно постоје три омладинска центра (у Сремским Карловцима, Лозници и Новом Саду), у оквиру којих се пружају интегрисане услуге за младе на локалном нивоу. Еколошки центар Радуловачки у

⁶⁷ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 256.

Сремским Карловцима акредитован је од стране СЕ⁶⁸ 2015. године и реакредитован 2018. године. Стандарди за омладинске центре који покривају аспекте, како политике рада у њима, тако и програма, инфраструктуре, менаџмента и администрације, настали су на основу позитивне праксе омладинских центара у Стразбуру и Будимпешти, у којима се реализују активности које спроводи СЕ у омладинском пољу. Да би се дошло до најбољег решења за оснивање омладинских центара у Републици Србији, у току је израда анализе оптималног обима и модела организовања мреже омладинских центара у Републици Србији, а у циљу пружања интегрисаних услуга за младе које су доступне свим младима. У оквиру анализе, урадиће се и препоруке за даље правце деловања, да би се дошло до најбољег решења за оснивање и рад омладинских центара, у складу са предложеним стандардима који треба да буду задовољени.

3.1.3. Активно учешће младих у друштву

Млади су у веома малом броју чланови неких организација⁶⁹. Око 90% испитаника није члан спортског клуба, политичке партије, културно-уметничког друштва и удружења грађана. Свега 6% младих било је члан културно-уметничког друштва, 8% члан неког удружења, 11% политичке партије, а исто тако и 11% спортског клуба. При томе су млади углавном неактивни чланови, сем када су у питању спортски клубови. Највише је активних чланова спортског клуба (4,8%), већином најмлађа група и тај број је у овом таласу најнижи.

Више од две трећине младих (67%) није спремно да се ангажује у раду тела које иницира или доноси одлуке од значаја за младе, а као најчешће разлоге наводе да немају довољно информација о њиховом раду (34%) и да сматрају да се њиховим ангажовањем ништа не би променило (33%). Од младих који желе да се ангажују, највећи проценат би се ангажовао у раду ученичког/студентског парламента (13%), удружења за младе (8%) и то већином жене, као и у раду локалног савета за младе (5%), и то већином мушкарци. Уочава се раст броја младих који сматрају да се њиховим ангажовањем ништа не би променило, као и пад оних који сматрају да тела не раде у интересу грађана, већ за остваривање сопствених циљева. Већина младих сматра да није адекватно укључена у процесе доношења одлука на националном нивоу (73%), у локалној заједници (73%) и у школи (58%), са израженом тенденцијом опадања броја младих који сматрају да нису адекватно укључени у односу на претходних пет истраживачких таласа.

Нешто више од четвртине младих (26%) наводи да немају времена да се активније укључе у иницијативе које имају за циљ позитивне промене у друштвеном животу, на националном или нивоу локалне заједнице, а да се активније укључи спремно је 17% младих. Већина младих (96%) не користи интернет како би учествовала у јавним расправама, програмима дигиталног волонтирања или да би се обраћали државним органима и тај број је порастао за 9 процентних поена у односу на претходно мерење⁷⁰, што указује на потребу бољег информисања младих о предностима коришћења интернета у циљу активног учешћа у друштву.

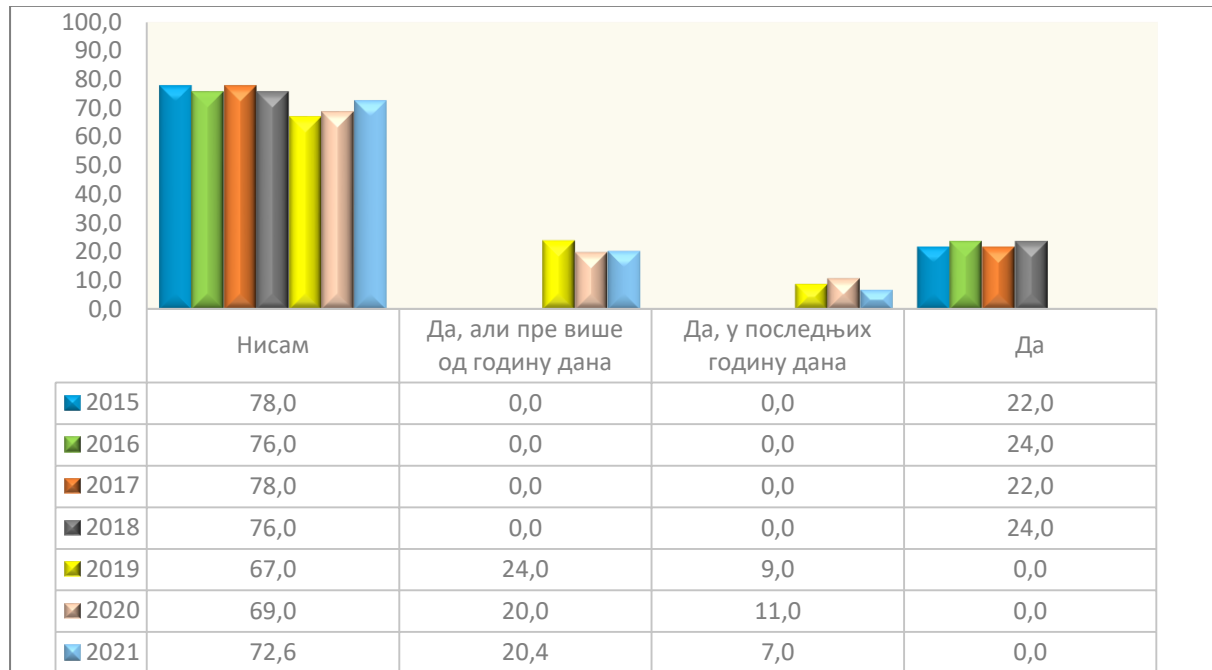
⁶⁸ Стандарди СЕ за акредитацију омладинских центара доступни су на линку Савета Европе <https://www.coe.int/en/web/youth/quality-label-for-youth-centres>

⁶⁹ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 323.

⁷⁰ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 334.

У волонтерским активностима учествовало је 27% младих и тај број континуирано расте од 2015. године (22%) до 2019. године (33%)⁷¹. У 2020. и 2021. години смањење од два процентна поена (2020), тј. шест процентних поена (2021), вероватно је узроковано и пандемијом, али и даље већи број младих учествује у волонтерским активностима него у периоду до 2018. године.

Графикон 4. Упоредни приказ резултата из шест истраживачких таласа на питање: Да ли сте до сада учествовали у неким волонтерским активностима? (%)

Извор: Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, 2021. године, стр. 373.

Подршку породице за волонтирање имало је 92% младих и та подршка већа је у односу на период од 2015. до 2018. године. Највиша подршка породице је била 2019. године, када је износила 95%. Више од половине испитаника⁷² слаже се са тврдњом да се волонтирањем стиче искуство корисно за добијање посла (58%), да су волонтерске активности корисне за младе (57%), да је потребно да се млади више укључе у друштвене активности (56%), да су волонтерске активности забавне (50%) и да волонтерске активности могу да утичу на промене у друштву (49%). Ипак, 15% младих сматра да волонтерске активности нису корисне за младе. Више од трећине испитаника (38%) наводи да је након волонтирања добило писмену потврду, што је пораст за пет процентних поена у односу на претходну годину, али још увек за осам процентних поена мање у односу на 2019. годину, када је износио 46%, што указује на потребу бољег регулисања овог питања.

Према Индексу партиципације младих (Youth participation Index) који је 2016. године успоставила и од тада га прати мрежа Омладински хаб Западног Балкана и Турске, коју предводи Фондација „Ана и Владе Дивац” уз финансијску подршку Европске комисије,

⁷¹ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 372.

⁷² Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 363.

показује континуирани раст партиципације младих у Србији (са 10,1 у 2016. на 11,1 у 2020. години)⁷³. Индекс партиципације младих мери учешће младих људи у политичкој, економској и социјалној сфери јавног живота тако што укршта бројне статистичке податке, а потом извлачи јединствени индекс на годишњем нивоу који је упоредив са земљама у региону (Република Северна Македонија, Република Албанија, Црна Гора) и као такав вредан је алат у праћењу активног учешћа младих. У поређењу са суседним земљама - Републиком Албанијом (9,5 у 2020. години), Црном Гором (10,3 у 2020. години), Републиком Северном Македонијом (9,5 у 2020. години), Индекс партиципације младих у Србији је највиши (11,1 у 2020. години).

Према подацима Евростата⁷⁴ за 33 земље у 2015. години, у последњих годину дана у ЕУ/27 земљама у културним и спортским догађајима учествовало је 85% младих (у културним 83%, а у спортским 45%), док је у Републици Србији учествовало 69% младих (у културним 57% а у спортским 43%). У уметничким активностима сваки дан учествује 7,2% младих из ЕУ27 и из Републике Србије. Према подацима Евростата за 2019. годину, за 33 земље, интернет је свакодневно користило 94% младих узраста 16-29 година у ЕУ27, (нема разлике у половима), а у Републици Србији 96% (мушкарци 97%, а жене 94%). За комуникацију са јавним властима у последњих 12 месеци интернет је користило 57% младих у ЕУ27, а у Републици Србији 33%, док је за учешће у јавним расправама, консултацијама, гласањима, петицијама 12% младих у ЕУ27 (13% мушкарци и 12% жене), а 4% у Републици Србији (нема разлике по полу). За изражавање мишљења о грађанским и политичким питањима преко вебсајтова (блогова, друштвених мрежа итд.) у 2019. години интернет је користило 15% младих узраста 16-29 година у ЕУ27 (16% мушкарци и 13% жене), а у Републици Србији 10% (11% мушкарци и 9% жене). Посао преко интернета у 2019. години у ЕУ27 је тражило 29% младих (мушкарци 28%, а жене 30%), а у Републици Србији 22% (мушкарци 16%, а жене 27%). Интернет у циљу неформалног образовања кроз онлајн курсеве у ЕУ27 користило је 13% младих (мушкарци 13%, а жене 12%), а у Републици Србији 11% (мушкарци 9%, а жене 14%). Интернет за продају роба и услуга користило је 21% младих у ЕУ27 (мушкарци 22%, а жене 20%), а у Републици Србији 13% (мушкарци 15%, а жене 12%). Интернет банкарство у ЕУ27 користило је 59% (58% мушкарци, а 59% жене), док је тај проценат у Републици Србији свега 18% (19% мушкарци, а 17% жене).

Узимајући у обзир континуирани пораст у коришћењу интернета у свакодневном животу и мало учешће младих у друштвено-политичком животу и у друштвеном ангажовању уопште, потребно је више комуницирати са младима преко друштвених мрежа и правовремено их информисати о могућностима које им се нуде за квалитетно коришћење слободног времена, учење и учешће у процесу доношења одлука за области које их интересују. У стратегији ЕУ о младима⁷⁵ истиче се важност да млади имају прилике за „учење учествовања”, као и да се млади подрже у истраживању и унапређивању примене иновативних и алтернативних облика демократског учешћа,

⁷³ Извор: https://www.divac.com/upload/document/youth_participation_index_2020.pdf

⁷⁴ Клашња, С. (2020): Основни показатељи положаја младих у Републици Србији. Министарство омладине и спорта

⁷⁵ ЕУ стратегија о младима, стр. 8.

нпр. алата дигиталне демократије, уз повећање доступности ових алата, посебно младима који немају приступ интернету и дигиталним технологијама, као ни вештинама потребним за њихово коришћење.

У циљу даљег развоја волонтирања младих⁷⁶, ЕУ је развила програм - Европска иницијатива за солидарност, у коме могу да учествују и млади из Републике Србије, волонтирајући у некој од програмских држава у Европи, а за пуно коришћење овог програма важно је да се Република Србија укључи у пуном капацитету. У тренуцима криза, као што су биле поплаве 2014. године и пандемија COVID-19, важност активног учешћа у друштву и волонтерских акција још више долази до изражаја. Потребно је наставити са коришћењем дигиталних алатки⁷⁷ за активније учешће младих у друштву и долажење до њихових ставова и предлога о питањима за које су заинтересовани, правремено и објективно информисање младих о свим темама, укључујући и пандемију COVID-19, онлајн обуке и волонтирање.

У Извештају о људским правима младих⁷⁸ наводи се да ако се од младих очекује да током епидемије преузму одговорност и одиграју своју улогу у спречавању и ширењу епидемије, нужно је обезбедити њихово адекватно и правремено информисање.

Стратегија ЕУ за младе⁷⁹ у фокус ставља остваривање смисленог грађанског, економског, друштвеног, културног и политичког учешћа младих. Зато ангажовање младих мора да буде камен темељац будуће сарадње у области политике ЕУ за младе. Млади морају да имају право гласа када је реч о изради, спровођењу и процени политика које се на њих односе. У Стратегији се позивају државе чланице и Европска комисија да, у оквиру својих надлежности:

- Подстичу и унапређују инклузивно демократско учешће свих младих у друштву и демократским процесима;
- Активно укључе младе, омладинске организације и друге организаторе рада са младима у израду, спровођење и процену политика које утичу на живот младих на локалном, регионалном, националном и европском нивоу;
- Подрже успоставу и развој заступања младих на локалном, регионалном и националном нивоу, признајући младима право учешћа и самоорганизације, уз признање представничких структура младих и њихово укључивање у рад локалних, регионалних, националних и европских органа власти;
- Подрже и омогуће Дијалог ЕУ у области младих, како би се различити ставови младих укључили у процесе доношења одлука на свим нивоима и подстаклао развој грађанских компетенција, кроз образовање грађанства и применом стратегија за учење;
- Подрже и развију прилике за „учење учествовања”, чиме се повећава интерес за партиципативне активности и помаже младима да се припреме за учествовање;
- Истраже и унапређују примену иновативних и алтернативних облика демократског учешћа, нпр. алата дигиталне демократије и олакшају приступ, како би подржали учешће младих у демократском животу и укључили младе на инклузиван начин, уз

⁷⁶ Клашња, С. (2020): Основни показатељи положаја младих у Републици Србији. Министарство омладине и спорта, стр. 60.

⁷⁷ Пример дигиталне алатке - U-Report <https://serbia.ureport.in/>

⁷⁸ Београдски центар за људска права (2021): Извештај о људским правима младих у Републици Србији у 2020. години, стр. 82. доступно на <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2014/01/Ljudska-prava-mladih-u-Srbiji-2020..pdf>

⁷⁹ ЕУ стратегија о младима, стр. 9.

свест о томе да неки млади људи немају приступ интернету и дигиталним технологијама, као ни вештинама потребним за коришћење истих.

Сви ови предлози за смислено и активно учешће младих у друштву релевантни су и за Републику Србију, не само због тога што је Република Србија земља кандидат за улазак у ЕУ, већ и због настојања МТО-а и свих осталих субјеката омладинске политике да се у развој, спровођење, праћење и вредновање ефеката јавних политика на младе системски и на одржив начин укључи што већи број младих, да би се њихов глас чуо и уважио. То је у складу и са инклузивном омладинском политиком, која је једна од окосница Стратегије.

Република Србија оформила је Стални стручни тим за ЕУ дијалог са младима у оквиру Савета за младе, како би се институционализовала примена ЕУ дијалога са младима, са циљем имплементације Европске стратегије за младе коришћењем механизма који се примењују у државама чланицама ЕУ. Стални стручни тим формиран је по узору на Националне радне групе држава чланица ЕУ за примену ЕУ дијалога са младима на свим нивоима. Од 2014. године и председавања Грчке Саветом ЕУ, Република Србија редовно је учествовала на ЕУ омладинским конференцијама. Омладински делегати као и доносиоци одлука дали су огроман допринос процесу, нудећи иновативне перспективе и праксе у области омладинских политика свим државама чланицама ЕУ и другим државама учесницама ЕУ дијалога младих. Након учешћа Републике Србије на ЕУ омладинској конференцији у марту 2019. године у Букурешту, у склопу председавања Румуније, настала је пауза у учешћу Републике Србије и њених представника. Државе чланице које су у међувремену председавале, нису у спровођењу циклуса укључивале државе нечланице. МОС и Крвна организација младих Србије (у даљем тексту: КОМС) су партнерски спроводили различите заговарачке активности усмерене на поновно укључивање Републике Србије у циклусе спровођења ЕУ дијалога са младима, што је резултовало учешћем омладинске представнице Републике Србије на ЕУ омладинској конференцији марта 2021. године, у склопу португалског председавања Саветом ЕУ. На ЕУ омладинској конференцији одржаној септембра 2021. године, у склопу словеначког председавања Саветом ЕУ, учествовали су представници и младих и МОС-а.

За унапређење међународне сарадње, размене искуства и пракси младих један од битних механизма је програм Еразмус+. Према подацима Фондације Темпус која координира овај програм у Србији у оквиру Еразмус+ програма у области младих, од 2014. године до сада, подржан је велики број пројеката у којима су омладинске организације из Републике Србије биле координатори или партнери. Одобрено је 2.647 децентрализованих и централизованих пројеката у области младих, у укупном износу већем од 83.3 милиона евра.

У истраживању положаја и потреба младих⁸⁰, 5% младих наводи да се осећа угрожено, дискриминисано и да припада некој од осетљивих група младих. Млади сматрају да су највише изложени дискриминацији млади угрожени сиромаштвом, млади са инвалидитетом, млади Роми и припадници ЛГБТ+ популације.

⁸⁰Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021),стр. 216.

Графикон 5. Које су од наведених осетљивих група младих највише изложене дискриминацији у друштву?

Извор: Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, 2021. године, стр. 218.

Иако не постоји посебан међународни уговор који се експлицитно бави правима младих, њихова права могу се штитити и посматрати кроз одредбе свих постојећих међународних инструмената који се на ову категорију односе – како директно, тако и индиректно (нпр. младе особе са инвалидитетом, младе жене и девојчице, млади Роми и Ромкиње, млади тражиоци азила и избеглице и тако даље)⁸¹. Од укупно 392 препоруке које су уговорна тела и Савет за људска права упутили Републици Србији до марта 2022. године, ниједна препорука није се експлицитно односила на младе. Такође истраживање Београдског центра за људска права показало је да се 47 препорука може довести у везу са положајем и правима младих људи у Републици Србији. Најчешће теме ових препорука јесу: образовање и спречавање напуштања школовања и борба против пракси које су штетне за младе (нпр. рани бракови и трудноће, насиље у породици и слично). Република Србија је први пут добила препоруке које се директно односе на младе марта 2022. године. Комитет за економска социјална и културна права дао је препоруке које су исказане у Закључним запажањима Трећег периодичног извештавања за Републику Србију⁸², а које су настала као резултат подношења првог алтернативног тематског извештаја о младима, који је поднела коалиција 12 организација младих и за младе из Републике Србије.

⁸¹ Београдски центар за људска права (2021): Извештај о људским правима младих у Републици Србији у 2020 години, стр. 142.

⁸² Закључна запажања и препоруке су доступни на линку <https://www.ecoi.net/en/file/local/2072084/G2230268.pdf>

У складу са Стратегијом ЕУ за младе⁸³ и подацима истраживања спроведених у Републици Србији, посебну пажњу треба посветити младима у ризику од маргинализације на основу потенцијалних извора дискриминације, као што су етничко порекло, пол, полна оријентација, инвалидитет, вера, уверење, односно политички ставови.

3.1.4. Образовање и запошљавање младих

Према попису, 2011. године⁸⁴ било је 1.322.021 младих узраста 15-29 година, од чега 677.110 мушкараца и 644.911 жена. У погледу нивоа образовања, највише младих имало је завршено средње образовање 56,6%, затим основно образовање 28,4%, док је са вишим и високим образовањем у овој узрасној групи било 11,9%. Без школске спреме или са непотпуним основним образовањем било је 2,9% младих. Посматрано по полу, мушкараца је више у свим категоријама, осим када је у питању више и високо образовање, где имамо 96.970 жена и 60.184 мушкараца. У градским срединама је 15,3%, а у ванградским свега 6,6% особа са вишим или високим образовањем. Однос је обрнут у погледу процента особа са основним образовањем и ниже од тога, јер их је у градским срединама 27,4%, а у ванградским срединама 37,3%.

Према подацима РЗС⁸⁵, нето стопа обухвата основним образовањем у 2020. години била је 93,5%, а стопа завршавања основне школе износила је 95,9%, док је стопа одустајања од школовања у основном образовању била 0,4%. Обухват деце средњим образовањем (2020) је 86,8%, а стопа завршавања средње школе 85,2%, док је стопа одустајања од школовања у средњем образовању 0,8%.

Подаци Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце у Републици Србији (MICS6)⁸⁶ објављени 2020. године указују на велике неједнакости између опште популације и осетљивих група деце. Иако су стопе завршавања основне и средње школе у општој популацији високе, оне су значајно ниже код деце која живе у ромским насељима. У основну школу упише се 85,4% деце из ромских породица, а од тог броја похађа је 92,3%. Од броја уписаних, стопа завршавања основне школе за целу популацију је 99,5%, а за децу из ромских насеља је 63,7%. Од укупног броја оних који су завршили основну школу, само 54,9% деце из ромских породица прелази у средњу школу (у целој популацији тај број је 95,2%), а од тог броја завршава 61%. У свим регионима, стопе похађања образовања у општој популацији у Републици Србији су високе и за основно и за средње образовање (94% и више), а неједнакости су уочљиве према социо-економском статусу: код деце из најсиромашнијих домаћинстава (79%) и код деце из ромских насеља (61%). Стопа похађања образовања за децу из ромских насеља нижа је од националног просека за све нивое образовања.

⁸³ исто

⁸⁴ Млади у Србији почетком 21. века, Милка Бубало Живковић и Тамара Лукић, 2015, РЗС.

⁸⁵ ДЕВИНФО база података, новембар 2021, РЗС
http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Republika%20Srbija_EURSRB.pdf#page=7

⁸⁶ https://www.stat.gov.rs/media/5611/mics6_izvestaj_srbija.pdf

Према подацима Евростата за 2020. годину који су дати за 35 земаља, стопа напуштања школовања младих (18-24)⁸⁷ у ЕУ27 је износила 9,9% (11,8% мушкарци и 8% жене), а у Републици Србији 5,6% (5,4% мушкарци и 5,8% жене).

У ЕУ27 у 2020. години 41% особа узраста 30-34 године има терцијално образовање. Тај проценат код жена је већи за 10,1 процентних поена и износи 46,1%, док је код мушкараца 36%. У Републици Србији 2020. године 33% особа узраста 30-34 године има терцијално образовање, и то за 12 процентних поена више жена него мушкараца (39,1% жена и 27,1% мушкараца).

У Евростату дати су и подаци за 35 земаља о младима узраста 20-24 године са најмање завршеном средњом школом⁸⁸. У земаљама ЕУ27 у 2020. години 84,3% младих узраста 20-24 године има завршену средњу школу (81,5% мушкараца и 87,1% жена). У Републици Србији је тај проценат већи и износи 93,6% (94% мушкараца и 93,2% жена). У Републици Србији је 2010. године било 89,8% младих узраста 20-24 године који имају завршену најмање средњу школу, што је повећано за 3,8 процентних поена у 2020. години.

Резултати Анкете о образовању одраслих у Републици Србији спроведене 2016. године а објављене 2018. године⁸⁹ показују да стопа учешћа одраслих у неком облику формалног или неформалног образовања или обука износи 19,8%, што је за 3,3 процентна поена више него у 2011. години, али је знатно испод просека земаља чланица ЕУ (45,1%). У неком виду образовања и обуке у периоду од 12 месеци који су претходили анкетирању, заступљеније су жене (21,4%) него мушкарци (18%). Скоро половина испитаника (47%) желело је да учествује у неком виду образовања, али су били спречени, првенствено због трошкова образовања/обуке, породичних разлога, распореда обука, тј. преклапања са радним временом и неодговарајуће понуде обука. Већина испитаника учествује у неком од облика информалног учења. Око две трећине њих нова знања стиче тако што користи компјутер (65,8%). Од члана породице, пријатеља или колега учи 63,6%, а преко телевизије/радија или видеа око 60%. У знатној мери (57,5%) испитаници уче и из штампаних материјала (књиге, стручни часописи и др), а у најмањој мери обилазећи музеје, библиотеке, центре за учење и сл.

Скоро четвртина младих у Републици Србији⁹⁰ похађала је курсеве и обуке који нису повезани са школским-студијским програмима, чешће жене (28%) него мушкарци (19%). Са узрастом расте и проценат младих који се додатно усавршавају, те се креће од 11% за узраст од 15 до 19 година, преко 25% за узраст од 20 до 24 године, до 31% за узраст од 25 до 30 година. Иако скоро две трећине младих сматра да је битно додатно усавршавање ван наставе (63%), у 2021. години само је четвртина младих (24%)

⁸⁷ Евростат база података <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Youth education and training participation у Евростату под појмом млади који су напустили школовање и обуку се дефинише као проценат становништва у доби од 18 до 24 године са највише нижим средњим образовањем (у Србији је то завршена основна школа), а који није на додатном образовању или оспособљавању у последње четири недеље пре истраживања.

⁸⁸ Евростат база података <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, Youth education and training participation, дати су подаци за нивое 3-8 по Међународној стандардној класификацији образовања ISCED11.

⁸⁹ Анкета о образовању одраслих, 2016, Статистика образовања, Саопштење број 131 - год. LXVIII, 30.05.2018., РЗС.

⁹⁰ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр79.

похађала неке додатне курсеве и обуке који нису повезани са школским-студијским програмима, што је пад у односу на претходне три године (2018. године 29%, 2019. године 27%, а 2020. године 25%). У 2021. години млади су највише били заинтересовани за обуке и курсеве који покривају теме личног развоја (26%), запошљавања (17%), здравља (14%), предузетништва (12%), демократије и људских права (8%), безбедности (8%), екологије (7%), толеранције и социјалног укључивања (7%). У свих седам истраживачких таласа, млади су највише заинтересовани за теме из личног развоја. У последње три године расте интересовање за обуке које покривају теме личног развоја, здравља, запошљавања, екологије и демократије и људских права, а опада интересовање за предузетништво и безбедност (са изузетком 2019. године када је било 11%). Младима је најбитније да обуке допринесе њиховом личном и професионалном развоју (21%), да су бесплатне (20%), да након похађања добију сертификат/потврду учешћа (16%), да је програм у складу са интересовањима и узрастом (13%) и да су организоване у њиховом месту (11%). На питање колико редовно или често користе онлајн алате, 21% младих је одговорило да их користи редовно или често, и то највише најмлађа узрасна група, 35% користи повремено, док је 45% њих одговорило да их не користи никада, или ретко. Овај податак указује на то да на овом пољу још треба радити на подизању компетенција младих, али и да постоје обуке које дају боље резултате када се одвијају у реалном физичком окружењу.

У програмима стручних пракси у 2021. години⁹¹ учествовало је 16% младих, што је најнижи ниво у свих седам испитиваних таласа (највиши је био 29% у 2015. години). Закључен уговор о обављању стручне праксе на свим или на неким програмима имало је 61% младих (2019. године 45% младих), док је финансијску надокнаду добијало 44% младих (2019. године 32%). Приметан је тренд раста у последње три године по питању закључених уговора и финансијске надокнаде за праксу.

У табели 1. дати су детаљнији подаци о закљученим уговорима о обављању стручне праксе⁹².

	Пол		Године старости			Тип насеља		Регион			
	муш ки	женс ки	15- 19	20- 24	25- 30	градс ко	ванградс ко	Беогр ад	Војводи на	Западна Србија са Шумадиј ом	Источ на и Јужна Србиј а
Не, ни на једном од програма праксе	40.0 %	37.8%	76.9 %	48.0 %	22.9 %	31.7%	53.8%	59.4%	30.4%	27.8%	18.2%
Да, на неким од програма праксе	32.5 %	24.4%	23.1 %	36.0 %	27.1 %	36.7%	11.5%	21.9%	13.0%	55.6%	36.4%
Да, на свим програми	27.5 %	37.8%		16.0 %	50.0 %	31.7%	34.6%	18.8%	56.5%	16.7%	45.5%

⁹¹ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр.126. Питање је гласило :„Да ли сте до сада учествовали у програму стручне праксе?“ тј. односило се на све видове стручних пракси, укључујући и стручне праксе које се реализују као мера активне политике запошљавања преко Националне службе за запошљавање.

⁹² Црвеном бојом су означене статистички значајне разлике.

ма практике											
Тотал	100%	100%	100 %	100 %	100 %	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Табела 1

Извор: Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, 2021. године, стр. 130.

Стручне праксе млади су највише реализовали у приватним компанијама 50% и јавним институцијама 46%, у организацијама цивилног друштва (3%) и у међународним организацијама (1%). У односу на претходне две године порастао је број младих који су стручну праксу имали у приватним компанијама и јавним институцијама, а опао је број младих који су стручну праксу реализовали у организацијама цивилног друштва и у међународним организацијама.

Као главни разлог за неучествовање у програму стручних пракси, млади наводе да немају довољно информација о самим програмима праксе (36%). Поређењем са претходним таласима, уочава се раст броја младих који наводе да нема програма стручних пракси за њихово занимање и да им представља потешкоћу да учествују у неплаћеним програмима.

Више од половине младих (58%) није учествовало у активностима каријерног вођења и саветовања. Млади су тражили и добијали потребне информације о развоју каријере највише кроз програм професионалне оријентације. Услуге каријерног вођења и саветовања у којима су учествовали у највећем проценту су организовали школа или факултет (50%), као и Национална служба за запошљавање (32%). Такође наводе да су организатори услуга каријерног вођења и саветовања биле организације цивилног друштва (7%) и канцеларије за младе (6%).

Млади у Републици Србији као три највећа проблема са којима се суочавају у 2021. години наводе: незапосленост и економске проблеме (21%), пандемија COVID-19 (19%), постојећи образовни систем и квалитет наставе (11%) и недостатак културних и спортских дешавања за младе (10%). Незапосленост и економски проблеми (недовољно радних места, ниска примања, лош економски стандард итд.) су највећи изазов за младе од 2016. до 2021. године, са изузетком 2019. године, када су били на другом месту, а на првом је било недовољно могућности за младе у месту у коме живе (мало радних места, нема могућности за напредовање и усавршавање, недовољно културних дешавања и других начина забаве итд.). Први пут у 2021. години пандемија COVID-19 се наводи као један од највећих изазова (забране окупљања у затвореним просторима, ограничења за изласке, страх од заразе итд.).

Економску ситуацију у свом домаћинству као просечну описује 51% младих⁹³ (у 2020. години било је 50%, у 2019. години било је 48%, а у 2018. години 60%), 31% као добру и веома добру (у 2020. години било је 27%, у 2019. години је било 23,4%, а у 2018. години 29%), а 16% као лошу и веома лошу (у 2020. години било је 22%, у 2019. години је било 13%, у 2018. години 12%).

⁹³ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021).стр.92.

Скоро четвртина младих у Републици Србији узраста од 15 до 30 година (23%) се финансијски и стамбено осамосталило од родитеља, и то више жене него мушкарци (27% жене и 20% мушкарци). Стамбено се осамосталило само 3% младих, и то углавном узраста 25-30 година. Основни разлози за неосамостаљивање код 52% испитаника су финансијски (нема/недовољна лична примања/родитељи не желе да плаћају), док 39% још увек не жели да се одвоји од родитеља. Младима би за стамбено осамостаљивање била најзначајнија подршка државе у виду изградње непрофитних станова за младе (32%), субвенционисани кредити (29%), издавање кућа - станова по повољнијим условима за младе (23%), поклон од државе напуштених кућа у руралним подручјима (11%) и посао са довољно високом платом (3%)⁹⁴.

Млади у земљама ЕУ27 у просеку напуштају породицу у узрасту од 26,2 године (мушкарци са 27,1 година, а жене са 25,2 година), а млади у Републици Србији у узрасту од 31,1 године (мушкарци са 33,7 година, а жене са 28,4 године). Од 32 земље за које су дати подаци, породицу најкасније напуштају млади у Црној Гори (31,1), Републици Хрватској, Републици Северној Македонији (31,8), Републици Србији (31,1) и Републици Словачкој (30,9), а најраније у Краљевини Шведској (17,8), Луксембургу (20,1), Краљевини Данској (21,1), Републици Естонији (22,2) и Савезној Републици Немачкој (23,7)⁹⁵.

Више од трећине младих (38%)⁹⁶ пријављено је на евиденцију Националне службе за запошљавање (највише у најстаријој групи младих 58%). Активно по питању тражења посла било је 41% испитаника, већином најстарија група младих (58%) из градских насеља (47%) и из Војводине (59%). Приметан је тренд раста броја младих који се изјашњавају да се налазе у евиденцији Националне службе за запошљавање, као и оних који активно траже посао у свих шест истраживачких таласа. Од испитаника који траже посао, највећи проценат младих је у потрази за послом више од годину дана (38%), и то више у градским насељима (41%), него у ванградским (35%), и у најстаријој групи (45%). Изражене су регионалне разлике јер највише младих тражи посао дуже од годину дана у региону Источне и Јужне Србије (65%), а најмање у региону Војводине (20%). Приметне су и разлике у половима, јер дуже од годину дана посао тражи 39% жена, наспрам 36% мушкараца.

Самостални посао⁹⁷ жели да отпочне 39% младих, пре свега испитаници мушког пола, старији од 20 година, из градских насеља и Београда, док 42% младих наводи да не би желели да отпочну самостални посао, нарочито жене из Војводине. Поређењем са претходним таласима, уочава се тренд раста особа које не желе да започну самостални посао. Више од половине младих (54%) сматра да је државни посао најбољи за младе, нарочито из региона Источне и Јужне Србије, док се 53% младих слаже или се потпуно слаже са тврдњом да је за младог човека боље да покрене сопствени посао, него да ради за друге, нарочито из региона Београда. Младима су приликом тражења посла најзначајнији следећи подстицаји: субвенције за запошљавање, програми додатног образовања и обука, програми попут „Моја прва плата” и сајмови запошљавања.

⁹⁴ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021),стр.65.

⁹⁵ Клашња, С. (2020): Основни показатељи положаја младих у Србији. Министарство омладине и спорта, доступно на <https://www.mos.gov.rs/storage/2021/01/naliza-osnovnih-pokazatelja-polozaja-mladih-mos-s-klasnja-novembar-2020-godine.pdf>

⁹⁶ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021).стр.105.

⁹⁷ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021).стр.111.

Анализа пореског и непореског оптерећења рада почетника у пословању Националне алијансе за локални економски развој (у даљем тексту: НАЛЕД)⁹⁸ показала је да је за рад једне предузетничке радње у просеку потребно месечно издвајати од 12.000 до око 33.000 РСД. То значи да чак и уколико се не остварује никакав месечни приход, што је врло честа ситуација на почетку пословања, предузетник мора измиривати обавезе по основу пореза и доприноса, што их често одвраћа од пословања у легалној зони. НАЛЕД је зато дао препоруку у циљу подстицање предузетништа и стицање радног искуства, пре свега младих, тек дипломираних или лица која се налазе на евиденцији Националне службе за запошљавање у Сивој књизи НАЛЕД-а⁹⁹. За младе је важна и препорука 4.5. НАЛЕД-а која се односи на поједностављење пријаве младих сезонских и повремених радника у циљу остваривања њихових права. НАЛЕД истиче да су административне процедуре ангажовања радника на оваквим пословима компликованије него за ангажовање сталних радника, имајући у виду основ осигурања, што је један од разлога због којег послодавци не пријављују раднике који код њих раде привремено, често и свега по неколико дана. Додатно, трошкови ангажовања повремених или привремених радника, у смислу пореза и доприноса су несразмерно високи, јер се на Уговор о привременим и повременим пословима не примењује умањење за неопорезиви износ зараде од 18.300 РСД, будући да је реч о раду ван радног односа. Оваква врста рада је честа код младих особа које желе додатно да зараде док се школују. У питању су следећи послови које младе особе обављају: бејбиситинг, чување старих лица, шетња паса, викенд ангажовање конобара у клубовима, кафићима, салама за прославе, ангажовање младих на фестивалима и туристичким манифестацијама. Као резултат овакве ситуације, велики број младих радника не остварује никаква права.

У ех-анте анализи¹⁰⁰ се наводи низ изазова са којима се суочавају млади на тржишту рада. У основним индикаторима тржишта рада постоје родне и регионалне разлике; млади који раде, често раде у несигурним радним условима (високо учешће младих у неформалној и привременој запослености); НЕЕТ стопа је виша у руралним него у урбаним подручјима; дугорочна незапосленост за значајан број младих представља препреку за проналажење квалитетног посла и резултира ризиком од сиромаштва и социјалне укључености; млади са инвалидитетом као и Роми и Ромкиње сусрећу се са још значајнијим баријерама на тржишту рада.

Подаци добијени у различитим истраживањима¹⁰¹ указују на то само квалитетне радне праксе, оне које су спроведене у складу са стандардима квалитета установљених кроз Препоруку о квалитетном оквиру за спровођење пракси на нивоу ЕУ¹⁰², доводе до позитивних ефеката за младе. Стога није довољно пратити само број младих укључених у радне праксе, већ је кључно пратити и то да ли су оне спроведене на

⁹⁸ Анализа пореског и непореског оптерећења рада почетника у пословању, НАЛЕД, 2017, <http://uzmiracun.rs/htdocs/Files/00697/ANALIZA-PORESKOG-I-NEPORESKOG-OPTEREENJA.pdf>

⁹⁹ Сива књига 14, НАЛЕД, препорука 1.4. <https://naled.rs/htdocs/Files/09208/Siva-knjiga-14.pdf>

¹⁰⁰ Ех-анте анализа, страница 10. и 11.

¹⁰¹ Унапређење правног оквира за уређење радних пракси у Републици Србији, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва и Београдска отворена школа, <https://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2017/04/Unapredjenje-pravnog-okvira-za-uredjenje-radnih-praksi-u-Republici-Srbiji.pdf> и Водич за квалитетне радне праксе, 2021, Београдски центар за људска права, Крвна организација младих, НАПОР и удружење грађана „Емпирија“ доступно на линку http://www.napor.net/sajt/images/Vesti/Vesti_2021/Vodic_za_radne_prakse.pdf

¹⁰² [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32014H0327\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32014H0327(01))

квалитетан начин, који заиста омогућава учење и развој вештина младих и тиме позитивне ефекте по њихову запошљивост.

Сви наведени подаци показују да је неопходно смањити разлике у стопи обухвата и завршавања доуниверзитетског образовања између опште популације и осетљивих група деце/младих и повећати проценат високообразованих, посебно међу мушкарцима и осетљивим групама, пре свега Ромима. Потребно је уложити додатне напоре да се повећа обухват младих неформалним образовањем.

Без нових знања и иновација у пољу науке, без њихове адекватне примене у свакодневном животу грађана, друштва немају могућност да напредују у 21. веку. Зато је препознавање потенцијала младих и стварања адекватних могућности за њихов развој у свим срединама у Републици Србији основни правац у коме ћемо деловати са партнерима. Влада Републике Србије основала је Фонд за младе таленте Републике Србије (у даљем тексту: Фонд) у циљу подстицања и вредновања изузетних постигнућа младих у различитим областима, као и њиховог даљег усавршавања и професионалног развоја. Кроз рад Фонда на годишњем нивоу, финансијску подршку добија више од 3.500 најбољих средњошколаца и студената. Фонд својим стипендистима, кроз сарадњу са значајним институцијама, обезбеђује могућност стручних пракси и запошљавања, као и низ додатних активности и погодности које им могу пружити значајну подршку у даљем школовању и стручном усавршавању. Неопходно је наставити са интензивном подршком младима кроз рад Фонда који ради под окриљем Министарства науке, технолошког развоја и иновација.

У последњих десет година највеће смањење стопе незапослености младих у Европи је у Републици Србији. Стопа незапослености младих у Републици Србији узраста 15-30 године у 2020. години износила је 19,3%, што је смањење за 16,3 процентна поена у односу на 2014. годину. Према подацима Евростата за 2019. годину, стопа незапослености младих од 15 до 29 година износила је 11,9% у ЕУ27, а у Републици Србији је за тај узраст износила 21,5%. У 2020. години, када је почела пандемија, дошло је до благог повећања стопе незапослености у ЕУ27 од 13,2% (1,3 процентна поена), али је у Републици Србији стопа незапослености наставила да се смањује и износила је 20,5%. Међутим, стопа незапослености младих у Републици Србији у 2020. години¹⁰³ два пута је већа од укупне стопе незапослености становништва радног узраста (9,5%), као и од просека ЕУ, те је потребно још доста напора уложити у побољшање положаја младих на тржишту рада. Посебна пажња треба да се посвети омладинском предузетништву и повећању удела жена у њему (само 23% samozапослених у Републици Србији су жене), као и развијању интегрисаних услуга за младе на локалном нивоу. Акцент стављамо на увођење концепта дуалног образовања, како би млади стицали функционална и применљива знања. Узимајући у обзир последице које COVID-19 има на образовање и запошљавање младих, ови напори се морају интензивирати да се не би изгубили позитивни трендови постигнути у овој области.

Да би се смањио ризик од сиромаштва или социјалне искључености¹⁰⁴ неопходно је дати посебну подршку младима, нарочито у руралним срединама и онима који имају

¹⁰³ Билтен: Републички завод за статистику, Анкета о радној снази у Републици Србији, 2020. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215671.pdf>

¹⁰⁴ Клашња, С. (2020): Основни показатељи положаја младих у Србији. Министарство

нижи степен образовања. У том циљу, неопходно је радити на стварању услова за достојанствен рад и већу (само)запошљивост младих. У циљу смањења дискриминације, повећања социјалне кохезије и пружања једнаких шанси свим младима, битно је континуирано радити на социјалној инклузији младих из осетљивих група, смањивању и превазилажењу предрасуда, како кроз омладинске, тако и кроз спортске активности. Неопходно је радити и на стварању услова за достојанствен рад и већу (само)запошљивост младих избеглица и тражиоца азила. Такође, неопходно је овој категорији младих пружити адекватну подршку кроз стимулативне јавне политике за укључивање у образовање, превазилажење језичких баријера и помоћ у учењу. У циљу смањења дискриминације, повећања социјалне кохезије и пружања једнаких шанси свим младима, битно је континуирано радити на социјалној инклузији младих из ових осетљивих група, као и на смањивању и превазилажењу предрасуда.

3.1.5. Здравље и благостање и безбедност

Светска здравствена организација (у даљем тексту: СЗО)¹⁰⁵ дефинисала је здравље као стање потпуног физичког, менталног и социјалног благостања, а не само одсуство болести и онеспособљености.

Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији¹⁰⁶ садржи и питања која се односе на здравље младих. Већина младих (87%) своје здравље оцењује као добро и веома добро, већином мушкарци, узраста до 24 године, из ванградских средина. Свега 1% младих своје здравље процењује као лоше. Процент младих који своје здравље процењују као добро и веома добро расте током свих шест истраживачких таласа. У последњих 12 месеци, 16% младих је било забринуто за своје ментално здравље, и то више жена него мушкараца. Забринутост је највиша код испитаника узраста 20-24 године и региону Војводине (24%). Помоћ/савет је тражило свега 53% младих, и то далеко више жена (65%) него мушкараца (38%). Најчешће су је тражили од пријатеља (42%), родитеља (26%), психолога (18%), лекара (10%) и духовника (4%). У односу на претходну годину расте број оних који су тражили помоћ од психолога и од лекара. Највећи проценат младих (85%) не користи средства за смирење, док их 11% користи ретко.

Табела 2. Укрштање циљних група са питањем: „Да ли сте у претходних 12 месеци били забринути за своје ментално здравље?“¹⁰⁷

	Пол		Године старости			Тип насеља		Регион			
	мушк и	женск и	15- 19	20- 24	25- 30	градс ко	ванградс ко	Беогр ад	Војводи на	Западна Србија са Шумадиј ом	Источ на и Јужна Србија
Да	15.9%	16.7%	12.4 %	19.4 %	16.7 %	16.9%	15.3%	17.7%	23.5%	9.3%	15.0%
Не	84.1%	83.3%	87.6 %	80.6 %	83.3 %	83.1%	84.7%	82.3%	76.5%	90.7%	85.0%

омладине и спорта, стр. 62.

¹⁰⁵ Доступно на <https://www.who.int/about/governance/constitution>

¹⁰⁶ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 143.

¹⁰⁷ Црвеном бојом су означене статистички значајне разлике

Тота л	100%	100%	100 %	100 %	100 %	100%	100%	100%	100%	100%	100%
-----------	------	------	----------	----------	----------	------	------	------	------	------	------

Извор: Истраживање положаја и потребе младих у Републици Србији, Нинамедиа, 2021. године, стр. 150.

По питању конзумације цигарета и алкохола¹⁰⁸, млади имају негативнији став према пушењу него према конзумирању алкохола. Активних пушача је 24%, а повремено конзумира цигарете 9% младих, док 67% младих не конзумирају цигарете (58% никада није пушило, а 9% је оставило цигарете). Са друге стране, 29% младих не конзумира алкохол (никада не конзумира 28% младих, а 1% је престало да конзумира алкохол), 30% га конзумира ретко, 36% када изађе са друштвом, а 5% га узима више пута недељно или сваки дан. Да су користили или користе марихуану наводи 10% младих, седативе наводи 5% младих, а екстази 2%, док ниједан учесник не наводи да је некада користио или користи хероин, амфетамин и метадон. Просечне године старости када су пробали марихуану је 17 година, док је за седативе 21 година. Употреба седатива је највећа у овом таласу од почетка мерења. Најчешће навођени разлози за употребу психоактивних супстанци су утицај друштва (58%) и радозналост (38%).

Највећи проценат младих наводи да се никада није кладило (72%), већином жене, најмлађи и становници Источне и Јужне Србије.

Већина младих (60%)¹⁰⁹ процењује своју телесну тежину као одговарајућу, у већем проценту млади 15-19 година старости, из Западне Србије са Шумадијом и у овом таласу је забележена најмања вредност. Више од четвртине младих (27%) процењује да има вишак килограма, а да има мањак процењује 11%. Већина младих наводи да не регулише своју телесну тежину (41%), док 30% то чини самостално кроз тренинг и активности. Уочава се тренд раста броја младих који процењују да имају вишак килограма.

Највећи број младих (46%) наводи да се не бави спортом, а од младих који се баве то углавном раде повремено рекреативно (33%). Без обзира на учесталост тренирања, мушкарци и најмлађи се више баве спортом него остали, као и Београђани. У овом таласу највећи број младих наводи да се не бави спортом. Млади који се не баве спортом као главни разлог наводе мањак мотивације (46%) и недостатак времена (42%).

Прекомерна ухрањеност и гојазност, како у популацији одраслих, тако и у популацији деце и адолесцената, представља поремећаје здравља од изузетног епидемиолошког и клиничког значаја и један је од највећих јавноздравствених проблема данашњице¹¹⁰. Гојазност је данас најчешћи поремећај исхране и СЗО га је прогласила највећим непрепознатим јавноздравственим проблемом. Процењује се да ће до 2025. године 50% светске популације бити гојазно уколико се не предузму одлучне мере у циљу смањења превенције и лечења гојазности¹¹¹. Будући да је умерена физичка активност важна за здравље и контролу телесне масе, СЗО препоручује физичке активности умереног интензитета сваког дана у трајању од 30 минута.

¹⁰⁸ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 170. и 171.

¹⁰⁹ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа (2021), стр. 194. и 196.

¹¹⁰ Уредба о Националном програму за превенцију гојазности код деце и одраслих, „Службени гласник РС”, број 9/18, стр. 1.

¹¹¹ Уредба о Националном програму за превенцију гојазности код деце и одраслих, „Службени гласник РС”, број 9/18, стр. 3.

Центар за омладински рад је у сарадњи са МОС-ом покренуо друштвено одговорну кампању „Здравље младих испред профита”¹¹², са циљем да укаже на важност очувања здравља младих, нарочито малолетних лица услед штетне конзумације алкохола. Такође су спровели истраживање јавних политика у области продаје и промоције алкохола са фокусом на младе¹¹³. Истраживање је показало да иако постоји законска забрана продаје алкохола малолетним лицима, 94% младих сматра да им је алкохол лако доступан увек и свуда, што указује на неконзистентност спровођења закона, застарелости истих и јаке културе конзумирања алкохола која неповољно утиче на здравље и благостање младих. У два закона у Републици Србији (Закон о заштити потрошача и Закон о јавним реду и миру) нема уједначености у доњој граници дозволе продаје алкохола, те је у једном случају то 18 година, у другом 16. То у пракси значи, ако се особи од 17 година забрани куповина алкохола у трговини, та иста особа ће алкохол купити у било којем угоститељском објекту.

У циљу унапређења здравља младих¹¹⁴, потребно је радити више на стварању услова за развој здравих стилова живота, као и информисању о важности избегавања ризика по здравље и о заштити животне средине. Важно је развијати иновативне и младима прилагођене и доступне програме превенције ризичног понашања, уз пуно поштовање приватности, као и програме усмерене ка развијању свести о штетности конзумирања алкохола и важности бављења спортом и рекреацијом за здравље. Бављење спортом, нарочито у рекреативне сврхе, важно је да буде доступно свим младима, без обзира на имовинско стање и место живљења.

Неопходно је редовно праћење индикатора здравља младих да би сви подаци могли да се нађу у Евростат бази података, а нарочито података везаних за ментално здравље младих. Континуирано праћење спровођења донетих стратешких докумената неопходно је у циљу доношења адекватних одлука по питању приоритетних активности у које треба више улагати. Доношење Програма о заштити менталног здравља у Републици Србији за период од 2019 до 2026. године, са акционим планом, управо као општи циљ наводи: Унапређен систем заштите менталног здравља за спровођење превенције, лечења и пружања свеобухватних, интегрисаних услуга, у складу са најбољом међународном праксом.

Према резултатима Истраживања здравља становништва Републике Србије из 2019. године¹¹⁵, 26,8% младих у Републици Србији узраста од 15 до 19 година ступило је у сексуалне односе, и то више дечака него девојчица (29,5% према 24,5%). У односу на 2013. годину (33,1%), забележено је смањење процента младих узраста од 15 до 19 година који су ступили у сексуалне односе. Медијана узраста ступања у први сексуални однос међу младима од 15. до 24. године износила је 18 година, док је у Истраживању из 2013. године износила 17 година. Пре 15. године живота у сексуалне односе је ступило 2,9 % младих.

¹¹² Више о кампањи је доступно на линку <https://www.czor.org/blog/kampanja-czora-zdravlje-mladih-ispred-profita/>,

¹¹³ Истраживање је доступно на линку https://docs.google.com/document/d/17TTIYaW0iucVr3oonDEZvvh8mOUt1T6Fyf_-SEDDdog/edit

¹¹⁴ Клашња, С. (2020): Основни показатељи положаја младих у Србији. Министарство омладине и спорта, стр. 65.

¹¹⁵ Национално истраживање здравља становништва 2019, РЗС, МЗ и Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“; истраживање је спроведено према методологији Европске анкете о здрављу (European Health Interview Survey – EHIS).

Подаци из шестог циклуса Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце, MICS-a¹¹⁶, показују да је међу младим женама узраста 15-24 године, пре 15. године у сексуалне односе ступило 1.2% младих жена из опште популације, према чак 14,3% жена из ромске популације. Дечји бракови су много чешћи међу младим женама у ромској популацији. У групи младих жена старости 15-19 година, 34% Ромкиња је већ у браку или ванбрачној заједници, у односу на око 4% младих жена из опште популације. Постоје велике разлике и у обиму рађања у адолесценцији. Истраживање је показало да је 38% жена из ромских насеља старости 20-24 године родило дете пре навршених 18 година, а 3% и пре навршених 15 година. У општој популацији је тај удео значајно мањи, јер је око 4% жена старости 20-24 године родило дете пре навршених 18 година. Рани бракови и адолесцентне трудноће су често разлози за прекид школовања младих особа, што у значајној мери смањује њихове шансе да у будућности остваре свој пуни потенцијал.

Скоро половина младих (47%)¹¹⁷ наводи да током сексуалног односа користи контрацептивна средства увек или понекад, већином мушкарци, узраста 20-24 године, из градских средина и региона Београд. Овај проценат је скоро исти као и прошле године. У циљу смањења броја младих оболелих од полно преносивих болести и намерних прекида трудноћа, потребно је више радити на едукацији из области репродуктивног здравља, повећати број и унапредити рад саветовалишта за младе.

Европски акциони план за сексуално и репродуктивно здравље¹¹⁸ кроз три циља (и низ оперативних циљева, кључних активности, програма имплементације и програма праћења и процене) тежи постизању информисаног одлучивања о сексуалном и репродуктивном здрављу уз пуно поштовање људских права, уживање највиших могућих стандарда сексуалног и репродуктивног здравља и добробити, као и гарантовање општег приступа сексуалном и репродуктивном здрављу и елиминацију неједнакости.

Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (CEDAW Конвенција)¹¹⁹ у члану 12. као и кроз Општу препоруку 24 — Жене и здравље (ОП24)², одређује обавезе држава потписница у вези са сексуалним и репродуктивним правима и здрављем. Државе се обавезују да обезбеде, без предрасуда или дискриминације, право на информисање о сексуалном здрављу, образовање и доступне службе свим женама и женској деци, посебно адолесцентима оба пола, које спроводи одговарајуће обучено особље у оквиру посебно сачињених програма који ће поштовати право на тајност и поверљивост података.

¹¹⁶ Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце, MICS 2019.године, РЗС уз подршку УНИЦЕФа, УНФП и Владе РС, доступно на <https://www.unicef.org/serbia/publikacije/mics6-istrazivanje-visestrukih-pokazatelja-za-2019-godinu>.

¹¹⁷ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 190.

¹¹⁸ WHO Regional Office for Europe: Action Plan for Sexual and Reproductive Health: Towards achieving the 2030 Agenda for Sustainable Development in Europe – leaving no one behind, 2016., стр. 6., 9. и 13.: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/322275/Action-plan-sexual-reproductive-health.pdf

¹¹⁹ Закон о ратификацији конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, Службени лист СФРЈ — Међународни уговори, бр. 11/1981. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ratifikaciji_konvencije_o_eliminisanju_svih_oblika_diskriminacije_zena.html

Резултати квалитативног истраживања Приступ адолесцената информацијама о сексуалном и репродуктивном здрављу¹²⁰ из 2019. године показују да млади (узраста 15 до 16. година) сопствено знање о сексуалном и репродуктивном здрављу на скали од 1 до 6 оцењују просечно оценом 3,52. Главни циљ овог истраживања је стицање увида у начине на који се адолесценти у Републици Србији информишу и сазнају о сексуалном и репродуктивном здрављу. Као извор информација о сексуалности и репродуктивном здрављу на првом месту наводе интернет и родитеље, затим следе вршњаци и нешто старији другови/другарице, а потом сви остали извори информација — предавања, школа, дечко или девојка, старије друштво, лекар, психолог у школи и друго. Млади највише поверења имају у родитеље и породицу као извор информација (68,8%), затим интернету (19,3%), наставницима и школи (13,4%), а најмање верују вршњацима (8%) и телевизији (8%). Међутим одговоре на питања о сексуалном и репродуктивном здрављу млади највише добијају од вршњака, затим интернета па тек онда од родитеља. Аутори закључују да млади највише користе изворе којима мало верују али који су им лако доступни. Наводе се да је предност интернета лака доступност, а главни проблем тешкоћа да процене шта је од информација веродостојно, а шта није. Аутори истичу да је истраживање спроведено у пет локалних заједница у Републици Србији (Кула, Руски Крстур, Нови Сад, Владичин Хан и Сурдулица), те да се његови резултати не могу тумачити као репрезентативни за целу популацију адолесцената, већ су само индикативни. Додатни подаци су добијени и кроз интернет анкету родитеља чији резултати такође нису репрезентативни, али су омогућили увид у мишљење и ставове анкетираних родитеља.

Центар за заштиту трговине људима објављује месечне и годишње статистичке податке из ове области¹²¹. Званичан број формално идентификованих жртава трговине људима - статистика за последње три године, указују да млади људи (особе испод 18 година) чине знатан удео у укупном броју идентификованих жртава. Од укупно идентификованих жртава трговине људима у 2019. години само 39 жртава, 25 особа је испод 18 година, односно 64%. У 2020. години формално је идентификовано 57 жртава трговине људима, од чега њих 24 има испод 18 година и чини 42% од укупног броја жртава. У 2021. години формално је идентификовано 46 жртава трговине људима и 37% су особе испод 18 година.

Истраживање здравља младих које је спровео КОМС 2021. године¹²² показало је релативно добро знање младих кад су у питању методе планирања породице, али и да се упркос томе млади углавном ослањају на традиционалне, а не модерне методе контрацепције, које у значајном броју случајева могу да доведу до нежељених трудноћа и полно преносивих болести, а које касније могу довести до других компликација.

¹²⁰ Приступ адолесцената информацијама о сексуалном и репродуктивном здрављу — квалитативно истраживање, Кораћ-Мандић, Данијела, Новосадски хуманитарни центар, Нови Сад, 2019, стр. 14-15. <https://serbia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/1c4a64880f06863937a09e5959a19f589250.pdf>

¹²¹ Центар за заштиту жртава трговине људима, <https://centarzztlj.rs/statisticki-podaci/#>

¹²² Здравље младих: Положај и потребе младих у Републици Србији, истраживање је спроведено у оквиру програма Здравје двадесете уз подршку Галенике а.д. Београд и у сарадњи са истраживачким тимом Института за социјалну медицину Медицинског факултета Универзитета у Београду, онлајн упитник је попунило 1056 младих узраста 15-29 година, доступно на <https://koms.rs/wp-content/uploads/2021/12/Istrazivanje-Zdravlje-mladih-.pdf>

Група истраживача са Филозофског факултета у Београду уз подршку ГИЗ-а урадила је 2022. године истраживање о менталном здрављу становништва у Републици Србији: Процена потреба, фактора ризика и баријера у добијању стручне подршке¹²³. Истраживање је рађено на узорку од 1000 грађана и грађанки Републике Србије. Резултати су показали да се око трећине становништва Републике Србије може сматрати психички угроженим, симптоме депресије има 15,6%, анксиозности 7,2%, док је 1,6% становништва у високом ризику од суицида. Резултати истраживања показују и да је најмање свака трећа особа имала блиско искуство са особом са психичким тегобама, као и да у Републици Србији постоји изражена стигматизација особа менталним поремећајима. Такође, резултати показују и да је велики проценат оних који се нису обратили за помоћ, иако имају изражене психичке тегобе. Показало се и да томе да ли ће се особа обратити за помоћ када јој је помоћ потребна значајно доприноси неповољнија финансијска ситуација особе, као и самостигматизација, односно склоност особе да обраћање за стручну помоћ доживи као лични неуспех. На основу резултата истраживања, дате су препоруке за даље интервенције које би водиле до унапређења менталног здравља становништва у Републици Србији, а које се пре свега односе на унапређење доступности подршке развојем бесплатних услуга у заједници усмерених на ментално здравље, као и програме који би били усмерени на смањење стигматизације везане за психичке тегобе, јачање резилјентности и смањење маладаптивних стилова превладавања. Иако се аутори нису посебно бавили менталним здрављем младих низ датих препорука се свакако односи и на ову узрасну групу.

У оквиру пројекта Омладинске лабораторије Западног Балкана¹²⁴, настале су Препоруке за унапређење менталног здравља на Западном Балкану¹²⁵, које су заједно донели представници младих и представници доносилаца одлука укључених у овај пројекат.

У међународном истраживању утицаја пандемије COVID-19 на младе у домену образовања, запошљавања, менталног здравља и активизма, спроведеном од 21. априла до 21. маја 2020. године у 112 земаља¹²⁶, анализирани су подаци за 11.130 младих узраста 18-29 година. Основни резултати истраживања говоре о високом утицају пандемије COVID-19 на живот младих. Анксиозношћу или депресијом погођено је 17% младих, а ментално здравље је угроженије код жена и младих у доби 15-24 године.

¹²³ Процена потреба, фактора ризика и баријера у добијању стручне подршке, 2022 године,, <https://psychosocialinnovation.net/wp-content/uploads/2022/05/PROCENA-POTREBA-FAKTORA-RIZIKA-I-BARIJERA-U-DOBIJANJU-STRUCNE-PODRSKE.pdf>

¹²⁴ Пројекат „Омладинска лабораторија Западног Балкана“ („WB Youth Lab“) који спроводи Савет за регионалну сарадњу а финансира ЕУ, започео је 2019. године. Основни циљ пројекта који се спроводи већ три године је унапређење положаја младих и механизма за њихово учешће у доношењу одлука. У оквиру овог пројекта први приоритет на којем се радило био је запошљивост младих а од 2021. Године се ради на теми: ментално здравље младих, више информација о пројекту је на линку https://www.rcc.int/priority_areas/48/western-balkans-youth-lab-project

¹²⁵ Препоруке за ментално здравље младих, Омладинска лабораторија ЗБ, <https://www.rcc.int/docs/619/wbyl-policy-recommendations-by-regional-pool-of-experts-on-mental-health>

¹²⁶ Youth and covid-19 impacts on jobs, education, rights and mental well-being, Survey Report 2020 ILO, доступно на https://www.decentjobsforyouth.org/wordpress/wp-content/uploads/2020/08/Youth-and-COVID-19-Survey-Report_English.pdf

Међу младима који лоше процењују своје здравствено стање, душло је више оних чији су рад или студирање ометени пандемијом.

Као резултат пандемије COVID-19¹²⁷, Република Србија је усвојила богат и свеобухватан економски пакет готово универзалне подршке, како фирмама, тако и грађанима, који је највећи међу економијама западног Балкана. Процена утицаја на запошљавање и политичких одговора изазваних кризом пандемије COVID-19 од стране Међународне организације за рад (МОП 2020) идентификује низ сектора у којима су радници и предузећа озбиљно погођени: трговина на велико и мало, смештај, транспорт, хране и пића, услужне делатности, шумарство, ратарство и сточарство. Већ угрожени радници - неформално запослени, samozaposлени, особе са ниским надницама, запослени са несталним уговорима и у малим фирмама, као и жене и млади - под највећим су ризиком да пате од овог економског пада. Са друге стране, велики удео младих запослених на рањивим пословима у малопродаји, храни и пићима, рачунарском програмирању, саветовању и сродним активностима може имати већи негативан утицај на радна места у поређењу са основним сценаријем.

Две трећине младих (65%)¹²⁸ се увек придржава мере ношења заштитних маски у затвореном простору, више жене (72%) него мушкарци (57%). Заштитне маске на отвореном простору увек користи (32%) испитаника, такође више жене (38%) него мушкарци (26%). Трећина испитаника (33%) се придржава мере одржавања социјалне дистанце од два метра у затвореном и отвореном простору, више жене (39%) него мушкарци (27%).

Више од две трећине младих (69%) се изјашњава да чешће него раније одржава хигијену руку од када је проглашена епидемија вирусом COVID-19 и то чешће наводе жене, становници градских средина и региона Војводине. У односу на претходну годину, сад је позитивних одговора за 13% мање.

Две трећине младих (67%) је ређе него пре присуствовало окупљањима (изласци, рођендани, свадбе), већином из Војводине и Источне и Јужне Србије.

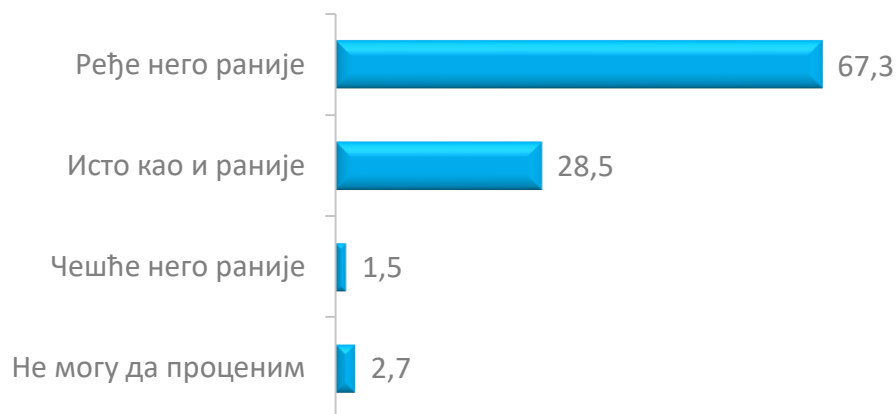
Више од четвртне младих (27%) се вакцинисало¹²⁹, већином најстарија старосна група 20-30 година и млади их градских средина, четвртина (25%) је оних који то до сада нису учинили, али планирају у скорије време, док је 42% оних при ставу да се неће вакцинисати.

Графикон 6. Одговор младих на питање: „У којој мери сте присуствовали окупљањима од тренутка када је проглашена епидемија вирусом COVID-19 (изласци, прославе рођендана, годишњице матуре, свадбе)?

¹²⁷ Европска фондација за обуку и Фондација за развој економске науке (2021) „Положај младих у Србији - запошљавање, вештине и социјална инклузија”, доступно на <https://fren.org.rs/publikacija/studija-o-polozaju-mladih-u-srbiji/> и на https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-06/youth_in_serbia.pdf

¹²⁸ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 160. и 161.

¹²⁹ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 169.

Извор: Истраживање положаја и потребе младих у Републици Србији, Нинамедиа, 2021. године, стр. 167.

У НСМ¹³⁰ је још 2015. године истакнуто да су главни проблеми заштите животне средине: низак ниво свести о животној средини, недовољна едукација о животној средини и неадекватно учешће јавности у одлучивању. Велико је неразумавање важности и хитности решавања ових питања у циљу очувања здравља људи. Формално образовање из области заштите животне средине у оквиру васпитно-образовног процеса још увек није задовољавајуће. Информисаност младих о доступним програмима неформалног образовања из области заштите животне средине један је од фактора за њихово веће укључивање у ову област. У Националном програму заштите животне средине¹³¹ истакнуто је да је недовољно неформално образовање из области заштите животне средине присутно као последица недоступности одговарајућих информација и ограниченог интереса медија. У НСМ¹³² се истиче да је учешће младих у програмима образовања становништва и подизања јавне свести о значају заштите животне средине недовољно, јер не постоје довољно развијени механизми за учешће грађана у одлучивању о проблемима повезаним са овом облашћу, а као један од очекиваних резултата наводи се унапређивање доступности информација младима о стању животне средине у сарадњи са субјектима омладинске политике. У раду Дијане Топрек „Улога масовних медија у обликовању еколошког понашања“¹³³ указује се на значај медија за развијање еколошке свести и за понашање. Испитивано је и мишљење ученика о утицају масмедија на обликовање еколошког понашања. Средњошколци сматрају да би медији више пажње требало да посвете еколошким темама и утврђено је да стоји позитивна корелација између еколошког понашања и утицаја медија на еколошку свест.

За проблеме заштите животне средине, током периода досадашње примене НСМ, порасло је интересовање медија, пре свега због великих последица климатских промена на живот и здравље грађана, а порасло је и интересовање младих за ову област и повећао се број програма неформалног образовања.

¹³⁰ Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године, стр. 28.

¹³¹ Одлука о утврђивању Националног програма заштите животне средине „Службени гласник РС“, број 12/10, поглавље 5.1.

¹³² Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године „Службени гласник РС“, број 22/15, стр.21.

¹³³ Д. Топрек „Улога масовних медија у обликовању еколошког понашања“, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, 2019, доступно на http://remaster.ff.uns.ac.rs/materijal/punirad/Master_rad_20191015_ped_310016_2018.pdf

Млади сматрају да је највећи проблем у области заштите животне средине у њиховом окружењу¹³⁴ загађење ваздуха, земљишта и воде (41%) и низак ниво еколошке свести и бахатост (21%) и отпад и прљавштина (10%). У некој акцији на тему заштите животне средине у последњих годину дана учествовало је 10% младих, већином из Београда, Западне Србије и Шумадије.

У Стратегији се посебна пажња посвећује јачању капацитета младих за активно учешће у заштити животне средине и одрживог развоја и примени зелене економије, као и правовременом информисању и учешћу у еколошким програмима и борби против негативних ефеката климатских промена.

У НСМ¹³⁵ је наведено да је, када се разматра питање безбедности младих као посебне друштвене групе, неопходно уважити специфичности ове групе и на пољу претњи којима су изложени и на пољу вредности које је потребно заштитити, а самим тим и на начину на који се може постићи њихова безбедност. Млади су значајан ресурс сваког друштва, са потенцијалом да постану активни и продуктивни, али за многе од њих, на путу њиховог развоја, постоје бројни безбедносни изазови, ризици и претње. То су изазови, ризици и претње који подстичу насилно понашање, екстремизам и нетолеранцију према различитим културним моделима и вредностима, утичу на пораст криминала, доводе до забрињавајућег пораста употребе опојних дрога и алкохола, коцкања, неговања небезбедних стилова живота у саобраћају, на спортским и другим јавним манифестацијама, у јавном простору, несналажења у новим, неочекиваним, „ванредним” ситуацијама и слично. Праћење спровођења НСМ у овој области показало је да је унапређен систем прикупљања података о безбедности младих¹³⁶ изградом анализе „Преглед основних показатеља безбедности младих у 2020. години (са краћим освртом на стање у периоду од 2015. до 2020. године)”, на основу статистичких података Министарства унутрашњих послова (у даљем тексту: МУП). На основу тих података види се смањење броја кривичних дела, повреда и настрадалих младих, али се ти подаци морају узимати опрезно у разматрање, имајући у виду да су пандемија и стриктне мере имале за последицу смањење свих друштвених активности. Током фокус групе, препознато је да се у школама спроводе успешни програми превенције ризичног понашања и истакнуто као важно то што је оформљена Национална платформа за превенцију насиља у школама. Са друге стране, наведено је и да превентивни програми најчешће укључују младе који су у школама, а не младе који нису у систему образовања и да је важно проширити број младих који учествују у овим програмима.

Анализа спровођења акционих планова за младе указује на растући тренд броја младих који су сведочили одређеном физичком или вербалном насиљу и нетолеранцији, док број младих који су били жртве насиља/нетолеранције стагнира. Оно што је позитивно у овом домену јесте да расте број младих коју су пријавили надлежним органима ове случајеве насиља/нетолеранције.

Током фокус група, препоручено је да део програма за младе укључује и теме нових безбедносних изазова и претњи, као што су сајбер булинг и еколошка безбедност.

¹³⁴ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 266. и 268.

¹³⁵ Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године („Службени гласник РС”, број 22/15), стр. 32.

¹³⁶ Ех-post анализа НСМ, стр. 32.

Према подацима МУП-а млади чине око 37% (тј. на годишњем нивоу преко 18.000 лица) од укупног броја идентификованих учинилаца против којих је полиција поднела кривичне пријаве. Потврђено је да су заступљени у свим видовима криминала, при чему посебно треба истаћи да млади изврше око 45-50% насилног криминала и преко 60% кривичних дела у вези са опојном дрогом. Међу жртвама кривичних дела, они чине петину или око 20% (тј. на годишњем нивоу преко 12.000 лица) од укупног броја лица која су у физичком, психичком, материјалном или неком другом погледу оштећена кривичним делима.

На основу идентификованих кључних безбедносних проблема младих, као специфични безбедносни ризици и претње (у области криминала и других кажњивих радњи) за младе мушкарце наводе се насилни криминал, нарушавање јавног реда, спортски изгреди, злоупотреба дрога, злоупотреба оружја и пиротехнике, имовински и високотехнолошки криминал, саобраћајни деликти и аутодеструктивна понашања, док су младе жене под повећаним ризиком односно чине вулнерабилну групу када су у питању сексуални деликти, трговина људима, проституција, насиље у партнерским односима, а такође су и оне склоне аутодеструктивном понашању.

Закон о родној равноправности дефинише родно засновано насиље као сваки облик физичког, сексуалног, психичког, економског и социјалног насиља које се врши према лицу или групама лица због припадности одређеном полу или роду, као и претње таквим делима, без обзира на то да ли се дешавају у јавном или приватном животу, као и сваки облик насиља који у већој мери погађа лица која припадају одређеном полу. У Стратегији за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године указује се да је насиље уопште, а посебно према женама, најраспрострањенији и најтежи вид кршења основних људских права. Наводи се да је неопходно континуирано спроводити информисање јавности, грађана и грађанки о правима која су им гарантована, инструментима и могућностима заштите права. У тим активностима медији имају веома важну улогу, али и обавезу да активности везане за информисање о правима и могућностима њихове заштите, родним предрасудама и стереотипима, као и промовисање владавине права континуирано предузимају.

Подаци из истраживања ОЕБС-а о распрострањености насиља према женама у Републици Србији – Добробит и безбедност жена¹³⁷ показали су да је више од половине жена млађих од 30 година у Републици Србији имало искуство сексуалног узнемиравања након своје 15. године живота, да је 11% жена у истој старосној групи имало искуство физичког или сексуалног насиља од стране непартнера, док је, само у периоду од 12 месеци пре анкете, 7% жена овог узраста имало искуство физичког, сексуалног или психолошког насиља од стране партнера.

Истраживање ставова младих о родно заснованом насиљу, које је спровео КОМС¹³⁸, показало је да је 2/3 девојака доживело неки вид родно заснованог насиља, да је око 40% младих имало потребу за психолошком подршком због проблема повезаних с насиљем. У препорукама овог истраживања наглашава се да је питање родно заснованог насиља интерсекторско питање које се тиче различитих актера, тела и органа у локалној самоуправи.

¹³⁷ Истраживање је спровео ОЕБС 2019. године, доступно на: <https://www.osce.org/sr/secretariat/419756>.

¹³⁸ Истраживање је спровео КОМС 2021. године, доступно на <https://koms.rs/wp-content/uploads/2021/04/Rodno-zasnovano-nasilje-medju-mladima-v3-3.pdf>

Истраживање о сексуалном и родно заснованом насиљу међу младима¹³⁹, које је спровео Аутономни женски центар, такође указује на улогу коју имају и ставови о насиљу који се разликују код младића и девојака – на пример сексуално узнемиравање као део шале и одрастања потпуно је прихватљиво за сваког четвртог младића, док тек свака 25. девојка мисли исто.

Такође, Истраживање о ставовима мушкараца према родној равноправности Центра Е8¹⁴⁰ (2018) показало је да међу младима постоји одређени степен толеранције насиља, посебно партнерског насиља и да је већи код мушкараца, односно, младића, него код жена, односно девојака.

Званичан број формално идентификованих жртава трговине људима и статистика за последње три године¹⁴¹, указују да млади испод 18 година чине знатан удео у укупном броју идентификованих жртава. Од укупно идентификованих жртава трговине људима у 2019. години било је 39 жртава, од којих је 25 особа испод 18 година, односно 64%. У 2020. години формално је идентификовано 57 жртава трговине људима, од чега њих 24 има испод 18 година и чини 42% од укупног броја жртава. У 2021. години формално је идентификовано 46 жртава трговине људима и 37% су особе испод 18 година.

У највећем проценту¹⁴² млади наводе да никада нису били изложени некој врсти насиља (83%), док млади који јесу били изложени најчешће наводе вршњачко насиље (9%). У односу на прошлу годину уочава се благо смањење броја младих који су били изложени насиљу, и оних који су били изложени вршњачком насиљу.

У последњих годину дана, 13% испитаника било је сведок физичког насиља и нетолеранције међу вршњацима и тај проценат је најнижи у последња 3 таласа. Особе које су биле изложене или сведоци неке врсте насиља у највећем проценту (35%) то није пријавило надлежним органима јер нису желели да се мешају или нису знали коме да пријаве (29%). Они који јесу пријавили у већем проценту кажу да се ништа није десило (26%).

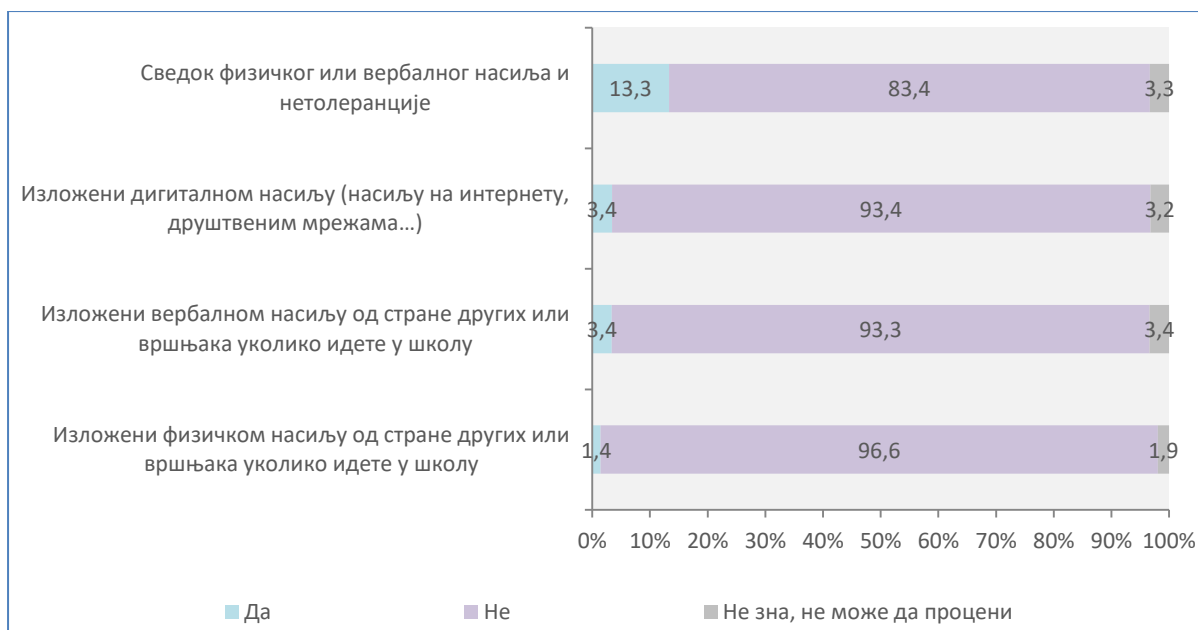
Графикон 7. Одговори младих на питање: „Да ли сте у последњих 12 месеци били изложени насиљу“?

¹³⁹ Истраживање је спровео Аутономни женски центар у оквиру кампање „Могу да нећу. Љубав није насиље“ која је трајала од 2016. до 2018. године <http://mogudanecu.rs/>.

¹⁴⁰ Истраживање о ставовима мушкараца према родној равноправности IMAGES (2018), доступно на <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sites/default/files/2018-05/Mu%C5%A1karci%20u%20Srbiji%20-%20Promene%2C%20otpori%20i%20izazovi.pdf>.

¹⁴¹ Истраживања Центра за заштиту жртава трговине људима за 2019, 2020. и 2021. годину <https://centarzztlj.rs/statisticki-podaci/>

¹⁴² Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 204.

Извор: Истраживање положаја и потребе младих у Републици Србији, Нинамедиа, 2021. године, стр. 206.

У последњих 12 месеци свега 3% младих учествовало је у неком програму који промовише толеранцију, разумевање и антидискриминацију, већином они старости до 25 година и из Источне и Јужне Србије¹⁴³.

Организација СОС Дечија села Србија је у сарадњи са групом младих који имају искуство живљења у алтернативној бризи или су на неки начин били у неповољнијем положају у односу на своје вршњаке и вршњакиње израдила документ „Препоруке за рад са младима из осетљивих друштвених група“¹⁴⁴ које се односе на образовање, становање, запошљавање, активно учешће и социјалну заштиту младих. У оквиру препорука за становање наводи се да је за успешно осамостаљивање и укључивање младих из осетљивих друштвених група неопходно да се обезбеди адекватни услови становања као и услуге подршке за самосталан живот. У документу су наведени предлози конкретних мера и активности чији су носиоци надлежна министарства, државне институције, ОЦД, привреда и ЈЛС.

У складу са Споразумом о реадмисији израђују се локални акциони планови за решавање питања избеглих, интерно расељених лица (ИРЛ) и повратника¹⁴⁵. То су стратешки и акциони документи локалних самоуправа којима се утврђују потребе ових категорија лица и предвиђају мере и активности и издвајања јединице локалне самоуправе у циљу унапређења њиховог положаја. До сада су локални акциони планови израђени и усвојени у 137 општина/градова, од чега је 12 општина са територије Косова и Метохије. У 129 општина/градова формиран су општински/градски савети за миграције. Њих чине представници различитих

¹⁴³ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 214.

¹⁴⁴ Документ је доступан на линку

<https://sos-decijasela.rs/wp-content/uploads/2022/03/Preporuke.pdf>

¹⁴⁵ Комесаријат за избеглице и миграције, <https://kirs.gov.rs/cir/lokalni-akcioni-planovi/o-lap-ovima>

институција/организација на локалном нивоу које се баве решавањем проблема избеглица, ИРЛ и повратника по основу Споразума о реадмисији. Укупно 80 одсто општина/градова формирало је посебну буџетску линију, путем које локалне самоуправе, у зависности од степена развијености општине, кофинансирају пројекте у минималном износу од пет одсто, а негде ти износи чине и до 20 до 30 одсто укупне вредности пројекта. У циљу пружања интегрисаних услуга за младе на локалном нивоу важно је да представници младих и КзМ буду укључени у рад савета за миграције.

3.2. Циљеви одрживог развоја и млади

УН Агенда одрживог развоја за период од 2015. до 2030. године, као глобална развојна стратегија, од кључне је важности за стварање предуслова за бољи и просперитетнији, али и безбеднији и стабилнији свет. Агенда 2030, са свих 17 циљева, укључује три димензије одрживог развоја: економски раст, социјалну инклузију и заштиту животне средине. Влада Републике Србије је 2015. године основала Међуресорну радну групу за спровођење Агенде 2030. У изради Агенде учествовали су и млади те је, у складу са тим, први добровољни национални извештај о спровођењу Циљева одрживог развоја (у даљем тексту: ЦОР) који је Република Србија представила 2019. године¹⁴⁶ у УН рађен у сарадњи са младима и уз учешће оmlадинског делегата током самог представљања извештаја. Млади су заједничко питање свих циљева Агенде 2030, јер се сваки од тих циљева тиче и младих.

Републички завод за статистику¹⁴⁷ је на интернет платформи за праћење напретка остваривања ЦОР поставио податке на основу којих је у Републици Србији тренутно могуће пратити 119 од укупно 247 индикатора. Ови индикатори дати су као вредности за општу популацију. Међутим, у публикацији Републичког завода за статистику „Не изоставити никога из развоја! Напредак у остваривању Циљева одрживог развоја међу младима у Србији”, која је израђена уз подршку влада Швајцарске Конфедерације и Савезне Републике Немачке¹⁴⁸, дат је приказ остваривања ЦОР у односу на младе. Наведени су следећи подаци о младима:

Циљ 1. Свет без сиромаштва (индикатори 1.2.1./1.2.2.)

Млади старости 16-24 године у Републици Србији изложени су већим ризицима од сиромаштва и социјалне искључености него укупно становништво. Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености 2019. године за младе је 36,2%, док је за укупно становништво 31,7%. Родне разлике изложености ризицима од сиромаштва или социјалне искључености код младих нису велике. У 2013. години виша је била стопа код мушкараца (47,3% у односу на 44,1%), а у 2019. години код жена (37,6% у односу на 34,9 %).

¹⁴⁶ Добровољни извештај Републике Србије о спровођењу Агенде 2030 за одрживи развој доступно на <https://www.mdpp.gov.rs/doc/DNI-2019.pdf>

¹⁴⁷ Републички завод за статистику, <https://sdg.indikatori.rs/> (посећено 23.10.2022..године).

¹⁴⁸ Републички завод за статистику (2021): Не изоставити никога из развоја! Напредак у остваривању Циљева одрживог развоја међу младима у Србији, доступно на <https://www.stat.gov.rs/sr-Cyrl/vesti/20210910-neizostavitenikog>

Циљ 3. Добро здравље (индикатори 3.7.1./3.7.2./3.8.1б)

У 2019. години је удео жена узраста 15-49 година које своје потребе за планирањем породице задовољавају употребом савремених метода контрацепције (индикатор ЦОР 3.7.1) износио 30%, за узраст 20-24 године 31,8%, а за узраст 25-29 година свега 23,8%. Подаци показују да се још увек велики проценат жена у планирању породице ослања на традиционалне методе контрацепције, које су мање ефикасне.

Стопа рађања код адолесценткиња 15-19 година на 1000 жена из те групе (индикатор ЦОР 3.7.2) је у периоду од 2010. године, када је износила 19,9%, опала у 2019. години за 6,3 процентна поена и износила је 13,6%.

Процент обухваћености основним здравственим услугама: пренатална заштита (четири и више посета), према старости мајке приликом рођења детета (индикатор ЦОР 3.8.1б) показује да је у 2019. години 97,6% мајки узраста 20-34 године обухваћен овим услугама, што је повећање за 4,1 процентни поен у односу на 2014. годину, када је проценат мајки овог узраста био 93,5%.

Циљ 4. Квалитетно образовање (индикатор 4.1.2.с/4.3.1./4.6.1.)

Подаци Истраживања вишеструких показатеља (MICS) показују да деца из најсиромашнијих домаћинстава имају слабије шансе у односу на децу из најбогатијих домаћинстава да заврше средњу школу, деца из насеља која нису градска у односу на децу из града, као и девојчице у односу на дечаке. Стопа завршавања средњег образовања (индикатор 4.1.2.с) у 2019. години износила је 97,7%. Код деце из најсиромашнијих домаћинстава била је 93%, а код најбогатијих 99,5%.

Према подацима РЗС о праћењу индикатора ЦОР 4.3.1 за 2020. годину, у претходних 12 месеци стопа учешћа младих (15-24 године) у формалном и неформалном образовању и обукама била је 66,9% (60,3% мушкарци, а 73,9% жене). У односу на 2014. годину, када је укупно учешће младих формалном и неформалном образовању и обукама било 66,8% (62,5% мушкарци, а 71,3% жене), готово да и нема напретка. Међутим, разлике су у половима, будући да је приметан пораст за 2,6 процентних поена код жена, а пад код мушкараца за 2,2 процентна поена.

Удео ученика од 15 година који нису достигли најнижи фиксни ниво постигнућа на PISA скали за три основна школска предмета: математика, читање и наука (индикатор ЦОР 4.6.1) у 2018. години је и даље висок (39,7% математика, 37,7% читање и 38,3% наука). Након тенденције благог побољшања ових параметара у истраживању 2009. и 2012. године у односу на 2006. годину, у 2018. години бележимо раст броја младих који није достигао најнижи фиксни ниво постигнућа у математици, читању и науци. Подаци ОЕЦД-а показују да континуирано у Републици Србији више од трећине младих ове животне доби није остварило најнижи ниво писмености у наведене три области.

Између 2010. и 2019. године, дошло је до знатног повећања процента становништва са високим образовањем, са 41,2% на 54,7%. Међу младима који студирају, у 2019. години већину су чиниле жене (64,2%). Када су у питању области образовања, приметно је да је између 2010. и 2019. године дошло до повећања интересовања за студије у области ИКТ, инжењерства, производње и грађевинарства, здравства и

социјалне заштите, а до пада интересовања за пословање, администрацију и право, образовање и друштвене науке, новинарство и информисање.

Циљ 5. Родна равноправност (индикатори 5.3.1./5.2.1./5.2.2./5.4.1./5.6.1.)

У 2019. години повећан је удео жена 20-24 године које су први пут ступиле у брак или ванбрачну заједницу пре 15. и пре 18. године (индикатор ЦОР 5.3.1), у односу на 2010. и 2014. годину. Пре 15. године у брак је ступило 1,2% жена, а пре 18. године 5,5%. Ступање у брак или ванбрачну заједницу жена пре пунолетства утиче и на рано напуштање образовања.

Удео жена и девојака старости 18 до 74 године које јесу или које су биле изложене физичком, сексуалном или психолошком насиљу од стране садашњег или бившег интимног партнера током протеклих 12 месеци (индикатор ЦОР 5.2.1.) је 7,4% код жена узраста 18-29 година, док је у укупном посматраном узрасту тај проценат 9,2%. Са друге стране, удео жена и девојака старости од 18 до 74 године које су биле изложене сексуалном насиљу од стране особа које нису биле њихов интимни партнер током протеклих 12 месеци (индикатор ЦОР 5.2.2.) показује да су овој врсти насиља више изложене младе жене од 18 до 29 година (1,4%), у односу на укупно посматрану популацију, где је тај проценат 0,5%.

Мерење индикатора који се односи на удео времена које се проводи у вршењу неплаћених послова у домаћинству и бризи о другима (индикатор ЦОР 5.4.1.) реализовано у 2015. години показује да младе жене (15-24 године) проводе у неплаћеним пословима одржавања домаћинства и бриге о породици мање времена него жене узраста 25-44 године, али готово двоструко више него млади мушкарци истог узраста.

Удео жена од 15 до 49 година које самостално доносе одлуке засноване на информацијама о сексуалним односима, употреби контрацепције и бризи за репродуктивно здравље (индикатор ЦОР 5.6.1.) један је од показатеља остварености људских права. Нажалост, подаци из 2019. године показују да свега 83,2% жена узраста од 20 до 24 године и 84,2% жена узраста од 25 до 29 година самостално доносе ове одлуке.

Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст (индикатори 8.6.1./8.3.1/8.5.1.)

Стопе активности и запослености младих (15-24 године), према Анкети о радној снази (АРС), у 2020. години знатно су ниже, а стопе незапослености и неактивности знатно више него за укупно становништво радног узраста (15-64 године). Стопа незапослености становништва узраста 15-64 године била је 9,5%, а младих 26,6%. Стопа неактивности за узраст 15-64 године била је 32,3%, а за младе је била 71,7%.

Удео младих 15-29 година који нису обухваћени образовањем, запосленошћу или обуком, стопа НЕЕТ (индикатор ЦОР 8.6.1.) у 2014. години је био 25,3% (23,7% мушкарци, а 27% жене), док је у 2020. години опао и износио је 20% (18,4% мушкарци, а 21,6% жене). Удео неформалне запослености (индикатор ЦОР 8.3.1.) већи је међу младима него међу старијим категоријама запослених: у 2020. години међу запосленима који имају 15-24 године било је 21,4% неформално запослених, међу запосленима који имају 25-54 године 11,6%, а међу запосленима који имају 55-64

године 19,8%. Запослени млади зарађују мање од запослених из старијих категорија становништва. Просечна зарада по сату (индикатор ЦОР 8.5.1.) нижа је за младе (15-29) него за старије категорије запослених и у 2018. години износила је 343,08 РСД, што је знатно ниже од просека за укупну радну снагу (15+) од 406,04 РСД. Просечне зараде младих жена су при томе ниже од просечних зарада младих мушкараца (333,97 РСД према 350,18 РСД).

Циљ 16. Мир, правда и снажне институције (индикатори 16.б.1./10.3.1./16.3.1.)

Удео жена репродуктивног узраста (15-49) које су изјавиле да су током претходних 12 месеци имале осећај да су дискриминисане или узнемираване по неком основу дискриминације која је забрањена према међународном праву људских права (индикатори ЦОР 16.б.1. и 10.3.1.) у 2019. години је износио 6,9%. Укупно 4,4% жена узраста 15-24 године се осећало дискриминисано, а нешто је већи проценат жена узраста 25-29 година (7,3%).

Циљ 17. Партнерством до циљева (индикатор 17.8.1.)

Подаци из 2020. године у вези са коришћењем интернета током последња три месеца (индикатор ЦОР 17.8.1.) показују да млади (16-24 године) користе интернет знатно чешће него старије генерације, а посебно оне најстарије и да нема разлика међу половима. Сви млади наведеног узраста користили су интернет у последња три месеца, док је свега 59,2% жена и 64,2% мушкараца узраста 55-74 године користило интернет у последња три месеца. Сви мушкарци узраста 16-24 године користили су мобилни телефон и рачунар током последња три месеца, док је мобилни користило 99,6% жена, а рачунар 96,2% жена.

МОС је у сарадњи са УНФПА 2021. године предузео активности на увођењу сложеног Индекса благостања младих у Србији, који ће помоћи у детаљном праћењу напретка у реализацији циљева и мера Стратегије на свим нивоима.

3.3. Ex-post анализа НСМ

У циљу сагледавања остварености дефинисаних показатеља за циљеве постављене у НСМ који се односе на период њене досадашње примене, спроведена је ex-post анализа НСМ. У анализи је констатовано да је НСМ била потпуно релевантна у тренутку доношења, али да је у првих пет година њене примене донето низ битних нормативних и стратешких докумената, са којима је потребно извршити усаглашавање, као и да сви показатељи указују да су млади и даље једна од најугроженијих циљних група и препознаје се потреба уређивања овог питања кроз стратешки документ.

Учесници фокус група¹⁴⁹ оценили су да су остварени делимични ефекти дефинисаних стратешких циљева. Препознају се напори које МОС улаже у препознавање омладинског рада и подршку развоју неформалног образовања. У појединим сегментима може се уочити позитиван тренд раста кључних показатеља (смањење стопе незапослености младих и стопе НЕЕТ младих), мада се не може проценити колико је њима допринела имплементација НСМ, пошто на њих утиче велики број фактора. Међутим, и поред благог побољшања појединих показатеља, и даље су млади

¹⁴⁹ Ex-post анализа НСМ, стр. 52., доступно на <https://www.mos.gov.rs/storage/2022/02/ex-post-analiza-nsm.pdf>

у неповољном положају. Постоје значајни изазови у процесу транзиције из образовања у свет рада, као и у остваривању права на достојанствени рад и укључивање у процес доношења одлука на свим нивоима власти. Пандемија COVID-19 додатно је отежала процес спровођења НСМ и остваривање жељених ефеката.

Велики број активности дефинисаних у акционим плановима за младе¹⁵⁰ координисан је од стране других ресорних министарстава, која су за то определила средства, што представља значајан изазов у овој области, који се односи на размену информација и координацију везану за реализацију планираних трошкова. Један од закључака фокус групе је и да је постојећа НСМ заиста свеобухватна, што јесте резултат квалитетног консултативног процеса, али да је са друге стране захтевала превелику количину финансијских ресурса, да би се обезбедила потпуна реализација исте. Максимално искоришћавање распосложивих ресурса отежано је услед недовољно развијене међусекторске сарадње. Налази фокус група, али и других релевантних истраживања, указују да је неопходно унапредити међусекторску сарадњу која ће обезбедити и квалитетну размену информација у овом сегменту.

У оквиру Акционих планова за спровођење НСМ, постављени су показатељи остваривања специфичних циљева, али нису дефинисане циљане вредности показатеља, а за велики број показатеља недостају подаци за њихово праћење. Укупна оствареност девет стратешких циљева НСМ је 67,1%¹⁵¹.

Табела 3. Преглед остварености стратешких циљева НСМ на основу реализованих активности

СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ	Процент реализације индикатора ¹⁵² 2015-2020.
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Унапређена запошљивост и запосленост младих жена и мушкараца	61,5%
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Унапређен квалитет и могућности за стицање квалификација и развој компетенција и иновативности младих	65,2%
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: Унапређено активно учешће младих жена и мушкараца у друштву	65,5%

¹⁵⁰ Ex-post анализа НСМ, стр. 54.

¹⁵¹ Ex-post анализа НСМ, стр. 57.

¹⁵² Индикатори се односе на реализоване активности.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Унапређено здравље и благостање младих жена и мушкараца	70%
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Унапређени услови за развијање безбедносне културе младих	76%
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 6: Унапређена подршка друштвеном укључивању младих из категорија у ризику од социјалне искључености	58,2%
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 7: Унапређена мобилност, обим међународне сарадње младих и подршка младим мигрантима	71,6%
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 8: Унапређен систем информисања младих и знање о младима	67,7%
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 9: Унапређено коришћење и учешће младих у креирању културних садржаја	68,4%
% остварености стратешког циља	67,1%

Извор: ex-post анализа, стр. 57.

Што се одрживости¹⁵³ постигнутих резултата тиче, наведено је да је током првих пет година имплементације НСМ успешно формирано неколико значајних системских и институционалних механизма, који би требало да обезбеде дуготрајност и одрживост резултата Стратегије. Кроз консултације спроведене у склопу ове анализе, указано је на примере добре праксе, нпр. функционисање и рад тренутног Савета за младе, усвајање Закона о Националном оквиру квалификација Републике Србије и увођење система јавно признатих организатора активности образовања одраслих, чиме се настоји решити питање квалитета и признавања неформалног образовања, Фонда, који наставља да унапређује свој рад, препознавање фондације Темпус као Националне Еразмус+ агенције, покретања питања за правно регулисање радних пракси, волонтирање и сл. Такође, као позитиван пример истиче се оснивање РКСМ 2016. године, која није била планирана НСМ, али је МОС надлежан за обезбеђивање финансијских средстава за рад ове канцеларије путем плаћања дефинисаног износа контрибуције на годишњем нивоу. У складу с тим, активности ове канцеларије су у потпуности усклађене са циљевима НСМ.

Важно је напоменути да свих шест уговорних страна, потписница Споразума учествују у раду и финансирању рада РКСМ, а највеће учешће у финансирању кроз плаћање годишње контрибуције остварује Република Србија. Први Генерални секретар РКСМ био је из Републике Србије. У складу са Статутом РКСМ образован је Управни одбор, као највиши орган одлучивања, а који има по два представника из сваке уговорне стране од којих је један владин представник, а други омладински представник. Рад РКСМ је пример добре праксе заједничког управљања одлукама оних који су непосредно одговорни за омладинску политику и младих.

Битно је истаћи и да је МОС КОМС-у 2020. године потврдило испуњеност услова за статус кровног савеза према одредбама ЗоМ-а, што представља важан системски механизам за даљи развој и спровођење омладинске политике. Кровни савез представља и заступа интересе својих чланова, предлаже кандидате за Савет за младе и

¹⁵³ Ex-post анализа НСМ, стр. 59.

учествује у процесу израде и спровођења Стратегије и других докумената из области омладинске политике.

У оквиру ex-post анализе, препознати су и неки од кључних изазова, посебно они који се односе на институционалне механизме за спровођење омладинске политике на локалу. Пре свега се истиче изазов недостатка стандардизације и правног регулисања процеса оснивања и рада Савета за младе и КзМ на локалу. На основу спроведене анализе¹⁵⁴, може се закључити да је и даље велики изазов капацитет свих субјеката омладинске политике за пуну имплементацију постојећих механизма и механизма за које је планирано да се развију у наредном периоду.

У анализи¹⁵⁵ се закључује да сви показатељи указују да су млади и даље једна од најугроженијих група у друштву у свим сегментима (запошљавање, образовање, здравље, социјална искљученост) и да је неопходно задржати системску подршку младима, координисану на националном нивоу, кроз Стратегију за младе. Овај изазов препознат је и на нивоу ЕУ, као и у већини европских земаља. Ex-post анализа показује да је још увек важећа НСМ, која је донета 2015. године, остварила одређене резултате и унапредила постојећи правни и институционални оквир за спровођење омладинске политике. Међутим, исто тако су препознати и значајни изазови, који се пре свега односе на значајно промењен контекст за реализацију НСМ, квалитет прикупљања података и праћење ефеката резултата стратегије, као и недовољно фокусиране приоритете који се огледају у превеликом броју планираних активности. Изазов је и даљи развој капацитета субјеката омладинске политике и јачање успостављених механизма међусекторске сарадње. У складу са тим, идентификовано је шест кључних препорука:

1. Мора се спровести свеобухватна ревизија важеће НСМ или покренути процедура за израду нове Стратегије;
2. Треба унапредити систем прикупљања података, те праћење ефеката мера и резултата НСМ;
3. Морају се дефинисати приоритети и обим активности, у складу са реалним ресурсима и капацитетима свих субјеката омладинске политике;
4. Треба обезбедити систем подршке који ће јачати капацитете свих субјеката омладинске политике на локалном, регионалном и националном нивоу за креирање, спровођење и праћење мера омладинске политике;
5. Треба унапредити међусекторску сарадњу на свим нивоима;
6. Треба развијати мере и активности подршке за младе, посебно за младе из осетљивих група, имајући у виду утицај и последице пандемије COVID-19.

Искуства која имамо од настанка пандемије COVID-19 показују да су се њени негативни ефекти код младих највише одразили на пољу образовања, запошљавања, здравља, посебно менталног здравља и активизма. Криза је утицала и на омладинске раднике, удружења младих/удружења за младе, савезе и канцеларије за младе, односно на рад сервиса и услуга које се пружају младима. Пандемија је појачала свест о важности дигитализације и подизања компетенција свих субјеката омладинске политике за употребу дигиталних платформи, као и о важности волонтирања у безбедним условима и превентивног рада на очувању менталног здравља младих.

¹⁵⁴ Ex-post анализа НСМ, стр. 59.

¹⁵⁵ Ex-post анализа НСМ, стр. 61. и 62.

У закључцима истраживања „Основни показатељи положаја младих у Србији - компаративна анализа са другим европским земљама и трендови”¹⁵⁶, наглашено је да је у свим областима омладинске политике потребан холистички и иновативан интерсекторски приступ на свим нивоима на даљем унапређивању положаја младих и да је неопходно да МТО настави проактиван и координирајући приступ на стварању услова за квалитетан живот младих у Републици Србији, у сарадњи са свим субјектима омладинске политике, а посебно са младима, другим министарствима, цивилним сектором, привредом и међународним партнерима. Највећа пажња треба да се усмери на побољшање запошљивости младих, нарочито младих из осетљивих група, са посебним акцентом на омладинско предузетништво и повећање учешћа жена, као и на повећање стопе активности младих, али и на смањењу стопе ризика од сиромаштва или социјалне искључености и активнијем учешћу младих у друштву и већој укључености у креирању, праћењу и вредновању јавних политика. Неопходно је развијати интегрисане услуге за све младе на локалном нивоу, уз обезбеђивање сигурних јавних простора за развијање здравих и безбедних стилова живота, неформално образовање и квалитетно провођење слободног времена младих. Све то, уз остале мере које предузима Влада Републике Србије за подизање стандарда живота, треба да допринесе побољшању демографских трендова и већем останку младих у Републици Србији, уз њихов солидаран и одговоран однос према заједници у коју имају пуно поверење. Такође, важно је да млади буду активни учесници у доношењу, праћењу и вредновању јавних политика у свим областима које их се тичу. Тиме се стварају услови да се глас младих чује и уважи и да се повећа њихово учешће у друштвеном животу, али и разумевање значаја рада са младима и за младе од стране свих субјеката омладинске политике.

4. ВИЗИЈА

Млади су активни и равноправни учесници у свим областима друштвеног живота, који уз подршку друштва у потпуности развијају своје потенцијале и доприносе личном и друштвеном развоју и добробити.

Принципи у раду са младима и за младе

Омладинска политика и све активности које се предузимају од стране субјеката омладинске политике (у даљем тексту: СОП) у оквиру Стратегије треба да се заснивају на међународном и националном систему људских права и основних слобода. Посебну заштиту и подршку имају малолетни млади (испод 18 година). На све политике и активности које се односе на младе треба примењивати следеће принципе:

1. Поштовање људских и мањинских права, равноправност и забрана дискриминације

Сви млади су једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства. Не сме се правити разлика или неједнако поступање према младима, посредно или непосредно, по било ком основу, а нарочито по основу: година, расе, пола, националне припадности, верског убеђења, језика, друштвеног порекла, имовинског стања, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, психичког или физичког инвалидитета, здравственог стања, физичког изгледа, сексуалне оријентације, родног идентитета и другог стварног, односно претпостављеног личног својства. Не сматрају се

¹⁵⁶ Клашња, С. (2020): Основни показатељи положаја младих у Србији. Министарство омладине и спорта.

дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

2. Подршка личном и друштвеном оснаживању младих

Сви, а посебно СОП, у оквиру својих послова и делокруга подржавају независност и друштвено оснаживање младих на начин утврђен ЗоМ-ом, Стратегијом и другим инструментима омладинске политике.

3. Једнаке шансе за све

Млади имају право на једнаке шансе и учешће у свим областима друштвеног живота, у складу са сопственим избором и способностима. Охрабрује се лични и друштвени развој младих, обезбеђивањем поштовања различитости, родне равноправности, права, слободе и достојанства. Млади имају право на објективно, прилагођено и лако доступно информисање, како би се развијали и доносили одлуке на основу пуне обавештености.

4. Међусекторска сарадња и координација на свим нивоима доношења одлука

Сви, а посебно СОП, подстичу и подржавају јачање свести о значају младих и друштвене улоге младих, кроз координирани развој, спровођење и праћење реализације омладинске политике, препознају и уважавају потенцијале младих, као важан друштвени ресурс и исказују поверење и подршку могућностима младих.

5. Активно учешће младих и сарадња

Сви, а посебно СОП, обезбеђују подстицајно окружење и дају активну подршку у реализацији омладинских активности младих, предузимају иницијативе и њиховом смисленом укључивању у процесе доношења и спровођења одлука, које доприносе личном и друштвеном развоју, а на основу пуне обавештености младих. Подржава се и подстиче слобода удруживања, сарадња са вршњацима и међугенерациска сарадња, на локалном, националном и међународном нивоу и активно учешће у политичком и друштвеном животу.

6. Друштвена одговорност и солидарност

Подстиче се и развија одговорност лица која раде са младима, као и одговорност младих у односу на њихове обавезе у друштву. Млади треба активно да доприносе изградњи и неговању друштвених вредности и развоју своје заједнице, нарочито путем различитих облика волонтерских активности и да изражавају међугенерациску солидарност и активно раде на стварању услова за једнако и пуно учешће у свим аспектима друштвеног живота младих особа са инвалидитетом, припадника националних мањина и свих других лица и друштвених група које могу бити у ризику од дискриминације, односно дискриминаторног поступања. Развија се међугенерациска солидарност и препознаје улога младих у изградњи демократског грађанског друштва заснованог на култури ненасиља и толеранцији.

5. ОПШТИ ЦИЉ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

5.1. Општи циљ

Општи циљ
Унапређен квалитет живота младих
Показатељ ефеката 1. Стопа ризика од сиромаштва или социјалне

искључености младих (према полу)
Почетна вредност (2019): 33,6% (М 31,8%, Ж 35,4%) ¹⁵⁷
Циљана вредност (2030): 17% (М 16,5%, Ж 17,5%)
Извор верификације: Евростат база
Показатељ ефеката 2. Стопа младог становништва ван радне снаге и незапослености младих (према полу)
Почетна вредност (2021): стопа младог становништва ван радне снаге 47,4 % (М 40,0%, Ж 55,2%) ¹⁵⁸
Почетна вредност (2021): стопа незапослености 19,4% (М 18,4%, Ж 20,9%) ¹⁵⁹
Циљана вредност (2030): стопа младог становништва ван радне снаге 41% (М 38%, Ж 44%)
Циљана вредност (2030): стопа незапослености 15% (М 15%, Ж 15%)
Извор верификације: Републички завод за статистику, Анкета о радној снази
Показатељ ефеката 3. Стопа НЕЕТ младих (према полу)
Почетна вредност (2021): 18,8% (М 17,3%, Ж 20,4%) ¹⁶⁰
Циљана вредност (2030) 11% ¹⁶¹ (М 11%, Ж 11%)
Извор верификације: Републички завод за статистику, Анкета о радној снази
Показатељ ефеката 4. Удео младих који своје здравље оцењују као добро или веома добро
Почетна вредност (2020): 87% ¹⁶²
Циљана вредност (2030): 95%
Извор верификације: годишње истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, МТО
Показатељ ефеката 5. Удео младих који своје друштвено ангажовање оцењују као добро или веома добро
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност (2030): 67%
Извор верификације: годишње истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, МТО

Посебан циљ 1

Омладински рад је стандардизован у систему неформалног образовања и континуирано се спроводи

¹⁵⁷ Евростат база, подаци се односе на младе узраста 16-29 година

¹⁵⁸ Анкета о радној снази, РЗС, подаци се односе на младе узраста 15-30 година доступно на <https://data.stat.gov.rs/?caller=SDDB>

¹⁵⁹ Анкета о радној снази, РЗС, подаци се односе на младе узраста 15-30 година доступно на <https://data.stat.gov.rs/?caller=SDDB>

¹⁶⁰ Анкета о радној снази, подаци се односе на младе 15-29 година, доступно на <https://data.stat.gov.rs/?caller=SDDB>.

¹⁶¹ У АП Стратегије развоја образовања и васпитања у РС до 2030. године, циљана вредност за 2023. је 15%, а у Стратегији запошљавања у РС за период 2021 до 2026. године за 2026. циљана вредност је 12,8%, а нова циљана вредност на нивоу ЕУ је 9%.

¹⁶² Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 147.

Показатељи исхода (индикатори):
Показатељ 1. Јавно признати организатори активности образовања одраслих у омладинском раду су успостављени
Почетна вредност: Не
Циљана вредност (2030): Да
Извор верификације: Подаци Агенције за квалификације
Показатељ 2. Успостављено струковно удружење омладинских радника/ца
Почетна вредност: Не
Циљана вредност (2030): Да
Извор верификације: Агенција за привредне регистре
Показатељ 3. Број младих који је учествовао у програмима/пројектима/услугама финансираним из јавних средстава које су организоване од стране сертифицираних омладинских радника на годишњем нивоу
Почетна вредност: нема података
Циљана вредност (2030): 10.000 младих (од чега је минимално 1.000 младих са инвалидитетом и 1.000 младих припадника других осетљивих група)
Извор верификације: Извештај Националне асоцијације практичара и практичарки омладинског рада/извештаји реализатора програма/пројеката/услуга
Показатељ 4. Број подржаних програма и пројеката и активности које су реализовали сертифицирани омладински радници/це
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност (2030): 100
Извор верификације: извештаји реализатора пројеката и НАПОР-а

Посебан циљ 2
Просторни капацитети и услуге за спровођење омладинске политике су унапређени и функционални у свим ЈЛС
Показатељи исхода (индикатори):
Показатељ 1. Број објеката у јавној својини које млади и удружења младих и за младе користе и у којима се континуирано спроводе активности за младе.
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност (2030): 174
Извор верификације: годишњи извештаји ЈЛС
Показатељ 2. Успостављени стандарди за омладинске просторе
Почетна вредност: Не
Циљана вредност (2026): Да
Извор верификације: Донети и објављени стандарди
Показатељ 3. Удео укупног броја младих који је користио услуге у омладинским просторима у јавној својини на годишњем нивоу (према полу)
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност (2030): 25% од укупног броја младих (равноправно по половима)

Извор верификације: истраживање положаја и потреба младих МТО и извештаји ЈЛС

Посебан циљ 3:
Млади су активни учесници друштва на свим нивоима
Показатељи исхода (индикатори):
Показатељ 1. Број ЈЛС које имају основан савет за младе у којем су чланови и млади и који је у складу са усвојеним стандардима и редовно се састаје
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност (2030): 75% ¹⁶³ од укупног броја ЈЛС
Извор верификације: годишњи извештаји ЈЛС, годишњи извештај МТО-а
Показатељ 2. Број предлога и нацрта прописа и докумената јавних политика од интереса за младе на које су млади давали мишљење
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност: 67% од свих предлога и нацрта
Извор верификације: подаци надлежних органа и савета за младе
Показатељ 3. Успостављени стандарди активног учешћа младих у доношењу одлука на свим нивоима власти
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност (2026): Да
Извор верификације: донети и објављени стандарди
Показатељ 4. Удео буџетских корисника који буџетирају средства за младе
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност (2030): 50%
Извор верификације: годишњи извештаји корисника о реализацији буџетских средстава

Посебан циљ 4:
Млади имају равноправне могућности и подстицаје да развијају своје потенцијале и компетенције, који доводе до социјалног и економског осамостаљивања
Показатељи исхода (индикатори):
Показатељ 1. Процент младих који су похађали додатне курсеве и обуке који нису саставни део школских и студијских програма (према полу)
Почетна вредност (2020): 23,5% (М 19,3%, Ж 27,5%) ¹⁶⁴
Циљана вредност (2030): 35% (М 35%, Ж 35%)
Извор верификације: Истраживање положаја и потребе младих, МТО
Показатељ 2. Удео младих из група које су у ризику од сиромаштва или социјалне искључености, који су добили подршку у развоју својих потенцијала и компетенција (према полу)¹⁶⁵

¹⁶³ У 2021. години постоји 80 савета за младе на локалном нивоу, извор: База података МОС-а

¹⁶⁴ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 79.

¹⁶⁵ Евростат база података: према резултатима Анкете о приходима и условима живота (SILC 2019) стопа ризика од сиромаштва у Србији износила је 23,2% а стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености 31,7%, У ЕУ27 у 2019. години стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености

Почетна вредност : нема података
Циљана вредност (2030): 50% (М 50%, Ж 50%)
Извор верификације: Истраживање положаја и потребе младих, МТО
Показатељ 3. Удео младих жена предузетница у укупном броју младих предузетника
Почетна вредност (2019): 23,1% ¹⁶⁶
Циљана вредност: 50%
Извор верификације: Подаци се односе на младе 15-29 година и добијени су из базе података Евростата
Показатељ 4. Број младих који су похађали радне праксе које су реализоване у складу са стандардима квалитета¹⁶⁷, на годишњем нивоу (према полу)
Почетна вредност: нема података
Циљана вредност (2030) 15000 (М 7500, Ж 7500)
Извор верификације: годишњи извештај МРЗБСП, НСЗ, МТО-а

Посебан циљ 5:
Створени услови за здраво и безбедно окружење и социјално благостање младих
Показатељи исхода (индикатори):
Показатељ 1. Удео младих који користе дуван, алкохол и друге психо-активне супстанце
Почетна вредност (2021): пушење 32,5%, алкохол 70,8%, марихуана 10,3%) ¹⁶⁸
Циљана вредност (2030): пушење 10%, алкохол 25%, марихуана 3 %
Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих, МТО и евиденција здравствених установа
Показатељ 2: Створени услови у физичком и виртуелном простору за добијање бесплатне стручне подршке за учешће младих у програмима унапређења менталног, сексуалног и репродуктивног здравља
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност (2030): у 67% ЈЛС постоје бесплатна саветовалишта за младе и превентивни програми
Извор верификације: Извештаји реализатора програма ЈЛС, Истраживање положаја и потреба младих, МТО
Показатељ 3. Удео младих који је био изложен физичком, психолошком и/или сексуалном насиљу или радикализацији у реалном или виртуелном простору, укључујући родно засновано насиље, а који је то пријавио (према полу)
Почетна вредност (2021): 36% (М 37%, Ж 35%) ¹⁶⁹

била је 25,5 % за младе узраста 16-29 година (26,6% жене а 24,4% мушкарци), док је у Србији износила 33,6% (35,4% жене и 31,8% мушкарци).

¹⁶⁶ Евростат, узраст 15-29 година, Основни показатељи положаја младих у Србији, С. Клашња 2020, страна 30).

¹⁶⁷ Препоруке о квалитетном оквиру за спровођење пракси, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32014H0327\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32014H0327(01))

¹⁶⁸ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 170. 177. и 181.

Циљана вредност (2030): 67% (М 67% , Ж 67%)
Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих МТО, извештаји тужилаштва и надлежних судова
Показатељ 4. Формирање међусекторског координационог тела у циљу унапређивања услуга сексуалног, репродуктивног, менталног здравља и психо социјалне подршке младима
Почетна вредност: нема
Циљана вредност (2023): ДА
Извор верификације: Записници са састанка координационог тела, извештаји МЗ и МТО, МРЗБСП
Показатељ 5. Удео младих који је учествовао у доношењу јавних политика на тему одрживог развоја и заштите животне средине на годишњем нивоу
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност (2030): 30%
Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих, МТО
Показатељ 6. Удео младих који су се информисали о подстицајним мерама стамбене политике и предузели кораке ка стамбеном осамостаљивању
Почетна вредност: нема податка
Циљана вредност (2030): 67% се информисало, а 30% предузело кораке
Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих, МТО
Показатељ 7. Удео жена старости 20-24 и 25-29 година које нису у браку или ванбрачној заједници а које примењују (или чији партнер примењује) савремена контрацептивна средства и стопа рађања код адолесценткиња 15-19 година
Почетна вредност (2019) : Удео жена старости 20-24 и 25-29 година које нису у браку или ванбрачној заједници а које примењују (или чији партнер примењује) савремена контрацептивна средства : 20-24 = 68,9 % и 25-29 = 60% ¹⁷⁰
Почетна вредност(2019): стопа рађања код адолесценткиња 15-19 година: 13,6% ¹⁷¹
Циљана вредност (2030): примена савремених контрацептивних средстава за узраст 20-24 и 25-29 година : 80%
Циљана вредност (2030); стопа рађања код адолесценткиња 15-19 година: 7%
Извор верификације: МЗ, Републички завод за статистику, Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце MICS , Институт за јавно здравље, „Батут“

6. МЕРЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА И АНАЛИЗА ЊИХОВИХ ЕФЕКТА

¹⁶⁹ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 211.

¹⁷⁰ Подаци из шестог циклуса Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце, MICS, стр. 105, (податак се односи на жене које нису у браку/ванбрачној заједници) доступно на <https://www.unicef.org/serbia/publikacije/mics6-istrazivanje-visestrukih-pokazatelja-za-2019-godinu>.

¹⁷¹ Републички завод за статистику (2021): Не изоставити никога из развоја! Напредак у остваривању Циљева одрживог развоја међу младима у Србији, стр.18. доступно на <https://www.stat.gov.rs/sr-Cyrl/vesti/20210910-neizostavitenikog>

Посебан циљ 1. Омладински рад је стандардизован у систему неформалног образовања и континуирано се спроводи

За постизање овог циља планирано је 6 мера:

Мера 1.1 Развијен систем професионалног развоја омладинских радника и радница;

Мера 1.2 Успостављен систем осигурања квалитета програма омладинског рада и неформалног образовања младих;

Мера 1.3 Програми омладинског рада спроводе се континуирано у сарадњи са локалним партнерима;

Мера 1.4 Омладински рад је препознат у систему формалног и неформалног образовања и међу младима;

Мера 1.5 Континуирано се спроводе истраживања и управља знањем у области омладинског рада и неформалног образовања младих;

Мера 1.6 Хармонизација омладинског рада са међународним стандардима.

ОПИС МЕРА

Мера 1.1 Развијен систем професионалног развоја омладинских радника и радница

Омладински рад је програм образовног карактера, креиран са сврхом пружања подршке младима у процесу осамостаљивања, тако што им омладински радник/ца помаже у личном и социјалном развоју како би постали активни чланови друштва и учесници у процесу доношења одлука. Омладински рад је: а) комплементаран формалном образовању; б) спровођен од стране омладинских радника/ца; в) подразумева спровођење активности које користе методе неформалног образовања и информисања. Примарна функција омладинског рада је да мотивише и подржи младе да пронађу и следе свој животни пут, доприносећи тако свом личном и друштвеном развоју и развоју друштва у целини.

Омладински рад и омладински радници су приоритетне теме у већини међународних стратегија¹⁷² и других докумената о младима и за младе. У неким стратегијама дефинисане су као циљ, у другима као приоритет. Тако се у ЕУ стратегији за младе за период 2019-2027. године наводи да омладински сектор треба оснажити и искористити предности омладинског рада, те признавати неформално образовање и информално учење у оквиру рада са младима као начину подршке запошљивости и инклузији

¹⁷² Део текста о међународним стратегијама базиран је на анализи С. Митровић (2021). <https://www.mos.gov.rs/storage/2021/11/uporedna-analiza-nsm-republike-srbije-2015-2025-i-medunarodnih-i-nacionalnih-strategija-i-programa-u-oblasti-omladinske-politike-2021-cirilica-converted.pdf>.

младих. Омладински рад је такође истакнут у Резолуцији ЕУ Савета усвојеној 2020. године о Оквиру за успостављање Европске агенде о омладинском раду¹⁷³.

У Стратегији омладинског сектора СЕ, један од четири приоритета је омладински рад. Овај приоритет подразумева активности СЕ на јачању и развоју квалитета и признања омладинског рада у државама чланицама и на европском нивоу кроз партнерство СЕ и Европске Комисије у области младих¹⁷⁴, посебно у промоцији приступа СЕ неформалном образовању, као што су образовање о људским правима, образовање за демократско грађанство, образовање о дигиталном грађанству и интеркултурно образовање.

Млади у Републици Србији активно учествују у развијању и промовисању омладинског рада. НАПОР коју чини 49 организација младих и за младе, делује већ тринаест година са мисијом да допринесе развоју програма неформалног образовања за омладинске раднике и раднице, препознавању вредности омладинског рада на свим нивоима и осигурању квалитета програма и праксе омладинског рада. МТО је заинтересован за јачање стручних капацитета у свом сектору и континуирано подржава омладински рад, па је захваљујући и томе остварен значајан помак у овој области. У наредном деветогодишњем периоду потребно је да се програми омладинског рада стандардизују, да се занимање професионализује и буде препознато од стране младих, институција и организација које раде са младима, доносилаца одлука на свим нивоима и друштва уопште. На предлог Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Влада Републике Србије је донела Одлуку о Јединственом кодексу шифара за уношење и шифровање података у евиденцијама у области рада („Службени гласник РС“, бр. 56/18, 101/20, 74/21) која садржи шифарник занимања у оквиру кога је као занимање препознат омладински радник. Развој стандарда занимања је у надлежности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. За израду стандарда квалификације надлежна су релевантна тела и институција као што су: Савет за НОКС, Агенција за квалификације, Канцеларија за дуално образовање и Национални оквир квалификација, секторска већа и Министарство просвете. Стручна тела која предлажу развијање/осавремењивање стандарда квалификације на нивоу сектора јесу секторска већа. Стручну подршку секторским већима као и израду предлога стандарда квалификације реализују Агенција за квалификације и Канцеларија за дуално образовање и Национални оквир квалификација. Савет за НОКС предлаже Министарству просвете стандарде квалификације за све нивое НОКС-а. Усвајање стандарда квалификација за омладинске раднике/це и њихово уврштавање у подрегистар стандарда квалификација, који ће бити саставни део Регистра НОКС-а, доноси се на основу одлуке Министарства просвете. МТО ће заједно са

релевантним органима и институцијама, НАПОР-ом и младима имати важну улогу у дефинисању националног стандарда квалификације за омладинске раднике/це (V, VI и VII ниво по НОКС-у), пре свега кроз учешће у раду секторских већа и Савета за НОКС.

¹⁷³ Оригиналан назив на енглеском језику EU Resolution of the Council and of the Representatives of Governments of the Member States meeting within the Council on the Framework for establishing a European Youth Work Agenda (2020/C 415/01), доступно на: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=uriserv:OJ.C_.2020.415.01.0001.01.ENG

¹⁷⁴ Оригиналан назив на енглеском језику и линк за више детаља: [Council of Europe and the European Commission youth partnership.](#)

Према подацима из ех-пост анализе¹⁷⁵, за показатеље повећања програма омладинског рада и броја омладинских радника нису у потпуности доступни подаци. Током фокус група истакнути су неки битни помаци, који се, пре свега, односе на препознавање омладинског радника као занимања, на успостављање мреже омладинских радника и на формирање стручног тима за имплементацију Бонског процеса при Савету за младе као механизма за развој квалитета и стандарда омладинског рада у Србији. Ово је врло значајно јер доприноси унапређењу спровођења омладинске политике, а истовремено ствара основу за стандардизацију рада са младима у наредном периоду. С друге стране, истакнути су и главни изазови, пре свега немогућност да се кроз формално образовање стекне звање омладинског радника и непостојање континуитета у обуци омладинских радника, јер доступност обуке зависи од пројеката. У периоду остваривања нове Стратегије, неопходно је веће препознавање важности и јачање омладинског рада, а резултати ће бити мерени, између осталог, преко броја сертифицираних омладинских радника и радница.

Стандарди треба да садрже и компетенције сертифицираних омладинских радника за рад и креирање адекватне подршке младима из група које су у ризику од социјалне искључености. С обзиром на неповољну образовну структуру младих Ромкиња и Рома, посебна пажња ће се усмерити на промоцију њиховог укључивања у омладински рад и неформално образовање. У сарадњи и уз подршку цивилног сектора, Сталне конференције градова и општина, ЈЛС, омладински рад биће промовисан као значајна шанса за њихов лични и друштвени развој, за запошљавање и samozapošljavanje. У фокусу ће бити и други млади из осетљивих група: млади са инвалидитетом, са сметњама у развоју, из руралних средина, сиромашних породица, из система алтернативног старања, млади из социо-економски депривираних породица и слично. Родна и полна припадност ће се континуирано пратити, уважавати и достигати.

Врста мере: регулаторна

Мера 1.2 Успостављен систем осигурања квалитета програма омладинског рада и неформалног образовања младих

Креирање приступачних програма омладинског рада и неформалног образовања је процес у којем је главни циљ лични и социјални развој младих. Приступачност програма подразумева, пре свега, креирање програма у сарадњи са младима из осетљивих група, обезбеђивање физичке приступачности, пуног приступа информацијама и комуникацији, уз садржаје и реализацију засноване на принципима универзалног дизајна¹⁷⁶. Универзални дизајн настоји да створи окружење које је у

¹⁷⁵ Ех-пост анализа стр. 22.

¹⁷⁶ Приручник за јавне службе *Комуникација са корисницима – приступ универзалног дизајна*, Центар за извршност у универзалном дизајну (Centre for Excellence in Universal Design – CEUD) који је део Националне управе за особе са инвалидитетом (National Disability Authority – NDA). Превод Приручника урадио је Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе РС, <https://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/%d0%be%d0%b1%d1%98%d0%b0%d0%b2%d1%99%d0%b5%d0%bd-%d0%bf%d1%80%d0%b8%d1%80%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%b8%d0%ba-%d0%b7%d0%b0-%d1%98%d0%b0%d0%b2%d0%bd%d0%b5-%d1%81%d0%bb%d1%83%d0%b6%d0%b1%d0%b5-%d0%ba/>

највећој могућој мери приступачно, разумљиво и употребљиво за све људе, без обзира на њихове године, величину, способности или инвалидитете. Због тога се у креирању програма полази од потреба младих одређене заједнице, доступних ресурса и дефинисања циљева, организовањем консултација са младима. Истовремено, важно је препознати које су вештине потребне у будућности за подстицање запошљавања, самозапошљавања, предузетништва и социјалног предузетништва, односно, подизања квалитета живота младих. Укључивањем младих различитог узраста, пола, економског и социјалног статуса и различитих личних карактеристика, осигурава се релевантност програма и његова ефикасност и ефективност.

Иако су бројне области за које су потребни програми неформалног образовања намењени младима (стицање компетенција за промену занимања, признавање претходног учења, лични и професионални развој, каријерно вођење и саветовање итд.), међу регистрованим јавно признатим организаторима активности (ЈПОА) преко Центра за акредитацију који делује у оквиру Агенције за квалификације, до краја 2021. године, само је једна организација младих која је добила акредитацију за спровођење активности образовања одраслих. Верификација квалитета програма омладинског рада пратиће се и подржавати и преко броја удружења младих и за младе - новоакредитованих ЈПОА. Остваривање мере у овом сегменту ће се пратити кроз остваривање Посебног циља 1, Показатељ 1: „Јавно признати организатори активности образовања одраслих у омладинском раду су успостављени“. Будући да омладински рад представља део омладинских активности које се организују са младима и за младе у оквиру слободног времена младих и да је заснован на неформалном образовању, битно је да већи број удружења младих и за младе и њихови савези буду међу регистрованим ЈПОА, у складу са важећим прописима. ЈПОА акредитује Центар за акредитацију који делује у оквиру Агенције за квалификације.

Осигурање квалитета и стално унапређивање квалитета програма омладинског рада обезбедиће се праћењем спровођења програма, евалуацијом и ревизијом на основу резултата праћења и евалуације. Систематско истраживање мишљења о квалитету програма од стране учесника и непосредна евалуација након реализованог програма, биће значајан извор података за процену квалитета. Додатно, број сертифицираних омладинских радника који буде ангажован/запослен на пословима за које је стекао знања и вештине, има кључни значај за сврсисходност програма омладинског рада. Сертификацију омладинских радника/ца вршиће акредитоване ЈПОА. Један од показатеља вредности и квалитета програма јесте и број обучених који су запослени као координатори у канцеларијама за младе и/или су чланови савета за младе на свим нивоима. Такође је важна превенција насиља и експлоатације младих у оквиру програма омладинског рада. Сви програми омладинског рада треба да имају: а) интерне безбедне механизме пријављивања насиља и експлоатације деце/младих корисника активности; б) формулисане процедуре реаговања на пријаву и осигуравања заштите жртве, као и друге мере превенције у области запошљавања и обуке кадрова у омладинском раду.

Такође, један од показатеља је и број дигиталних програма омладинског рада који су у складу са стандардима за осигурање квалитета програма. Развој дигиталног омладинског рада и рада са младима, улагање у технологије и иновације, едукација омладинских радника/ца за коришћење различитих онлајн алата како би се одговорило на бројне изазове младих (нарочито за време пандемије корона вируса) једна је од важних мера која се наводи и у Европској декларацији о омладинском раду. Млади су и пре пандемије већи део свог времена проводили у дигиталном окружењу, а током

пандемије велики број активности био је пребачен у виртуелни простор. Како би комуницирали са њима на местима на којима најчешће бораве неопходан је системски приступ и подршка омладинским радницима и координаторима канцеларија у креирању конкретних мера које ће им олакшати дизајнирање програма у дигиталној сфери. НАПОР је, у сарадњи са КОМС-ом и Националном асоцијацијом канцеларија за младе (у даљем тексту: НАКЗМ), започео процес израде Националног програма за дигитални омладински рад и рад са младима. Током протекле године НАПОР је креирао радни документ Праксе развоја дигиталног омладинског рада и рада са младима¹⁷⁷ у ком су анализирани примери следећих земаља: Аустрија, Шкотска, Финска и Естонија. Кроз ову меру наставиће се са подршком удружењима и савезима који раде на овом плану.

Млади ће имати прилику и задатак да у сарадњи са НАПОР-ом и представницима надлежних министарстава и тела учествују у припреми релевантних докумената у овој области. НАПОР је раније развио „Смернице за осигурање квалитета програма омладинског рада”¹⁷⁸ и преузеће најважније активности у изради стандарда за праћење квалитета и иницирање унапређивања програма омладинског рада. У овај задатак биће укључени и независни експерти и СОП.

Врста мере: Регулаторна

Мера 1.3 Програми омладинског рада спроводе се континуирано у сарадњи са локалним партнерима

Досадашња пракса имплементације програма омладинског рада показује да не постоје програми омладинског рада који имају дугорочнији и модуларни карактер, са довољно праксе. То умањује њихову ефикасност и чини их недовољно функционалним. Већина се организује и спроводи кроз полугодишње и годишње пројекте, што не осигурава ширу доступност, системску примену и одрживост, као и даљи развој компетенција. То је разлог да омладинске и организације за младе спроводе интегрисане услуге за младе у сарадњи са локалним институцијама образовања, здравља, социјалне заштите, културе, медијима, бизнисом, организацијама младих и за младе и другим организацијама цивилног сектора, уз обавезну консултацију са младима.

Партнерство са локалним актерима треба да обезбеди промоцију омладинског рада и води ка разноврснијим и квалитетнијим програмима, намењеним младима различитог узраста, интересовања и потреба. Осим континуитета, на овај начин ће се обезбедити примена програма у пракси. Дугорочнији програми које креирају млади у партнерству на локалном нивоу, допринеће и већем броју акредитованих ЛПОА – удружења младих и за младе и њихових савеза на локалном нивоу, ефикаснијем планирању професионалног развоја омладинских радника и радница, као и младих - корисника

¹⁷⁷ Радни документ је настао у оквиру пројекта „ Омладински рад у фокусу од локалног до националног нивоа“ који је НАПОР реализовао уз подршку МОСа 2021. године

¹⁷⁸ Смернице за осигурање квалитета програма омладинског рада, НАПОР, доступне на линку: http://www.napor.net/sajt/images/Dokumenta/NAPOR_smernice_za_osiguranje_kvaliteta_omladinskog_rada.pdf

њихових услуга, што заједно обезбеђује примену и одрживост резултата програма. Ова мера ће допринети и јачању КЗМ.

Приоритет ће имати програми за оснаживање представничких тела младих за активно учешће у доношењу одлука, програми подршке младима из НЕЕТ категорије, младим женама, младима из руралних подручја, младим Ромкињама, младима из система алтернативног старања, младима из социо-економски депривираних породица и другим младима из осетљивих група.

Услед неједнаког развоја омладинске политике у различитим срединама, нарочито мањим локалним заједницама, потребно је додатно истаћи значај и усмерити пажњу спровођења програма и пројеката омладинског рада у руралним подручјима. Зато је један од индикатора број подржаних пројеката/програма неформалног образовања у руралним подручјима равномеран на територији целе Републике Србије.

Један од индикатора да се успоставља континуитет спровођења програма омладинског рада, јесте број подржаних дугорочних годишњих и вишегодишњих програма које су реализовали сертификовани омладински радници у сарадњи са локалним партнерима.

Врста мере: Информативно-едукативна

Мера 1.4 Омладински рад је препознат у систему формалног и неформалног образовања и међу младима

Занимање омладински радник, као релативно ново, захтева даљу промоцију међу младима, али и другим заинтересованим странама на свим нивоима. НАПОР континуирано ради на промоцији омладинског рада преко друштвених мрежа, али је важно појачати број и разноврсност медија, укључујући и ангажовање других удружења младих и за младе, преко којих се шаље порука о важности овог занимања за младе, њихово брже запошљавање, лични развој, а истовремено и унапређивање квалитета живота заједница, од локалних до националне. Препознавање важности занимања омладински радник пратиће се годишњим истраживањима положаја и потреба младих и другим истраживањима, уз коришћење различитих метода, објава у медијима о омладинском раду и радницима, а признавање занимања пратиће се преко броја ангажованих омладинских радника на одговарајућим местима и у улогама.

Већина младих оцењује веома битним усавршавање кроз обуке ван наставе/студија, а највише их занимају теме везане за лични развој, запошљавање и здравље. С друге стране, само се четвртина младих укључује у програме неформалног образовања и та тенденција је константна у последњих пет година. Како би се укључио што већи број младих, радиће се на повезивању потреба младих и креирању програма неформалног образовања који треба да задовоље потражњу. Програми треба да обухвате различите психосоцијалне активности, активности социјалне кохезије, међукултурну размену младих, посебно из аспекта повезивања младих из различитих миграционих група. У свим програмима, пројектима и активностима омладинског рада као неформалног образовања, инклузиван приступ биће у фокусу.

Један од ефикасних механизма препознавања омладинског рада као вредног за лични и друштвени развој је унапређивање функционисања мреже удружења омладинских радника, са изграђеном организационом структуром, изабраним координаторима и

програмима подржаним са локалног нивоа. Хоризонтално учење кроз размену добрих пракси ојачаће омладинске раднике и учинити занимање познатим и боље вреднованим.

Врста мере: Информативно-едукативна

Мера 1.5 Континуирано се спроводе истраживања и управља знањем у области омладинског рада и неформалног образовања младих

Знања о младима су често недовољна и погрешна, а ставови пуни предрасуда и стереотипа. Таква слика вишеструко штети младима и захтева ангажовање младих, али и свих других актера, а посебно медија, да се млади виде објективно. Један од ефикаснијих модела промене перцепције и ставова о некој групи јесу добро припремљена и организована истраживања, са богатом методологијом и приказом резултата који буде пажњу јавности.

Постојећа домаћа и страна истраживања о младима и омладинском раду јесу у порасту, али није познато колико утичу на промене мишљења јавности о младима. Додатно, није јасно колики је утицај резултата истраживања на понашање доносилаца одлука према младима у кључним областима за квалитет њиховог ангажовања и благостања: област рада и запошљавања, социјалне политике, образовања, здравља, медија и слично. У циљу осигурања квалитета у овој области, важан сегмент биће и репрезентативност узорка на коме су истраживања рађена.

Овом мером планира се успостављање механизма координације истраживача у области омладинске политике, младих стручњака различитих профила и/или релевантних удружења. Кроз овај механизам континуирано ће се реализовати истраживања положаја и потреба младих у различитим областима, утицај омладинског рада на младе и добијање слике о актуелним аспектима живота и рада младих. Такође је неопходно радити и истраживања на тему младих који излазе из система алтернативног старања и водити системску евиденцију броја младих који напуштају систем алтернативног старања. Умрежаваће ће донети заједничко развијање идеја, методологије, инструмената, уважавање различитих регионалних потреба, међусобно подизање капацитета кроз хоризонтално учење, ефикасније прикупљање података и теренско испитивање, подизање свести у јавности о могућностима, компетенцијама, постигнућима, али и потребама младих и значају омладинског рада. Очекивано је да квалитетна и медијски добро осмишљена промоција резултата истраживања води ка новим иницијативама, пројектима и подршци младих.

У оквиру ове мере пратиће се број, обим и носиоци истраживања о младима и омладинском раду.

Врста мере: Информативно-едукативна

Мера 1.6 Хармонизација омладинског рада са међународним стандардима

Међународна димензија омладинске политике у фокусу је МТО-а. Млади су укључени у регионалне, европске и УН догађаје, радне групе, државне делегације, тела на којима се развијају идеје, предлажу документа омладинске политике, размењује постојећа

добра пракса и дефинишу приоритети за будућност младих. МОС је потписник преко тридесет међународних меморандума о сарадњи, што представља добар ресурс за даљу међународну размену у којој учествују млади.

Омладински рад се континуирано хармонизује са међународним стандардима, документима и процесима, што ће бити настављено и у периоду примене најновије Стратегије. Хармонизација ће се радити и у свим другим областима омладинске политике. Осим МТО-а, у спровођење хармонизације биће укључен Савет за младе на националном нивоу.

Ова мера ће се пратити преко два кључна показатеља везана за удео реализованих мера у донетим међународним прописима који обухватају процесе хармонизације омладинског рада и броја међународних и регионалних догађаја о младима у којима учествују и млади као део званичне делегације Републике Србије.

Врста мере: Регулаторна

Посебан циљ 1. Омладински рад је стандардизован у систему неформалног образовања и континуирано се спроводи

МЕРА 1.1	МЕРА 1.2	МЕРА 1.3
<p>Развијен систем професионалног развоја омладинских радника и радница</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за образовање, министарство надлежно за државну управу и локалну самоуправу, Агенција за квалификације, Канцеларије за дуално образовање и Национални оквир квалификација, ЈЛС, СКГО, НАПОР, НАКЗМ</p>	<p>Успостављен систем осигурања квалитета програма омладинског рада и неформалног образовања младих</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере министарство надлежно за образовање, министарство надлежно за сарадњу са удружењима, министарство надлежно за државну управу и локалну самоуправу, Агенција за квалификације, Канцеларија за дуално образовање и Национални оквир квалификација, покрајински органи надлежни за младе,</p>	<p>Програми омладинског рада спроводе се континуирано у сарадњи са локалним партнерима</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за државну управу и локалну самоуправу, министарство надлежно за село, покрајински органи надлежни за младе и за равномеран регионални развој, ЈЛС, ОЦД, НАПОР, СКГО</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Удео јединица</p>

<p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Усвојен стандард квалификације омладинских радника/ца</p> <p>Почетна вредност: Не Циљана вредност (2026): Да Извор верификације: Агенција за квалификације</p> <p>Показатељ 2. Број сертифицираних омладинских радника/ца</p> <p>Почетна вредност : нема Циљана вредност (2030): 300 сертифицираних омладинских радника/ца Извор верификације: база НАПОР-а</p> <p>Показатељ 3. Процент сертифицираних омладинских радника/ца међу координаторима КзМ и представницима удружења¹⁷⁹</p> <p>Почетна вредност: нема Циљана вредност (2030): 20% за КзМ и 20% за удружења Извор верификације: База НАПОР-а, ЈЛС, удружења</p>	<p>ЈЛС, СКГО, НАПОР, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Стандарди за осигурање квалитета програма омладинског рада су донети и примењују се</p> <p>Почетна вредност: Не (постоје само Смернице) Циљана вредност (2026): Да Извор верификације: Извештаји НАПОР-а</p> <p>Показатељ 2. Број акредитованих програма који су у складу са стандардима за осигурање квалитета програма</p> <p>Почетна вредност: нема Циљана вредност (2030): 100 Извор верификације: извештаји Агенције за квалификације и извештаји НАПОР-а</p> <p>Показатељ 3. Број удружења младих и за младе која су акредитовали програм активности образовања одраслих као ЈПОА</p> <p>Почетна вредност (2021): 1¹⁸⁰ Циљана вредност (2030): 50 Извор верификације: Извештај Агенције за квалификације</p> <p>Показатељ 4. Број дигиталних програма омладинског рада на</p>	<p>локалних самоуправа које пружају интегрисане¹⁸¹ услуге за младе</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 50% Извор верификације: Извештаји јединица локалних самоуправа, годишњи извештаји НАПОР-а</p> <p>Показатељ 2. Број интегрисаних услуга у ЈЛС на годишњем нивоу које су доступне младима</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 300 Извор верификације: Извештаји ЈЛС</p> <p>Показатељ 3. Број подржаних пројеката/програма омладинског рада у оквиру неформалног образовања у руралним подручјима РС на годишњем нивоу</p> <p>Почетна вредност: нема Циљана вредност (2030): 100 годишње Извор верификације: база НАПОР-а, извештаји МТО-а, Министарства за бригу о селу, покрајинског органа</p>
--	--	--

¹⁷⁹ Пореди се у односу на број координатора КзМ и у односу на број удружења младих/јединствени регистар удружења.

¹⁸⁰ http://azk.gov.rs/?page_id=75150 Агенција за квалификације - ЈПОА центар

¹⁸¹ Интегрисане (међусекторске) услуге су активности за младе које заједно спроводе организације које практикују омладински рад и баве се младима и институције, као системско решење за одређени проблем или потребу младих у локалној заједници, која је препозната од стране младих, организације и институција или локалне заједнице. Спроводе се у сарадњи организације и институције, а успостављају се на дужи временски период, при чему обе стране учествују у њиховом креирању, спровођењу, мониторингу, евалуацији и прилагођавању променљивим условима током времена. Интегрисане услуге подржане су од стране ЈЛС и финансиране из градског/општинског буџета.

	<p>годишњем нивоу, који су у складу са стандардима за осигурање квалитета програма</p> <p>Почетна вредност: нема Циљана вредност (2030): 10 годишње Извор верификације: База и извештаји НАПОРа, МТО-а, Покрајинског секретаријат за спорт и омладину, ЈЛС, ОЦД</p>	<p>надлежног за младе и равномеран регионални развој, ЈЛС, ОЦД</p>
МЕРА 1.4	МЕРА 1.5	МЕРА 1.6
<p>Омладински рад је препознат у систему формалног и неформалног образовања и међу младима</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за информисање, министарство надлежно за европске интеграције, министарство надлежно за спољне послове, покрајински органи надлежни за младе, ЈЛС, Фондација Темпус, медијски сервис, НАПОР, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Процент младих који сматра да су програми неформалног образовања које реализују омладински радници/це значајни за њихов лични и</p>	<p>Континуирано се спровode истраживања и управља знањем у области омладинског рада и неформалног образовања младих</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарства надлежна за различите области омладинске политике, РЗС, истраживачке агенције, институти, факултети, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Број истраживања о младима и омладинском раду у РС рађених на репрезентативном узорку,¹⁸² на годишњем нивоу</p> <p>Почетна вредност: 6¹⁸³ Циљана вредност: 9 Извор верификације: веб страна МТО-а, РЗС и других организатора истраживања</p> <p>Показатељ 2. Успостављен</p>	<p>Хармонизација омладинског рада са међународним стандардима</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за европске интеграције, министарство надлежно за спољне послове, министарство надлежно за европске интеграције НАПОР, КОМС, ОПЕНС, ОЦД, СКОСУС</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Број реализованих мера датих у оквиру међународних процеса хармонизације омладинског рада</p> <p>Почетна вредност (2021): 2¹⁸⁴ Циљана вредност (2030): 4</p>

¹⁸² Репрезентативност узорка утврђује орган РС надлежан за послове статистике

¹⁸³ Истраживања МОС-а, РЗС, фондација и удружења

¹⁸⁴ ЕУ Стратегија за младе и Бонски процес

<p>професионални развој</p> <p>Почетна вредност: нема податка</p> <p>Циљана вредност (2030): 30%</p> <p>Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих, МТО</p> <p>Показатељ 2. Годишњи број прилога у традиционалним медијима (штампа, радио, ТВ) о омладинском раду</p> <p>Почетна вредност: нема податка</p> <p>Циљана вредност (2030): 24</p> <p>Извор верификације: објаве у штампаним медијима</p> <p>Показатељ 3. Успостављена регионална мрежа удружења омладинских радника/ца.</p> <p>Почетна вредност: Не</p> <p>Циљана вредност (2026): Да</p> <p>Извор верификације: извештаји НАПОР-а; извештаји МТО-а</p>	<p>механизам координације истраживача у области омладинске политике</p> <p>Почетна вредност: Не</p> <p>Циљана вредност (2026): Да</p> <p>Извор верификације: Извештаји МТО-а</p>	<p>Извор верификације: Записници са седница Стручног тима за спровођење Бонског процеса и Савета за младе</p> <p>Показатељ 2. Број међународних и регионалних догађаја о младима и омладинском раду на којима учествује субјекти који реализују омладинску политику РС на годишњем нивоу</p> <p>Почетна вредност (2021): 6¹⁸⁵</p> <p>Циљана вредност (2030): 10</p> <p>Извор верификације: годишњи извештај МТО</p>
--	--	---

Посебан циљ 2. Просторни капацитети и услуге за спровођење омладинске политике су унапређени и функционални у свим ЈЛС

Овај циљ ће се спроводити кроз 4 мере:

Мера 2.1 Омладински простори су успостављени и функционишу у складу са дефинисаним стандардима;

Мера 2.2 Унапређен квалитет рада КзМ;

Мера 2.3 Унапређен систем прикупљања, обраде података и извештавања о младима, на свим нивоима, са посебним фокусом на младе из осетљивих група;

Мера 2.4 Унапређени механизми деловања и капацитета субјеката омладинске политике у области креирања, спровођења и праћења развоја омладинске политике .

¹⁸⁵ Подаци МОС-а

ОПИС МЕРА

Мера 2.1 Омладински простори су успостављени и функционишу у складу са дефинисаним стандардима

Постојећи институционални механизми за спровођење омладинске политике и активно учешће младих у друштву треба да се унапреде. У циљу осигурања квалитета у раду са младима, неопходно је успоставити нове омладинске просторе и адаптирати постојеће у складу са дефинисаним стандардима и подићи компетенције оних који раде са младима у неформалном образовању. Ова мера је зато усмерена ка изради стандарда за омладинске просторе, како у погледу инфраструктуре и опреме, тако и у погледу програма неформалног образовања и информалног учења који се реализују у овим просторима и у погледу компетенција реализатора ових програма. Приликом израде стандарда за омладинске просторе, као и током самог процеса адаптације и креирања простора за младе неопходно је ослонити се на принципе универзалног дизајна, како би се осигурало да сви простори (физички и виртелни) буду приступачни младима са инвалидитетом. Кроз широк консултативни процес са младима, посебно са младима са инвалидитетом, представницима цивилног и јавног сектора, развиће се стандарди за омладинске просторе (укључујући и дигитални простор, дигиталне платформе-хабови), у којима млади могу квалитетно да проводе слободно време, похађају бесплатне програме неформалног образовања, остварују услуге психо социјалне подршке, креативно се испољавају, упражњавају рекреативне спортске активност, реализују информално учење у безбедном окружењу итд.

Неопходно је увођење стандарда везаних и за дигитални омладински рад, односно дигиталних платформи-хабова као простора који млади користе. Овај облик рада са младима се интензивирао током пандемије, те га морају пратити и одговарајући стандарди. Његова важност је препозната и у ЕУ стратегији за младе .

Истраживања су показала да постојећи број омладинских простора није довољан да задовољи потребе младих у локалној заједници а већина њих није доступна свим младима. Зато је важно и постојеће омладинске просторе реновирати и адаптирати у складу са стандардима који ће бити развијени. На основу анализе оптималног обима и модела организовања мреже омладинских центара у Србији, а у циљу пружања интегрисаних услуга за младе на локалном нивоу које су доступне свим младима, доћи ће се до најбољег решења за оснивање и рад омладинских центара у складу са стандардима који треба да буду задовољени. Млади ће у центрима моћи да добију различите бесплатне услуге свеобухватног информисања младих, неформалног образовања као и простор за изражавање креативних потенцијала и развој предузетничких идеја.

Посебна пажња биће посвећена повећању броја ЈЛС са обезбеђеним омладинским простором који испуњава усвојене стандарде, да би се осигурале доступне и квалитетне услуге за све, а нарочито за оне из осетљивих група, кроз подизање свести доносилаца одлука на локалном нивоу о њиховом значају, информативне кампање, промоцију примера добре праксе функционисања таквих простора и подстицање активнијег учешћа младих у локалним саветима за младе и процесима доношења одлука од значаја за младе на локалном нивоу.

Кроз ову меру радиће се на повећању броја младих и удружења младих и за младе који учествују у креирању програма унутар омладинских простора. Како би омладински простори заиста били намењени младима, а програм био усмерен на реализацију програма и активности који су у складу са стварним потребама младих, потребно је да директно млади учествују у осмишљавању и одобравању програма који ће бити спровођени. На овај начин млади утичу на креирање програма за младе али и спречавање злоупотребе простора за младе од стране различитих актера.

Умрежавање релевантних локалних актера у раду омладинских простора и остваривање партнерстава са образовним институцијама је битно да би што већи број младих био информисан о програмима и активностима који се реализују у омладинским просторима, мотивисан да учествује али и како би се остварила синергија у деловању између различитих локалних институција, образовних институција, КзМ, удружења младих и за младе, младих појединаца/ки, потребно је успостављање међусобне комуникације и партнерског деловања у пољу рада простора за младе. На овај начин се такође превазилази један од основних проблема раздвојености система формалног и неформалног образовања.

Један од показатеља у оквиру ове мере је и број дигиталних омладинских простора (дигиталних платформи-хабова) у складу са успостављеним стандардима. У овим просторима реализовали би се дигитални програми омладинског рада који су у складу са стандардима за осигурање квалитета програма што је наглашено у мери 1.2.

Реализација ове мере подразумева међусекторску координацију и сарадњу, те ће у њено спровођење бити укључена надлежна министарства и тела, ЈЛС, Стална конференција градова и општина, удружења младих и за младе и њихови савези, организације које раде са младима, као и сами млади.

Врста мере: регулаторна и институционално-управљачко-организациона

Мера 2.2 Унапређен квалитет рада канцеларија за младе

Битни механизми за развој и спровођење омладинске политике и омладинских активности на покрајинском и локалном нивоу су канцеларије за младе и савети за младе. ЗоМ¹⁸⁶ наводи да се канцеларије за младе оснивају ради обезбеђивања услова за активно укључивање младих у живот и рад друштвене заједнице, оснаживања младих, пружања подршке организовању различитих друштвених активности младих, учењу и креативном испољавању потреба младих. Тренутно на локалном нивоу постоји 140 КзМ и 80 локалних савета за младе, те се може рећи да су, уз постојеће омладинске просторе, основни механизми за развој потенцијала младих и њихово активно учешће у друштвеном животу на покрајинском и локалном нивоу успостављени. Важно је укључити и удружења младих и за младе у израду локалних стратешких докумената за младе.

У циљу стварања безбедног окружења за младе и осигурања квалитета програма неформалног образовања и информалног учења, посебна пажња ће се посветити и подизању компетенција оних који раде са младима и мултисекторском приступу у реализацији пројеката и програма.

¹⁸⁶ Закон о младима („Службени гласник РС”, број 50/11 и 116/22 – др. закон), чланови 17. и 18.

Велики корак ка унапређивању квалитета рада КзМ у протеклом периоду су биле смернице „Примена Националне стратегије за младе на локалном нивоу/стандарди рада КзМ и компетенције координатора”. Међутим, подаци добијени вредновањем учинка спровођења НСМ, ex-post и ex-ante анализе, као и различитих истраживања о положају и потребама младих, указују на низ изазова у вези са спровођењем омладинске политике на локалном нивоу. Основни се односе на непостојање КзМ у свим ЈЛС, неуједначен квалитет рада КзМ, непостојање савета за младе у свим ЈЛС, недовољну инклузивност и функционалност формираних савета за младе на локалном нивоу, недовољан број систематизованих радних места за особе које раде у КзМ, непостојање буџета за финансирање локалне омладинске политике код свих ЈЛС и нередовност у доношењу локалних акционих планова итд.

Реализацијом ове мере, настоји се да све ЈЛС имају израђена и ажурирана стратешка документа за младе, која су усаглашена са Стратегијом, али и са специфичностима ЈЛС. У циљу унапређења квалитета рада КзМ, радиће се и на ажурирању постојећих стандарда рада КзМ и компетенција координатора КзМ и разради механизма њихове примене кроз вредновање и самовредновање, односно примена стандарда рада КзМ вршиће се и кроз спољашње вредновање и кроз самовредновање. Посебна пажња ће бити посвећена бољем информисању младих о активностима КзМ и њиховом укључивању у исте, уз вођење рачуна о доступности услуга, посебно младима из осетљивих група.

Врста мере: регулаторна и институционално-управљачко-организациона

Мера 2.3 Унапређен систем прикупљања, обраде података и извештавања о младима, на свим нивоима, са посебним фокусом на младе из осетљивих група

Резултати евалуације примене НСМ у периоду од 2015-2020. године, ex-post и ex-ante анализе и спроведених консултација са младима и другим субјектима омладинске политике (округли столови, фокус групе итд.) током израде Стратегије, указали су на то да је неопходно да се унапреди систем прикупљања података о младима на свим нивоима власти, као и да се побољша процес извештавања о реализацији активности планираних Стратегијом и акционим плановима за њену примену.

У ex-post анализи¹⁸⁷, три препоруке се директно односе на активности које треба да буду спроведене и кроз ову меру:

1. Треба унапредити систем прикупљања података и праћење ефеката мера и резултата НСМ, како би се обезбедио квалитет у процесима креирања али и спровођења мера НСМ. Ова препорука, пре свега, подразумева идентификовање утемељених и реалних показатеља за праћење активности, резултата и стратешких циљева, али и дефинисање почетних вредности и циљаних вредности које се желе постићи у дефинисаном року имплементације Стратегије. Индикатори морају бити усклађени са постојећим системима прикупљања података на европском, националном и локалном нивоу. На основу тога треба унапредити и систем прикупљања и обраде података, нарочито систем извештавања о реализованим активностима, како би се омогућило редовно спровођење мониторинга и евалуације и унапређивање дефинисаних индикатора.
2. Треба обезбедити систем подршке који ће јачати капацитете свих субјеката омладинске политике на локалном, регионалном и националном нивоу за креирање,

¹⁸⁷ Ex-post анализа, стр. 61 и 62.

спровођење и праћење мера омладинске политике. Анализа је показала да постоје значајни помаци у погледу дефинисања и формирања тела и механизма за спровођење омладинске политике на свим нивоима. Међутим, капацитети свих релевантних актера, а пре свега локалних Савета за младе и КЗМ, морају се додатно ојачати кроз стандардизацију и евалуацију рада, као и препоруке везане за реализацију финансијске подршке удружењима и њиховим савезима.

3. Треба унапредити међусекторску сарадњу на свим нивоима. Сви налази указују да један од највећих изазова, посебно у домену спровођења активности и праћења постигнутих резултата, представља недовољно развијена међусекторска сарадња. Препознаје се потреба да ојачају постојећи механизми који дају добре резултате, (као што је савет за младе на националном нивоу), али и да се успоставе и неке друге платформе, које би обезбедиле бржу и квалитетнију размену података. У наредним корацима треба размотрити неке платформе и механизме који су предложени у оквиру међународних стратегија, као што су структурирани дијалог, коменаџмент и сл. који би требало да буду размотрени у наредним корацима. Једна од полазних тачака јесте усклађивање система прикупљања и обраде података, како би се олакшао процес извештавања и праћење остварених резултата.

У складу са налазом датим у ex-ante анализи да је већина планираних активности НСМ у потпуности или делимично реализована у планираним роковима, али и да око 30% активности или нису реализоване (делимично реализоване), или нема података о њиховој реализацији, као и да је потребна већа подршка развоју капацитета субјеката омладинске политике за имплементацију. Кроз ову меру управо ће се радити на подизању капацитета свих који су укључени у процес извештавања о спроведеним мерама и активностима предвиђеним у Стратегији и акционим плановима за њену примену.

Посебна пажња ће се посветити прикупљању података и развоју механизма интересекторске сарадње, као и програма и мера усмерених на смањење социјалне искључености и сегрегације осетљивих група које је препознала Стратегија, као што су млади ромске националности, ЛГБТ+ и расељена лица. Значајно је да се већа пажња у вези са сегрегацијом и социјалним искључивањем посвети младима са сметњама у развоју и младима са инвалидитетом, те ће се у складу са тим у Акционом плану планирати одговарајуће активности.

Такође, приликом дефинисања показатеља којима се прати квалитет реализације Стратегије, дате су почетне вредности где год је то било могуће, као и циљане вредности за изабране индикаторе и средства верификације, што значајно олакшава процес праћења и евалуације остварених резултата.

МТО ће директно пратити активности из акционих планова Стратегије за чију реализацију је непосредно одговоран, док ће активности које непосредно реализују друга министарства, институције, цивилно друштво, пословни сектор итд. МТО пратити посредно, преко њихових извештаја. На годишњем нивоу МТО ће извештавати Владу о реализацији Стратегије.

У циљу реализације ове мере, припремиће се, кроз међусекторску сарадњу и консултације са Републичким заводом за статистику и Републичким секретаријатом за јавне политике, одговарајући обрасци за извештавање о реализованим активностима акционих планова за спровођење Стратегије и њиховим ефектима на младе. Ови

обрасци ће бити део система извештавања заснованог на дефинисаним показатељима на локалном, покрајинском и националном нивоу.

Значајну улогу у реализацији ове мере имаће Радна група за праћење и спровођење Стратегије и Савет за младе Владе Републике Србије, те је неопходно радити на јачању капацитета њихових чланова за извештавање по утврђеним обрасцима.

Ради свеобухватне, поуздане и благовремене информисаности, подизања капацитета и већег активизма младих и умрежавања субјеката омладинске политике, кроз ову меру радиће се и на успостављању платформе на веб-страници МТО-а, на којој ће се редовно објављивати подаци о положају и потребама младих и могућностима које им се пружају на свим нивоима.

Такође ће се радити на препознавању младих као посебне категорије у извештавању о реализацији других докумената јавних политика чије мере и активности су усмерене на младе.

Врста мере: регулаторна и информативно-едукативна

Мера 2.4 Унапређени механизми деловања и капацитета субјеката омладинске политике на локалном нивоу у области креирања, спровођења и праћења развоја омладинске политике

У складу са Законом о планском систему¹⁸⁸, све ЈЛС су обавезне да израде План развоја ЈЛС. Са овим планом, као и са документима јавне политике из области омладинске политике донетим на националном нивоу и законима, треба да буду усаглашени и локални документи за младе. Зато се посебна пажња у оквиру овог посебног циља и мере 2.4 посвећује подизању капацитета службеника за младе у ЈЛС, али и неформалних удружења младих, ученичких и студентских парламената, удружења за младе и удружења младих и њихових савеза за учешће у развоју, спровођењу и вредновању ових докумената јавних политика заснованих на налазима анализа и истраживања.

Узимајући у обзир да млади чине скоро 18% укупног становништва и да је неопходно континуирано радити на стварању услова и равноправних могућности за остваривање потреба и интереса младих у свим областима на локалном нивоу, кроз реализацију интегрисаних услуга за младе и са младима, важно је обезбедити одговарајућа буџетска средства за младе у ЈЛС.

Ова мера ће се реализовати и преко различитих активности (обуке, вебинари, студијске размене итд.) усмерених на јачање капацитета запослених у институцијама које су носиоци креирања, спровођења и праћења омладинске политике у календарској години, али и капацитета свих осталих субјеката омладинске политике, водећи рачуна о родној заступљености. Кроз ову меру радиће се и на континуираном праћењу и вредновању и самовредновању рада запослених који се баве омладинском политиком.

Посебна пажња ће се посветити сарадњи између омладинске, академске и истраживачке заједнице, у циљу унапређења процеса одговорног креирања, спровођења и вредновања јавних политика.

Врста мере: подстицајна и информативно-едукативна

¹⁸⁸ Закон о планском систему, Службени гласник РС, бр. 30/18.

Посебан циљ 2. Просторни капацитети и услуге за спровођење омладинске политике су унапређени и функционални у свим ЈЛС

МЕРА 2.1	МЕРА 2.2	МЕРА 2.3	МЕРА 2.4
<p>Омладински простори су успостављени и функционишу у складу са дефинисаним стандардима</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за државну управу и локалну самоуправу, министарство надлежно за телекомуникације, министарство надлежно за социјалну заштиту, КИТеУ, ЈЛС, СКГО, НАКЗМ, ОПЕНС, КОМС, НАПОР, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Број младих и представника цивилног и јавног сектора који су укључени у консултативни процес израде стандарда за омладинске просторе</p>	<p>Унапређен квалитет рада канцеларија за младе</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за локалну самоуправу, министарство надлежно за финансије, ЈЛС, СКГО, НАКЗМ, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Удео ЈЛС које имају основану канцеларију за младе</p> <p>Почетна вредност (2021): 70%¹⁸⁹</p> <p>Циљана вредност (2030): 100%</p> <p>Извор верификације: годишњи извештај јединица локалне самоуправе, годишњи извештај МТО-а</p> <p>Показатељ 2. Удео ЈЛС које имају систематизовано</p>	<p>Унапређен систем прикупљања, обраде података и извештавања о младима, на свим нивоима, са посебним фокусом на младе из осетљивих група</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: : сви органи, институције, ОЦД, фондације, који су наведени у Стратегији да су надлежни или да учествују у спровођењу мера Стратегије</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Утврђен систем извештавања заснован на дефинисаним показатељима на локалном, покрајинском и националном нивоу</p> <p>Почетна вредност: Не Циљана вредност</p>	<p>Унапређени механизми деловања и капацитета субјеката омладинске политике у области креирања, спровођења и праћења развоја омладинске политике</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за финансије, друга министарства која имају планирана средства за младе, покрајински органи надлежни за младе, ЈЛС, Национална академија за јавну управу, СКГО, НАКЗМ, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Износ опредељених средстава у буџету МТО-а за спровођење мера омладинске политике</p>

¹⁸⁹ База података МОС-а и Закон о територијалној организацији Републике Србије („Службени гласник РС” број 129/07, 18/16, 47/18 и 4/20); у РС постоји 199 градова, општина и градских општина/укључујући и АП Косово и Метохију а 2021. године постоји 140 КЗМ.

<p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 500 младих и 200 представника цивилног и јавног сектора Извор верификације: годишњи извештај МТО-а</p> <p>Показатељ 2. Удео ЈЛС које имају формиран омладински простор који испуњава усвојене стандарде</p> <p>Почетна вредност: нема Циљана вредност (2030): 30% Извор верификације: годишњи извештаји ЈЛС</p> <p>Показатељ 3. Успостављени стандарди дигиталних омладинских простора (дигиталних платформи-хабова)</p> <p>Почетна вредност: нема Циљана вредност (2026): ДА Извор верификације: годишњи извештаји КИТеУ, МТО-а</p> <p>Показатељ 4. број дигиталних омладинских простора (дигиталних платформи-хабова) у</p>	<p>радно место за особу/е које раде у канцеларији за младе</p> <p>Почетна вредност (2021): 49,3%¹⁹⁰ Циљана вредност (2030): 67% Извор верификације: годишњи извештај ЈЛС</p> <p>Показатељ 3. Удео ЈЛС које имају усвојен важећи стратешки документ за младе у односу на укупан број ЈЛС</p> <p>Почетна вредност (2021): 27%¹⁹¹ Циљана вредност (2030): 70% Извор верификације: извештај ЈЛС, извештај МТО-а</p>	<p>(2024): Да Извор верификације: Евалуација спровођења Стратегије, покрајинских и локалних докумената за младе</p> <p>Показатељ 2. Удео показатеља Стратегије за које су доступни подаци у односу на укупан број показатеља</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 100% Извор верификације: Годишња евалуација Стратегије</p> <p>Показатељ 3. Подаци о положају и потребама младих и могућностима које им се пружају на свим нивоима власти су доступни на веб-страници МТО-а</p> <p>Почетна вредност: Не Циљана вредност (2023): Да Извор верификације: Веб страница МТО-а</p>	<p>Почетна вредност (2023): 603.031.000 динара¹⁹² Циљана вредност (2030): 848.525.176 динара Извор верификације: Закон о буџету Републике Србије за сваку посматрану годину</p> <p>Показатељ 2. Удео реализованих у односу на планирана годишња средстава за спровођење омладинске политике на покрајинском, националном и локалном нивоу (МТО и друге релевантне институције)</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 99% Извор верификације: годишњи извештаји о спровођењу омладинске политике на националном, покрајинском и локалном нивоу</p> <p>Показатељ 3. Удео ЈЛС које издвајају преко 5% средстава у овиру Програма Развој спорта и омладине (буџетска линија 1301)</p> <p>Почетна вредност (2017): 25%¹⁹³</p>
--	--	---	--

¹⁹⁰ База података МОС-а (од 140 ЈЛС које имају основану канцеларију за младе, 69 имају систематизовано радно место координатора, тј. 49,3%).

¹⁹¹ База података МОС-а и ЈЛС

¹⁹² Закон о буџету Републике Србије за 2023. годину („Службени гласник РС”, број 138/22).

<p>складу са успостављеним стандардима).</p> <p>Почетна вредност: нема података Циљана вредност (2030): 20 Извор верификације: годишњи извештаји ЈЛС</p> <p>Показатељ 5. Процент ЈЛС који имају омладинске просторе у којима је омогућена подршка младима са инвалидитетом и из осетљивих група у виду персоналног асистента/киње, преводиоца/тељке знаковног језика и Брајеве азбуке.</p> <p>Почетна вредност: нема података Циљана вредност (2030): 30% Извор верификације: годишњи извештаји ЈЛС, удружења особа са инвалидитетом</p> <p>Показатељ 6. Процент младих и удружења младих и за младе, корисника омладинских простора, који учествују у креирању програма унутар омладинских простора у ЈЛС</p>			<p>Циљана вредност (2030): 50% Извор верификације: Извештај ЈЛС</p> <p>Показатељ 4. Број активности (обуке, вебинари, студијске размене..) усмерених на јачање капацитета запослених у институцијама и органима које су носиоци креирања, спровођења и праћења омладинске политике у календарској години</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): национални ниво - 2 активности, покрајински ниво - 2 активности и локални - 2 активности Извор верификације: Извештај МОС//Покрајински секретаријат за спорт и омладину и ЈЛС/Извештај Националне академије за јавну управу</p>
--	--	--	---

¹⁹³ „Колико локалне самоуправе улажу у спровођење омладинске политике?“, истраживање Фондације Ана и Владе Дивац, стр. 11.
https://www.divac.com/upload/document/ybh4wbt_koliko_ls_ulazu_u_sprovođenje_omladinsk_20190701_102037.pdf

Почетна вредност: нема података Циљана вредност (2030): 50% Извор верификације: годишњи извештаји ЈЛС			
---	--	--	--

Посебан циљ 3. Млади су активни учесници друштва на свим нивоима

Овај циљ ће се реализовати кроз 5 мера:

Мера 3.1 Креирање услова за укључивање младих у процесе доношења одлука и политика које утичу на њих, као и њиховог развоја, примене, праћења спровођења и вредновања;

Мера 3.2 Подстицање волонтирања и активизма код младих;

Мера 3.3 Унапређење међународне сарадње, размене искуства и пракси младих и осталих субјеката омладинске политике и учешће у развоју, праћењу и евалуацији међународних докумената омладинске политике;

Мера 3.4 Развијени механизми у функцији обезбеђивања оптималног износа одређених средстава за младе на свим нивоима;

Мера 3.5 Оснаживање и системска подршка удружењима и канцеларијама за младе у креирању, имплементацији и праћењу јавних политика кроз међусекторску сарадњу и дијалог свих релевантних актера.

ОПИС МЕРА

Мера 3.1 Креирање услова за укључивање младих у процесе доношења одлука и политика које утичу на њих, као и њиховог развоја, примене, праћења спровођења и вредновања

Системски рад на стварању подстицајних услова за активно укључивање младих у одлучивање о питањима од стратешког значаја за развој друштва један је од приоритета Стратегије. У складу са принципима децентрализације, битно је постојање структура на покрајинском и на локалном нивоу кроз које глас младих може да се чује и уважи. У Измењеној и допуњеној Европској повељи о партиципацији младих у локалном и регионалном животу¹⁹⁴, у самом уводу се наводи да је активно учешће младих у одлукама и деловању на локалном и регионалном нивоу од суштинског значаја ако желимо да изградимо демократскија, отворенија и богатија друштва. Учешће у демократском животу било које заједнице не своди се само на гласање или кандидовање на изборима, мада су и то важни елементи. Суштина учешћа и активног грађанства јесте у праву, средствима, простору и прилици и, када је потребно, подршци за учествовање и утицање на одлуке и ангажовање у акцијама и активностима, како би се допринело изградњи бољег друштва. Зато ће се посебна пажња у оквиру ове мере у

¹⁹⁴ Измењена и допуњена Европска повеља о партиципацији младих у локалном и регионалном животу (2017), Савет Европе, доступно на <https://rm.coe.int/168071b549>

Стратегији посветити развијању стандарда инклузивности и функционалности локалних савета за младе и смисленом укључивању младих у развој, спровођење и вредновање реализације локалних акционих планова за младе, али и осталих докумената јавне политике од значаја за младе које доноси ЈЛС.

Такође, важно је увести стандарде партиципације младих у процесу развоја, спровођења и праћења политика за младе на свим нивоима и доношења одлука који би помогли да се глас младих заиста чује, како у владином тако и у невладином сектору. У брошури о партиципацији и организовању младих *Учествуј активно!*¹⁹⁵, КОМС указује на које све начине млади могу да активно учествују у друштву, као и на значај достизања 8. нивоа партиципације на лествици партиципације Р. Харта описаној у књизи *Учешће младих од покушаја до партиципације*¹⁹⁶, тј. да млади и одрасли заједно доносе одлуке.

Интегрисане услуге на локалном нивоу морају бити прилагођене и приступачне особама са инвалидитетом, маргинализованим и осетљивим групама на начин да обезбеђују физичку приступачност, али и приступачност информацијама и комуникацији (глуви и наглуви, слепи и слабовиди млади, итд). То је предуслов за партиципацију младих са инвалидитетом у процесу развоја, спровођења и праћења политика за младе на свим нивоима и у доношењу одлука.

ЗоМ наводи да се покрајински, градски и општински савети за младе оснивају ради усклађивања активности у вези са остваривањем омладинске политике на територији аутономне покрајине и ЈЛС. У Речнику омладинске политике¹⁹⁷, савети за младе оснивају се као саветодавна тела скупштина општина/градова/покрајине/републике, где се доносе најважније одлуке, али и при градским/општинским већима, односно владама. На овај начин млади су укључени у доношење важних одлука, попут иницирања пројеката и програма од значаја за младе, усвајања буџета, стратегија и планова, а на локалном нивоу и програма рада и извештаја КзМ и/или установа за младе, културе, домова омладине и слично. Савет за младе даје мишљење о свим питањима од значаја за младе.

Радиће се и на укључивању ученичких парламената на локалном и заједнице ученичких парламената на националном нивоу у савете за младе, да би се чула мишљења и потребе средњошколаца. Према РЗС, на почетку школске 2021/22. године било је 243.756 средњошколаца, што значи да средњошколци чине око 20% младих у Србији. Приликом израде стандарда за савете, ово треба узети у обзир.

Посебна пажња биће посвећена унапређивању партиципативног буџетирања као једног од механизма партиципативне демократије, који укључује младе у процесе доношења одлука на нивоу локалне самоуправе и/или на нивоу микро-заједнице. Програми омладинског партиципативног буџетирања који могу да се спроведу на нивоу локалних самоуправа или на нивоу микро-заједница (нпр. средњих школа), могу да осигурају

¹⁹⁵ Учествуј активно!- брошура о партиципацији и организовању младих настала је у оквиру пројекта „Искорак” КОМС-а, финансираном од стране МОС-а (2017), доступна на <https://koms.rs/wp-content/uploads/2017/07/Ucestvuj-Aktivno.pdf>

¹⁹⁶ Children's participation from tokenism to citizenship (1992) Роџер Харт, доступно на <https://digitallibrary.un.org/record/22721>

¹⁹⁷ Речник омладинске политике је израђен у оквиру пројекта „Искорак” КОМС-а, финансираном од стране МОС-а; развијен је у сарадњи са НАКЗМ и НАПОР-ом, доступан на <https://koms.rs/2016/08/16/preuzmi-besplatno-recnik-omladinske-politike/>

активно укључивање младих у процесе одлучивања о трошењу јавних средстава и утицај на унапређење њихове средине.

Приступ интегрисаним услугама на локалном нивоу је од суштинског значаја за младе, те је зато битно омогућити учешће представницима младих и у другим саветодавним и сталним радним телима на локалном и покрајинском нивоу, као што су савети за локални економски развој, социјално-економски савети, привредно-економски савети, савети за запошљавање, локални савети за миграције итд.

Кроз ову меру радиће се и на информисању и подизању компетенција младих (знања, вештине, ставови и способности) у погледу демократских вредности, партиципације у доношењу одлука, о политичком систему и култури, грађанским и политичким правима кроз систем формалног и неформалног образовања.

Будући да је за Републику Србију изузетно важно активно учешће младих у телима, структурама и конференцијама које се одвијају на међународном нивоу, посебна пажња у оквиру ове мере биће усмерена ка даљем развијању механизма за учешће младих и представника МТО-а у раду комендант тела СЕ и РКСМ, као и у међународним конференцијама и форумима (ЕКОСОК, УНЕСКО итд). Такође, у складу са стратешким опредељењем Републике Србије за чланство у ЕУ и досадашњем активном учешћу представника младих и доносилаца одлука из Републике Србије на ЕУ конференцијама о младима, посебна пажња ће се посветити ЕУ дијалогу са младима. У складу са Одлуком Савета за младе маја 2021. године, образован је Стални стручни тим за ЕУ дијалог младих. Координацију рада, као и стручне и административне послове за Стални стручни тим за ЕУ дијалог младих обавља КОМС.

Врста мере: регулаторна и информативно-едукативна

Мера 3.2 Подстицање волонтирања и активизма код младих

У складу са принципом друштвене одговорности и солидарности, млади треба активно да доприносе изградњи и неговању друштвених вредности и развоју своје заједнице, нарочито путем различитих облика волонтерских активности и да изражавају међугенерациску солидарност и активно раде на стварању услова за једнако и пуно учешће у свим аспектима друштвеног живота сваке младе особе. Подстиче се и развија одговорност лица која раде са младима, као и одговорност младих у односу на њихове обавезе у друштву.

Волонтеризам позитивно утиче на развој личности и стицање важних компетенција за даљи професионални и лични развој младих, а уједно и доноси добробит целокупном друштву. Закон о волонтирању¹⁹⁸ на националном нивоу уређује основну материју везану за волонтирање, али не уређује посебно област волонтирања младих. Будући да је у току рад на изменама и допунама овог закона, важно је да се омогући подстицајно волонтерско окружење као и да се регулише волонтирање у ванредним ситуацијама. Међународни нормативни оквир који се односи на волонтирање обухвата различите стратешке документе, законе и програме, пре свега, ЕУ, СЕ и УН. Међународни документи су важан оквир и за израду и измене и допуне домаћег нормативног оквира.

¹⁹⁸ Закон о волонтирању („Службени гласник РС”, број 36/10)

За младе је посебно важна Европска иницијатива за солидарност 2021-2027¹⁹⁹, програм Европске комисије који је намењен младима и пружа им прилику за стицања искуства живота и рада у некој страниј земљи кроз програме волонтирања и рада. Програм подржава и развој дигиталних вештина, промовише инклузију и еколошки одрживо и одговорно понашање међу учесницима и учешће младих у демократским процесима и грађански ангажман. У складу са флексибилношћу програма, у 2021. години додата је као важна тематска област - здравље, те ће програм мобилисати младе људе у пројекте који се баве здравственим изазовима. Да би млади у Републици Србији могли да користе овај програм у потпуности, кроз меру 3.2 радиће се и на укључивању Републике Србије у овај програм као пуноправне учеснице, а не само као партнерске земље.

Наставиће се даљи развој и подршка националном програму волонтирања „Млади су закон”, који се реализује у сарадњи са цивилним друштвом у континуитету од 2010. године. Кроз овај програм организоваће се међународни омладински кампови, спроводити омладински волонтерски пројекти, развијати пројектне идеје неформалних удружења младих за унапређење локалне средине уз менторску подршку и радне акције у циљу уређења простора за младе у локалним заједницама, заштите животне средине, подстицања хуманости и солидарности, разумевања и толеранције, безбедности и међугенерациске сарадње. Посебна пажња посветиће се већој информисаности младих о могућностима укључивања у програм „Млади су закон” и даљем развоју платформе²⁰⁰ као и промоцији волонтеризма. Кроз овај програм подржавају се и ученички парламенти и јачају њихови капацитети, како би укључили што већи број младих у волонтерске активности, подржали активизам, и учешће младих у процесу доношења одлука и слично.

Важно је подстицати на активизам младе и кроз њихово учешће у раду и ангажовању у удружењима као и у волонтерским активностима удружења.

Иако подаци истраживања положаја и потреба младих²⁰¹ указују да годинама расте број младих који је учествовао у волонтерским активностима, (27% 2021. године, а 22% 2015. године) и да млади имају огромну подршку породице за волонтирање (2020. године 93%), у међународним истраживањима Република Србија заузима веома ниско место по питању волонтирања уопште. Према Глобалном индексу развоја младих (YDI)²⁰² 2016. године на индикатору грађанског учешћа (који узима у обзир и време које млади проводе у волонтерским активностима), Република Србија се налази на Индексу развоја младих YDI на 155. од 183 места (скор 0,248), док је по укупном скору на YDI (0,693) Република Србија на 48. месту. Овај индекс развоја младих (узраст 15-29 година) има пет домена који се односе на: образовање, здравље и благостање, запошљавање, политичко учешће и грађанско учешће младих. Августа 2021. године објављен је нови Глобални индекс развоја младих²⁰³. За разлику од претходних индекса, уведена су два нова домена: мир и безбедност и једнакост и инклузивност, док

¹⁹⁹ Regulation of the European Parliament and of the Council laying down the legal framework of the European Solidarity Corps and amending Regulations (EU) No 1288/2013, (EU) No 1293/2013, (EU) No 1303/2013, (EU) No 1305/2013, (EU) No 1306/2013 and Decision No 1313/2013/EU

²⁰⁰ <https://www.mis.org.rs/projekti/mladi-su-zakon-2020/>

²⁰¹ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 370. <https://www.mos.gov.rs/dokumenta/omladina/istrazivanje>

²⁰² Global Youth Development Index, 2016 <https://thecommonwealth.org/youthdevelopmentindex>

²⁰³ Global Youth Development Index, 2021. <https://thecommonwealth.org/media/news/new-global-youth-development-index-shows-improvement-state-young-people>

су политичко и грађанско/друштвено учешће интегрисани у један. Република Србија има укупан скор 0,802 и налази се на 32. месту од 181 земље (висок ниво развоја младих). У домену грађанског и политичког учешћа, Република Србија је на 113. месту, са скором 0,258, те од свих домена овде има најслабији резултат.

Зато је неопходно даље радити на промовисању грађанске партиципације младих и волонтирања, информисању о могућностима укључивања, промоцији солидарности и поштовању начела Програма Волонтери Уједињених нација²⁰⁴ да је волонтирање лични избор, легитиман начин учешћа грађана у активностима заједнице, да омогућава појединцима и групама да се баве хуманим, еколошким и социјалним питањима, затим да је волонтирање неплаћен посао који не замењује плаћени посао и не замењује плаћене раднике и не представља опасност за безбедност посла плаћеним радницима. Радиће се и на препознавању иновативних начина волонтирања младих, као што је онлајн волонтирање, и на унапређивању волонтерских сервиса.

У оквиру ове мере, посебна пажња ће се посветити укључивању неформалних удружења младих, ученичких и студентских парламената у волонтерске активности и обуци младих и организатора волонтерских услуга за волонтирање у регуларним ситуацијама и у ванредним ситуацијама. Радиће се и на оснаживању одрживости заједнице ученичких парламената и њиховом доприносу у јачању компетенција за одговорно учешће у демократском друштву међу вршњацима.

У закључцима и препорукама компаративне анализе положаја младих у Републици Србији са другим европским земљама²⁰⁵ наводи се да подаци истраживања положаја и потреба младих указују на мали степен учешћа младих у друштвено-политичким дешавањима, у раду удружења, културно-уметничких друштава, политичких партија, као и на мало учешће у културно-уметничким догађајима и културно-уметничком стваралаштву. Највише активизма млади показују када је у питању рекреативно бављење спортом.

Такође се наводи да према подацима Евростата за изражавање мишљења о грађанским и политичким питањима преко вебсајтова (блогова, друштвених мрежа итд.) у 2019. години користило је 15% младих узраста 16-29 година у ЕУ27 (16% мушкарци и 13% жене), а у Републици Србији 10% (11% мушкарци и 9% жене).

У складу са изнетим препорукама, кроз коришћење дигиталних алатки за активније учешће младих, радиће се више на њиховом укључивању у друштво, долажењем до њихових ставова и предлога о питањима за које су заинтересовани, уз правовремено и објективно информисање младих о свим темама, укључујући и пандемију COVID-19, онлајн обуке и волонтирање²⁰⁶.

Врста мере: регулаторна и информативно-едукативна

Мера 3.3. Унапређење међународне сарадње, размене искуства и пракси младих и осталих субјеката омладинске политике и учешће у развоју, праћењу и евалуацији међународних докумената омладинске политике

²⁰⁴ United Nations Volunteers acclamation of 'Declaration on Volunteering for a sustainable future' (17 September 2011).

²⁰⁵ Клашња, С. (2020): Основни показатељи положаја младих у Србији. Министарство омладине и спорта, стр. 59.

²⁰⁶ Пример платформе за волонтирање: „Волонтери на мрежи“ <https://volonterinamrezi.rs>

У оквиру ове мере, реализоваће се конкретне активности усмерене ка већем учешћу младих у међународним конференцијама, форумима, разменама, учешћу у програмима и фондовима ЕУ, као што су Еразмус+, Европска иницијатива за солидарност, Хоризонт Европа, Европски социјални фонд плус, као и у регионалним иницијативама, ангажовању, повезивању и оснаживању младих и омладинских удружења и савеза у циљу размене искустава, примера добре праксе и реализације заједничких пројеката у складу са основним начелима домаћих и међународних докумената у области омладинске политике и подршке младима у пандемијском и постпандемијском периоду.

Стратегија омладинског сектора СЕ до 2030. године, као и Стратегија ЕУ за младе за период 2019–2027. године јасно су истакле значај процеса заједничког доношења одлука од стране младих и представника државних органа задужених за младе. Будући да Република Србија има представнике доносилаца одлука и младих у коменаџмент структурама СЕ (Надзорни одбор за младе и Саветодавно тело младих), као и у Партнерству Европске комисије и СЕ, предвиђено је даље активно учешће младих са доносиоцима одлука у овим структурама.

Од почетка оснивања РКСМ, Република Србија има омладинског представника у Управном одбору овог тела, који заступа интересе младих и равноправно одлучује са осталим владиним и омладинским представницима о свим питањима из надлежности Управног одбора.

У оквиру пројекта „Омладинска лабораторија Западног Балкана”, који спроводи Савет за регионалну сарадњу уз финансијску подршку ЕУ, у шест економија Западног Балкана у току 2021. године млади и доносиоци одлука су кроз систем коменаџмента радили на питању повећања запошљивости младих, а у току 2021. године започет је рад на другом приоритету који су млади дефинисали, а то је ментално здравље младих. Планирано је даље учешће младих у овом и сличним регионалним пројектима, који повезују младе и представнике власти у њиховим настојањима да допринесу решавању кључних изазова са којима се млади суочавају у региону и свету.

Мрежа Омладински хаб Западног Балкана и Турске, коју предводи Фондација „Ана и Владе Дивац” уз финансијску подршку Европске комисије, успоставила је композитни Индекс партиципације младих²⁰⁷ који мери учешће младих људи у политичкој, економској и социјалној сфери јавног живота тако што укршта бројне статистичке податке на националном нивоу у Републици Србији, Републици Албанији, Републици Северној Македонији, Црној Гори и Републици Турској.

Да би се осигурало учешће младих из Републике Србије и да би се чуло њихово мишљење у битним процесима на нивоу ЕУ и СЕ, при Савету за младе образован је 2021. године и Стални стручни тим за ЕУ дијалог младих, што представља јединствен пример формирања оваквог радног тела у држави која није ЕУ чланица. ЕУ дијалог са младима је континуирани процес консултација између младих и доносилаца одлука у ЕУ, са циљем заједничког дефинисања и спровођења политика значајних за младе на свим нивоима, а који су у складу са једанаест европских циљева за унапређење положаја младих, који одражавају ставове и приоритете европске омладине. При Савету за младе формиран је и Стални стручни тим за имплементацију Бонског

²⁰⁷Индекс партиципације младих, доступно на <https://www.divac.com/youthwbt>

процеса, којим се стичу предуслови за имплементацију заједничког стратешког документа СЕ и Европске комисије, Декларације о омладинском раду, донете децембра 2020. године на Трећој Конвенцији о омладинском раду.

Наставиће се и са укључивањем младих у активности глобалног образовања, кроз сарадњу са Центром Север-југ СЕ, чији је Србија члан. Радиће се на већем информисању младих о принципима глобалног образовања, развијању и примени различитих кампања и акција, посебно током обележавања Недеље глобалног образовања.

Наставиће се подршка раду омладинских делегата при УН, будући да је то један од добрих механизма да се глас младих из Републике Србије чује у различитим телима при УН, као и да се млади широм света повежу у заједничким настојањима да унапреде положај и квалитет живота младих широм планете, кроз активно учешће у реализацији и праћењу спровођења циљева одрживог развоја, али и других битних докумената на међународном нивоу.

У оквиру ове мере подржаће се и активности које доприносе укључивању младих из Републике Србије у различите међународне омладинске активности, скупове и манифестације као и у реализацију међународних споразума и меморандума о сарадњи. Такође, уложиће се додатна средства у финансирање младих талената који стичу знања на престижним међународним високошколским установама, као и активности на омогућавању њиховог адекватног запошљавања и самозапошљавања у Републици Србији и повезивању са иновативним пројектима који се одвијају на факултетима на којима су се школовали.

Будући да је 2022. година проглашена Европском годином младих, као и да је Нови Сад понео престижну титулу Европске престонице културе 2022. године, планиран је наставак низа активности на међународној размени младих, развијању њихових креативних потенцијала и умрежавања, а којима ће се осигурати и одрживост изузетних резултата постигнутих у Републици Србији, у склопу активности реализованих кроз програме ОПЕНС-а, односно Европске престонице младих 2019. године.

Врста мере: подстицајна и информативно-едукативна

Мера 3.4 Развијени механизми у функцији обезбеђивања оптималног износа опредељених средстава за младе на свим нивоима

У циљу праћења укупног издвајања за младе на свим нивоима, посебна пажња ће се посветити развијању механизма у функцији обезбеђивања оптималног износа опредељених средстава за младе на свим нивоима, будући да се на свим нивоима власти планирају и реализују средства за активности које су усмерене и ка младима, али да тренутно не постоји механизам преко кога би сви органи на националном, покрајинском и локалном нивоу власти исказали износ средстава који је директно намењен младима. Такође, у индикаторима различитих докумената јавних политика, сем у Стратегији за младе, углавном се не могу наћи омладинско сензитивни индикатори, као што постоје када је у питању родно одговорно буџетирање.

Зато је потребно израдити Водич за буџетирање средстава за младе за све нивое власти и пратити њихову примену²⁰⁸. Да би се сагледала укупна издвајања за омладинску политику из државних извора, потребно је посебно издвојити укупне буџете који су намењени за реализацију омладинске политике код свих нивоа власти. Такође је важно у планирању и реализацији буџета имати и податке о томе колики је удео буџета намењен за спровођење омладинске политике који се издваја за подршку удружењима младих и за младе и њиховим савезима и канцеларијама за младе кроз конкурсе на националном, покрајинском и локалном нивоу у односу на целокупан буџет намењен за омладинску политику.

Постојање ових података је важно јер омогућава да се реално сагледају буџетска издвајања за младе, као и степен реализације опредељених буџетских средстава.

Такође, потребно је да се успостави механизам на основу кога ће се пратити издвајање за младе које даје међународна заједница кроз различите програме и пројекте. Поред сагледавања укупног издвајања за младе, битно је сагледати и за које тематске области се опредељују и реализују средства, што ће помоћи и код бољег планирања, алоцирања и спровођења нових пројеката.

Врста мере: регулаторна и подстицајна

Мера 3.5 Оснаживање и системска подршка удружењима и канцеларијама за младе у креирању, имплементацији и праћењу јавних политика кроз међусекторску и међугенерациску сарадњу и дијалог свих релевантних актера

У Стратегији се велика пажња поклања подршци смисленом учешћу младих у демократском животу и унапређивању приступа младих остваривању својих права. У том циљу, посебно ће се радити на повећању капацитета омладинског цивилног сектора и КзМ за учешће у партиципаторној демократији и демократском грађанству. За омладину и оне који раде са младима из невладиног сектора битно је оснажити младе да искористе различите механизме за учешће у креирању, спровођењу и праћењу ефеката јавних политика на младе. Истраживања положаја и потреба младих указују на то да је нешто мање од трећине младих спремно да се ангажује у раду различитих тела и органа која могу да иницирају или доносе одлуке од значаја за младе (ученички/студентски парламент, локални савет за младе, удружење, политичке странке итд.). Такође, свега 4,2% младих желе да се укључе у јавне расправе поводом усвајања прописа од интереса за младе.

У циљу мотивисања младих да учествују у јавним расправама о прописима од интереса за младе, неопходно је правовремено их информисати о истим и показати да се њихови коментари уважавају. Велику улогу у мотивисању младих да учествују у јавним расправама и процесима доношења одлука имају удружења за младе и њихови савези, као и надлежне институције које спроводе консултације. Такође, потребно је континуирано радити на подизању капацитета удружења и КзМ за учешће у изради докумената јавних политика и консултовати их током рада Сталног стручног тима за

²⁰⁸ Фондација „Ана и Владе Дивац“ је у сарадњи са Сталном конференцијом градова и општина 2016. године у подршку УСАИД-а припремила водич „Програмско буџетирање и локална омладинска политика“ као алат који локалне самоуправе већ могу користити, али је потребно урадити свеобухватни водич за све органе власти Водич је доступан на линку :https://www.divac.com/upload/document/programsko_budzetiranje_i_lokalna_omladinska_polit.pdf

ЕУ дијалог младих и Сталног стручног тима за имплементацију Бонског процеса, који своје извештаје подносе Савету за младе. Према подацима Евростата за комуникацију са јавним властима, у последњих 12 месеци у 2019. години интернет је користило 57% младих у ЕУ27, а у Србији 33%. Свега 12% младих (13% мушкараца и 12% жена) у ЕУ27 је 2019. године користило интернет за учешће у гласању, јавним расправама и консултацијама, док је у Србији тај проценат још мањи и износи 4% (нема разлике у половима), иако интернет у Републици Србији свакодневно користи 96% младих, а у ЕУ27 94%. Велику улогу у подизању капацитета удружења и КзМ и младих за активно учешће у друштвеном животу имају омладински радници. Омладински рад јача партиципацију младих у друштву и помаже им да се изразе и да реализују своје потенцијале. Зато ће се кроз меру 3.5 радити на додатном информисању младих о различитим могућностима учешћа у изради и праћењу реализације јавних политика и подржати удружења и канцеларије за младе за активно учешће у овим процесима, кроз међусекторску и међугенерациску сарадњу и дијалог свих субјеката омладинске политике. Радиће се и на оснаживању младих и КзМ за учешће у партиципативном буџетирању ЈЛС²⁰⁹, у циљу активнијег учешћа младих у доношењу битних одлука у локалној заједници, већој транспарентности рада ЈЛС и јачању поверења између грађана и власти.

Радиће се и на усаглашавању мера локалне омладинске политике са мерама миграционих савета и тимова за борбу против трговине људима, анализа стања и младих као актера, њихових потреба, и анализа усаглашености приоритета омладинске политике на локалу у односу на дате миграционе механизме. У локалним документима за младе посебна пажња биће посвећена креирању реинтеграционе политике, програмима/иницијативама које подстичу боље интегрисање повратника у локалну заједницу и изради позитивних политика везаних за интерне миграције и циркуларне миграције младих.

Врста мере: регулаторна и информативно-едукативна

Посебан циљ 3. Млади су активни учесници друштва на свим нивоима

МЕРА 3.1	МЕРА 3.2	МЕРА 3.3
Креирање услова за укључивање младих у процесе доношења одлука и политика које утичу на	Подстицање волонтирања и активизма код младих Институција надлежна за	Унапређење међународне сарадње, размене искуства и пракси младих и осталих СОП и учешће у развоју, праћењу и

²⁰⁹ Партиципативно буџетирање је процес који укључује грађане и остале заинтересоване стране у одређивање приоритета и доношење планова потрошње у оквиру буџета локалне самоуправе. Извори: 1) Партиципативно буџетирање - основни принципи, алати, активности, БИРН уз подршку НАЈЕД-а и ЕУ (2013); 2) Партиципативно буџетирање, Светска банка (2007) где Brian Wampler даје следећу дефиницију: „Партиципативно буџетирање је процес доношења одлука кроз који грађани разматрају и преговарају о расподели јавних ресурса“. Програми партиципативног буџетирања су у Србији и окружењу још увек релативно нов механизам за креирање и спровођење јавних политика на локалном нивоу, иако та пракса постоји још од осамдесетих година прошлог века и веома је широко распрострањена, како у развијеним земљама западне Европе, тако и у Америци, Канади, Аустралији и Јужној Америци, из које је и потекла. Овај процес се последњих година реализује у око 10% градова и општина у Србији. Више видети на линку http://www.lokalnefinansije.co.rs/pbvodic/ucesnici_u_procesu_pb.php

<p>њих, као и њиховог развоја, примене, праћења спровођења и вредновања</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за европске интеграције, министарство надлежно за спољну политику, покрајински органи надлежни за младе, министарство надлежно за социјалну заштиту, ЈЛС, образовне институције, СКГО, КОМС, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Процент ЈЛС које су основале савет за младе</p> <p>Почетна вредност (2021): 55% ЈЛС нема основан савет за младе Циљана вредност (2030): 100% Извори верификације: извештаји ЈЛС/Покрајински секретаријат за спорт и омладину/ МТО</p> <p>Показатељ 2. Број састанака националног, покрајинског и локалног</p>	<p>спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за рад, министарство надлежно за образовање, покрајински органи надлежни за младе, ЈЛС, образовне институције, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Удео младих који су волонтирали у последњих годину дана</p> <p>Почетна вредност (2021.): 7% ²¹¹ Циљана вредност (2030): 25% Извор верификације: Годишње Истраживање положаја и потреба младих, МТО</p> <p>Показатељ 2. Број неформалних удружења младих ²¹² које су подржане у току једне календарске године на локалном, покрајинском и националном нивоу</p> <p>Почетна вредност (2021): 45 ²¹³ Циљана вредност (2030): 60 Извори верификације: годишњи извештаји МТО, Покрајински секретаријат за</p>	<p>евалуацији међународних докумената омладинске политике</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: , министарство надлежно за образовање. министарство надлежно за европске интеграције, министарство надлежно за спољне послове, министарство надлежно за бригу о породици и демографију покрајински органи надлежни за младе, ЈЛС, РЗС, СКГО, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Износ одређених средстава министарстава, покрајинских органа и ЈЛС намењен за подршку учешћа младих и СОП у међународним телима/процесима/форумима и организацијама</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 12.000.000,00 динара Извор верификације: годишњи буџети министарстава, покрајинских органа надлежних за младе и ЈЛС</p> <p>Показатељ 2. Број међународних процеса/механизма у којима млади учествују на доношење одлука на годишњем нивоу Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 5</p>
---	---	--

²¹¹ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 370.

²¹² Млади могу да се удружују и у неформална удружења чији су циљеви или област остваривања циљева усмерени на младе, у складу са овим законом, а која делују у складу са законом којим се уређује оснивање и правни положај удружења“, Закон о младима („Сл. гласник РС“ број 50/11 и 116/22 – др. закон) члан 13, став 5.

²¹³ База података МОС-а

<p>савета за младе у једној календарској години</p> <p>Почетна вредност (2021): 5 састанака на националном нивоу; покрајински и локални ниво: нема података Циљана вредност (2030): минимално 4 састанка годишње за сваки ниво Извор верификације: Записници са седница савета за младе, извештаји МТО /Покрајински секретаријат за спорт и омладину и ЈЛС</p> <p>Показатељ 3. Број младих који су укључени у механизам ЕУ дијалога²¹⁰ у једној календарској години</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 3000 Извори верификације: годишњи извештај МТО-а, МЕИ и КОМС-а</p> <p>Показатељ 4. Удео младих у саветима за младе на локалном, покрајинском и националном нивоу у односу на укупан број чланова савета</p> <p>Почетна вредност: нема податка</p>	<p>спорт и омладину, ЈЛС, удружења</p> <p>Показатељ 3. Број организатора волонтерских услуга (за волонтирање у регуларним ситуацијама и за волонтирање у ванредним ситуацијама)</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 180 организатора волонтерских услуга Извор верификације: годишњи извештај МТО и евиденција организатора волонтирања</p> <p>Показатељ 4. Процент удружења младих, удружења за младе и њихових савеза који су уписани у Јединствену евиденцију МТО-а а који подстичу младе на активизам и ангажују их у раду и активностима удружења</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030):67% Извор верификације: извештаји МТО и ОЦД из ЈЕ</p>	<p>годишње Извор верификације: годишњи извештаји МТО, МЕИ, МСП</p> <p>Показатељ 3. Удео младих који су упознати са циљевима одрживог развоја УН Почетна вредност (2021): 9%²¹⁴ Циљана вредност (2030): 30% Извор верификације: Годишње Истраживање положаја и потреба младих, МТО</p> <p>Показатељ 4. Број удружења, КзМ и савеза који су подржани да спроводе пројекте/активности, у складу са принципима глобалног образовања на локалном, покрајинском и националном нивоу</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 10 Извори верификације: годишњи извештај МТО-а, МЕИ, Покрајински секретаријат за спорт и омладину/извештај ЈЛС</p> <p>Показатељ 5. Број међународних докумената омладинске политике у чијем развоју, праћењу и евалуацији учествују млади</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 5 Извори верификације: годишњи извештај МТО /Покрајински секретаријат за спорт и омладину/ извештај ЈЛС</p>
--	---	---

²¹⁰ Континуирани процес консултација између младих и доносиоца одлука у циљу заједничког дефинисања и спровођења политика значајних за младе на свим нивоима. ЕУ дијалог са младима осигурава активно учешће младих у процесима доношења одлука тако што им даје простор да слободно износе своја мишљења и препоруке, доприносећи тако унапређењу положаја младих (нпр. кроз учешће у радним групама, консултацијама, јавним расправама итд.). Наведено према: <https://dijalog.rs/eu-dijalog-sa-mladima/> приступљено 12.11. 2021.

²¹⁴ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 269.

<p>Циљана вредност (2030): 50%</p> <p>Извори верификације: годишњи извештај МТО-а, ПССО, ЈЛС</p> <p>Показатељ 5. Укљученост младих који су у ризику од сиромаштва или социјалне искључености у савете за младе на свим нивоима</p> <p>Почетна вредност: нема податка</p> <p>Циљана вредност (2024): ДА на свим нивоима</p> <p>Извори верификације: годишњи извештај МТО-а, ПССО, ЈЛС</p>		
<p>МЕРА 3.4</p>	<p>МЕРА 3.5</p>	
<p>Развијени механизми у функцији обезбеђивања оптималног износа опредељених средстава за младе на свим нивоима</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за финансије, министарство надлежно за друштвени дијалог, министарства надлежна за различите области омладинске политике, покрајински органи надлежни за младе, ЈЛС, СКГО</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Опредељена средства на националном, покрајинском и локалном нивоу развијају се у складу са водичем за буџетирање средстава намењених за младе</p> <p>Почетна вредност: Не</p> <p>Циљана вредност (2026): Да</p>	<p>Оснаживање и системска подршка удружењима и канцеларијама за младе у креирању, имплементацији и праћењу јавних политика кроз међусекторску и међугенерациску сарадњу и дијалог свих релевантних актера</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за људска и мањинска права и друштвени дијалог, министарство надлежно за државну управу и локалну самоуправу, министарства надлежна за различите области омладинске политике, покрајински органи надлежни за младе, ЈЛС, СКГО, КИТеУ, образовне институције, ОЦД, заједница ученичких парламената</p> <p><u>Показатељи резултата:</u></p> <p>Показатељ 1. Број активности подршке удружењима и КзМ у креирању, имплементацији и праћењу јавних политика на годишњем нивоу</p> <p>Почетна вредност: нема податка</p>	

<p>Извори верификације: извештаји МТО /министарстава надлежних за различите области омладинске политике, ПССО, ЈЛС</p> <p>Показатељ 2. Удео од укупног буџета намењеног за спровођење омладинске политике на годишњем нивоу који се издваја за подршку програмима или пројектима удружења младих и за младе и њиховим савезима и КзМ на националном, покрајинском и локалном нивоу</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 50% Извори верификације: Закон о буџету РС, Одлуке о покрајинском и локалним буџетима</p> <p>Показатељ 3. Удео ЈЛС које издвајају средства из буџета за подршку удружењима младих и за младе кроз јавне конкурсе у укупном броју ЈЛС у току календарске године: Почетна вредност: нема Циљана вредност (2030): 42% Извор верификације: годишњи извештај ЈЛС</p>	<p>Циљана вредност (2030): 10 Извори верификације: извештаји МТО /Покрајински секретаријат за спорт и омладину, ЈЛС, удружења</p> <p>Показатељ 2. Удео младих који је спреман да се ангажује у раду тела које иницира или доноси одлуке од значаја за младе (ученички/студентски парламент, локални савет за младе, удружење, политичке странке итд.)</p> <p>Почетна вредност (2021): 33%²¹⁵ Циљана вредност (2030): 67% Извори верификације: годишње Истраживање положаја и потреба младих, МТО</p> <p>Показатељ 3. Удео младих који је у последњих годину учествовао у јавним расправама, консултацијама или гласању за одређене предлоге грађана, користећи интернет</p> <p>Почетна вредност (2021): 1,4%²¹⁶ Циљана вредност (2030): 25% Извори верификације: годишње Истраживање положаја и потреба младих, МТО</p> <p>Показатељ 4. Удео ЈЛС које примењују партиципативно буџетирање за део буџета опредељен за омладинску политику у току календарске године</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 50% Извори верификације: ЈЛС, локални савети за младе, МТО</p>
--	--

Посебан циљ 4. Млади имају равноправне могућности и подстицаје да развијају своје потенцијале и компетенције, које доводе до социјалног и економског осамостаљивања.

За постизање овог циља планирано је 6 мера:

Мера 4.1 Подршка развоју младих талената;

Мера 4.2 Подршка развоју естетичких компетенција и стваралаштва младих;

²¹⁵ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 326.

²¹⁶ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 334.

Мера 4.3 Подршка предузетништву/ социјалном предузетништву и запошљивости младих;

Мера 4.4 Подршка постојећим и иновативним програмима за развој вештина управљања каријером младих;

Мера 4.5 Подршка програмима за развој дигиталних компетенција и дигиталног грађанства;

Мера 4.6 Подршка програмима мобилности младих.

ОПИС МЕРА

Мера 4.1 Подршка развоју младих талената

Подршка развоју младих талената је изузетно важна за МТО. Кроз рад Фонда, који је основала Влада Републике Србије у циљу подстицања и вредновања изузетних постигнућа младих у различитим областима, као и њиховог даљег усавршавања и професионалног развоја, вреднују се успешни и вредни млади. Сваке године финансијску подршку добија више од 3.500 најбољих средњошколаца и студената, а пријави се близу 5.000. Фонд је од 2008. године до данас доделио 34.613 награда и стипендија, у укупној вредности од скоро 78 милиона евра.

И поред значајних резултата Фонда, потребна је његова промоција као механизма за подизање мотивације младих за достизање најбољих резултата у области наука и уметности. Према Истраживању положаја и потреба младих у 2021. години²¹⁷, само 17% младих упознато је са радом Фонда, а сличан је податак за последњих пет година. Потребна је и промоција добитника средстава из Фонда. План је да се развију додатни модели и механизми који ће осигурати да Фондови стипендисти буду активни у својим заједницама, да доприносе напретку средине у којој живе, промовишу позитивне вредности, солидарност и емпатију и да стварају заједницу у којој ће се поштовати сваки појединац без обзира на године, пол, националну припадност, верско убеђење, друштвено порекло и друге личне карактеристике и улоге. Циљ је да млади таленти остану у земљи, буду промотери и ментори другим младима и допринесу друштвеном развоју своје земље.

Ова мера ће се пратити преко броја младих који су добили финансијску подршку на годишњем нивоу из Фонда, као и преко информација о томе да ли су се запослили у одређеном року у својој земљи, колико су лично допринели развоју своје заједнице и колико је њихов успех промовисан као вредност и пример другим младима.

Врста мере: Подстицајна

Мера 4.2 Подршка развоју естетичких компетенција²¹⁸ и стваралаштва младих

²¹⁷ Истраживање о положају и потребама младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 318.

²¹⁸ Међупредметна компетенција за крај средњег образовања: https://ceo.edu.rs/wp-content/uploads/obrazovni_standardi/Opsti_standardi_postignuca/MEDJUPREDMETNE%20KOMPETENCIJE.pdf

Компетенције младих потребне за будућност у времену изузетно брзих промена захтевају флексибилност и стално прилагођавање образовања кроз стицање нових знања и развој вештина, што се најбрже остварује креирањем и применом различитих програма неформалног образовања и информалног учења. Исходи и утицаји формалног и неформалног образовања, али и информалног учења мере се преко нивоа развоја компетенција и њиховог коришћења за различите ситуације у којима ће се млади наћи. Број и врста потребних компетенција свакој особи, а посебно младима, у сталном је порасту, што је одраз убрзаног напредовања технологије, дигитализације, рапидног повећавања односа и релација у друштву, мобилности младих, глобализације и промене приоритета на глобалном нивоу.

Естетичка компетенција, као једна од међупредметних компетенција, важна је за обогаћивање младих у погледу широког разумевања културног наслеђа људске заједнице, вредновања уметничких дела и културе уопште и развијање свести о значају културе за развој људског друштва.

Неформално образовање и информално учење младих о култури, естетским вредностима, о критичком вредновању уметничких дела, наћи ће место у програмима младих и за младе. Истовремено, ствараће се услови за подршку младима за креирање културних садржаја и уметничких дела. Подстицаће се аматерско културно и уметничко стваралаштво, примена нових технологија у култури, дигитализација и развој дигиталне истраживачке инфраструктуре, културно и уметничко стваралаштво друштвено осетљивих група.

За реализацију ове мере биће неопходна сарадња МТО-а и Министарства културе, а од кључног значаја је и сарадња удружења младих и за младе са локалним институцијама културе, образовања, цивилним сектором, медијима и бизнисом.

Показатељи успеха у остваривању ове мере пратиће се преко броја програма неформалног образовања који као исход имају развој естетичке компетенције, броја удружења младих који нуде овакве програме и акредитовани су ЛПОА и развоја аматерских активности на локалном нивоу (према полу).

У фокусу ће бити млади из категорија у ризику од социјалне искључености, будући да је култура област која нуди различите могућности за стварање, развијање самопоуздања, напредовање и укљученост у заједницу.

Врста мере: Информативно-едукативна

Мера 4.3 Подршка предузетништву/ социјалном предузетништву и запошљивости младих

Незапосленост младих у Републици Србији према подацима Евростата за 2019. годину који су дати за 35 земаља за младе од 15 до 29 година, износи 21,5% (за мушкарце 20,8% и за жене 22,5%), док је просек у ЕУ27 11,9% (за мушкарце 12%, а за жене 11,8%)²¹⁹, те је потребно још доста напора уложити у побољшање положаја младих на тржишту рада. Посебна пажња треба да се посвети омладинском предузетништву и повећању удела жена у овој области (само 23% самозапослених у Србији су жене).

²¹⁹ С. Клашња: Основни показатељи положаја младих у Србији. Министарство омладине и спорта, 2020 [https://www.mos.gov.rs/public/documents/upload/sport/inspekcija/Analiza%20osnovnih%20pokazatelja%20polozaja%20mladih,%20MOS%20S.%20Klasnja%20novembar%202020.%20godine%20\(2\).pdf](https://www.mos.gov.rs/public/documents/upload/sport/inspekcija/Analiza%20osnovnih%20pokazatelja%20polozaja%20mladih,%20MOS%20S.%20Klasnja%20novembar%202020.%20godine%20(2).pdf)

Влада Републике Србије спроводи системске мере у циљу унапређивања запошљавања младих у сарадњи са привредним и невладиним сектором. Наставља се подршка Владе Републике Србије и МТО-а у стимулисању различитих облика запошљавања и предузетништва младих, пре свега кроз подизање компетенција младих за лакшу запошљивост. Последњих неколико година млади су кроз пројекте развијали и реализовали програме едукације за подизање компетенција за лакшу запошљивост као и за покретање сопственог бизниса и управљање својом каријером, а резултати пројеката су из године у годину све видљивији. Питање запошљивости младих је на врху лествице приоритета МТО-а који годишње издваја око 40 % средстава за пројекте намењене подстицању запошљивости и самозапошљивости младих од укупног износа средстава намењених за пројекте удружења младих, удружења за младе и њихових савеза и пројекте ЈЛС који се одобравају преко конкурса.

Кроз ову меру подржаће се и напори које Влада Републике Србије улаже у примену програма Гаранција за младе. Овај Програм за младе ЕУ је у надлежности МРЗБСП, те ће се одговарајући показатељи за његову реализацију и број филијала НСЗ регулисати кроз План имплементације Гаранције за младе. Будући да је ово изузетно важан програм за младе, у његово спровођење биће укључени сви партнери који су надлежни за реализацију иницијатива у фазама: мапирања, досезања, припреме (активације) и понуде. С обзиром на то да се велики број младих налази у НЕЕТ статусу, односно нису запослени, нису у образовању или обуци, у оквиру Програма Гаранције за младе, у фази спровођења активности досезања до младих, планирано је активно учешће ОЦД и МТО-а. С тим у вези, претходно је потребно проценити капацитете ОЦД, развити модел досезања по коме ће се ова активност спроводити и ојачати капацитете ОЦД које ће спроводити активности досезања до младих. Такође је потребно обезбедити одрживо финансирање активности досезања до младих. У Акционом плану за спровођење ове стратегије разрадиће се активности за подршку реализацији Плана имплементације Гаранције за младе.

У циљу унапређења запошљивости младих, посебна пажња ће се посветити радним праксама младих и стандардима квалитета истих. Велику улогу у укључивању младих у радне праксе, овим видом подизања компетенција за запошљивост, даће послодавци, али и омладински радници и омладинска удружења, ради повећања обухвата младих, посебно из НЕЕТ категорије. Значај радних пракси је препознат на нивоу Владе Републике Србије, тако да је у току процес израде и доношења Закона о радним праксама. У току је и реализација пројекта „Унапређење запошљивости младих кроз радне праксе”, који спроводи УНИЦЕФ у партнерству са МРЗБСП и НСЗ, а у коме учествују и представници МТО-а, невладиног и бизнис сектора.

Радне праксе треба да буду квалитетне и у складу са Препоруком о квалитетном оквиру за спровођење пракси, коју је усвојио Савет министара ЕУ 2014. године²²⁰. У препорукама су дати критеријуми квалитетних радних пракси. У Водичу за квалитетне радне праксе²²¹ наводи се да „Радне праксе представљају програме стицања радног искуства који укључују учење и обуку, а који се спроводе у циљу унапређивања запошљивости и транзиције ка запослењу. По томе што је њихов циљ стицање нових

²²⁰ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32014H0327\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32014H0327(01))

²²¹ Водич за квалитетне радне праксе, 2021, Београдски центар за људска права, Кровна организација младих, НАПОР и удружење грађана „Емпирија“, 2021.
http://www.napor.net/sajt/images/Vesti/Vesti_2021/Vodic_za_radne_prakse.pdf

знања и вештина и квалитетног радног искуства, радне праксе се разликују од волонтирања, које се обавља за опште добро или за добро другог лица”.

Ех-ante анализа²²² показује да се млади предузетници суочавају са низом тешкоћа, међу којима су најважније препреке: приступ финансијама, оптерећујући фискални терет и парафискални и административни намети, као и недостатак информација, практичних вештина и менторства. Више студија указује на неодговарајуће предузетничко учење у оквиру формалног образовања, као и недостатак релевантних неформалних образовних програма. Поједине групе младих се суочавају са додатним баријерама за започињање свог посла. Млади са физичким инвалидитетом сусрећу су са неодговарајућом инфраструктуром јавних установа и недостатком потребних квалификација запослених у јавној управи, младе жене са недостатком информација о предузетништву жена и усклађивањем пословног и приватног живота, социјално угрожени млади мушкарци и младе жене са проблемима са поновним стицањем права на социјалну помоћ уколико им посао претрпи неуспех, а млади Роми са дискриминацијом и недостатком услова за обезбеђивање финансија. Поред младих из осетљивих група који су наведени у ех-ante анализи, посебна пажња ће се посвети и процесу запошљавања младих који излазе из система алтернативног старања, пре свега кроз подршку у подизању компетенција за њихову запошљивост.

Напредовање у подршци младима у предузетништву и запошљавању пратиће се преко нивоа њиховог информисања о условима и могућности за покретање сопственог посла, преко показатеља њиховог оснаживања/развијања капацитета за samozapošljavanje и броја оних који су организовали сопствени посао. Пратиће се и број младих који су користили подстицајне мере, односно, бесповратна средства за жене предузетнице и младе према Уредби Владе од 24. децембра 2021. године.

Кроз ову меру радиће се и на заговарању увођења различитих олакшица за младе почетнике у пословању²²³, у циљу подстицања предузетништва и стицања радног искуства младих. Важно је радити и на поједностављењу пријава младих сезонских и повремених радника у циљу остваривања њихових права у складу са препоруком 4.5. коју је дао НАЛЕД у Сивој књизи²²⁴.

Ова мера довешће до вишег нивоа предузетничких компетенција младих, бољег информисања младих о могућностима и подстицајима који им се нуде за запошљавање и samozapošljavanje, повећаној одрживости основаних предузетничких компанија од стране младих.

Осим квантитативних података, истраживаће се и најчешће препреке, тешкоће и изазови у предузетништву по мишљењу и искуству младих, како би се радило на њиховом ефикаснијем превазилажењу.

Врста мере: подстицајна и информативно-едукативна

Мера 4.4 Подршка постојећим и иновативним програмима за развој вештина управљања каријером младих

²²² Ех-ante анализа, стр. 13.

²²³ Сива књига 14, НАЛЕД, препорука 1.4. <https://naled.rs/htdocs/Files/09208/Siva-knjiga-14.pdf>

²²⁴ Сива књига НАЛЕД-а, препорука 4.5. <https://naled.rs/htdocs/Files/09208/Siva-knjiga-14.pdf>

Каријерно вођење и саветовање, питање професионалног идентитета, као и избора правог професионалног пута у условима динамичних промена друштва, кључна је област личног, образовног и професионалног развоја младих.

Мултисекторски карактер ове мере допринео је да се ова област дефинише у документима јавне политике и законима више министарстава. Прва стратегија каријерног вођења и саветовања у Републици Србији усвојена је 2010. године, на предлог и уз координацију МОС-а. У њеној изради учествовали су министарства надлежна за просвету и запошљавање, НЗС, Привредна комора, универзитети, ЈЛС, организације цивилног друштва. МОС је у последњој деценији континуирано пружао подршку удружењима младих, удружењима за младе и њиховим савезима који спроводе пројекте каријерног вођења и саветовања (КВиС) за повећање запошљивости, запошљавања и предузетништва. Школе, КЗМ и невладине организације интензивно сарађују на локалном нивоу у овој области.

За развој вештина управљања каријером младих изузетно је важна веза између формалног и неформалног образовања и препознавања значаја неформалног образовања младих од стране запослених у формалном систему образовања. У складу са препорукама датим у Извештају о прегледу националног система подршке каријерном вођењу и саветовању (КВиС) у Србији²²⁵ важно је идентификовати међуресорно и међуекторско тело ослањајући се на неку од постојећих структура које би координирало политике и праксе подршке каријерном развоју на системском нивоу, а самим тим и каријерном вођењу и саветовању младих. Неопходно је и јачање капацитета практичара каријерног вођења и приступа младих услуга КВиС-а, као и ревидирање постојећих онлајн и дигиталних услуга КВиС-а. Кроз Мету 4.4. радиће се и на овим препорукама.

Активности КВиС од стране КЗМ треба првенствено да буду усмерене на оне младе који иначе не могу да добију подршку у каријерном развоју од стране других актера на локалном нивоу и тако да буду доступне свим заинтересованим младима. Зато ће се посебна пажња посветити досезању младих у НЕЕТ статусу (који нису запослени, у образовању или обуци). Такође, радиће се на развијању механизма и модела координације активности КВиС од стране КЗМ. Кроз ову меру радиће се и на унапређивању сарадње КЗМ са другим актерима активним у области КВиС (НСЗ, васпитно-образовне установе, универзитети, компаније, ОЦД, центри за развој каријере итд.). Важно је и учешће КЗМ у Програму гаранција за младе који има важну улогу у развоју вештина за управљање каријером младих²²⁶.

Развијен је системски приступ кроз обуке младих у средњој школи, отварање центара за развој каријере при универзитетима и факултетима и обавезу образовних установа да имају тимове за каријерно вођење. Значајан допринос пружају и страни партнери тако да су, уз стручну подршку донатора, развијени програми, водичи, приручници, вебинари како би се на најефикаснији начин одговорило на изазове са којима се млади суочавају у овој области. Као препоручени оквир у осигурању квалитета, развијени су

²²⁵ Извештај о прегледу националног система подршке каријерном вођењу и саветовању у Србији, ЕТФ, 2022, https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2022-07/Career%20Guidance%20Review_Serbia_SR.pdf

²²⁶ Предузетништво младих, запошљивост НЕЕТ младих и вештине управљања каријером код младих у Србији., М. Ђукић, Савет за регионалну сарадњу/ВБЈЛ, 2022, <https://www.mos.gov.rs/storage/2022/06/wbyl-youth-entrepreneurship-neet-sr-finalno.pdf>

стандарди каријерног вођења и саветовања који пружају основу за планирање, развој и евалуацију услуга у секторима образовања, запошљавања, социјалне заштите и младих.

Потребе за јачањем вештина младих у управљању својом каријером и даље постоје и биће све веће, имајући у виду нестанак неких занимања и јављање бројних нових. Према резултатима Истраживања положаја и потреба младих, око 55% младих није учествовало у активностима каријерног вођења и саветовања. Праћење нових потреба за одређеним пословима, захтевима које ти послови постављају, убрзаће иновирање постојећих програма и развијање нових компетенција. Фокус је на младима са инвалидитетом.

Млади ће радити на промоцији програма каријерног вођења и саветовања. Већ су укључени у радне групе за припрему закона о радним праксама и изменама и допунама Закона о волонтирању. Модел каријерног центра у канцеларијама за младе развијен је и пилотиран у неколико градова. Њихови запослени су додатним обукама сензибилисани за професионалну оријентацију или каријерно вођење и успешно сарађују са осталим актерима на локалном нивоу, нарочито у погледу пружања услуга каријерног информисања младих. Многе невладине организације на локалном нивоу показале су се ефикасним у пружању каријерног вођења особама из НЕЕТ категорије, онима који су напустили образовање, Ромима или мигрантској популацији²²⁷.

Резултати примене ове мере пратиће се преко показатеља о активном укључивању младих у програме каријерног вођења и саветовања, као и спровођење адекватних програма активности управљања каријером од стране њихових удружења и савеза. Квалитет програма ће се пратити и вредновати преко оних носилаца програма који пружају услуге каријерног вођења и саветовања у складу са усвојеним стандардима.

Врста мере: информативно-едукативна

Мера 4.5 Подршка програмима за развој дигиталних компетенција и дигиталног грађанства

Дигиталне вештине у савременим условима омогућавају запослење, продуктивност, креативност и успех, нарочито младих који редовно развијају основне вештине, а затим имају могућност да напредују и стекну више нивое дигиталне стручности, што им омогућава учествовање у индустријским секторима у настајању и оснивање сопствених предузећа, односно конкурентност на тржишту рада. Већ сада основне дигиталне вештине захтева већина послова. Употреба ИКТ значајно је порасла у последњих пет година на више од 90% радних места, а у будућности ће готово сва радна места захтевати дигиталне вештине²²⁸. Познавање дигиталних вештина може бити различитог степена, од основне дигиталне писмености потребне свим грађанима, до поседовања компетенција потребних за обављање конкретних послова на средњем нивоу и коначно

²²⁷ Каријерно вођење у Србији као подршка ширим циљевима запошљавања, запошљивости и образовања, ЕТФ

[file:///C:/Users/User/Desktop/%D0%9D%D0%A1%D0%9C%20%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%20%D0%BA%D0%B0%20%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%83/03%20Serbian%20Career%20guidance Factsheet Serbia%20-%20Translated clean 0.pdf](file:///C:/Users/User/Desktop/%D0%9D%D0%A1%D0%9C%20%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%20%D0%BA%D0%B0%20%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%83/03%20Serbian%20Career%20guidance%20Factsheet%20-%20Translated%20clean%200.pdf)

²²⁸ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-skills-gap-europe>

до поседовања напредних специјализованих рачунарских вештина, као и научних истраживања у области информационих технологија и развоја²²⁹.

У основи ове компетенције је познавање општих принципа, механизма и логике на којима се заснивају дигиталне технологије и употреба различитих уређаја, софтвера и мрежа. Осим знања, дигитална компетенција подразумева вештине коришћења, приступања, селекције, вредновања, стварања, програмирања и дељења дигиталног садржаја. Млади користе дигиталне технологије кроз формално и неформално образовање и информално учење, за професионално ангажовање и усавршавање и активно учешће у друштвеном животу. Посебна вредност дигиталне писмености и дигиталне компетентности испољена је у време пандемије COVID-19 у свим областима живота, посебно у образовању и електронском пословању.

Неопходан је континуирани рад младих и са младима на изграђивању критичког става о предностима и изазовима са којима се суочавају приликом коришћења информационо-комуникационе технологије, пре свега, безбедности, угрожавања приватности и технолошке зависности, а истовремено је важно развијати и подржавати отвореност младих ка даљем усавршавању и развоју нових технологија, будући да је дигитализација кључна за бржи раст и развој друштва и добробити за младе у будућности. Сарадња КзМ, омладинских центара и клубова са васпитно образовним установама и посебно са ученичким парламентима важна је за развој дигиталне писмености младих и континуираног коришћења погодности које дигитализација доноси за активно учешће младих у друштву.

МТО и Влада Републике Србије ће наставити подршку развоју дигитализације, дигиталне писмености, али и дигиталног грађанства које подразумева сигурно, одговорно и ефикасно коришћење технологија, познавање са правима и одговорностима дигиталних грађана, разумевање дигиталног света и управљање својим дигиталним налозима.

Остваривање ове мере захтева истраживања и анализе степена развоја дигиталних компетенција младих, разлика међу њима према образовању, полу, типу насеља, региону, личним потребама, затим, мапирање најугроженијих група, доступности дигиталних уређаја и слично, како би планирање подршке развоју и имплементацији програма за јачање дигиталне компетенције било ефикасно и ефективно. Тако, на пример, у руралним подручјима су смањене могућности запошљавања, а рад који би се одвијао дигиталним путем представља шансу за младе из сеоских средина.

Развој и употреба дигиталних компетенција од стране младих пратиће се преко подржаних пројеката за младе на свим нивоима и укључених младих у обуке из области дигиталних вештина. Праћење броја младих, посебно жена, који се образују и обучавају за ИКТ занимања врши Министарство просвете.

Врста мере: информативно-едукативна

Мера 4.6 Подршка програмима мобилности младих

Мобилност младих на националном, регионалном, европском и ширем интернационалном нивоу јача њихов лични и професионални развој, подстиче

²²⁹ Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, „Службени гласник РС”, број 21 од 6. марта 2020.

оснаживање за активно учешће у демократском друштву, јачање организација младих, подизање квалитета омладинског рада, волонтеризма, промоцију инклузије, солидарности и интеркултуралног дијалога и сарадње. Размене младих и програми активности стручног усавршавања омладинских радника подржани кроз Еразмус+ програм доступни су младима, али недовољно се користе, као и прилике које им се нуде кроз програме регионалне и међународне сарадње. Као основни разлог за такво стање види се недовољна информисаност о могућностима укључивања у овај програм, али и друге програме и пројекте мобилности младих (стипендије, размене, студијске посете, усавршавања, праксе, итд).

Платформа „Тачка повратка” бави се пружањем релевантних информација за наше повратнике из иностранства који у Републици Србији желе да отпочну бизнис или да наставе професионалну каријеру, студирају, уложе у развој и слично и доприноси да се број младих са међународним искуством враћа у своју земљу. Посебну улогу у повратку младих образованих у нашу земљу има подршка коју држава пружа стварајући стабилне услове за радно ангажовање и друге услове за бољи квалитет живота младих. У 2021. години у нашу земљу вратило се преко 90.000 наших грађана из иностранства. Они су препознали нове могућности за запошљавање које су, пре свега, у вези са радом на даљину, али и другим приликама за младе. Очекивано је да ће се овај тренд наставити.

Кроз ову меру подржаће се програми/иницијативе које подстичу боље интегрисање повратника у локалну заједницу - интегрисање младих повратника по реадмисији у локалну заједницу, повезивање младих из локалне заједнице са младим мигрантима, посебно у општинама у којима се налазе мигрантски центри; подршка младим мигрантима. Посебна пажња посветиће се борби против ксенофобије, социјалној кохезији и схватању миграција као шансе за развој.

Већина младих је највише спремна да због посла промени место пребивалишта, али у великом броју наводе и школовање и брак. Због посла 11% младих свакодневно путује у друго место, већином узраста 25-30 година. Мало више од половине младих не планира да напусти земљу на дуже време у наредне две године, док 21% планира да напусти на одређено време или за стално. Уочава се раст броја младих који не планирају да напусте земљу у наредне две године. Млади који планирају да напусте земљу као најчешћи разлог наводе посао (85%)²³⁰. Зато је важно што више улагати у образовање и запошљавање младих, у циљу лакше транзиције из света образовања у свет рада.

Будући да миграције у себи носе и развојне потенцијале, нарочито унутрашње миграције и да постоји спремност младих за промену места пребивалишта због посла и школовања, оне могу да буду у функцији веће запошљивости младих и развоја руралних средина, уз примену одговарајућих подстицајних мера (стамбена подршка, образовно-културна понуда, доступност здравствено-социјалних услуга итд).

Резултати примене ове мере пратиће се преко информисаности младих о програмима мобилности, броја младих који су у њима учествовали и степеном задовољства квалитетом програма.

²³⁰ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 295.

<https://www.mos.gov.rs/public/documents/upload/sport/inspekcija/Istrazivanje%20polozaja%20i%20potreba%20mladih%20u%20Srbiji%202020.pdf>

Врста мере: информативно-едукативна

Посебан циљ 4. Млади имају равноправне могућности и подстицаје да развијају своје потенцијале и компетенције, које доводе до социјалног и економског осамостаљивања.

МЕРА 4.1	МЕРА 4.2	МЕРА 4.3
<p>Подршка развоју младих талената</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за образовање, министарство надлежно за информисање, министарство науке, технолошког развоја и иновација покрајински органи, ЈЛС, ПКС</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Број младих који су добили финансијску подршку Фонда за младе таленте Републике Србије у календарској години</p> <p>Почетна вредност (2020): 4200 (2100 жена)²³¹ Циљана вредност: 5000 (2500 жена) Извор верификације: Извештај Фонда за младе таленте Републике Србије</p> <p>Показатељ 2. Број</p>	<p>Подршка развоју естетичких компетенција²³³ и стваралаштва младих</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за културу</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за младе, министарство надлежно за образовање, покрајински органи надлежни за културу, јавно информисање, образовање и младе ЈЛС, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Број програма/пројеката неформалног образовања који садрже активности за развој естетичких компетенција и стваралаштва младих</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 30 Извори верификације: годишњи извештај МТО /Покрајински секретаријат за спорт и омладину/ЈЛС/Министарство</p>	<p>Подршка предузетништву/социјалном предузетништву и запошљивости младих</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за привреду, министарство надлежно за рад, запошљавање и социјална питања, министарство надлежно за информисање, НСЗ, покрајински органи надлежни за привреду и младе, ЈЛС, НАЛЕД, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Број младих који су укључени у пројекте/акције за развој предузетничких компетенција и за побољшање запошљивости младих и за укључивање у социјално предузетништво на годишњем нивоу (<i>према полу</i>)</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 8000 Извор верификације: годишњи извештај МТО /Министарство привреде/Покрајински</p>

²³¹ Према Годишњој евалуацији спровођења акционог плана за спровођење Националне стратегије за младе за 2020. годину.

²³³ Ученик је упознат са културним наслеђем људске заједнице, има свест о вредности културних и уметничких дела и њиховог значаја за развој друштва.

<p>медијских објава којима се промовишу млади таленти Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 200 Извор верификације: медијске објаве</p> <p>Показатељ 3. Удео стипендиста Фонда који су се запослили у Србији у року од шест месеци до годину дана након завршетка студија од укупног броја који су доставили потврду да су се запослили у Србији</p> <p>Почетна вредност (2021): 72%²³² Циљана вредност: 85 % Извор верификације: Извештај Фонда за младе таленте Републике Србије</p>	<p>културе/ Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама</p> <p>Показатељ 2. Број младих који су укључени у програме/пројекте/акције за развој естетичких компетенција и стваралаштва младих на годишњем нивоу (према полу)</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 10000 (равномерна полна заступљеност) Извори верификације: годишњи извештај МТО/МК /ЈЛС/ Покрајински секретаријат за спорт и омладину/ Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама</p>	<p>секретаријат за спорт и омладину/ЈЛС/Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/ НСЗ/Покрајински секретаријат за привреду и туризам, извештаји Европске комисије и других међународних донатора</p> <p>Показатељ 2. Удео младих који су информисани о постојећим мерама подршке за samozапошљавање и социјално предузетништво на годишњем нивоу</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљане вредности: 67% Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих, МТО</p> <p>Показатеља 3. Унапређене мере јавне политике за подршку младим предузетницима укључујући и социјалне предузетнике</p> <p>Почетна вредност: НЕ Циљана вредност (2030): ДА Извор верификације: годишњи извештаји: МП, МРБСП, МФ, МТО,</p> <p>Показатељ 4. Број пројеката удружења грађана и ЈЛС за побољшање запошљивости младих на годишњем нивоу који су финансирани од стране МТО</p> <p>Почетна вредност: (2021): 41 Циљана вредност (2030) 50 Извор верификације: годишњи извештај МТО-а</p>
МЕРА 4.4	МЕРА 4.5	МЕРА 4.6

²³² Од укупног броја закључених уговора по Конкурсу за стипендирање студената у Републици Србији за школску 2018/19. годину (1357), потврду о статусу је доставило 1234 стипендиста, односно 91%. Од те групе стипендиста (1234), 485 стипендиста је доставило доказ да ради у Републици Србији, односно 39% стипендиста. Из те групе стипендиста (485), у року од шест месеци до годину дана након завршетка студија запослило се 353 стипендиста, односно 72%, док се 132 стипендиста запослило касније.

<p>Подршка постојећим и иновативним програмима за развој вештина управљања каријером младих</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за образовање</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за младе, НСЗ, Агенција за квалификације, васпитно образовне установе, факултети, ЈЛС/ КЗМ, ОЦД,</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Удео младих који су учествовали у активностима каријерног вођења и саветовања (према полу)</p> <p>Почетна вредност: 42% (М 42%, Ж 41% ²³⁴) Циљана вредност (2030): 60% (равномерно према полу) Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих МТО</p> <p>Показатељ 2. Удео КЗМ које спроводе програме и активности управљања каријером</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 75% Извор верификације: НАКЗМ, МТО</p>	<p>Подршка програмима за развој дигиталних компетенција и дигиталног грађанства</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за телекомуникације</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за младе, министарство надлежно за образовање, министарство науке, технолошког развоја и иновација КИТеУ, НСЗ, покрајински органи надлежни за образовање, информисање и младе, ЈЛС, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Број младих који је укључен у обуке из области дигиталних вештина на годишњем нивоу (према полу)</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 6000 (равномерно заступљено по полу) Извор верификације: годишњи извештаји МТО, Министарства просвете, МИТ ПССО, ЈЛС, НСЗ, Покрајински секретаријат за образовање</p> <p>Показатељ 2. Број пројеката у области развоја дигиталних компетенција подржаних на локалном, покрајинском и националном нивоу у календарској години</p>	<p>Подршка програмима мобилности младих</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за образовање</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за младе, министарство надлежно за европске интеграције, Фондација Темпус, покрајински органи надлежни за образовање и за младе, ЈЛС, СКОНУС, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Удео младих који су информисани о програмима мобилности који се нуде младима</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 50% Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих МОС, Ивештаји Фондације Темпус</p> <p>Показатељ 2. Број младих који учествују у програмима мобилности у календарској години (према полу)</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 3000 (равномерно заступљено по полу) Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих МТО, Извештај МТО-а, Министарства просвете, МНТРИ, Извештаји Фондације Темпус</p> <p>Показатељ 3. Процент младих који је задовољан учешћем у програмима мобилности младих</p>
--	---	---

²³⁴ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 137 и 138.

<p>Показатељ 3. Број пружалаца услуга каријерног вођења и саветовања у складу са усвојеним стандардима</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 50 Извор верификације: Агенција за квалификације</p>	<p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 30 Извор верификације: годишњи извештаји МТО, Министарства просвете, МИТ, ПССО, ЈЛС, НСЗ, Покрајински секретаријат за образовање</p>	<p>на годишњем нивоу (према полу)</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 67% Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих, МТО</p>
--	--	--

Посебан циљ 5. Створени услови за здраво и безбедно окружење и социјално благостање младих

За постизање овог циља планирано је 5 мера:

Мера 5.1 Подршка програмима који доприносе развоју здравих стилова живота сексуалном, репродуктивном и менталном здрављу младих;

Мера 5.2 Подршка постојећим и новим програмима унапређења безбедности младих;

Мера 5.3 Подршка развоју програма младих и за младе у области заштите животне средине;

Мера 5.4 Подршка стамбеном осамостаљивању младих;

Мера 5.5 Подршка програмима који доприносе унапређењу социјалне укључености младих.

ОПИС МЕРА

Мера 5.1 Подршка програмима који доприносе развоју здравих стилова живота сексуалном, репродуктивном и менталном здрављу младих

Развој здравих стилова живота је један од основних начина превентивног деловања на плану психофизичког здравља у раду са младима. Зато ће се кроз ову меру предузимати активности које доприносе стварању услова за развој здравих стилова, информисању о важности избегавања ризика по здравље и спроводити превентивни програми за очување сексуалног, репродуктивног и менталног здравља младих. Пружаће се подршка развоју и спровођењу иновативних и младима прилагођених и доступних програма превенције ризичног понашања, уз пуно поштовање приватности као и програма усмерених ка развијању свести о штетности конзумирања психоактивних супстанци, важности бављења спортом и рекреацијом за здравље, важности очувања репродуктивног здравља и програма дестигматизације менталних болести и превенције менталног здравља.

Младе избеглице и тражиоци азила су такође осетљива група младих, посебно у ризику да уђу у ланац трговине људима, којој мора бити обезбеђена одговарајућа здравствена

подршка, како кроз укључивање у програме развијања здравих стилова живота и очувања менталног и репродуктивног здравља, тако и кроз отклањање препрека у остваривању права на здравствену заштиту. Избеглице и тражиоци азила због свог несигурног и рањивог положаја спадају у високоризичну групу, услед чега могу постати жртве експлоатације. У контексту здравствене подршке овој категорији лица, у Стратегији се истиче значај развоја програма подршке репродуктивног здравља, али и генералне здравствене подршке.

Подаци Европског школског истраживања о употреби алкохола и других психоактивних супстанци међу младима из 2019. године (*The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs – ESPAD*)²³⁵ показују да је у Републици Србији, било када у животу, цигарете користило 38% младих узраста 15/16 година, што је мање од просека учесника истраживања, који износи 41%. Међутим, алкохол је користило или користи 87%, што је далеко више од просека који је 79%. Употреба осталих психоактивних супстанци (канабис, екстази, амфетамин итд.) у Републици Србији је 8,6%, док је укупан просек 17%. Субјективна процена учесника о доступности појединих психоактивних супстанци показује да су алкохол и екстази доступнији, док су цигарете, марихуана и кокаин мање доступни у односу на просек ЕСПАД учесника истраживања. Подаци показују да је са младима у Републици Србији неопходно радити, пре свега, на смањењу употребе алкохола и на подршци развијању, реализацији и промоцији ваннаставних активности ученика.

У закључцима и препорукама истраживања о основним показатељима положаја младих у Републици Србији²³⁶, истиче се да Светска здравствена организација препоручује физичке активности умереног интензитета сваког дана у трајању од 30 минута, будући да спорт промовише здраве стилове живота и да је умерена физичка активност важна за здравље и контролу телесне масе. Бављење спортом, нарочито у рекреативне сврхе, важно је да буде доступно свим младима, без обзира на имовинско стање и место живљења. Посебна пажња посветиће се инклузивности и укључивању младих из осетљивих група у ове програме, пројекте и активности.

У циљу развијања интегрисаних услуга за младе на локалном нивоу, кроз ову меру радиће се на унапређивању сарадње КЗМ са здравственим и васпитно-образовним установама и даће се подршка развијању, реализацији и промоцији ваннаставних активности ученика и различитих видова заједница при школама, попут школских клубова и саветовалишта за младе, у којима се могу одвијати различите активности које могу допринети развоју здравих стилова живота, сексуалном, репродуктивном и менталном здрављу младих. Кроз заједнички рад КЗМ, омладинских центара, омладинских и школских клубова и развојних саветовалишта, циљано ће се користити сви ресурси доступни у заједници, у циљу развијања здравих стилова живота и превенције сексуалног, репродуктивног и менталног здравља младих.

Важно је да саветовалишта за заштиту сексуалног и репродуктивног здравља и унапређење менталног здравља и психосоцијалну подршку младима буду доступна свима, прилагођена њиховим потребама, са поузданим подацима, укључујући и

²³⁵ ЕСПАД истраживање (анониман упитник) се спроводи сваке четврте године, а последње је спроведено 2019. године у 34 европске земље и на Косову*. У истраживању је учествовало 99.647 ученика узраста 15/16 година, односно они млади који до краја календарске године у којој се врши истраживање пуне 16 година, доступно на: http://www.espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf

²³⁶ Клашња, С. (2020): Основни показатељи положаја младих у Србији, МОС, стр. 61.

мотивисање одраслих (родитеља, старатеља, наставника, омладинских радника) да пруже подршку у доношењу информисаних и безбедних одлука.

Питање менталног здравља младих поново се актуелизовало и због утицаја пандемије COVID-19 на здравље младих. У једном од првих међународних истраживања о утицају пандемије COVID-19 на младе у домену образовања, запошљавања, менталног здравља и активизма²³⁷, спроведеном од априла и маја 2020. године у 112 земаља, анализирани су подаци за 11.130 младих узраста 18-29 година. Основни резултати истраживања говоре о високом утицају ове болести на живот младих. Анксиозношћу или депресијом погођено је 17% младих, а ментално здравље је угрожено код жена и младих у доби 15-24 године. Међу младима који лоше процењују своје здравствено стање, duplo је више оних чији су рад или студирање ометени пандемијом. У истраживању КОМС-а о здрављу младих²³⁸, које је рађено августа/септембра 2021. године, истакнуто је да је према самопроценама младих који су учествовали у истраживању (70% испитаница је женског пола), учесталост симптома страха, анксиозности и депресије висока. Мало више од трећине испитаника (34,2%) навело је да су им у последњих шест месеци биле потребне услуге психолога/психотерапеута, али да их није потражило. Нешто мање од половине младих (47%) се информише о здрављу и сличним темама преко сајтова јавних институција. Наглашена је важност дигиталне здравствене писмености младих.

Услед различитих социо-економских услова, потребно је обезбедити да пружена психо-социјална помоћ буде доступна свим младима у једнакој мери. Овакав вид помоћи нарочито је стигматизован у мањим срединама, локалним самоуправама где млади поред тога што не знају коме да се обрате сусрећу се и са осудом окружења у процесу потраге за психолошком помоћи. Управо из ових разлога потребно је додатно радити на разбијању предрасуда, мотивисању младих да потраже стручну помоћ и омогућавање доступности информација.

Ова мера треба да допринесе развоју компетенција младих за упражњавање здравих стилова живота. Зато ће се посебно подржавати програми и пројекти усмерени ка смањењу предрасуда, стереотипа и стигматизације везане за ментално здравље и сексуално и репродуктивно здравље и права младих и повећању доступних, бесплатних услуга за младе кроз различита саветовалишта и у омладинским просторима у којима би стручњаци радили са младима, што је у складу и са општим циљем Програма о заштити менталног здравља у Републици Србији за период 2019-2026. године: Унапређен систем заштите менталног здравља за спровођење превенције, лечења и пружања свеобухватних, интегрисаних услуга, у складу са најбољом међународном праксом. Посебна пажња биће посвећена програмима подизања свести младих људи о значају коришћења савремених метода контрацепције и коришћења услуга здравствене заштите у области сексуалног и репродуктивног здравља. Очекујемо да ће примена ове мере утицати на повећање броја простора на отвореном за развијање здравих стилова живота, повећању физичке активности и рекреативног вежбања младих, смањењу гојазности, већој заштити репродуктивног и менталног здравља, уважавању значаја

²³⁷ International labour organization (2020). Youth and covid-19 impacts on jobs, education, rights and mental well-being, Survey Report 2020 ILO, доступно на: https://www.decentjobsforyouth.org/wordpress/wp-content/uploads/2020/08/Youth-and-COVID-19-Survey-Report_English.pdf

²³⁸ Здравље младих: Положај и потребе младих у Републици Србији, доступно на <https://koms.rs/wp-content/uploads/2021/12/Istrazivanje-Zdravlje-mladih-.pdf>

заштитних мера од инфекције COVID-19 и других заразних инфекција, ХИВ и других заразних и полно преносивих болести и смањењу коришћења психоактивних супстанци. Такође ће утицати и на развој компетенција младих за критичку процену квалитета и извора информација са интернета и за подизање самопоуздања и развоју стратегија одупирања негативним утицајима из виртуелног простора кроз различите онлајн поруке, видео игрице итд, које угрожавају здравље али и безбедност младих. У оквиру подржаних програма и радионица за медијску писменост радиће се и на препознавању стереотипних родних улога и родно заснованог насиља.

Важно је радити и на унапређењу и усклађивању јавних политика које доприносе развоју здравих стилова живота и менталног здравља младих.

Тиме ће се смањити ризик по здравље проузрокован усвајањем и ширењем различитих непроверених и штетних информација путем друштвених мрежа. Будући да Стратегија предвиђа рад на подизању компетенција младих за медијску писменост, ова мера допринеће и позитивним ефектима повећане медијске писмености младих.

Врста мере: регулаторна и информативно-едукативна

Мера 5.2. Подршка постојећим и новим програмима унапређења безбедности младих

Ова мера је усмерена ка повећању безбедносне културе младих, односно унапређивању њихових знања, вештина и способности и усвојених ставова поштовања правила из безбедности, који се испољавају кроз одговарајуће моделе понашања. Унапређивање знања, вештина, способности и усвојених правила из безбедности мора се одвијати и на знаковном језику, који је матерњи језик заједнице глувих.

Развијањем безбедносне културе, млади умеју да на адекватан начин одговоре на безбедносне ризике и претње којима су изложени у свакодневном животу.

Будући да је број младих који су изложени повредама или страдању у саобраћајним незгодама висок, а и да више пута недељно алкохол конзумира 7,8% мушкараца и 1,3% жена²³⁹, у сарадњи са надлежним органима радиће се на развијању саобраћајне културе и спроводити различити програми превенције саобраћајних незгода, са посебним акцентом на поштовање забране коришћења психоактивних супстанци. У том циљу ће се радити програми и кампање о штетности конзумирања психоактивних супстанци и последицама њихове употребе на здравље.

Такође, у сарадњи са удружењима и канцеларијама за младе спроводиће се програми превенције свих облика насиља, укључујући и родно заснованог насиља, како у физичком, тако и у виртуелном простору. Под насиљем подразумевамо психичко, физичко, сексуално насиље и сексуално узнемиравање, прогањање, ране бракове и трговину људима. Конвенција СЕ о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици²⁴⁰ експлицира облике родно заснованог насиља према женама, те ће исти такође бити обухваћени програмима превенције.

²³⁹ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 177.

²⁴⁰ Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, Савет Европе, 2011, <https://rm.coe.int/1680462540> и Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, "Службени гласник РС - Међународни уговори", број 12 / 2013.

Посебан фокус биће на развијању мреже вршњачке подршке младима који су жртве насиља или су изложени ризицима да то постану, као и на развијању онлајн алата за рано сигнализирање ситуације ризика, у циљу благовремене подршке. Наставиће се са унапређивањем националне платформе против насиља „Чувам те“, која на једном месту интегрише све потребне аспекте темељне превенције и алата за сузбијање насиља у школама. Такође ће се радити на програмима превенције свих облика дискриминације, јачања толеранције и интеркултуралног разумевања, борбе против злочина из мржње, говора мржње и сличних негативних друштвених појава. Посебна пажња ће се посветити програмима за унапређење положаја ЛГБТ+ заједнице, узимајући у обзир да су они једна од највише дискриминисаних група младих. Такође, радиће се на промовисању и подизању свести о трговини људима, ризицима ирегуларних миграција и разумевању миграција у функцији развоја. Посебан фокус биће усмерен на програме намењене младима о препознавању ризика од трговине људима, благовременом реаговању и заштити од експлоатације.

У циљу пружања једнаке шансе свим младима, развиће се и примењивати програми ресоцијализације.

Примена ове мере утицаће на заштиту живота и здравља младих, очување интегритета и развијање компетенција за заштиту од различитих ризика и претњи у свакодневном животу и на већу подршку вршњака у ситуацијама опасним по безбедност. Развијање медијске писмености младих такође ће утицати на смањење последица насиља у виртуелном простору.

Све ово допринеће стварању друштва у коме ће млади моћи да остваре своје планове и жеље и праве здраве изборе у безбедном окружењу који ће, верујемо, довести и до побољшања на плану остваривања права младих и смањења свих облика дискриминације и насиља.

Врста мере: информативно-едукативна

Мера 5.3 Подршка развоју програма младих и за младе у области заштите животне средине

Кроз ову меру радиће се на развоју и примени програма младих и за младе који су усмерени ка повећању нивоа еколошке свести, схватању значаја смањењења загађења ваздуха, земљишта и воде, примени зелене економије, борби против негативних ефеката климатских промена, правилног односа према природи, акцијама пошумљавања итд. Битно је да се појачају компетенције младих за активно и смислено учешће у развоју и спровођење јавних политика на плану заштите животне средине и одрживог развоја на свим нивоима, укључујући и међународни. Посебно ће се радити на континуираном пружању подршке младима и јачању њихове отпорности на кризне ситуације и природне катастрофе.

Велику улогу у неформалном образовању младих које се односи на тему заштите животне средине и доступности проверених информација имају омладински радници и канцеларије за младе, уз подршку органа и тела надлежних за заштиту животне средине, образовање и младе. Радиће се и са представницима медија који имају велики утицај на развој еколошке свести као и са родитељима и просветним радницима.

Важно је пружити подршку активном учешћу ученика и ученичких парламената у доприносу остваривању индикатора вредновања квалитета рада школа који се односи на промоцију здравих стилови живота, права детета, заштите животне средине и одрживи развој. Млади треба да стичу знања о одрживом развоју и заштити животне средине и кроз формално образовање.

Кроз ову меру радиће се и на укључивању младих у Зелене савете при ЈЛС које их имају формиране. Један од изазова за деловање у области заштите животне средине јесте недостатак поузданих информација. Институционализацијом њиховог учешћа на локалном нивоу, кроз савете младих ЈЛС и зелене савете ЈЛС битно ће се унапредити доступност, веродостојност и само поверење у информације које се добијају на локалном нивоу, што би допринело већем учешћу младих у ове активности.

У складу са приоритетним циљевима Акционог плана за спровођење програма Владе за период од 2020. до 2022. године који се односи на заштиту животне средине и зелену трансформацију, на енергетску трансформацију и одрживост, као и на праведну транзицију, важно је унапредити усаглашено планирање јавних политика и регулативе у областима заштите ваздуха, борбе против климатских промена, енергетике и заштите здравља у циљу започињања трансформације ка „зеленој агенди“. У овом процесу млади су незаменљиви партнери и зато се кроз ову меру јачају њихове компетенције за учешће и у овим процесима. Радиће се на развијању посебних програма и мера за младе намењених повећању енергетске ефикасности и смањењу емисија са ефектом стаклене баште.

Очекивани ефекти примене ове мере на младе су њихово активније учешће у активностима којима се доприноси одрживом развоју, заштити животне средине и борби против климатских промена као и бољем разумевању утицаја загађења у медијумима животне средине, као једног од фактора ризика по здравље људи.

Врста мере: информативно-едукативна

Мера 5.4. Подршка стамбеном осамостаљивању младих

Један од основних изазова са којима се млади у Републици Србији суочавају јесте непостојање одговарајућих услова за осамостаљивање младих услед неповољног економског положаја младих и недовољно развијене стамбене политике за младе. У циљу решавања овог изазова, који је препознат и у НСМ, покренута је иницијатива за разраду мера за стамбено осамостаљивање младих у којој су активно учешће узела удружења младих и за младе и њихови савези (КОМС, ОПЕНС, НАПОР и НАКЗМ), Кабинет председника Владе, МТО и друга релевантна министарства. У Акционом плану за спровођење програма Владе за период од 2020. до 2022. године, у склопу приоритетног циља 4.2. Заштита основних људских права и унапређење популационе политике, као један од очекиваних резултата наведено је да су унапређене мере подршке за осамостаљивање младих. У том циљу определиће се средства за подршку младима за осамостаљивање.

Унапређене мере за решавање стамбеног питања младих решаваће се кроз различите механизме: субвенционисане мере за становање младих и младих парова, младих научника, изградња непрофитних станова за младе, подстицање повратка младих у село и куповине куће са окућницом, субвенционисана куповина прве некретнине, итд. У сарадњи са надлежним министарствима радиће се и на унапређивању услова за привремено становање младих (субвенционисани закуп станова, ученички и

студентски домови, субвенционисано становање за студенте који живе ван студентских домована, услуге становања уз подршку, итд) и односиће се на све групе младих. Посебна пажња биће посвећена младима из осетљивих група (млади који су одрасли без родитељског старања, млади у ризику од сиромаштва или социјалне искључености, млади са инвалидитетом, итд).

У складу са Законом о становању и одржавању зграда, у припреми је Уредба о утврђивању Програма стамбене подршке за младе са циљем подршке осамостаљивању младих, кроз субвенционисани закуп или куповину одговарајућег стана, ради отклањања негативних демографских трендова и стварању услова за допринос младих развоју ЈЛС. Важно је као кориснике стамбене подршке препознати и младе који су незапослени а који имају знања и вештине које су тражене на тржишту рада и која су од интереса за ЈЛС, односно орган државне управе, а немају решено стамбено питање. Тиме се омогућавају позитивне унутрашње миграције и доприноси развоју политике запошљавања и посредно популационе политике.

Ефекти реализације ове мере допринеће побољшању квалитета живота младих у Републици Србији, повећаним могућностима за заснивање породице, смањењу емиграције, економском напретку земље и побољшању демографских показатеља.

Врста мере: подстицајна

Мера 5.5. Подршка програмима који доприносе унапређењу социјалне укључености младих

Будући да је у циљу смањења дискриминације, повећања социјалне кохезије и пружања једнаких шанси свим младима, неопходно континуирано радити на социјалној инклузији младих из осетљивих група, смањивању и превазилажењу предрасуда, реализација свих циљева Стратегије доприноси у одређеној мери социјалној укључености младих, али се иста посебно разрађује и кроз меру 5.5.

У ЕУ27 у 2018. години стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености била је 26,2% за младе узраста од 16 до 29 година (27,3% жене а 25,2% мушкарци), док је у Републици Србији износила 35,7% (34,7% жене и 36,5% мушкарци). Стопа ризика сиромаштва код младих у ЕУ27 је била 20,5% (жене 21,6%, а мушкарци 19,4%), а за Републику Србију је 26% (жене 25,2%, а мушкарци 26,7%). Према резултатима *Анкете о приходима и условима живота* (SILC 2019), стопа ризика од сиромаштва у Републици Србији износила је 23,2%, а стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености 31,7%, што представља побољшање у односу на 2016. годину. Међутим, деца и млади до 24 године и даље су највише изложени ризику од сиромаштва. Праћење реализације индикатора првог циља УН Агенде одрживог развоја за период од 2015. до 2030. године, а који се односи на смањење сиромаштва, такође показују да су млади у Републици Србији изложени већим ризицима од сиромаштва и социјалне искључености него укупно становништво.

Подаци указују на потребу улагања додатних напора свих субјеката омладинске политике на овом плану. Да би се смањило ризик од сиромаштва или социјалне искључености, неопходно је дати посебну подршку младима нарочито у руралним срединама и онима који имају нижи степен образовања. Потребно је развити конкретне мере социјалне инклузије које спречавају сегрегацију младих са сметњама у развоју и инвалидитетом, односно дати посебну подршку младима из осетљивих група, у циљу

укључивања у редован образовни систем, тржиште рада, као и мера за обезбеђивање самосталног живота и активног учешћа у животу заједнице.

Стратегија препознаје осетљиве групе младих, маргинализоване, у ризику од социјалне искључености и сиромаштва као вишеструко дискриминисане и искључене групе младих. Зато се кроз све циљеве предвиђа подршка и њима. Поред тога, мера 5.5 је усмерена ка програмима, пројектима и активностима које директно доприносе унапређивању социјалне укључености младих. Реализацијом ове мере, очекује се већа инклузија осетљивих група младих у друштво и њихово равноправно учешће у различитим аспектима друштвеног живота. Посебна пажња у омладинском раду и у коришћењу локалних сервиса за младе посветиће се младима у ризику од социјалне искључености и младих у систему алтернативног старања. Такође је битно радити на превенцији и заштити од свих облика родно заснованог насиља, укључујући и родно заснованог насиља на интернету.

Годишња истраживања положаја и потреба младих²⁴¹ показују да се од 2018. године смањује број младих који се осећају дискриминисано. Млади сматрају да су дискриминацији највише изложени млади угрожени сиромаштвом, млади са инвалидитетом, млади Роми и припадници ЛГБТ+ популације. Будући да расте проценат младих који сматрају да су дискриминацији изложени млади са инвалидитетом, млади родитељи и млади припадници ЛГБТ+ популације, посебна пажња у раду биће посвећена и овим младима.

Изазов у раду је непостојање тачне евиденције младих из социјално осетљивих категорија, посебно у домену званичних, а тиме и признатих података, као и недостатак анализе њихових стварних потреба (осим парцијалних секторских анализа), условљава да програми, активности и услуге које се планирају за унапређење њиховог положаја не осликавају увек реалне потребе ове циљне групе. Зато ће се кроз омладински рад у заједници посебна пажња посветити утврђивању потреба младих у ризику од социјалне искључености.

У циљу пружања интегрисаних услуга за младе на локалном нивоу, важно је да представници младих и КзМ буду укључени у рад савета за миграције и израду локалних акционих планова за решавање питања избеглих, интерно расељених лица и повратника ради унапређења положаја ове осетљиве групе младих.

Врста мере: регулаторна и информативно-едукативна

Посебан циљ 5. Створени услови за здраво и безбедно окружење и социјално благостање младих

МЕРА 5.1	МЕРА 5.2	МЕРА 5.3
Подршка програмима који доприносе развоју здравих стилова живота, сексуалном, репродуктивном и менталном здрављу младих Институција надлежна за	Подршка постојећим и новим програмима унапређења безбедности младих Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно	Подршка развоју програма младих и за младе у области заштите животне средине Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно

²⁴¹ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 217.

<p>спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за здравље, министарство надлежно за информисање, министарство надлежно за социјалну политику, министарство надлежно за трговину, покрајински органи задужени за младе и за здравље, ЈЛС/КЗМ, СИПРУ, ученички и студентски домови, ОЦД, медијски сервис</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Број младих који учествују у превентивним програмима и активностима промоције здравих стилова живота и превенције ризичног понашања на годишњем нивоу (према полу)</p> <p>Почетна вредност (2020): 50.000²⁴² (према полу нема података) Циљана вредност (2030): 70.000 (равномерна заступљеност по половима) Извор верификације: годишњи извештаји МТО-а, МЗ, покрајинских органа задужених за младе и за здравље, ЈЛС, извештаји реализатора програма</p> <p>Показатељ 2. Број ЈЛС које</p>	<p>за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за унутрашње послове, Агенција за безбедност у саобраћају, министарство надлежно за здравље, министарство надлежно за образовање, министарство надлежно за телекомуникације и информисање, министарство надлежно за социјална питања, министарство надлежно за људска и мањинска права и друштвени дијалог, министарство надлежно за правду, Координационо тело за родну равноправност, Центар за заштиту жртава трговине људима, покрајински органи задужени за безбедност, младе и здравље, ЈЛС, научни институти, истраживачке агенције, образовне институције, медији, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Смањен процента младих настрадалих у саобраћају (погинули и повређени) у односу на почетну вредност. Почетна вредност (2018): 6451 (109 младих погинуло у саобраћају и 6342 повређених)²⁴⁴ Циљана вредност (2030): смањен број настрадалих младих у саобраћајним незгодама за 30 % у односу на почетну вредност</p>	<p>за заштиту животне средине</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за младе, министарство надлежно за здравље, министарство надлежно за образовање, покрајински органи надлежни за заштиту животне средине, здравље, образовање и младе, ЈЛС/ КЗМ, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Број подржаних пројеката у области заштите животне средине који укључују младе на локалном, покрајинском и националном нивоу у календарској години</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 70 Извори верификације: годишњи извештај МТО-а, годишњи извештај МЗЖС, покрајинских органа надлежних за заштиту животне средине, здравље и младе, ЈЛС</p> <p>Показатељ 2. Удео младих који учествују у акцијама, информативним и заговарачким кампањама и едукацијама о значају заштите животне средине на свим нивоима у календарској години (према полу)</p> <p>Почетне вредности (2021): 10% (М 10,1% , Ж 9,5%)²⁴⁵ Циљана вредност (2030): 40%</p>
--	--	--

²⁴² База података МОС-а

²⁴⁴ Агенција за безбедност саобраћаја, Прегледни извештај, Безбедност младих учесника (15-30 година) у саобраћају, 2019.

²⁴⁵ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 268.

<p>имају доступне и бесплатне услуга саветовања за младе у области здравља, посебно у области репродуктивног и сексуалног здравља и планирања породице и менталног здравља као и услуге психосоцијалне подршке.</p> <p>Почетна вредност: није доступно</p> <p>Циљана вредност (2030): 67%</p> <p>Извор верификације: Извештаји ЈЛС, Истраживања положаја и потребе младих, МТО</p> <p>Показатељ 3. Удео младих који су потражили помоћ због забринутости за своје ментално здравље (по полу)</p> <p>Почетна вредност (2021): 53%²⁴³ (М 53,3% Ж 51,9%)</p> <p>Циљана вредност (2030): 67% (равномерна полна заступљеност)</p> <p>Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих, МТО</p> <p>Показатељ 4. Удео младих који су потражили помоћ због забринутости за своје сексуално и репродуктивно здравље (према полу).</p> <p>Почетна вредност : нема података</p> <p>Циљана вредност (2030): 67% (равномерна полна заступљеност)</p> <p>Извор верификације: Истраживање положаја и потреба младих, МТО</p>	<p>Извор верификације: Агенција за безбедност у саобраћају</p> <p>Показатељ 2. Број подржаних пројеката превенције и подршке унапређењу безбедности младих на локалном, покрајинском и националном нивоу у календарској години</p> <p>Почетна вредност: нема податка</p> <p>Циљана вредност: 60</p> <p>Извори верификације: годишњи извештаји: МТО, Министарства просвете, МУП-а, покрајинских органа задужених за младе, образовање и безбедност ЈЛС</p> <p>Показатељ 3. Број младих који учествује у програмима превенције и подршке за унапређење безбедности у току календарске године (према полу)</p> <p>Почетна вредност: нема податка</p> <p>Циљана вредност (2030): 20.000 (равномерна заступљеност по полу)</p> <p>Извори верификације: годишњи извештаји МТО, Министарства просвете, МУП, ПСОО, ЈЛС</p> <p>Показатељ 4. Број програма превенције вршњачког насиља на локалном, покрајинском и националном нивоу у календарској години</p> <p>Почетна вредност: нема податка</p> <p>Циљана вредност (2030): 50</p> <p>Извори верификације: извештаји КзМ, годишњи извештаји МТО /Покрајински</p>	<p>(равномерна заступљеност по полу)</p> <p>Извори верификације: годишњи извештај МТО-а, годишње Истраживање положаја и потреба младих МТО</p> <p>Показатељ 3. Број састанака савета младих ЈЛС са представницима локалних институција задужених за заштиту животне средине на годишњем нивоу</p> <p>Почетна вредност: нема податка</p> <p>Циљана вредност (2030): 4</p> <p>Извори верификације: годишњи извештај ЈЛС, МТО-а, МЗЖС</p> <p>Показатељ 4. Број састанака зелених савета младих ЈЛС са представницима младих на годишњем нивоу</p> <p>Почетна вредност: нема податка</p> <p>Циљана вредност (2030): 2</p> <p>Извори верификације: годишњи извештај ЈЛС, МТО-а, МЗЖС,</p>
--	---	--

²⁴³ Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији, Нинамедиа, (2021), стр. 152.

<p>Показатељ 5. Број подржаних пројеката и информативно-едукативних кампања усмерених на младе у здравственом ризику и младима из група које су у ризику од социјалне искључености укључујући и младе избеглице и тражиоце азила, на локалном, покрајинском и националном нивоу у календарској години</p> <p>Почетна вредност: нема података Циљана вредност (2030): 60 Извори верификације: годишњи извештаји: МТО-а, МЗ, покрајинских органа задужених за младе и за здравље, ЈЛС, извештаји реализатора програма.</p> <p>Показатељ 6. Број подржаних програма и радионица за медијску писменост</p> <p>Почетна вредност (2021): 9 Циљана вредност (2030): 30 Извори верификације: годишњи извештаји МИТ, МТО и реализатора програма.</p> <p>Показатељ 7. Број пројеката подржаних на конкурсима у области јавног информисања који обрађују тему афирмативних садржаја за младе, укључујући и научно засновано информисање о сексуалности и заштити личног интегритета</p> <p>Почетна вредност (2021): 5</p>	<p>секретаријат/ЈЛС</p> <p>Показатељ 5. Број пројеката подржаних на конкурсима у области јавног информисања на тему превенције ризичног понашања младих и смањења свих облика дискриминације и насиља (вршњачко насиље, дигитално насиље, злоупотреба психоактивних супстанци, злоупотреба оружја, радикализација и екстремизам младих и сл.) на годишњем нивоу</p> <p>Почетна вредност (2021): 11 Циљана вредност (2030): 30 Извори верификације: годишњи извештаји МКИ, МТО, извештаји реализатора пројеката.</p> <p>Показатељ 6. Број подржаних пројеката превенције насиља над девојкама и женама и подршке унапређењу безбедности на годишњем нивоу</p> <p>Почетна вредност: (2021) : 2 Циљана вредност (2030): 10 Извори верификације: годишњи извештаји : МЉМПДД, МУП, МТО, ПССО, ЈЛС, Министарства просвете, МРЗБСП, Координационо тело за родну равноправност, ОЦД</p> <p>Показатељ 7. Број стручних анализа о безбедносним изазовима, ризицима и претњама којима су млади изложени у Републици Србији</p> <p>Почетна вредност: нема података Циљана вредност (2030): 5 Извори верификације: годишњи извештаји : МУП, МТО, ПССО, ЈЛС, Министарства просвете,</p>	
---	--	--

<p>Циљана вредност (2030): 10 Извори верификације: годишњи извештаји МИТ, извештаји реализатора пројеката.</p> <p>Показатељ 8. Процент унапређених и усклађених јавних политика које доприносе развоју здравих стилова живота и менталног здравља младих</p> <p>Почетна вредност : нема податка Циљана вредност (2030): 75% од укупног броја донетих Извор верификације: годишњи извештај Владе РС и релевантних министарстава</p>	<p>ОЦД, научни институти, истраживачке агенције</p> <p>Показатељ 8. Број подржаних програма и пројеката превенције проблема трговине младим људима на локалном, покрајинском и националном нивоу у календарској години</p> <p>Почетна вредност (2021): нема података Циљана вредност (2030): 6 Извори верификације: годишњи извештаји МРЗБСП-а, Центар за заштиту жртава трговине људима, МУП-а, извештаји реализатора пројеката.</p>	
<p>МЕРА 5.4</p> <p>Подршка стамбеном осамостаљивању младих</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Развијене мере јавне политике за подршку стамбеном осамостаљивању младих</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за стамбена питања</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за младе СИПРУ, покрајински органи задужени за становање и младе, ЈЛС, ОЦД</p> <p>Почетна вредност: Не Циљана вредност (2023): Да Извор верификације: годишњи извештај МГСИ-а и МТО-а</p> <p>Показатељ 2. Број младих који су добили подршку у оквиру мера за стамбено осамостаљивање у току календарске године</p>	<p>МЕРА 5.5</p> <p>Подршка програмима који доприносе унапређењу социјалне укључености младих</p> <p>Институција надлежна за спровођење (координацију спровођења) мере: министарство надлежно за младе</p> <p>Учесници у спровођењу мере: министарство надлежно за социјална питања, министарство надлежно за образовање, министарство надлежно за унутрашње послове, министарство надлежно за здравље, министарство надлежно за правду, министарство надлежно за људска и мањинска права, и друштвени дијалог, Центар за заштиту жртава трговине људима, Комесаријат за избеглице и миграције, СИПРУ, покрајински органи задужени за социјалну политику, равноравност полова, локалну самоуправу, безбедност, младе и образовање, ЈЛС/ КзМ, ОЦД</p> <p><u>Показатељи резултата</u></p> <p>Показатељ 1. Број програма и пројеката подршке друштвеном укључивању младих из категорија у ризику од социјалне искључености</p>	

<p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 500 младих годишње Извор верификације: годишњи извештај МГСИ-а и МТО-а</p>	<p>на локалном, покрајинском и националном нивоу у календарској години</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 30 Извори верификације: годишњи извештаји МОС-а, Покрајинског секретаријата, ЈЛС</p> <p>Показатељ 2. Број младих у ризику од социјалне искључености који су корисници локалних сервиса и програма подршке на годишњем нивоу (према полу)</p> <p>Почетна вредност: нема податка Циљана вредност (2030): 1000 (равномерна заступљеност полова) Извори верификације: годишњи извештаји МТО-а, Покрајинског секретаријата за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, ЈЛС, СИПРУ</p> <p>Показатељ 3. Број програма и пројеката подршке друштвеном укључивању младих миграната и избеглица, на националном, покрајинском и локалном нивоу у току календарске године</p> <p>Почетна вредност (2021): нема података Циљана вредност (2030): 10 Извори верификације: годишњи извештаји МРЗБСП-а, Комесаријата за избеглице и миграције, МТО-а, извештаји реализатора пројеката.</p>
--	---

7. МЕХАНИЗМИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ И НАЧИН ИЗВЕШТАВАЊА О РЕЗУЛТАТИМА СПРОВОЂЕЊА

МТО је надлежни државни орган за координацију, развој и унапређење омладинске политике, реализацију Стратегије као документа јавне политике, као и за друге националне планове и програме који се тичу младих. Влада образује Радну групу за праћење и спровођење Стратегије, чији су задаци предлагање мера ради усклађивања активности на спровођењу Стратегије, праћење реализације и учешће у евалуацији и припреми извештаја за Владу. У раду ове Радне групе учествују и представници младих по принципу коменаџмента.

МТО ће директно пратити активности из акционих планова Стратегије које се реализују на националном, покрајинском и локалном нивоу, а за чију реализацију је непосредно одговоран. Активности које непосредно реализују друга министарства,

институције, цивилно друштво, пословни сектор итд. МТО прати посредно, преко њихових извештаја.

Важан механизам за координацију спровођења Стратегије на националном нивоу је Савет за младе Републике Србије, као саветодавно тело Владе, основано Одлуком Владе 24. јануара 2014. године. Саветом председава министар туризма и омладине. Надлежност Савета је да подстиче и усклађује активности у вези са развојем, остваривањем и спровођењем омладинске политике и предлаже мере за њено унапређивање. Савет за младе тренутно има 40 чланова, од којих је 19 представника државних органа у чијем су делокругу области од интереса за младе, један представник покрајинског органа надлежног за младе, 15 представника удружења младих, удружења за младе и њихових савеза, два представника КЗМ, један заједнички представник националних савета националних мањина и два угледна стручњака. Савет је један од механизма који обезбеђује да се глас младих чује и уважи и да учествују у изради, спровођењу и праћењу спровођења јавних политика.

Деловање Савета одвија се кроз седнице које су отворене и за друге представнике заинтересованих страна, међу којима су и међународне организације, донатори и слично, што се у пракси и користи. На Савету се могу покретати иницијативе од интереса за младе и формирати тела задужена за праћење појединих области омладинске политике. Представници савеза и удружења младих, чланови Савета, остварују комуникацију и прикупљају мишљења и иницијативе својих чланова, које презентују и заговарају током рада Савета. Чланови Савета за младе из редова институција информичу Савет о резултатима рада са младима из оквира своје надлежности. Додатна подршка деловању Савета је Радна група за праћење спровођења Стратегије, која прикупља податке и извештаје и доставља их Савету за младе на даље разматрање.

На нивоу АПВ, Покрајински секретаријат за спорт и омладину прати и подржава рад удружења младих и за младе, савеза, као и локалних КЗМ непосредно и кроз координацију рада Покрајинског савета за младе, а на локалном нивоу кључна тела, органи и организације задужени за младе су градски или општински савети за младе, које формира ЈЛС, затим КЗМ, градски већник задужен за младе, као и удружења која спроводе омладинске активности.

Одговорност за успостављање свеобухватног система праћења је на МТО. Значајну улогу у процесу праћења и прикупљања података имају КЗМ, као и друге институције и удружења која спроводе омладинске активности. Ресорна министарства, као и државне организације и институције, одговорни су за постизање резултата и праћење активности за чије носиоце су утврђени Стратегијом и припадајућим акционим планом. Аутономна покрајина и ЈЛС достављају МТО најмање једном годишње извештај о спровођењу акционог плана за спровођење Стратегије на својој територији.

Основ за праћење спровођења Стратегије јесте скуп индикатора који су утврђени на нивоу мера, посебних циљева и општег циља, као и реализованих активности из акционог плана. Квантитативни индикатори пратиће се кроз податке РЗС и ЕВРОСТАТ-а, а квалитативни посебним истраживањима у организацији МТО, његових партнера и других организација и институција, укључујући и међународне организације. Поред података објављених од органа надлежних за послове статистике, податке прикупљају, кроз систем праћења и извештавања, и организације, институције и ресорна министарства, која реализују Стратегију и акциони план. Такође, МТО

подржава развој алтернативних мрежа за прикупљање података, као и израду евиденција и умрежавање извора података доступних на локалном нивоу.

За извештавање о напретку у спровођењу Стратегије институционално је надлежно МТО и Савет за младе. Радна група за спровођење Стратегије припрема и доставља извештај заснован на праћењу индикатора Савету за младе на усвајање. Ресорна министарства учествују у припреми извештаја за Владу.

МТО извештава Владу преко органа државне управе надлежног за координацију јавних политика о резултатима спровођења акционог плана Стратегије најкасније у року од 120 дана по истеку сваке календарске године од дана његовог усвајања. Такође, МТО извештава о резултатима спровођења Стратегије у року од 120 дана по истеку сваке треће календарске године од дана њеног усвајања и доставиће финални извештај најкасније шест месеци након истека периода примене Стратегије.

Извештаји се објављују на интернет страници МТО и порталу е-Управе у отвореном дигиталном формату, погодном за преузимање и даље коришћење.

8. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ И АНАЛИЗА ФИНАНСИЈСКИХ ЕФЕКТА

За реализацију општег циља, посебних циљева и мера предвиђених Стратегијом, средства се опредељују у буџету Републике Србије, као и у буџету Аутономне покрајине Војводина и буџетима ЈЛС, а и из других извора, у складу са позитивним законским прописима, уз планиран допринос ИПА²⁴⁶ фондова ЕУ, учешће приватног сектора, удружења која спроводе омладинске активности и других националних и међународних програма и донатора. У складу са ЗоМ-ом, аутономна покрајина и ЈЛС утврђују акционе планове за спровођење Стратегије на својој територији и у буџету обезбеђују средства за реализацију тих планова. Акциони план за спровођење Стратегије за период од 2023. године до 2025. године садржаће ће буџет за 2023. годину, са пројекцијама трошкова за 2024. и 2025. годину, који ће бити усклађен са средњорочним оквиром расхода из дефинисане процедуре за припрему буџета за 2022. годину, као и у складу са лимитима које Министарство финансија одреди за наредне године за одговарајуће разделе.

Динамика остваривања мера дефинисаће се кроз акционе планове. Први Акциони план ће се донети за период од 2023. до 2025. године, други за период од 2024. до 2028. године, а трећи за период од 2029. до 2030. године.

Законом о буџету Републике Србије за 2023. годину, на Разделу 37 – Министарство за туризам и омладину, обезбеђена су средства за Програм 1302 – Омладинска политика у износу од 603.031.000 динара²⁴⁷.

Средства за реализацију Стратегије, поред средстава из ИПА фондова, обезбеђена су и кроз пројекат „Перспективе за младе у руралним пределима у Србији” („Prospects for young people in rural areas in Serbia” PN 2021.2223.2), који траје од новембра 2021.

²⁴⁶ IPA - Instrument for Pre-Accession Assistance (инструмент за претприступну помоћ).

²⁴⁷ Ова средства су предвиђена Законом о буџету Републике Србије за 2023. годину („Службени гласник РС”, број 138/22).

године до октобра 2025. године, а који подржава Министарство за привредну сарадњу и развој Савезне Републике Немачке (BMZ), спроводи ГИЗ, са МТО као кључним партнером. Укупна средства за овај пројекат износе 7 милиона евра. Такође, користиће се и средства из четворогодишњег пројекта „Миграције у функцији одрживог развоја/III трећа фаза (“Making Migration Work for Sustainable Development /Phase III”) који реализују ИОМ и УНДП, са релевантним министарствима и партнерима, уз подршку Швајцарске Владе кроз СДЦ. У току су преговори за обезбеђивање средстава за реализацију планираних мера из других међународних извора финансирања (донације, нови ИПА пројекти итд).

9. КОНСУЛТАЦИЈЕ СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ СТРАНАМА

На основу члана 41. став 4. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18), члана 77. став 2. Закона о државној управи („Службени гласник РС”, број 79/05, 101/07, 95/10, 99/14, 30/18 – др. закон и 47/18) и члана 3. ст. 2. и 3. Правилника о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката („Службени гласник РС”, број 51/19), МОС је 22. јуна 2021. године објавило почетак рада на изради Ревизије НСМ и позвало заинтересовану јавност, младе, установе, удружења која спровode омладинске активности и друга заинтересована лица да доставе своје писане предлоге и примедбе и тиме започело процес рада на ажурирању постојеће, односно изради нове стратегије за младе. Резултати ових консултација објављени су 2. јула 2021. године на интернет страници МОС-а.

Решењем министра омладине и спорта од 27. јула 2021. године, образована је Посебна радна група за израду Предлога стратегије (у даљем тексту: ПРГ), коју чини 27 чланова, представника свих релевантних државних органа и институција и представника удружења младих, за младе и њихових савеза: Министарство омладине и спорта, Министарство државне управе и локалне самоуправе, Министарство културе и информисања, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Републички секретаријат за јавне политике, Покрајински секретаријат за спорт и омладину, Министарство здравља, Министарство унутрашњих послова, Министарство за бригу о селу, Министарство за бригу о породици и демографију, КОМС, Национална асоцијација практичара/ки омладинског рада, Национална асоцијација КзМ, Омладинска престоница Европе Нови Сад, Центар за омладински рад и Стална конференција општина и градова.

У циљу реализације широког консултативног процеса, а пре израде Нацрта Стратегије, током августа и у првој половини септембра, реализовано је шест округлих столова широм Србије, са циљем да на транспарентан, свеобухватан и системски начин, уз непосредни дијалог са релевантним представницима омладинског сектора и самим младима, обезбеди сагледавање њихових предлога циљева и мера које Стратегија треба да садржи. Предлози и закључци са ових округлих столова објављени су 27. септембра на интернет страници МОС-а. Округлим столовима присуствовало је 114 представника младих, удружења младих и удружења за младе, представника ЈЛС (канцеларије за

младе, чланови већа општина и градова)²⁴⁸, укључујући и представнике КОМС-а, НАПОР-а, НАКЗМ и Омладинског савеза удружења „Нови Сад омладинска престоница Европе” (ОПЕНС).

Успостављене су четири тематске групе (омладински рад, простори за младе, активно учешће младих у друштву и лични развој) за припрему Стратегије, у којима су учествовали чланови ПРГ, као и друге заинтересоване стране. Договорено је да Стратегија треба да одговори на кључна питања која су:

Ко? - Омладински радници/це, млади и сви други субјекти омладинске политике.

Шта? - Планирају, креирају, спроводе, вреднују ефекте и извештавају о остварености омладинске политике, тј. свих мера и активности државних органа, установа, удружења и других субјеката, које су усмерене на побољшање и унапређивање положаја младих.

Како? - Кроз међусекторску сарадњу, усаглашавање и координацију активности.

Где? - У просторима за младе (места дешавања омладинских активности) и кроз институционалне механизме за активно учешће у друштву.

Зашто? - Ради подршке младима у организовању, друштвеном деловању, развоју и остваривању потенцијала на личну и друштвену добробит (кроз лични развој и активно учешће у друштву).

²⁴⁸ Нишки културни центар Фестивал, Невладина организација Егзит тим, Проактив, Канцеларија за младе градске општине Пантелеј, Фондација 1%, Студентски парламент Универзитета у Нишу, Дом здравља, Црвени крст, Удружење грађана Ветрењача, Невладина организација Смарт група, Синиша Димитријевић-фотограф, Удружење Конектор, неформална група ПРЛМНТ, Цедајски покрет, Савет за младе ВРС, Канцеларија за омладину, спорт и физичку културу, Канцеларија за младе Куршумлија, Клуб младих Европљана / градска управа Пирот, Комитет за међународну сарадњу студената медицине Србије, Гимназија „Бора Станковић“, Хуманитарна организација Find Raoul, Клуб за оснаживање младих 018, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Техничка школа Зајечар, Спортски савез града Зајечара, друштво Рома Зајечар, Установа за дневни боравак деце и омладине са сметњама у развоју, Канцеларија за младе Зајечар, Тимочки омладински центар, Неформална група Аутхајд фестивал, Матична библиотека „Светозар Марковић“, Гимназија Зајечар, Градска управа града Зајечара, Канцеларија за младе Крагујевац, Омладинска ЈАЗАС-а Крагујевац ОЈКГ / Business Innovation Programs: ВІРС, Студентски парламент Факултета инжењерских наука, МУП, Полицијска управа Крагујевац, Спортско друштво Раднички, Помоћник градоначелника за омладину и сарадњу са Универзитетом у Крагујевцу, Канцеларија за младе Смедеревска Паланка, Друга крагујевачка гимназија, Спортско друштво Раднички, Факултет медицинских наука у Крагујевцу, Студентски парламент Универзитета у Крагујевцу, Економски факултет Универзитета у Крагујевцу, Студентски парламент Факултета техничких наука у Чачку, Канцеларија за младе Нова Варош, Канцеларија за младе Ивањица, Полицијска управа Ужице, Канцеларија за младе Нови Пазар, Клуб за младе Ивањица, Канцеларија за младе Шабац, Саветовалиште Изађи, Хуманитарно еколошка организација "Чепом до осмеха", Креативни омладински центар Панчева, Новосадски омладински форум, Покрајински секретаријат, Удружење пензионера града Новог Сада, Омладински делегат Србије у Уједињеним нацијама, Центар за индивидуални развој и унапређење друштва – ПСИХОЗОН, Покрет Горана Војводине, Еколошки Центар Радуловачки, Удружење Инжењери заштите животне средине, Центар за омладински рад, Форум младих, Европски студентски форум ФПН, Комитет за међународну сарадњу студената медицине, Унија средњошколаца Србије, Канцеларија за младе Обреновац, Млади истраживачи Србије, градска општина Обреновац, Удружење младих привредника Србије, УКП Одељење за сузбијање малолетничке деликвенције, Полицијска управа за град Београд, Савез извиђача Србије, Канцеларија за младе Стари Град, Стална конференција градова и општина, Удружење студената са хендикепом, Београдски центар за људска права, Институт за развој и иновације, Универзитет УНИОН Никола Тесла, Асоцијација за афирмацију културе, доступно на <https://www.mos.gov.rs/vest/izvestaj-o-sprovedenom-postupku-konsultacija-u-postupku-izrade-nacrta-zakona-o-mladima-i-revizije-nacionalne-strategije-za-mlade>

У периоду од 21. до 24. октобра 2021. године, представници омладинског сектора и МОС-а учествовали су на четвородневној радионици, на којој су разрађивали предлог општег и посебних циљева и мера у оквиру тематских области. Посебни циљеви су дефинисани на основу пет области омладинске политике које су препознате као кључне за унапређивање у периоду важења Стратегије²⁴⁹.

Констатовано је да тематска област која је у претходним, почетним консултацијама дефинисана као лични развој, обухвата различите аспекте, па је адекватније решење да се разматра и разрађује кроз два посебна циља. Један се односи на лични развој у ужем смислу, те му је фокус на образовању и (само)запошљавању, а други се односи на здравље и благостање, укључујући и екологију и безбедност. Међу приоритетне теме улазе и социјална инклузија и родна равноправност, крос-секторске теме које прожимају и утичу на све друге области. Оне ће бити у фокусу свих мера и активности планираних Стратегијом, а додатно ће бити као посебна мера дефинисана социјална инклузија.

Радни нацрт Стратегије прослеђен је крајем новембра ПРГ на даље разматрање и рад. На молбу представника КОМС-а у ПРГ продужени су рокови за давање коментара са 5. на 22. децембар. Након добијених коментара, настављен је рад на изради Нацрта Стратегије и ПРГ је утврдила текст Нацрта стратегије. Текст Нацрта стратегије са експост и ек-анте анализама постављен је 8. фебруара на интернет страницу МОС-а и на портал е-Консултације ради јавних консултација са свим заинтересованим странама, а пре утврђивања Предлога стратегије. Стигло је 95 коментара од 12 заинтересованих страна. Већина коментара је делимично или у целини усвојена и уграђена у текст Предлога стратегије. За делимично усвојене и неусвојене коментаре дата су образложења и објављен је Извештај са консултација.

МОС је спровео у периоду од 29. јула до 19. августа 2022. године јавну расправу о Предлогу стратегије за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године, у складу са Закључком Одбора за правни систем и државне органе Владе Републике Србије 05 Број 66-5734/2022-I, од 27. јула 2022. године. Током јавне расправе МОС је у августу 2022. године одржао шест округлих столова, у шест градова Србије. Велику улогу у укључивању младих дали су представници удружења/савеза који су чланови ПРГ НСМ. Кроз друштвене мреже, округле столове и различите консултације преко удружења и савеза који су чланови ПРГ НСМ информисано је и укључено 6812 младих. У процесу консултација у току израде нове Стратегије, МОС је током 2021. и 2022. године организовао укупно 12 округлих столова на којима је директно учествовало 296 младих. Такође, преко друштвених мрежа МОС-а о консултацијама је информисано 31022 пратилаца, међу којима су и млади. Након јавне расправе о Предлогу стратегије за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године, стигло је 164 писана коментара од 21 заинтересоване стране. Већина коментара је делимично или у целини усвојена и уграђена у текст Предлога стратегије. За делимично усвојене и неусвојене коментаре дата су образложења. Извештај о јавној расправи о Предлогу стратегије за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године објављен је на сајту МОС-а и порталу е-Консултације. Након уношења у

²⁴⁹ На радионици је констатовано да је потребно тематску област Лични развој због њене ширине поделити на две области, тако да се у даљем раду на Стратегији разматрало пет области и у складу са тим дефинисано је пет посебних циљева.

текст Стратегије коментара који су усвојени, израђен је финални Предлог стратегије за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године и прослеђен органима на мишљење. Након ступања на снагу Закона о изменама и допунама Закона о министарствима 22.октобра 2022. године и формирања Министарства туризма и омладине, у оквиру нове Владе РС, као и након доношења Закона о буџету РС за 2023. годину, припремљен је Предлог стратегије за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године, који је децембра 2022. године послат органима на мишљење. Након унетих коментара израђен је коначан текст Стратегије за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године.

10. АКЦИОНИ ПЛАН

Први акциони план за спровођење Стратегије за период од 2023. до 2025. године донеће се у року од 90 дана од дана усвајања ове стратегије.

11. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Даном објављивања ове стратегије престаје да се примењује Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године („Службени гласник РС”, број 22/15).

Ову стратегију објавити на интернет страници Владе, интернет страници Министарства туризма и омладине и порталу е-Консултације, у року од седам радних дана од дана усвајања.

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 Број: 66-519/2023

У Београду, 26. јануара 2023. године

В Л А Д А

ПРЕДСЕДНИК

Ана Брнабић

Прилог 1 – Значење скраћеница

ГИЗ - Немачка међународна организација за сарадњу
 ЕУ - Европска унија
 ЕК - Европска комисија
 ЕВРОСТАТ - Канцеларија ЕУ за статистику
 ЕСЦ - Европска иницијатива за солидарност
 ЗОМ - Закон о младима
 ИОМ - Међународна организација за миграције
 ЈЕ - Јединствена евиденција удружења младих, удружења за младе и њихових савеза
 ЈЛС - Јединица локалне самоуправе
 КзМ - Канцеларија за младе
 КИТеУ - Канцеларија за информационе технологије и електронску управу
 КОМС - Кровна организација младих Србије
 МБПД – Министарство за бригу о породици и демографију
 МГСИ - Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
 МЕИ - Министарство за европске интеграције
 МЗ - Министарство здравља
 МЗЖС - Министарство заштите животне средине
 МИТ – Министарство информисања и телекомуникација
 МК – Министарство културе
 МЉМПДД - Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог
 МНТРИ – Министарство науке, технолошког развоја и иновација
 МОС - Министарство омладине и спорта
 МП- Министарство правде
 МПР- Министарство просвете
 МРЗБСП - Министарство за рад запошљавање, борачка и социјална питања
 МС – Министарство спорта
 МТО - Министарство туризма и омладине
 МУП - Министарство унутрашњих послова
 НАКЗМ – Национална асоцијација канцеларија за младе
 НАПОР – Национална асоцијација практичара/ки омладинског рада
 НСМ - Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године
 ОЕЦД - Организација за економску сарадњу и развој
 ОПЕНС- Омладински савез удружења „Нови Сад омладинска престоница Европе - ОПЕНС”

ОЦД – Организације цивилног друштва
ПРГ - Посебна радна група за припрему Предлога стратегије
ПССО – Покрајински секретаријат за спорт и омладину
РКСМ - Регионална канцеларија за сарадњу младих
РЗС - Републички завод за статистику
РС - Република Србија
СДЦ – Швајцарска агенција за развој и сарадњу
СЕ - Савет Европе
СИПРУ – Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије
СКГО – Стална конференција градова и општина
СКОНУС – Студентска конференција универзитета Србије
СОП - Субјекти омладинске политике
Стратегија - Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године
УНИЦЕФ - Фонд Уједињених нација за децу
ЦОР - Циљеви одрживог развоја